

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

PROVOZNĚ EKONOMICKÁ FAKULTA

**VÝVOJOVÉ TENDENCE A NOVÉ PŘÍSTUPY K FINANCOVÁNÍ
AGRÁRNÍ POLITIKY V EU A ČR**

DISERTAČNÍ PRÁCE

Autor: Ing. Šárka Picková
Školitel: Prof. Ing. Jaroslav Homolka, CSc.
Katedra ekonomiky

Praha 2011

Obsah

Obsah	1
1. Úvod.....	4
2. Cíl a metodika disertační práce.....	5
3. Historický vývoj evropské integrace	6
3.1.50. léta 20. století	7
3.1.1.Evropské hospodářské společenství.....	9
3.2.60. léta 20. století	10
3.3.70. léta 20. století	11
3.4.80. léta 20. století	13
3.5.90. léta 20. století	14
3.6.21. století.....	19
4. Vznik SZP a etapy jejího formování v rámci EHS	21
4.1.Cíle společné zemědělské politiky	22
4.2.Etapy formování SZP v rámci EHS	23
5. Reformy společné zemědělské politiky	27
5.1.Reformy SZP v 80. letech	29
5.2.Uruguayské kolo jednání GATT	30
5.3.Reforma SZP v 90. letech (MacSharryho reforma)	33
5.4.Agenda 2000	35
5.5.Mid-Term review	39
6. Financování Společné zemědělské politiky	41
6.1.Struktura rozpočtu Evropské unie	41
6.1.1.Příjmy rozpočtu EU	41
6.1.2.Výdaje rozpočtu EU	43
6.2.Charakteristika rozpočtu Evropské unie	45
6.3.Proces schvalování rozpočtu Evropské Unie	47
6.3.1.Rozpočtová procedura.....	48
6.4.Stanovení rozpočtu Evropské unie.....	52
6.4.1.Historický kontext vzniku finanční perspektivy	53
6.4.2.Finanční perspektiva 1988-1992.....	55
6.4.3.Finanční perspektiva 1993-1999	55
6.4.4.Finanční perspektiva 2000 - 2006.....	57
6.4.5.Finanční perspektiva 2007 – 2013	59
6.5.Vývoj výdajů na SZP a směřování reformy SZP	63
7. Vstup ČR do EU	66
7.1.Průběh a výsledek jednání o přistoupení k EU (finanční a rozpočtová ustanovení).....	67
7.2.Kodaňský summit	68
7.3.Finanční podmínky vstupu ČR do EU	69
8. Společná zemědělská politika po roce 2013	71

8.1. Nové výzvy v oblasti zemědělství	74
8.1.1. Zajišťování potravin - cíl „Životaschopná produkce potravin“	75
8.1.2. Životní prostředí a změna klimatu - cíl „Udržitelné hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu“	82
8.1.3. Územní rovnováha – cíl „Vyvážený územní rozvoj“	88
8.2. Budoucí podoba přímých plateb	90
8.3. Budoucí podoba tržních opatření	92
8.4. Budoucí podoba rozvoje venkova	92
8.5. Pozice členských států k budoucí podobě SZP	93
8.6. Možné směry vývoje SZP	102
9. Vývoj zemědělství ČR	112
9.1. ČR v kontextu budoucího vývoje SZP	123
10. Závěr	132
11. Přílohy	134
Příloha 1: Projev George Marshalla, Harvardova univerzita, 5. června 1947	134
Příloha 2: Porovnání mezi přijatou finanční perspektivou (FP), schváleným rozpočtem (R) a skutečností (S) v období let 1993 – 1998 (v miliónech ECU)	135
Příloha 3: Finanční rámec na období 2000 - 2006 (EU – 15)	136
Příloha 4: Finanční rámec na období 2000 - 2006 (EU – 21) (mil. EUR – ceny roku 1999)	137
Příloha 5 : Finanční rámec na období 2000-2006 (EU – 25) - upravený o rozšíření, v cenách roku 1999	138
Příloha 6: Vybrané ukazatele zemědělství v České republice	139
Příloha 7: Vývoj zadluženosti zemědělských podniků	140
Příloha 8: Kapitál a jeho struktura na 1 ha zemědělské půdy (Kč) - z hlediska forem podnikání soukromých právnických osob	141
Příloha 9: Přehled alokací, uzavřených závazků a proplacených projektů v rámci SAPARD k 30. 11. 2005 dle opatření	143
Příloha 10: Hodnotové vyjádření trendu výrobních cen zemědělského odvětví, které reprezentuje celkovou finální produkci (index 2000)	144
Příloha 11: Vývoj příjmů ze zemědělské činnosti (Indikátor A)	145
Příloha 12: Celková produkce skleníkových plynů (1000 tun ekvivalentů CO ₂)	146
Příloha 13: Produkce skleníkových plynů v sektoru zemědělství (1000 tun ekvivalentů CO ₂)	147
Příloha 14: Podíl obnovitelných zdrojů energie na celkové spotřebě energie	148
Příloha 15: Energetická náročnost vybraných ekonomik	149
Příloha 16: Výdaje na SZP v letech 1980 – 2009 (ve stálých cenách r. 2007)	150
Příloha 17: Průměrné přímé platby na potenciaálně způsobilou plochu a příjemce - stropy přímých plateb v plné výši (rok 2016)	151
Příloha 18: Flat rate a její dopad na úroveň přímých plateb v jednotlivých ČS	152
Příloha 19: Vývoj rentability pšenice se započtením podpor (R+S) a bez započtení podpor (R-S) ve vybraných ČS v letech 1997-2006	153

Příloha 20: Podíl nákladových ukazatelů na celkových nákladech u produkce pšenice (průměr EU-15 resp. EU-25)	158
Příloha 21: Vývoj rentability mléka se započtením podpor (R+S) a bez započtení podpor (R-S) ve vybraných ČS v letech 2000-2006.....	159
Příloha 22: Vývoj celkové produkce v jednotlivých členských státech EU (2004-2007)	163
Příloha 23: Vývoj produkce rostlinné výroby celkem v jednotlivých členských státech EU v letech 2004-2007	164
Příloha 24: Vývoj produkce živočišné výroby celkem v jednotlivých členských státech EU v letech 2004-2007	165
Příloha 25: Vývoj jednotlivých druhů zemědělské výroby na celkové produkci	166
Příloha 26: Vývoj aktiv celkem v jednotlivých členských státech EU v letech 2004-2007 ...	168
Příloha 27: Vývoj rentability mléka se započtením podpor (R+S) a bez započtení podpor (R-S) ve vybraných ČS v letech 2000-2006.....	169
Příloha 28: Vývoj rentability zemědělství celkem bez započtení podpor (R-S) a se započtením podpor (R+S) a jednotlivých členských státech v letech 2000-2006	170
12. Seznam zkratk	172
13. Použitá literatura	176

1. Úvod

Společná zemědělská politika (SZP) je jednou z nejdůležitějších politik Evropské Unie (EU), a to nejen z důvodu, že více než 40 % rozpočtu EU směřuje právě do této oblasti, ale protože významně zasahuje do životů všech občanů EU. Zemědělství má od pradávna svoji nezastupitelnou roli v produkci potravin, ale postupem času se začaly oceňovat i jeho mimoprodukční funkce, které jsou nesmírně významné pro trvalou udržitelnost této země. Patří mezi ně např. vliv na zachování biologické rozmanitosti a udržování krajiny.

Tak jako se vyvíjelo celé Společenství v průběhu posledních 50 let, tak i společná zemědělská politika doznala od svého vzniku menších či větších změn. V současné době je připravována nová finanční perspektiva a v souvislosti s ní a posledními dvěma rozšířeními EU se diskutuje o nutnosti reformovat SZP. Jakou bude mít budoucí SZP podobu bude především politickým kompromisem, ale je možné nastínit určité možnosti, jakými by se mohla nebo měla vyvíjet, a to z pohledu České republiky (ČR) i EU samotné.

Za účelem pochopení dosavadního vývoje SZP je nutné popsat vývoj evropské integrace a zemědělské politiky z hlediska historického a nastínit dosavadní realizované reformy SZP, a to zejména s ohledem na výsledky 8. Uruguayského kola GATT. Aby bylo možné monitorovat vývoj financování v oblasti zemědělství v EU, je třeba jako teoretický základ v práci uvést také problematiku financování SZP s ohledem na proces stanovování a schvalování rozpočtu a doposud schválené finanční perspektivy. V neposlední řadě je třeba nastínit proces a výsledky vyjednávání podmínek vstupu ČR do EU a vývoj českého zemědělství v období transformace a po vstupu do EU.

Teoretický podklad je využit pro další srovnávání pozice ČR v rámci evropské integrace a pro určení směru, kterým by se měla ČR i EU ubírat.

2. Cíl a metodika disertační práce

Cílem disertační práce je zhodnotit vliv společné zemědělské politiky s ohledem na vývoj financování v oblasti zemědělství, vývoj českého zemědělství v rámci evropské integrace a posoudit možné směry vývoje společné zemědělské politiky s ohledem na postavení České republiky v rámci EU.

Za účelem zpracování disertační práce byla využita metoda sběru dat z primárních i sekundárních zdrojů. Data byla shromažďována metodou obsahové analýzy existující dokumentace, vlastním pozorováním, vyhledáváním na webových serverech odpovědných a zainteresovaných institucí a dotazováním. Vzhledem k nedostupnosti mnoha údajů vychází analýzy z několika zdrojů. Pro analýzy byla využita data Českého statistického úřadu, Eurostat, FADN.

Pro porovnání a vyhodnocení vlivu SZP na rozměr českého zemědělství v rámci Evropské unie byla využita analýza časových řad ukazatelů jako je celková zemědělská produkce, rostlinná produkce, živočišná produkce i produkce vybraných odvětví zemědělské výroby. Jedná se o přepočtené hodnoty v Kč na 1 ha a byl porovnáván stupeň úrovně zemědělské výroby ve srovnání s EU (úroveň rozměru celkové zemědělské výroby, intenzita produkce rostlinné výroby, intenzita produkce živočišné výroby). Dále byla porovnávána struktura českého zemědělství ve srovnání s EU. Pro porovnání vyhodnocení byly využity také některé ukazatele z oblasti finanční analýzy týkající se zadluženosti a rentability.

1) Ukazatel celkové míry zadluženosti

$$\text{Míra zadluženosti} = \text{cizí kapitál} / \text{celkový kapitál} * 100.$$

2) Ukazatel celkového stupně zadluženosti

$$\text{Stupeň zadluženosti} = \text{cizí kapitál} / \text{vlastní kapitál}$$

3) Ukazatel úvěrové zadluženosti

$$\text{Úvěrová zadluženost} = \text{úvěry celkem} / \text{vlastní kapitál} * 100.$$

4) Nákladová rentabilita

$$\text{Rentabilita} = \text{výsledek hospodaření} / \text{náklady} = (\text{tržby} - \text{náklady}) / \text{náklady}$$

3. Historický vývoj evropské integrace

Významným impulsem pro vznik Evropského společenství (ES) resp. jednotné Evropy byla první světová válka, která postihla zejména evropský kontinent a druhá světová válka, která jej ještě umocnila.

19. září 1946 vyzval předseda vlády Velké Británie, Sir Winston Churchill, k založení spojených států evropských. 17. prosince 1946 byla v Paříži založena Evropská federalistická unie. 14. května 1947 založil Sir Winston Churchill Hnutí za sjednocenou Evropu (United Europe Movement). [44]

Hospodářská situace v Evropě byla po skončení druhé světové války zoufalá. Ještě více ji ztížilo obrovské sucho, které postihlo Evropu v roce 1946 a kruté mrazy, které postihly nejvíce severní Evropu v roce 1947. Politická situace v Evropě nebyla stále stabilní, což si uvědomovaly také Spojené státy americké (USA). Proto USA pod vedením prezidenta Trumana vyhlásily dne 5. června 1947 tzv. „**Marshallův plán**“ k obnově zničené Evropy (část projevu George Marshalla, kterou pronesl na Harwardské univerzitě, je uvedena v **Příloze 1**). Plán hospodářské obnovy Evropy (E. R. P.) byl schválen 14. března 1948 americkým Senátem, 31. března 1948 Sněmovnou reprezentantů a nakonec stvrzen podpisem amerického prezidenta Trumana. Marshallův plán měl objem 12,4 mld. USD, které byly poskytnuty západoevropským státům v podobě úvěrů, příspěvků nebo věcné a potravinové pomoci. Tehdejší Sovětský svaz nabídku pomoci určenou i pro země východní Evropy odmítl. Realizaci Marshallova plánu byla pověřena nově vzniklá organizace - **Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci** (OEEC), která byla založena 16. dubna 1948 s hlavním záměrem spravovat a rozdělovat finanční prostředky Marshallova plánu¹. Americký dozor nad dodržováním plánu měl Úřad pro hospodářskou spolupráci (E. C. A.). V každé evropské zemi podílející se na Marshallově plánu pak byla otevřena mise E. C. A. [102]

Pokračující snahy o integraci v poválečné Evropě se ubíraly dvěma směry [3]:

Federalistický směr (nadmárodní přístup), vedený Francií za podpory Německa, usiloval o politické sjednocení Evropy po vzoru Spojených států amerických se státní mocí nadřazenou jednotlivým zemím. Upřednostňoval vytvoření politické unie založené na celní unii, společném trhu a vyšších formách ekonomické integrace. Zastánci tohoto způsobu integrace však naráželi na neochotu poválečných vlád evropských zemí omezit tak zásadním způsobem svoji suverenitu a pravomoci ve prospěch nadnárodních orgánů a i na obecnou nedůvěru v možnosti fungování vyšších forem ekonomické integrace. Federalisté však dosahují dílčího úspěchu vytvořením Rady Evropy. Později tento přístup vyústil v podepsání Smlouvy o založení Evropského společenství uhlí a oceli

¹ OEEC byla v roce 1961 (zakládací dokument byl podepsán 14. prosince 1960) transformována na **Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj** (OECD z angl. *Organisation for Economic Co-operation and Development*). OECD je mezivládní organizace 30 ekonomicky nejrozvinutějších států na světě, které přijaly principy demokracie a tržní ekonomiky. OECD koordinuje ekonomickou a sociálně-politickou spolupráci členských zemí, zprostředkovává nové investice, prosazuje liberalizaci mezinárodního obchodu. Cílem OECD je napomáhat k dalšímu ekonomickému rozvoji, potlačení nezaměstnanosti, stabilizaci a rozvoji mezinárodních finančních trhů.

(ESUO) a později Římských smluv. **Funkcionalistický směr** (mezistátní přístup), reprezentovaný zejména Velkou Británií, která byla podporována skandinávskými zeměmi a Švýcarskem, se snažil o postupnou spolupráci a integraci v jednotlivých sektorech ekonomiky a o vytváření institucí, které by zajišťovaly koordinaci aktivit v konkrétních oblastech. Tento směr vyústil v podepsání smlouvy o založení Evropského sdružení volného obchodu.

V Evropě vstoupila 1. ledna 1948 v platnost celní unie mezi zeměmi Beneluxu. 17. března 1948 byla Belgií, Francií, Lucemburskem, Nizozemím a Velkou Británií podepsána **Bruselská smlouva** o založení **Západní unie**, jejíž měla být zejména paktem o společném postupu v případě vnější agrese[99]. Nicméně se již v květnu 1948 sešel v Haagu Evropský kongres, kterému předsedal W. Churchill a který dal impuls k institucionalizaci evropského sjednocování. I na základě tohoto impulsu vzniká v lednu 1949 **Rada Evropy**, a to nejprve mezi pěti účastnickými zeměmi Bruselské smlouvy, avšak otevřená všem zemím Evropy [44].

3.1. 50. léta 20. století

Politická situace stále nebyla v Evropě stabilní. Evropské státy se obávaly nejen sílícího a rozšiřujícího se komunismu, ale stále vnímaly Německo jako reálnou hrozbu. Proto 9. května 1950 vydala Francie prohlášení, které je známo jako tzv. „**Schumanova deklarace**“. V tomto prohlášení Francie navrhla podřídit celou francouzsko-německou výrobu uhlí a oceli společnému Vysokému úřadu, jako organizaci otevřené účasti jiných evropských zemí. Prohlásila, že zavedení společné výroby uhlí a oceli bude mít za následek okamžité vytvoření společných základů pro ekonomický rozvoj, jakožto první etapu Evropské federace, a změny situaci v oblastech, kde se odedávna vyráběly zbraně pro války, jejichž oběťmi byly nejčastěji tyto oblasti samy, a že solidarita ve výrobě, k níž se takto dospěje, bude mít za důsledek, že jakákoli válka mezi Francií a Německem bude nejenom nemyslitelná, nýbrž i prakticky nemožná. Vytvoření této výrobní jednotky, otevřené pro všechny země, které se na ní budou chtít podílet, schopné poskytnout všem zemím, jež bude zahrnovat, základní prvky průmyslové výroby za stejných podmínek, položí reálné základy pro jejich hospodářské sjednocení. Schumanova deklarace se stala základem evropské integrace [44].

K iniciativě Schumanovy deklarace se přihlásily vedle Francie a Německa také Belgie, Lucembursko, Itálie a Nizozemí. Schumanův plán byl schválen Radou Evropy v srpnu 1950. 15. ledna 1951 se v Paříži za účasti Belgie, Francie, Lucemburska a Německa a pozorovatelů (USA, Kanada, Dánsko, Norsko, Velká Británie a Nizozemí) konala schůzka s cílem založit Evropské obranné společenství (EOS). Situace v Evropě byla ale stabilizována až 18. dubna 1951, kdy byla představiteli šesti evropských států tzv. „**Šestkou**“ (Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemí) podepsána **Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO)**, která nabyla účinnosti 23. července 1952 [102]. Hlavním cílem ESUO bylo přispívat k ekonomickému rozvoji, růstu zaměstnanosti a životní úrovně členských států a racionalizaci výroby, a to skrze společný trh, na němž by neplatila žádná diskriminační omezení jednotlivých států. Další významnou rolí, pochopitelnou

vzhledem k poválečným souvislostem, byla kontrola průmyslových odvětví (zejména německých), která byla v té době nejvýznamnějším sektorem pro válečné hospodářství [99].

K upevnění mírových vztahů (reakce na válku v Koreji), k prohloubení spolupráce mezi šesti státy ESUO a nepřímo i k další mezinárodní kontrole v té době se remilitarizující Spolková republika Německo (SRN) měla sloužit **Smlouva o Evropském obranném společenství (EOS)**, která byla podepsaná v Paříži 27. května 1952. Smlouvu ale 30. srpna 1954 odmítlo ratifikovat francouzské národní shromáždění. Její úlohu proto 20. října 1954 částečně převzala **Západoevropská unie**, která vznikla modifikací Bruselské smlouvy a současným přijetím Itálie a SRN za její členy. Po neúspěchu EOS se rozšířily obavy o další osud integrace a jako reakci předložily země Beneluxu dne 20. května 1955 ostatním členům ESUO memorandum s návrhy na další rozvoj integrace zaměřený na hospodářské oblasti. Na počátku června 1955 se konalo jednání ministrů zahraničních věcí „Šestky“ v italské Messině, které se soustředilo na proces ekonomické integrace a sjednocující spolupráce v oblasti dopravy, energetiky a atomové energie. Jednání vyústilo v podepsání společné dohody o ekonomické integraci, tzv. **Messinská deklarace** [50, 90]. Součástí deklarace je prohlášení jednotlivých vlád, že spojenou Evropu musí vytvářet budováním společných institucí, postupným propojováním národních ekonomik, vytvářením společného trhu a postupnou harmonizací sociální politiky. Vlády se také shodly na společném cíli v oblasti hospodářské politiky, jímž bylo ustavení evropského společného trhu bez vnitřních cel a veškerých kvantitativních omezení [30].

Vypracováním návrhu na další postup, přípravou textů příslušných zpráv a zněním smluv byl pověřen výbor zástupců jednotlivých vlád. Výsledky jednání výboru byly shrnuty do tzv. **Spaakovy zprávy**, jež byla schválena na benátském setkání 29. května 1956. Zde bylo zároveň rozhodnuto zahájit mezivládní jednání, jež nakonec vyústila v přijetí dvou tzv. Římských smluv, zakládajících **Evropské hospodářské společenství (EHS)** a **Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM** nebo také ESAE).

Římské smlouvy byly šesti státy ESUO podepsány 25. března 1957, vstoupily v platnost po jejich ratifikaci parlamenty jednotlivých členských zemí k 1. lednu 1958 a spolu s Pařížskou smlouvou o vytvoření Evropského společenství uhlí a oceli jsou základními kameny evropské integrace. V Bruselu byly zřízeny Komise EHS a Komise Euratomu. Vzniklo parlamentní shromáždění a působnost soudního dvora se rozšířila z ESUO i na EHS a Euratom. Vzniká i Evropská investiční banka (Lucemburk) a Hospodářský a sociální výbor (Brusel). 26. ledna 1958 se Šestka rozhodla vytvořit výbor stálých zástupců členských zemí (COREPER), který připravuje jednání Rady. Vzhledem ke shodné členské základně všech tří společenství (ESUO, EHS a ESAE) i obdobnému základnímu účelu (společný trh a vzájemná spolupráce na nadnárodní úrovni), začala být tři formálně samostatná společenství vnímána jako vzájemně se doplňující celek, pro který se vžil výraz **Evropská společenství** (oficiálně používán od podpisu Slučovací smlouvy dne 1. července 1967) [98].

Krátce poté, co Římské smlouvy vstoupily v platnost, podalo Řecko (8. června 1958) a Turecko (31. července 1959) přihlášku k přidružení do EHS.

Dalším významným mezníkem v historii evropské integrace se stal červenec 1959, kdy sedm členských států OEEC (Dánsko, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Spojené království Velké Británie a Severního Irska, Švédsko a Švýcarsko) rozhodlo o založení

Evropského sdružení volného obchodu (ESVO), známého též pod zkratkou EFTA (angl. European Free Trade Association). ESVO bylo založeno tzv. Stockholmskou úmluvou, která vstoupila v platnost 24. ledna 1960. Necelý rok po vzniku ESVO resp. 14. prosince 1960 se OEEC se mění na OECD – **Organizaci pro hospodářský a společenský rozvoj** [99].

3.1.1. Evropské hospodářské společenství

Základním úkolem Evropského hospodářského společenství (EHS) bylo podporovat vytvoření společného trhu a přispívat k rozvoji ekonomického života a stálému hospodářskému růstu skrze postupné sbližování hospodářské politiky členských států.

„Společenství si jako svůj úkol stanovuje, prostřednictvím založení jednotného trhu a postupným sjednocováním hospodářských politik svých členů, podporovat ve společenství harmonický rozvoj ekonomických aktivit, trvalý a vyrovnaný rozvoj, větší stabilitu, urychlený růst životní úrovně a rozvoj vztahů mezi jednotlivými členskými státy“ [72].

Jednotný trh byl založen na [50]:

- odstranění všech tarifních a kvantitativních omezení mezi členskými státy – vznikla komunitární zóna volného obchodu,
- zavedení společných externích tarifů (cel) tj. všechno zboží se do společenství dováželo za stejných podmínek bez ohledu na zemi, přes kterou byla do společenství dovezena. Žádná členská země tak nemohla získat konkurenční výhodu například tím, že by např. snížila externí tarify na dovážené suroviny. Tím se společenství stalo nikoliv pouhou zónou volného obchodu, ale celní unií, což bylo základem pro rozvoj společné obchodní politiky,
- zákazu těch aktivit, které by ve svém důsledku vedly k omezování konkurence mezi členskými státy,
- opatření vedoucích nejen k volnému pohybu zboží, ale i osob, služeb a kapitálu mezi jednotlivými členskými státy.

Smlouva o EHS se stala základem Maastrichtské smlouvy.

Ustanovení smlouvy o EHS se týkala především nekontroverzních oblastí (př. pravidla pro budoucí obchod). Oblasti, na kterých se jednotlivé vlády nemohly dohodnout, byly ve smlouvách vymezeny pouze obecně (např. sociální a zemědělská politika) nebo byly zcela vynechány s tím, že budou projednány později. Důvodem byla zejména obava Francie, že z otevřenějších trhů bude nejvíce profitovat Německo, a tak se toto snažila vykompenzovat vynucováním výhod v dalších oblastech, zejména pak v oblasti zemědělství, zvláštní ochranou [50].

Francie vyvíjela tlak na přijetí SZP z důvodu vysokého počtu svého obyvatelstva, které pracovalo v padesátých letech v zemědělství (pětina praceschopného obyvatelstva) [102]. Francie byla v té době nejvýznamnějším producentem mezi zakládajícími státy EHS a zamýšlela přebytek své produkce vyvážet na trhy svých obchodních partnerů, kteří na rozdíl od ní nebyli schopni své agrární sektory zregenerovat. Přijetím SZP

podmiňovala Francie svůj souhlas se zavedením volného trhu s průmyslovými výrobky. Obavy z konkurenceschopnosti vlastních průmyslových podniků tak byly vyváženy naději, že se najdou nová odbytiště pro francouzské rolníky [4]. Stejný zájem na zavedení SZP měly také Itálie a Nizozemí, které započaly s budováním vysoce konkurenceschopného intenzivního zemědělství orientovaného na vývoz (především v oblasti živočišné výroby) [102]. Hospodářsky zaostalé jižní oblasti Itálie, které byly orientovány zejména na zemědělství, potřebovaly zvýšit odbyt zemědělských výrobků a Itálie očekávala vysokou finanční podporu ze strukturálních fondů [54]. Stejně tak i v Nizozemí bylo zemědělství velmi důležitým odvětvím, které se podílelo významnou částí na exportu. Nizozemí požadovalo zavedení opatření na podporu výroby mléka a ponechání liberalizovaného obchodu pro agrární výrobky, které přímo neohrožovaly jeho partnery tj. především komodity, které Nizozemí díky svému rozvinutému a tradičně vyspělému zahraničnímu obchodu dováželo zejména ze zámořských závislých území nebo ze svých bývalých kolonií. Naproti tomu pro Belgii, která měla přebytečný zemědělský sektor, byla důležitější otázkou průmyslová produkce, stejně jako pro průmyslové Lucembursko. Bylo to však zvláště Německo, které nemělo velký zájem o zavedení společné zemědělské politiky, neboť rozdělením Německa přišla západní část Německa o úrodné obilnářské oblasti na východě, v důsledku čehož bylo Německo nucené nakupovat obilí na zahraničních trzích, kde byly ceny obilí nižší než ve Francii. Zavedením vysokých cel na ochranu evropského trhu by Německo přišlo o možnost nakupovat levnější zboží a bylo by nuceno nakupovat dražší francouzské obilí. Francouzské ceny obilí byly nižší než ceny německé, a vzhledem ke geografické blízkosti obou zemí byly dodávky od francouzských rolníků hrozbou tvrdé konkurence pro německé rolníky. Nakonec bylo dosaženo kompromisu - Německo souhlasilo s navrženou podobou SZP a výměnou toho byla zrušena cla na průmyslové výrobky [102].

3.2. 60. léta 20. století

V 60. letech 20. století se začaly objevovat dvě základní tendence dalšího vývoje Evropských společenství – teritoriální rozšiřování a tendence rozšíření spolupráce nad původní programový rámec zakládajících smluv. V těchto letech se však neuskutečnilo ani rozšíření teritoriální ani rozšíření spolupráce [99].

V roce 1961 Irsko (31. července), Dánsko (10. srpna), Velká Británie (9. srpna) a 30. dubna 1962 také Norsko požádaly o členství ve Společenství. Rozšiřování bylo zablokováno 14. ledna 1963, kdy byla odmítnuta žádost Velké Británie poté, co francouzský prezident, generál Charles de Gaulle prohlásil, že Francie pochybuje o politické vůli Velké Británie připojit se ke Společenství. O několik dní později byla pozastavena jednání o přistoupení ke Společenství se všemi kandidátskými zeměmi. Určitým posunem, vzhledem k zahraničním vztahům (a jako předznamenání pozdějších procesů), bylo sjednání dohody o přidružení Řecka v roce 1961 s dobou trvání 20 let, a poté s koloniemi a závislými územími členských států (17 zemí afrického kontinentu a

Madagaskar) dne 19. července 1963 v kamerunském Yaoundé tzv. Úmluvou z Yaoundé². 12. září 1963 byla podepsána Smlouva o přidružení mezi Tureckem a EHS.

Významnou změnou směrem k integraci prošly orgány všech tří společenství. Ačkoli měla již od roku 1958 společné Parlamentní shromáždění a Soudní dvůr, ostatní orgány [Rada ministrů, Komise (u ESUO Vysoký úřad) byly pro každé společenství samostatné]. Dne 8. dubna 1965 byla podepsána tzv. **Slučovací smlouva** vytvářející jednotné orgány pro všechna Evropská společenství (vstoupila v platnost 1. července 1967). Přelom let 1965 a 1956 byl poznamenán konfliktem, kdy francouzští zástupci bojkotovali (počínaje 1. červencem 1965) zasedání Rady ministrů EHS resp. Francie přerušila jednání o financování SZP (tzv. politika prázdné židle³). Tento konflikt ohledně rozhodování v závažných otázkách byl urovnán 28. a 29. ledna 1966 tzv. **Lucemburským kompromisem**. Ten v případech "velmi důležitých zájmů jedné nebo více členských zemí" stanovil vyloučení rozhodování většinového ve prospěch jednomyslnosti (prakticky šlo o zavedení práva veta).

Velká Británie znovu požádala 11. května 1967, spolu s Irskem, Dánskem a o něco později také Norskem, o členství ve Společenství.

V 60. letech byl učiněn další krok směrem k naplnění cílů EHS dobudováním celní unie k 1. červenci 1968, kdy byla mezi členskými státy zrušena cla na dovoz průmyslových výrobků. Do 18 měsíců byla odbourána i všechna cla na zemědělské produkty a pro obchodování mimo Společenství byl přijat jednotný celní sazebník [99].

3.3. 70. léta 20. století

Na počátku roku 1970, kdy výdaje Společenství byly hrazeny prostřednictvím příspěvků členských států, získala Společenství samostatné příjmy, plynoucí do jejich rozpočtu automaticky z každého členského státu - tedy již příjmy trvalé, nezávislé na vůli států je poskytovat. Jejich zdroji byly především celní dávky a část daně z přidané hodnoty. 22. dubna 1970 bylo vydáno Rozhodnutí o finanční soběstačnosti Společenství tzv. **Lucemburská smlouva**. Rada rozhodla o postupném přechodu Společenství na financování z „vlastních zdrojů“ vytvářených příjmy z cla na dovoz průmyslových výrobků a z proměnných za dovoz zemědělských produktů do prostoru celní unie a z odvodu části daně z přidané hodnoty [99].

V červnu 1970 byly zahájeny rozhovory o přistoupení s Dánskem, Irskem, Norskem a Velkou Británií, jež byly (s výjimkou Norska, kde 25. září 1972 občané v referendu vstup do společenství odmítli) ratifikovány parlamenty členských i přistupujících států. Tyto rozhovory byly uzavřeny 22. ledna 1972 podpisem Smlouvy o přidružení. Prvního rozšíření se tak Evropské společenství (ES) dočkalo 1. ledna 1973, kdy vznikla tzv. „**Devítka**“. V průběhu tohoto procesu byly přijaty dvě základní zásady, provázející od té doby každé rozšíření:

² Druhá úmluva z Yaoundé byla podepsána 29. července 1967. Později byly obě úmluvy nahrazeny dohodami z Lomé.

- povinnost nových členů přejmout principy ES a dosud vydaných politických a právních aktů, tzv. **acquis communautaire**;
- bezprostřední změny v institucích ES.

Smlouvu o přidružení podepsalo Společenství také s Maltou (5. prosince 1970) a Kyprem (19. prosince 1972).

V říjnu 1970 byla přijata tzv. **Davignonova zpráva**, kterou vypracovali vedoucí politických oddělení ministerstev zahraničí států EU za předsednictví Belgičana Etienne Davignona. Ve zprávě se mimo jiné navrhovalo, že se dvakrát ročně budou konat schůzky ministrů zahraničí, politického výboru pro jejich přípravu, a že bude zřízen příslušný sekretariát. Davignonova zpráva se stala základem pro spolupráci a koordinaci zahraniční politiky členských států ve všech důležitých otázkách [44].

1. ledna 1973 vstoupily v platnost Smlouvy ES o volném obchodu s Rakouskem, Švýcarskem, Portugalskem a Švédskem. Na pařížském summitu v prosinci 1974 byla přijata deklarace zřizující Evropskou radu, jež se měla scházet třikrát ročně jako platforma pro rozhodování základních politických otázek a řešení nejvážnějších problémů v rámci ES. Zároveň byl odsouhlasen záměr obsazovat Evropský parlament (EP) v přímých a všeobecných volbách. Parlament se tak měl stát významným prostředkem demokratizace složení orgánů ES. První volby do EP se na základě všeobecného a přímého volebního práva konaly v 7. - 10. června 1979.

Proces integrace pokračoval i v 70. letech, kdy o členství v ES požádalo Řecko (12. června 1975), následované Portugalskem (28. března 1977) a Španělskem (28. července 1977).

22. července 1975 byla podepsána **Smlouva o finančním hospodaření Společenství**, kterou se zřizuje společný **Účetní dvůr Evropských společenství** se sídlem v Lucemburku³ a rozšiřují se pravomoci EP v rozpočtových otázkách. Smlouva vstoupila v platnost o dva roky později.

V druhé polovině sedmdesátých let se ES zaměřilo především na harmonizaci jednotlivých ekonomických odvětví v souvislosti se svým rozšířením, stabilizaci hospodářství po ropných šocích a vyjednávání v mezinárodně-ekonomických vztazích. Významnou skutečností reagující na rozpad světového finančního systému se stalo vytvoření **Evropského měnového systému** (EMS), založeného na mechanismu směnných kursů (ERM) a společné Evropské měnové jednotce (ECU), na konci roku 1978 a jeho spuštění 13. března 1979. Osm účastnických zemí se zavázalo udržovat směnné kurzy svých měn v dohodnutém rozpětí [99].

³ První zasedání Účetního dvora ES se uskutečnilo 25. října 1977

3.4. 80. léta 20. století

Na počátku roku 1981 se desátým členem ES stalo Řecko, nejjihnější a nejchudší členská země Společenství a vznikla tzv. „**Desítka**“ [59, 91].

Dne 14. srpna 1983 předložil Altiero Spinelli Evropskému parlamentu **návrh smlouvy zakládající Evropskou unii**, který jím prošel 14. února 1984.

Změny, které proběhly v sedmdesátých letech, znamenaly ve svých důsledcích nebezpečí stagnace integračního procesu - ropné šoky a další vývoj ve světové ekonomice spolu s větším rozpětím úrovně rozvoje a ekonomické struktury členských států (spolu se zvýšením počtu jejich zástupců v orgánech ES) kladly stále větší nároky na společnou ekonomickou spolupráci a na rozhodovací proces. Tyto obtíže se nakonec staly podnětem pro prohloubení integračních snah v polovině osmdesátých let. Zatímco 1. února 1985 opustilo ES Grónsko (o vystoupení rozhodlo v referendu 23. února 1982, zůstalo ale přidruženo jako zámořské území), byly podepsány asociační dohody se Španělskem a Portugalskem. K třetímu rozšíření ES došlo 1. ledna 1986, kdy se Portugalsko a Španělsko staly členy ES. Vznikla tzv. „**Dvanáctka**“. Rozšíření o Řecko, Španělsko a Portugalsko je nazýváno „**Jižní rozšíření**“. Oficiálně o vstup do ES požádalo také Turecko (14. dubna 1987) a Rakousko (17. července 1989).

14. června 1985 podepsaly Německo, Francie a státy Beneluxu **Schengenskou dohodu**, na základě které mají být odstraněny hraniční kontroly mezi účastnickými státy. Přestože tato dohoda nebyla součástí práva ES, musela být k nabytí účinnosti ratifikována účastnickými zeměmi.

Evropská rada, v rámci svého zasedání v Miláně v červnu 1985, schválila svolání konference zástupců členských zemí, která by učinila dodatky ke Smlouvě o EHS a navrhla smlouvu o Společné zahraniční a bezpečnostní politice. Dále především za účelem dokončení jednotného vnitřního trhu přijala „**Bílou knihu o opatřeních k dokončení vnitřního trhu do roku 1992**“, která přinesla důkladnou analýzu situace a ukázala, že na cestě ke skutečnému jednotnému trhu stojí tři skupiny překážek:

- fyzické - překážky na hranicích mezi členskými státy, bránící skutečně volnému pohybu zboží a osob;
- technické - existence různých technických standardů v každém členském státě přispívalo k roztržitosti trhu;
- daňové - různé systémy nepřímého zdaňování, zejména sazby daně z přidané hodnoty si vynucovaly hraniční kontroly.

K odstranění těchto základních problémů byl vypracován podrobný program, tzv. **Program 1992**, s návrhy téměř 300 legislativních opatření.

V únoru 1986 byl podepsán **Jednotný evropský akt (JEA)**, který nabyl účinnosti 1. července 1987. JEA významně revidoval Římské smlouvy o založení EHS - upravil potřebný právní rámec pro realizaci Programu 1992 a vytyčil nový cíl. Tímto cílem bylo vybudovat do konce roku 1992 **Jednotný vnitřní trh** jako ekonomický prostor bez vnitřních hranic pro volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu, který byl předpokládán

již původními Římskými smlouvami. JEA rozšířil oblasti působnosti ES a také významně reformoval rozhodovací mechanismy v orgánech ES, neboť Rada ministrů získala pravomoci přijímat rozhodnutí týkající se zavádění jednotného vnitřního trhu kvalifikovanou většinou, místo dosavadní praxe jednomyslnosti, což velmi výrazně přispělo k akceschopnosti celého rozhodovacího procesu a učinilo z Evropského parlamentu demokratický protějšek Evropské radě a Evropské komisi. Další změny, které JEA přinesl, byly [27]:

- začlenění Evropské rady do institučního rámce ES;
- rozšíření působnosti ES o sociální politiku a posilování soudržnosti zemí ES zmenšováním rozdílů v hospodářské vyspělosti jednotlivých regionů;
- rozšíření hospodářské politiky koordinované na úrovni ES o podporu výzkumu a technického rozvoje a o ochranu životního prostředí;
- důraz na sbližování hospodářských a měnových politik členských zemí - první oficiální zmínky o hospodářské a měnové unii;
- snahy o nové formulování zahraniční politiky s cílem, aby země ES mohly důsledně, solidárně a účinně hájit společné zájmy - aby stále více "mluvily jedním hlasem".

Tyto kroky směřovaly k postupné komplexní přeměně dosavadních společenství v EU.

15. - 20. srpna 1986 bylo zahájeno **Uruguayské kolo GATT**. Delegace z účastněných zemí v Ženevě podepsaly dohodu o doposud největší liberalizaci světového obchodu (viz kapitola 5.2.).

V roce 1988 byl přijat soubor reforem známý podle tehdejšího předsedy Evropské komise (EK) jako **Delorsův balík I**, jenž byl zaměřený na vytváření jednotného vnitřního trhu (reforma finančního systému ES, změny v objemu a zaměření strukturálních fondů, zásah financování do zemědělské politiky, omezení agrárních výdajů, zvýšení strukturálního fondu ES a zavedení nových pravidel rozpočtového hospodaření). Navrhované reformy byly důležitým předpokladem pro realizaci vnitřního trhu. V roce 1988 byla zveřejněna Delorsova zpráva o podmínkách zavedení společné evropské měny. 12. dubna 1989 předložil Delorsův výbor zprávu o Hospodářské a měnové unii (HMU) resp. nezbytných podmínkách vybudování HMU států ES (zpráva skupiny expertů, která obsahovala i konkrétní návrhy, jak ve třech etapách realizovat hospodářskou a měnovou politiku s cílem dosáhnout jednotné měny ES a vybudování centrálního evropského bankovního systému) [59, 91].

3.5. 90. léta 20. století

Přelom osmdesátých a devadesátých let byl významně poznamenán společenskými a politickými změnami v zemích střední a východní Evropy jakož i vztahy Společenství k nim. Po prohlášení prezidenta SSSR M. S. Gorbačova v roce 1986, že komunistická strana nemá monopol na pravdu, došlo k postupnému zhroucení vedoucí úlohy jedné politické strany. ES na politicko-mocenskou změnu zareagovalo a v červenci 1989 zahájilo jednání o spolupráci při restrukturalizaci hospodářství Polska a Maďarska. Dále byly podepsány smlouvy o obchodní a ekonomické spolupráci s Polskem

(19. září 1989) a SSSR (18. prosince 1989). Na summitu, který se konal 16. července 1989, se čelní představitelé států západní Evropy rozhodli podpořit hospodářské reformy zahájené v některých zemích střední Evropy. Evropská komise (EK) byla pověřena koordinací podpory hospodářské restrukturalizace v Polsku a Maďarsku – vznikl **Program PHARE** (Poland – Hungary Aid for Restructuring Economy). 9. listopadu 1989 došlo k „Pádu Berlínské zdi“, který signalizoval skutečný konec studené války a návrat svobody a demokracie do zemí střední a východní Evropy. V důsledku těchto změn byla v Paříži ve dnech 19. - 21. listopadu 1990 podepsána představiteli 34 států a vlád Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) **Charta o nové Evropě**. [59, 91]

5. února 1990 schválila Rada Akční program pro rozvoj spolupráce mezi Společenstvím a zeměmi střední a východní Evropy opírající se o program PHARE. Na zvláštním zasedání Evropské rady, které se konalo 28. dubna 1990 v irském Dublinu, byl přijat společný postoj ke sjednocenému Německu a ke vztahům Společenství k zemím střední a východní Evropy. 29. května 1990 byla v Paříži podepsána smlouva o založení Evropské banky pro obnovu a rozvoj (EBRD) se sídlem v Londýně, jejímž úkolem bylo poskytovat finanční podporu zemím střední a východní Evropy.

Nové politické reprezentace zemí bývalého socialistického tábora považovaly vstup do ES za jeden ze základních cílů společenské proměny a první **asociační dohody** (smlouvy o přidružení) se zeměmi střední a východní Evropy - Polskem, Maďarskem a ČSFR, byly podepsány 16. prosince 1991 (Smlouva o spolupráci mezi ES a Československem vstoupila v platnost 1. listopadu 1990). Významnou událostí v dějinách ES i celé Evropy bylo sjednocení Spolkové republiky Německo s Německou demokratickou republikou 3. října 1990. Společenství se rázem, bez jakékoli přípravy, fakticky rozšířilo o jeden stát a bylo konfrontováno s velmi naléhavými úkoly spojenými s transformací hospodářství založeného na státním plánování, restrukturalizaci podnikové sféry, zvýšení produktivity práce apod. Německo se rázem stalo jednou z vedoucích evropských mocností. Zároveň bylo nuceno směřovat značné finanční částky do podpory svých východních oblastí, což se samozřejmě odrazilo i v menší ochotě německé vlády, jako představitele největšího zdroje příspěvků do rozpočtu EU, podporovat vše, co by znamenalo významnější výdaje ES, v opatrnějším přístupu k finančním záležitostem a snahou o škrty a restrikce v hospodaření ES všude tam, kde to bylo možné.

Vývoj konce osmdesátých let evropskou integraci výrazně posílil. 20. června 1990 zahájily země EHS a ESVO oficiální jednání o vytvoření Evropského hospodářského prostoru (EHP) a 1. července 1990 vstoupila HMU do první fáze tj. byla odstraněna většina zbývajících překážek pro volný pohyb kapitálu, byly posíleny koordinace hospodářské politiky a spolupráce centrálních bank členských zemí Společenství. V červenci 1990 Kypr (4. července) a Malta (16. července) oficiálně požádaly o vstup do ES. Dále následovalo Švédsko (1. července 1991) a Finsko (18. března 1992).

15. prosince 1990 byly v Římě zahájeny dvě mezivládní konference o HMU a o aspektech politické unie, jejichž cílem bylo podruhé revidovat dosavadní zakládací smlouvy. Hlavním úkolem první konference bylo vytvoření smluvního rámce pro vytvoření HMU členských zemí ES, která se stala jedním z nejvýznamnějších integračních projektů vůbec. Druhá konference se, pod vlivem politických změn konce osmdesátých let i nových výzev a rizik konce tisíciletí, věnovala vytvoření rámce pro

užší politickou spolupráci v oblasti zahraniční politiky, justice a vnitřní bezpečnosti. Roční jednání vyvrcholila v **Maastrichtu** ve dnech 9. - 12. prosince 1991, kde hlavy států a vlád členských zemí přijaly **návrh smlouvy o Evropské unii**, který byl následně slavnostně podepsán **7. února 1992** rovněž v Maastrichtu. Ratifikace této smlouvy jednotlivými zeměmi byla zkomplikována již v úvodu, kdy byla odmítnuta v dánském referendu (2. června téhož roku). Problém, který tím vznikl, se mohl stát velmi vážnou překážkou dalšího postupu integračních snah. Podařilo se jej vyřešit na zasedání Evropské rady ve skotském Edinburghu. Zde byl 12. prosince 1992 vypracován zvláštní protokol o postavení Dánska v některých aspektech. Byl potvrzen **druhý Delorsův balík**, který byl předložen v únoru 1992 a předpokládal zavedení střednědobého finančního plánování EU. Tento balík obsahoval mimo jiné postupné zvýšení vlastních prostředků EU z 1,2 % na 1,27 % hrubého národního produktu (HNP) do roku 1999, další navýšení strukturálních fondů, jakož i založení nového kohezního fondu. Zvýšením objemu rozpočtových prostředků se měla zabezpečit realizace usnesení schválených v Maastrichtu. Dánsku byla dále nabídnuta možnost uspořádat druhé referendum o ratifikaci Smlouvy o Evropské unii. Dánsko potvrdilo druhý Delorsův balík a souhlasilo se zahájením jednání o vstupu s Rakouskem, Švédskem a Finskem k 1. lednu 1993. V ostatních státech, jakož i při druhém referendu v Dánsku v květnu 1993, proběhly ratifikace úspěšně, takže po dokončení všech ratifikací vstoupila **Smlouva o Evropské unii v platnost dne 1. listopadu 1993** [59, 91].

V říjnu 1991 bylo dohodnuto vytvoření **Evropského hospodářského prostoru (EHP)** - zóny volného obchodu se zeměmi ESVO. Smlouva o Evropském hospodářském prostoru byla následně podepsána 2. května 1992 v portugalském Portu. Vytvoření EHP předcházelo formálnímu okamžiku dobudování jednotného vnitřního trhu, který byl stanoven na konec prosince 1992. Od 1. ledna 1993 tak byly, až na určité výjimky, naplněny čtyři základní ekonomické svobody:

- volný pohyb zboží mezi členskými státy bez jakýchkoli překážek;
- volný pohyb osob mezi členskými zeměmi s právem usadit se, pracovat a žít v kterékoli zemi ES;
- volný pohyb kapitálu mezi členskými zeměmi bez jakýchkoli omezení a překážek;
- volný prostor pro poskytování služeb po celém území ES.

Jediným problémem, který byl plně odstraněn až koncem roku 1996, byly rozdíly v DPH a z toho vyplývající kontroly zboží na hranici. Nyní je zboží zdaňováno v zemi původu a hraniční formality tudíž odpadly jako zbytečné. Po dokončení jednotného vnitřního trhu se EU plně soustředila na realizaci projektu HMU, který si stanovila ve smlouvě o Evropské unii (Maastrichtské smlouvě). První fáze přechodu k HMU byla zahájena zpětně již 1. července 1990 odstraněním všech překážek pohybu kapitálu mezi členskými státy. 1. ledna 1994 vstoupila v platnost Smlouva o ustanovení Evropského hospodářského prostoru. Počátkem roku 1994 započala druhá fáze vzniku HMU - byl vytvořen Evropský měnový institut (EMI), jehož úkoly byly především posílení spolupráce ústředních bank členských států, koordinace měnových politik a příprava vzniku Evropské centrální banky (ECB). Na madridském zasedání Evropské rady v prosinci 1995 bylo rozhodnuto o zavedení jednotné měny s názvem "**Euro**" k 1. lednu 1999. Euro se stalo hlavní součástí hospodářské a měnové unie jedenácti členských států EU (Belgie, Finska, Francie, Lucemburska, Německo, Nizozemí, Irsko, Itálie, Portugalsko, Rakousko a Španělsko). Dánsko odmítlo 28. září 2000 zavedení společné

měny v referendu). Měny těchto států byly vůči EUR zafixovány pomocí nezměnitelného koeficientu dle výsledků devizových trhů k 31. prosinci 1998. Vznikla tak nová měna schopná převzít úlohu jednoho z rozhodujících světových platidel. Euro však v té době fungovalo pouze v neviditelné formě bankovních účtů a bezhotovostních převodů. První bankovky a mince se do oběhu dostaly až na počátku roku 2002 a od července 2007 zcela nahradily bankovky a mince národních měn zemí měnové unie.

Integrační snahy v Evropě se ani v 90. letech nezastavily. 20. května 1992 požádalo Švýcarsko o přijetí do Společenství. Občané Švýcarska však 6. prosince 1992 odmítli v referendu ratifikaci Smlouvy o založení Evropského hospodářského prostoru. Úspěšné nebylo ani na podruhé Norsko, které požádalo o členství ve Společenství 15. listopadu 1992. Referendum o přístupu Norska z listopadu 1994 skončilo opět s negativním výsledkem a Norské království se členem EU nestalo [59, 91].

Další rozšíření nazývané „**Severní rozšíření**“ se uskutečnilo 1. ledna 1995, kdy se členy EU staly Finsko, Rakousko a Švédsko. Jednání o vstupu do EU byla završena 30. března 1994, smlouvy o přistoupení Rakouska, Švédska a Finska k EU byly podepsány na zasedání Evropské rady, které se uskutečnilo 24. - 25. června 1994 na Korfu) a vznikla tzv. „**Patnáctka**“.

Obrázek 1: Geografická mapa EU-15

Zdroj: www.euroskop.cz

Na zasedání Evropské rady v Kodani (21. - 22. června 1993) deklarovalo ES své odhodlání přijmout země ucházející se o členství v EU, a to co nejdříve poté, co splní stanovená politická a hospodářská kritéria. Postupně se tak rozšiřuje seznam zemí o 10 zemí střední a východní Evropy a Kypr, jež žádají o členství v EU: Maďarsko (31. března 1994), Polsko (5. dubna 1994), Rumunsko (22. června 1995), Slovensko (27. června 1995), Lotyšsko (27. října 1995), Estonsko (27. listopadu 1995), Litva (12. prosince 1995), **Česká republika (17. ledna 1996)**, Slovinsko (10. června 1996), Bulharsko (14. prosince 1995) a Kypr. S Maltou, která podala žádost dříve, byla jednání obnovena.

V polovině devadesátých let již bylo zřejmé, že Evropská unie jde v integraci správným směrem, a proto byly na doporučení odborníků zahájeny práce na přípravě změn, jež by měly přinést: pružnější přizpůsobování se změněným mezinárodním a ekonomickým podmínkám; zvýšení efektivity jednotlivých institucí EU; přiblížení Společenství jeho občanům; systém umožňující jak rozšiřování Unie východním a jižním směrem, tak i prohlubování integrace za účasti jen některých států bez ohrožení soudržnosti zemí Společenství. Tyto otázky se staly předmětem jednání, zahájených v roce 1996 konferencí v italském Turíně a ukončených o rok později (16. - 17. června 1997 na zasedání Evropské rady v Amsterdamu) návrhem tzv. **Amsterdamské smlouvy**, jež revidovala Smlouvu o EU i zakládací Římské smlouvy [59, 91].

Amsterdamská smlouva [8], podepsaná Radou EU 2. října 1997, vstoupila v platnost 1. května 1999) a přinesla následující změny:

1. změna systému obsazování EK v neprospěch velkých států;
2. pro hlasování v Radě EU upravena velikost kvót pro případy tzv. váženého hlasování;
3. maximální počet poslanců v EP byl stanoven na 700;
4. Evropská rada bude moci označit členský stát, jenž se neřídí základními zásadami EU (svoboda, demokracie, lidská práva a základní svobody, právní stát) a hrubě je porušuje. Takovému státu mohou být, za stálé platnosti povinností, pozastavena některá práva, zejména právo hlasování v Radě EU;
5. v rámci rozvoje EU jako oblasti svobody, bezpečnosti a práva získala Rada právo, na návrh EK a po konzultaci s EP, rozhodovat o vybraných otázkách vízové povinnosti;
6. v některých otázkách třetího pilíře (vnitro a justice) získala Rada oprávnění rozhodovat upravenou kvalifikovanou většinou na rozdíl od jednomyslnosti;
7. podstatnou měrou byly posíleny pravomoci institucí EU v boji proti finanční kriminalitě.

Krátce po podpisu Amsterdamské smlouvy, přesněji 16. července 1997, předložila EK dokument zvaný „**Agenda 2000 – pro silnější a širší Unii**“ a posudky deseti kandidátských zemí střední a východní Evropy, Kypru, Malty a Turecka ucházejících se o členství v Evropské Unii. Agenda 2000 i doporučení EK se staly jedním z podkladů pro zasedání Evropské rady v Lucemburku (12. - 13. prosince 1997), která rozhodla o zahájení jednání o členství s ČR, Polskem, Maďarskem, Slovinskem, Estonskem a Kyprem. Pro každou z kandidátských zemí přijala EK dne 4. února 1998 dokument nazvaný „**Přístupové partnerství**“. Dokument obsahoval hlavní oblasti, na něž jednotlivé kandidátské země měly zaměřit svou pozornost při přípravě na členství v EU, a stanovil priority, které měly být dodržovány při přejímání *acquis communautaire* i čerpání finančních zdrojů, které byly za tímto účelem k dispozici. Rozhovory o přistoupení kandidátských zemí byly zahájeny 30. března 1998, nejprve technickou částí, tzv. screeningem a později, od října 1998, vlastním jednáním o jednotlivých problematikách. 4. listopadu 1998 vydala EK tzv. „Pravidelné zprávy o pokroku jednotlivých kandidátských zemí v přípravě na členství za období 14 měsíců od července 1997 do září 1998“. Všeobecného souhlasu s dokumentem Agenda 2000 bylo dosaženo 24. - 25. dubna 1999 na zvláštním zasedání Rady v Berlíně.

Ve dnech 10. - 11. prosince 1999 rozhodla Evropská rada o zahájení rozhovorů o podmínkách členství s dalšími kandidátskými zeměmi (Bulharskem, Litvou, Lotyšskem, Maltou, Rumunskem, Slovenskem) a Turecku přiznala statut kandidátské země. Vyjádřila souhlas se záměrem svolat mezivládní konferenci o institucionální reformě v únoru 2000.

3.6. 21. století

Na jaře roku 2000 se v Lisabonu konalo zvláštní zasedání Evropské rady, na němž bylo dosaženo konsensu ve stanovení nové desetileté strategie EU tzv. **Lisabonská strategie** k vytvoření dynamičtějšího a konkurenceschopnějšího hospodářství v Evropě resp. s cílem posílit zaměstnanost, hospodářské reformy a sociální soudržnost. Nový přístup se zaměřuje na rozvoj výzkumu, uplatnění špičkových technologií a zejména na zvýšení investic do vzdělanosti obyvatelstva. Summit také přijal cíl dosáhnout do roku 2010 plné zaměstnanosti prostřednictvím stabilního tempa růstu HDP ve výši nejméně 3 %. 8. listopadu 2000 předložila Komise Radě celkovou zprávu o rozšiřování, sestávající se z pravidelných zpráv hodnotících přípravu kandidátských zemí na členství v EU a tzv. "Přístupové partnerství" pro Turecko, které identifikuje klíčové oblasti, kterými se Turecko musí zabývat předtím, než začne vyjednávat o podmínkách vstupu [59, 91].

Ve dnech 7. – 11. prosince 2007 se v Nice pod předsednictvím Francie konal vrcholný summit Evropské rady kde byla formálně přijata Charta základních lidských práv a Evropská sociální agenda a bylo dosaženo konsenzu na znění **Smlouvy z Nice**, která měla EU institucionálně připravit na budoucí rozšíření [41]. Státy se po bouřlivé debatě kolem reformy evropských institucí, před přijetím dalších zemí, dohodly na rozšíření většinové volby, na změně v přidělování křesel v EK (1 komisař za každou zemi) a na zvýšení počtu křesel v EP na 740 (z toho Česká republika 20). Upravily také rozdělení hlasů v Radě ministrů podle počtu budoucích členů (z toho Česká republika 12). Lídři EU sice nestanovili přesné datum rozšíření, nicméně vyjádřili jasný záměr rozšířit EU o nejlépe připravené země v červnu 2004. Smlouva z Nice [41], která doplňuje Smlouvu o založení EU a Smlouvy o založení ES, byla podepsána 26. února 2001 a jejím podpisem byl zahájen ratifikační proces ve všech členských zemích. Přijetí Smlouvy z Nice odmítlo 7. června 2001 v referendu Irsko.

14. - 15. prosince 2001 byla na zasedání Evropské rady v Laekenu (Belgie) přijata tzv. **Laekenská deklarace** o budoucnosti EU. Deklarace byla přípravou na zásadní institucionální reformy a plánovala svolat konvent za účelem přípravy alternativ budoucího vývoje EU. 28. února 2002 se v Bruselu konala zahajovací schůze Konventu o budoucnosti Evropy. 23. července 2002 pak po padesáti letech **skončila platnost Smlouvy zakládající Evropské společenství uhlí a oceli**.

9. října 2002 doporučila EK ukončit jednání o vstupu s Kyprem, Českou republikou (ČR), Estonskem, Maďarskem, Litvou, Lotyšskem, Maltou, Polskem, Slovenskem a Slovinskem, a to do konce roku 2002. Vyjednávání o vstupu deseti kandidátských zemí byla oficiálně ukončena 12. - 13. prosince 2002 na zasedání Evropské rady v Kodani a 16. dubna 2003 pak byla v Aténách slavnostně podepsána **Smlouva o přistoupení**. 5. listopadu 2003 představila Evropská komise tzv. **Monitorovací zprávy** o pokroku přistupujících deseti členských států a vyjmenovala 39 oblastí, ve kterých bylo potřeba

před vstupem do EU vyvinout maximální snahu, aby byly splněny veškeré podmínky vyplývající z předvstupních jednání. Současně Evropská komise publikovala pravidelné zprávy o pokroku kandidátských zemí, Bulharska, Rumunska a Turecka. 1. března 2004 byli jmenováni noví komisaři z deseti vstupujících zemí (na období od 1. května do 31. října 2004). Největší rozšíření v historii ES bylo dovršeno 1. května 2004, kdy Smlouva o přistoupení nových deseti členských zemí vstoupila v platnost. Tento den došlo k **pátému rozšíření Evropské unie** a je nazýváno „**Východní rozšíření**“, při kterém vznikla tzv. „**Pětadvacítka**“ (EU – 25). 10. - 13. června 2004 se konaly volby do EP v 25 členských státech EU, kde si Česká republika historicky poprvé volila svých 24 zástupců.

K 1. lednu 2007 se Evropská unie již **po šesté** rozšířila, a to o 2 nové členy – Bulharsko a Rumunsko. Kandidátskými zeměmi na vstup zůstaly Makedonie, Chorvatsko a Turecko.

Významným krokem k úplné evropské integraci by byla společná Ústava pro všechny členské státy. Na zasedání Evropské rady, které se konalo 20. - 21. června 2003 v řecké Soluni, předložil konvent jako výsledek svého jednání **návrh evropské ústavní smlouvy** (část I a II), který byl označen jako dobrý základ pro nadcházející mezivládní konferenci. Evropský konvent oficiálně ukončil svoji činnost 10. července 2003, kdy byl konsensuálně přijatý výsledný dokument „Návrh Smlouvy zakládající ústavu pro Evropu“ a předseda konventu Valéry Giscard d'Estaing jej předal představitelům italského předsednictví v Římě dne 18. července 2003. Na zvláštním zasedání Evropské rady, které se uskutečnilo 4. října 2003 v Římě, byla zahájena Mezivládní konference o evropské ústavní smlouvě. Na zasedání Evropské rady v Bruselu ve dnech 12. - 13. prosince 2003 nedospěla mezivládní konference k dohodě o ústavní smlouvě, ale již na dalším zasedání Evropské rady v Bruselu (25. - 26. března 2004) byla na základě rozhodnutí vedoucích činitelů všech 25 vlád jednání o evropské ústavní smlouvě obnovena a 17. - 18. června 2004 byla ukončena Mezivládní konference 2003, jejímž výsledkem bylo dosažení dohody o návrhu Smlouvy o založení Ústavy pro Evropu. Ústavní smlouva byla podepsána 29. října 2004 v Římě a bylo zahájeno dvouleté období, během kterého měly členské státy ústavu ratifikovat. Ústavní smlouva byla ratifikována v 15 členských státech, avšak výsledek nizozemského a krátce na to i francouzského referenda, ve kterém byla evropská ústava zamítnuta, odložila proces ratifikace na neurčito. Smlouvu o založení Ústavy pro Evropu nakonec nahradila tzv. **Lisabonská smlouva**, jejímž cílem bylo především reformovat instituce Evropské unie a její fungování. Tato smlouva byla podepsána 13. prosince 2007 v Lisabonu, ratifikována 3. listopadu 2009 a vstoupila v platnost 1. prosince 2009 [59, 91].

4. Vznik SZP a etapy jejího formování v rámci EHS

Zemědělství je specifické odvětví, ve kterém působí mnoho činitelů, jež vystupují jako důvody pro státní zásahy jednotlivých zemí, ale také jako impuls pro formování nadnárodní integrace v zemědělství, které provádí zásahy na mezinárodní úrovni. Mezi takové činitele jsou zařazovány: silný vliv přírodních faktorů spolupůsobících v zemědělství; nedokonalá konkurence v zemědělství; nižší úroveň produktivity práce v zemědělství a možnosti jejího zvyšování; ekologie a krajinaotvorba. Mimo tyto objektivně působící činitele přírodně ekonomického rázu se objevily po druhé světové válce i historicko-politické, či strategické a konkurenční důvody integrace [64]:

- 1) Potravinový deficit v západní Evropě po druhé světové válce a jím podmíněné obavy o dostatek potravinové produkce v budoucnu. Evropa byla po válce na rozdíl od USA významným čistým dovozcem těchto komodit a chtěla tuto závislost, jež nabývala strategického charakteru, odstranit.
- 2) Relativní zaostalost výkonnosti evropského zemědělství ve srovnání s USA a dalšími zámořskými producenty (zejm. Japonskem) vyústila později do vytyčení jednoho ze stěžejních cílů integrační spolupráce – zvýšení produktivity práce, které by kromě jiného také postupně zlepšilo konkurenční postavení evropských výrobců na mezinárodních trzích.

To vše bylo ještě zvýrazněno nedostatečnou či válkou zničenou infrastrukturou a bipolárním rozdělením světa [51].

Proces formování SZP byl velmi složitý a trval více než 15 let. Započal již na počátku 50. let, kdy iniciativu vyvíjela zejména Francie, která prosazovala ideu sektorové integrace, jež by byla obdobou ESUO, včetně vytvoření nadnárodních orgánů řízení. Přípravných jednání se v první polovině 50. let zúčastnilo postupně 17 evropských zemí. Tato jednání však ztroskotala, neboť většinu zemí odradil záměr institucionalizovat spolupráci a také obavy ze vzniku silného nadstátního řízení prosazujícího zájmy některých vedoucích zemí. Po ztroskotání této myšlenky Francie iniciovala dílčí návrh na vznik společných koordinovaných trhů pro některé hlavní výrobky, usilující o sblížení cen, racionalizaci výroby a harmonizaci vzájemného obchodu. Po odmítnutí i tohoto záměru se státy soustředily na otázky případné liberalizace evropského zemědělského obchodu řešené na půdě OEEC [63].

Jednání v oblasti zemědělství byla velmi složitá, což byl důvod, proč Římské smlouvy neobsahovaly konkrétní ustanovení, ale pouze cíle, základní principy a časový rámec, kdy měl být celý systém vytvořen (do začátku druhé etapy přechodného období tj. 1. ledna 1962). Problematika SZP byla zakotvena ve Smlouvě o zřízení Evropského hospodářského společenství - část druhá, Hlava II – Zemědělství, články 38 - 47 (nyní články 32 - 38 konsolidované verze Amsterodamské smlouvy) [28, 74].

4.1. Cíle společné zemědělské politiky

Základní cíle SZP jsou zakotveny ve Smlouvě o založení EHS a vymezeny v odstavci 1 článku 39 [28, 101]:

- a) zvýšit produktivitu zemědělství podporou technického pokroku a zajišťováním racionálního rozvoje zemědělské výroby, jakož i optimálním využitím výrobních činitelů, zejména pracovních sil,
- b) zajistit tak slušnou životní úroveň zemědělského obyvatelstva, zejména zvýšit individuální příjmy osob pracujících v zemědělství,
- c) stabilizovat trhy,
- d) zaručit spolehlivost dodávek,
- e) zajistit přiměřené ceny zboží dodávaného spotřebitelům.

Za účelem dosažení těchto cílů byla zavedena společná regulace zemědělských trhů (článek 40, odstavec 2 a 3), která mohla zahrnovat veškerá opatření nutná k dosažení cílů, zejména kontrolu cen, subvencování jak výroby, tak odbytu různých výrobků, systémy skladování produkce a její převádění na příští rok, společné instituce pro stabilizaci dovozu nebo vývozu. Tato regulace měla jednu z následujících forem v závislosti na tom, o jaký výrobek se jednalo [28, 101]:

- a) společná pravidla soutěže,
- b) povinná koordinace různých národních systémů regulování trhu,
- c) evropská organizace trhu

Článek 42 stanovuje možnost vytvoření fondu nebo několika zemědělských a vzdělávacích a záručních fondů, aby mohlo být dosaženo cílů SZP. Dále umožňuje Radě poskytovat pomoc k ochraně podnikání, které trpí strukturálními nebo přírodními nevýhodami a poskytovat pomoc v rámci plánu hospodářského rozvoje. Regulace trhu prostřednictvím společných tržních organizací je upravena článkem 43. Článek 44 stanoví opatření a pravidla pro obchod s agrárními produkty a potravinami na vnitřním trhu v rámci přechodného období. Dále umožňuje členským státům zavést minimální ceny v případě, že by rušení celních poplatků a kvantitativních omezení mezi členskými státy mohlo vést k cenám, jež by mohly ohrozit cíle stanovené v článku 39 a určuje pravidla a kritéria pro stanovení minimální ceny. Články 45 a 46 se týkají obchodu se třetími zeměmi a úlohy EK v této oblasti [23, 101].

Cíle SZP lze rozdělit také na cíle:

- 1) **ekonomické**, které se zaměřovaly na zvýšení produktivity práce již mělo být dosaženo prostřednictvím rozšiřování technického pokroku a optimalizací využívání výrobních fondů, zejména pracovní síly. Důvodem byla potřeba zajistit vyšší než stávající potravinovou soběstačnost, která byla aktuální v první fázi po druhé světové válce. Dalším důvodem byla nízká konkurenceschopnost evropského zemědělství ve srovnání s některými dalšími zeměmi, zejména pak ve srovnání s USA, neboť zatímco v zemích EHS pomáhalo 17,5 miliónu zemědělců na 65 miliónech hektarů živit 150 miliónů obyvatel, v USA na více než 200 miliónů lidí připadly pouhé 4 milióny zemědělců hospodařících na 400 miliónech hektarů [51]. Přestože posilováním investic docházelo i ke zvyšování efektivity výroby a konkurenceschopnosti

evropského zemědělství, vedla tato snaha v pozdějším období k negativním důsledkům, které se staly předmětem kritiky SZP. [102]

- 2) **sociální**, které byly ovlivněny vysokou mírou solidarity. Cílem bylo zajištění spravedlivé životní úrovně zemědělcům, a to zvýšením jejich osobních příjmů a zabezpečením přiměřené ceny při dodávkách spotřebitelům. [102]
- 3) **politické**, které byly zaměřeny na stabilizaci trhu vedoucí k odstranění výkyvů na vnitřním potravinovém trhu a vytvoření podmínek bezpečnosti zásobování, resp. potravinové soběstačnosti. Bylo také důležité zajistit soběstačnost u tzv. „strategických“ potravin (př. obiloviny). [102]

Pro tyto cíle se počítalo s vytvořením **společných organizací trhu** (SOT) a se založením jednoho nebo více **zemědělských fondů jako finančních nástrojů**. I přes vysokou nákladovost a někdy i vzájemnou protichůdnost jednotlivých cílů (zajištění životní úrovně zemědělců předpokládalo dotace a vyšší ceny výrobků, zatímco spotřebitelé vyžadovali nižší ceny výrobků), byly zpočátku velmi úspěšným nástrojem ekonomické a sociální stabilizace v oblasti zemědělství. Postupem času byla SZP stále více kritizována zejména ze strany třetích zemí, neboť byl posilován domácí protekcionismus vůči zahraniční konkurenci. Navíc docházelo stále více k formování lobbyistických skupin uvnitř jednotlivých států. Nicméně tento systém se zdál být pro poválečné zemědělství účinnější a více stabilizující než nejistá možnost dlouhodobé rovnováhy dosažené v zaostalé zemědělské výrobě pouze tržními nástroji a spojené s riziky rostoucí sociální diferenciací [7].

4.2. Etapy formování SZP v rámci EHS

Ve dnech 3. - 11. července 1958 se konala mezivládní konference v italském městě Stresa, jíž se zúčastnili komisař pro zemědělství Sicco Mansholt, jednotliví ministři zemědělství, experti a organizace hájící zájmy zemědělců. Na konferenci byly položeny základy SZP. Nicméně proces formování SZP trval více než 12 let a lze jej rozdělit do tří etap [5,101]:

V **první etapě**, která probíhala v letech 1958 – 1961, byl kladen důraz na propracování postupu vytváření společného zemědělského trhu. Evropské zemědělství se mělo stát konkurenceschopnější, při zachování hlavního pilíře jeho hospodářství, rodinných farem. Jeho cílem nebyla úplná soběstačnost, ale měla být dosažena rovnováha v zapojení do mezinárodního obchodu, jež předpokládala vysokou ochranu vnitřního trhu. Zároveň bylo zdůrazněno, že řešení zemědělských problémů nelze nalézt pouze ve výrobní oblasti, ale musí být v souladu s kroky sociální politiky, regionálního rozvoje, atd. Z počátku jednání vážla a nebylo možné dosáhnout dohody, nicméně nakonec německý kancléř Konrad Adenauer přistoupil na zavedení dovozních dávek zdražujících dovozy ze zahraničí a státy dospěly k dohodě [102].

Druhá etapa se datuje do období let 1962 - 1965. Dohoda z ledna 1962 upřesnila, jak bude SZP v praxi fungovat. Komisi EHS byly vypracovány a začaly se realizovat hlavní principy SZP [54, 101]:

1. **princip jednoty trhu** tj. měla platit stejná pravidla ve všech členských zemích a měla být odstraněna jakákoliv diskriminace některého z členských států. Ceny zemědělských produktů byly určovány na úrovni ES a platily ve všech zemích stejně. Problémem byly kursové pohyby měn mezi sebou, proto byla přijata opatření nazvaná jako zemědělská měnová vyrovnání. [54, 101]

Za tímto účelem byla stanovena pravidla pro vytvoření devíti SOT zemědělských produktů (zejména obilí, vepřového masa, mléka, mléčných výrobků). Bylo připraveno a započato sbližování jejich cen založených na systému garantovaných cen. Rada měla každoročně stanovit orientační cenu. Ta určovala ideální cenovou úroveň trhu. V případě zhroutení trhu poskytovalo Společenství zemědělcům cenovou záruku. Pokud by se ceny na trhu dostaly pod stanovenou intervenční cenu, otevíraly se zemědělci možnosti intervenčních skladů. Kombinace obou záruk eliminovaly rizika na trhu a zaručovaly zemědělcům pohodlná odbytíště.

Základním nástrojem byly společné ceny, od jejichž používání se pak odvíjí mechanismus a fungování vnitřního trhu [64]:

- a) **cílová, směrná cena** (u některých výrobků označovaná jako indikativní, orientační, základní či referenční) je stanovena tak, aby poskytovala většině výrobců stabilizovaný důchod. Mimo ekonomické funkce (pokrytí nákladů a běžné míry zisku) má tedy i funkci sociální. Cílové ceny jsou stanoveny pro většinu výrobků a podléhají měsíční aktualizaci.
- b) **intervenční cena** je důležitým nástrojem zásahů do vnitřního trhu. Je stanovena orgány EU pro daný hospodářský rok a představuje nejnižší možnou hranici domácí ceny. Využívá se při převaze nabídky, jestliže by skutečná tržní cena mohla poklesnout pod požadovanou úroveň. V takovém případě tzv. intervenční agentury vykupují produkci za intervenční ceny. Intervence zaručuje potom minimální důchod výrobců.

Působení cílových a intervenčních cen pokrývá největší tržní skupinu (60 - 70 % produkce), která představuje tržní organizace s intervenčním mechanismem a vnější ochranou. Tato organizace koriguje úroveň domácí produkce tak, aby byly udrženy určité vnitřní meze cenové hladiny EU, a případně za použití ochranných principů řeší i výkyvy (přebytky a nedostatky) vůči světovému trhu. Do této skupiny patří zejména obiloviny, rýže, cukr, mléko a mléčné výrobky, hovězí a vepřové maso, stolní víno, některé druhy ovoce a zeleniny. Vedle toho existuje systém tržní organizace s paušálními příspěvky (1 % produkce), která má formu množstevní podpory vztážené ke kvantitě produkce nebo počtu hektarů obdělávané plochy. Vztahuje se zejména na průmyslové plodiny, jakými jsou konopí, len apod. Vedle těchto tržních organizací jsou uplatňovány i jiné nástroje společného trhu např. systém kvót, odvody ze spoluodpovědnosti apod.) [64].

Vysoké ceny, oproti světovým trhům, měly evropským farmářům zaručit dostatečné příjmy a poskytnout zdroje pro investice, cílené na zvyšování produktivity agrárního

sektoru jako celku. Ty zpětně podporovala i stabilita na trhu, zaručující bezpečnou návratnost vložených finančních prostředků. V roce 1967 měly být vytvořeny společné organizace trhu s obilovinami, vepřovým masem, vejci, drůbeží a olejinami. V roce 1968 se předpokládal vznik organizací trhu s mlékem a hovězím masem. [7]

- 2. princip komunitární preference** tj. zásady preference domácích produktů před zahraničními a zásada zajištění životního standardu zemědělců ve vztahu relací k pracovníkům v odvětví průmyslu. Tento princip byl zaveden vůči třetím zemím a znamená ochranu vnitřního trhu vůči levným dovozům ze třetích zemí a vůči výkyvům na světovém trhu. Vzhledem k nižším cenám většiny zemědělských výrobků, které byly obchodovány na světových trzích, byly na jejich dovozy uvaleny tzv. klouzavé dávky, které dorovnávaly jejich cenu na úroveň orientačních cen a umožňovaly tak udržet úroveň cen v ES na podstatně vyšší úrovni, než na světových trzích. Aby bylo naopak možné zajistit export zemědělských produktů, jsou poskytovány ES vyrovnávací dávky při vývozu tzv. exportní refundace, které umožňují srazit jejich cenu na světovou úroveň [54, 101].

Důležitým nástrojem preference trhu jsou mezní (prahové) ceny, které představují minimální cenu dovozu zabraňující tomu, aby zahraniční zboží bylo na společném trhu nabízeno levněji než domácí produkce. Ochrana před importy se mimoto děje také obvyklými mezinárodně obchodními nástroji jako jsou cla, množstevní omezení, certifikáty (dovozní ochrana) apod. Těmito nástroji a vývozními podporami je vymezena jednotná tržní organizace s vnější ochranou, která zahrnuje přibližně 25 % výrobků (některé druhy ovoce a zeleniny, vejce, drůbež, značková vína, květiny apod. [64].

Vedle toho existuje princip preferenční podpory – tržní organizace s podporou cen, která se vztahuje na výrobky, jež nemohou být z důvodů závazků v rámci Světové obchodní organizace (WTO) podrobeny dostatečné vnější ochraně a jejichž preference a konkurenční ceny musí být zajišťovány jinými mechanismy. Mezi produkty, které lze zařadit do této organizace, patří např. tabák, olivový olej, některé druhy pšenice, ovoce a zeleniny) [64].

- 3. princip finanční solidarity**, který znamená společnou zainteresovanost členských států na společných příjmech a výdajích souvisejících s financováním v rámci SZP. Také znamená zákaz národní integrace do svých agrárních sektorů a tím deformace pravidel rovné hospodářské soutěže. Za tímto účelem rozhodla Rada ES o založení **Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu** (EAGGF). Záruční sekce byla určena pro vyplácení vývozních dávek a k financování výkupu zboží do intervenčních skladů. Úkolem orientační sekce bylo podporovat strukturální reformy evropského zemědělství. Do 30. června 1965 pocházely finanční prostředky EAGGF pouze z národních tzv. matrikulárních příspěvků členských států. Příspěvky byly vypočítány pomocí zvláštního klíče na základě velikosti a ekonomické síly dané země. Po tomto datu mělo být rozhodnuto o zavedení vlastních zdrojů Společenství.[102]

Neshody okolo financování SZP způsobily v roce 1965 krizi ve Společenství. V březnu 1965 vypracovala EK návrh na definitivní řešení financování společné SZP. Plán předpokládal, že EHS získá vlastní zdroje peněžních prostředků. Příjmy měly být tvořeny z klouzavých dovozních dávek a velké části cel uvalených na průmyslové výrobky. Navrhovaná výše získaných prostředků v dané chvíli převyšovala potřeby rozpočtu. EK vedená předsedou Walterem Hallsteinem dále navrhla, aby bylo rozpočtové řešení doplněno posílením pravomocí nadnárodních orgánů EHS, z čehož by nejvíce profitovala EK a parlamentní shromáždění (předchůdce EP). Tento návrh byl nepřijatelný pro Francii, Itálii a Nizozemí. Cílem EK bylo spojit otázku SZP, silně podporovanou Francií, se snahou o posílení nadnárodních prvků (na úkor mezivládní spolupráce v EHS). Pro Francii, vedenou prezidentem Charlesem de Gaullem, byl vývoj EHS k národní federaci nepřijatelný. 30. června 1965 odvolal prezident de Gaulle francouzské zástupce z orgánů Společenství. Hlavním důvodem této tzv. „Politiky prázdné židle“ se stala ustanovení Římské smlouvy, která stanovila jednomyslné hlasování pro budování společného trhu. S přechodem od druhé ke třetí etapě tohoto procesu (po osmi, maximálně dvanácti letech) se však předpokládalo jeho nahrazení hlasováním kvalifikovanou většinou. Dočasná platnost jednomyslnosti vycházela z domněnky, že ve třetí fázi vytváření společného trhu již nebude ochrana národních zájmů nezbytná. Svůj návrat do institucí EHS pak Francie roku 1966 podmínila tzv. **Lucemburským kompromisem**:⁴ s odvoláním na „vitální národní zájmy“ mělo být kdykoliv kterémukoliv z členů umožněno bez ohledu na ustanovení ve smlouvách použití práva veta [102].

Ve **třetí etapě**, která probíhala v letech 1966 – 1970, byl dokončen volný oběh zemědělských produktů uvnitř EHS a byla zavedena celní unie vůči třetím zemím. Fungovaly již společné ceny výrobků a EAGGF již uhrazoval vnitřní a vývozní subvence. Byla zavedena strukturální a sociální politika v oblasti zemědělství.

⁴ Kompromis byl uznáním existujícího rozporu mezi dvěma stranami. Na jedné straně byli ti, kteří požadovali, aby se Rada, při řešení otázek týkajících se národních zájmů některé členské země, snažila dospět v přiměřené lhůtě k řešení. Toto řešení mělo být přijatelné pro všechny strany, aniž by se zasahovalo do jejich vzájemných vztahů. Na druhé straně byla Francie, která v takových otázkách dávala přednost dosažení jednomyslného souhlasu všech členů. Kompromis nebrání Radě, aby přijímala rozhodnutí v souladu se Smlouvou o Evropském společenství, kde je v mnoha případech umožněno přijímat rozhodnutí kvalifikovanou většinou, a nikoli jednomyslně. Členové Rady se ovšem v praxi snaží dosáhnout sblížení svých stanovisek bez ohledu na to, zda rozhodnutí bude schvalováno jednomyslně, či zda postačí většinové hlasování.

Zdroj: Česká agentura na podporu obchodu/CzechTrade: Slovník pojmů. [online] <http://www.businessinfo.cz/cz/clanky/1/lucembursky-kompromis/1000705/5306/?fornewsid=5306>

5. Reformy společné zemědělské politiky

Na počátku 80. let představitelé ES srovnali cíle Římské smlouvy a dosažený stav zemědělství. Bylo zjištěno, že SZP naplnila a někdy i překonala stanovené cíle.

V oblasti zvýšení produktivity, což byl první stanovený cíl, překonala všechna očekávání. Evropské zemědělství prošlo razantní modernizací. Přestože jeho podíl na celkovém HDP výrazně klesl (v roce 1995 to bylo již jen 1,7 %) a sektor opustily milióny osob, došlo k výraznému zvýšení produktivity. Díky politice intenzivního hnojení zemědělské půdy bylo dosaženo vysokých výnosů v rostlinné výrobě, racionální organizace chovu dobytka zlepšila hospodářskou užitkovost zvířat (lepší výnosy s využitím menšího množství pracovní síly umožnily snížení cen a zvýšení příjmů). Modernizace nebyla řízena pouze trhem, ale také silnou intervencí veřejných prostředků. Ty zaručily zemědělcům, že jejich příjmy nevykazovaly prudké výkyvy v závislosti na situaci na trhu, ale získaly jistou stabilitu díky centrálně stanoveným intervenčním cenám. Byla tak zajištěna stabilita trhů a odpovídající životní úroveň zemědělské komunity, čímž byly dosaženy další dva cíle stojící u zrodu SZP.

V případě dodávek spotřebitelům za rozumné ceny, celkový vývoj produktivity práce nejen v zemědělství, ale v celém národním hospodářství, umožnil postupný pokles podílu výdajů na potraviny v rodinných rozpočtech. Zatímco v 50. letech bylo ES jako celek závislé na dovozu klíčových zemědělských produktů, jako např. obiloviny, situace se od 80. let začala silně měnit. Právě tehdy začala domácí nabídka obilovin převyšovat domácí poptávku. Přebytků začalo být již dříve dosahováno u mléka a hovězího masa. Hlavní skupinou produktů, u nichž má až dodnes Evropa strukturální deficit, jsou především olejnin. U všech ostatních komodit došlo k výraznému růstu produkce. Přispěly k němu i dvě vlny rozšiřování ES. První vlna přivedla do EHS v roce 1973 země specializující se na pěstování polních plodin a živočišnou výrobu, především pak na produkci mléka a hovězího masa (Velkou Británii, Dánsko a Irsko). Další rozšíření ES (v roce 1986) se týkalo Španělska a Portugalska a znamenalo vytvoření nové rovnováhy s větším podílem typicky jižních produktů (olivy, víno, tabák) [102].

SZP se do určité míry úspěšně vyrovnala se svými původními úkoly: zajistit vysokou produktivitu v zemědělském sektoru a zajistit tak bezpečné zásobování potravinami. ES se stalo soběstačné ve výrobě obilovin, mléka, másla, hovězího, telecího i vepřového masa, drůbeže a cukru. Vývoj soběstačnosti ES u některých komodit je zachycen v **tabulce 1**. ES/EU se stalo druhým největším vývozcem zemědělských produktů. Růst produktivity v zemědělství byl obrovský, i když zásluhu na tom měl také vývoj technologií používaných zemědělci. Obchod zemědělskými výrobky na vnitřním trhu EU se několikanásobně zvýšil. Ceny potravin sice stouply, ale ceny spotřebitelského zboží rostly výrazněji. Současně však váha zemědělství ve všech zemích EU dramaticky poklesla (podíl zemědělství na tvorbě HDP se snížil z 5 % v roce 1973 na 2,1 % v roce 2000 a počet osob zaměstnaných v zemědělství poklesl z 13,4 milionů v roce 1973 na 6,9 milionů v roce 2000, tedy na 4,5 % veškerého ekonomicky činného obyvatelstva v EU) [7].

Tabulka 1: Vývoj soběstačnosti ES/EU u vybraných agrárních komodit (%)

Komodita	1938	1950	2000
Obiloviny	86	73	115
Maso	96	96	107
Mléko	293	121	109
Sýry	105	102	105
Máslo	104	99	99

Zdroj: Česká agentura na podporu obchodu/CzechTrade

Na jedné straně byla SZP úspěšná z hlediska naplnění cílů Římské smlouvy, na straně druhé dosáhl v roce 1980 podíl SZP 72,3 % všech výdajů rozpočtu. Rostoucí finanční nenasytnost SZP se stala předmětem oprávněné kritiky a problémem, jehož řešení začalo zabírat stále více času na evropských schůzkách. Předmětem kritiky nebyla podpora zemědělství jako taková, ale skutečnost, že jeho další podpora se začala jevit jako krajně neproduktivní. Jejím důsledkem už nebyla zdravá podpora výrobní schopnosti farmářů, ale subvencování přebytečné výroby, která nenacházela odbytiště a končila v evropských intervenčních skladech. Nejhorší situace byla na trhu s mlékem [102].

V roce 1968 byla souběžně s tržním řádem hovězího masa zavedena i společná organizace trhu s mlékem. Evropská komise zaručovala zemědělcům vysoké ceny mléka a pro případ odbytových potíží záruku, že se o nadbytečné množství mléka postarají evropské intervenční sklady. Zemědělci tedy nebyli nijak nuceni, aby svou výrobu přizpůsobovali poptávce. V roce 1975 tak dosáhlo celkové množství uskladněného mléka na intervenci milionu tun. Poté, co EK oznámila množství uskladněného mléka, byla zavedena finanční spoluúčast zemědělců v případě, že výroba mléka převýšila stanovenou hodnotu. Tato zvláštní daň, jejímž smyslem bylo pokutovat za nesplnění závazků výrobce jako celek, však nebyla účinná. V roce 1983 tak dosáhlo množství uskladněného másla v evropských skladech hranice 700 tisíc tun a v případě mléka dokonce 1,1 milionů tun.

V roce 1984 proto přijala Rada klíčové opatření a zavedla system mléčných kvót, který celou situaci radikálně změnil. Tento systém je v Evropské unii v platnosti dodnes. Na celoevropské úrovni bylo stanoveno celkové množství mléka, které se podle daných kritérií dále rozdělilo mezi členské státy. Rozdíl spočíval v tom, že kontrola výroby se neuskutečňovala na úrovni státu nebo regionu, ale přímo u výrobce. Každému zemědělci byla podle kritérií platných po celém území Společenství přidělena individuální mléčná kvóta, za jejíž dodržení byl přímo zodpovědný. Ta se dále dělila na kvótu na mléko dodávané mlékárnám a kvótu na mléko používané k jiným účelům. Pokud stanovené množství mléka překročil, musel do evropského rozpočtu zaplatit pokutu. Její výše byla stanovena tak, aby zemědělec nedodržení kvóty citelně finančně pocítil. Zavedení mléčných kvót bylo jedním z prvních případů, kdy si situace na trhu vyžádala výrazný zásah do dosud prakticky neomezeného systému podpor [7].

Tato druhá stránka výsledků SZP se stala trvalým terčem kritiky. Mnozí z ní vyvozují, že se SZP přežila, je anachronická a že jediným řešením je ji buď plně opustit, nebo velice rázně reformovat. Nejčastější argumenty kritiků SZP jsou následující [7]:

- Přežila se, protože podmínky, které ji uvedly do života, už neexistují (není nedostatek zemědělské produkce ani ohrožení studenou válkou). Problémem není nedostatek potravin, ale jejich nadbytek. K tomu SZP nesporně přispěla: od

roku 1973 rostla zemědělská produkce zhruba o 2 % ročně, zatímco spotřeba potravin pouze o 0,5 % ročně.

- Cenová intervenční praxe umožňuje přežít i drobným zemědělcům vyrábějícím s vysokými náklady, což zvyšuje ceny. Podle studie OECD jsou ceny potravin v zemích EU v průměru minimálně o 20 % vyšší, než na světovém trhu.
- Zaručené ceny podněcují zemědělce k vyšší produkci, která musí být vykoupena a skladována a vyváží se s dodatečnými náklady.
- Dotace dostávají největší producenti: kolem 80 % finanční podpory se dostává 20 % zemědělců, takže SZP podporuje jen ty prosperující.
- Zemědělský trh je sice stabilizovaný a bohatě nasycený, ale při relativně vysoké ceně potravin. Spotřebitelé jsou znevýhodněni hned dvakrát: jednou jako plátcí daní, z nichž část jde do evropského rozpočtu, který zemědělské dotace financuje, podruhé vysokými cenami potravin.
- Prostřednictvím SZP se udržuje neefektivní alokace zdrojů: vysoké intervenční ceny umožňují obdělávat okrajové pozemky a udržovat pracovně náročnou výrobu.
- SZP vyvolává spory mezi členskými zeměmi, protože v závislosti na objemu zemědělské produkce z ní mají některé členské země větší výhody než jiné. Členské země se tak rozdělují na čisté plátce a čisté příjemce finanční podpory. Nejvíce přispívá na SZP Německo, Holandsko, Belgie, Itálie a Švédsko, zatímco Francii, Španělsku, Řecku a Irsku plynou z fondů SZP velké příjmy.
- Vznikají spory mezi státy EU a velkými vývozci zemědělské produkce (zejména USA), kteří obviňují EU z porušování pravidel mezinárodního obchodu.
- SZP je velmi nákladná, přihlédně-li se k váze zemědělské produkce v HDP a počtu zemědělského obyvatelstva v zemích EU. Výdaje na SZP tvoří v současné době přes 45 % evropského rozpočtu. Oproti začátku osmdesátých let, kdy přesahovaly 70 %, sice výrazně poklesly, ale SZP je stále největší výdajovou položkou evropského rozpočtu.

5.1. Reformy SZP v 80. letech

Tlak na reformy SZP v průběhu let stále sílil. Financování politiky jako jednoho z klíčových mechanismů ES se ukazovalo již v 80. letech jako velmi náročné. Bylo potřeba zvýšit rozpočtové prostředky na podporu strukturálních změn ekonomik jednotlivých zemí tak, aby reagovaly na růst cen výrobních vstupů způsobený krizemi v 70. letech. Dalším významným faktorem, který bylo třeba vzít v úvahu, byla konkurenční schopnost Společenství ve vztahu k USA a Japonsku. Neméně důležitou okolností bylo probíhající jižní rozšíření ES. Vstup slabších zemí znamenal nutnost mobilizace rozpočtových zdrojů určených k jejich ekonomickému sblížení s ostatními státy. Nově vstupující členové měli mimo jiné značně rozsáhlý a zaostalý sektor zemědělství. Tyto výzvy bylo třeba řešit tváří v tvář situaci, kdy stávající SZP ztrácela své původní progresivní účinky a odčerpávala dvě třetiny až tři čtvrtiny rozpočtových zdrojů [54].

Hlavní reformní kroky se soustředily na dílčí mikroekonomická a makroekonomická opatření zaměřená na snížení produkce (resp. omezení stimulace výroby) a na limitování finančních prostředků určených na financování SZP. První reformní kroky byly učiněny v sektoru mléka. Později se rozšířily i na ostatní oblasti. Už od konce 70. let začal být především limitován systém do té doby v podstatě neomezených cenových garancí zaváděním tzv. **daně ze spoluodpovědnosti**, jíž se měli výrobci podílet na rostoucích nákladech na skladování a export zemědělských produktů. Významná reformní opatření byla přijímána přibližně od poloviny 80. let. Byly stanoveny **produkční kvóty** (1984) a **záruční prahy**, tzv. **stabilizátory** (1988), kterým postupně podléhaly všechny nejdůležitější komodity. Kvóta znamenala omezování výroby směrem k většímu souladu nabídky s poptávkou. Omezení bylo spojeno s existencí záručního prahu, který představoval maximální garantované množství produkce, na něž se vztahovaly zaručené ceny. Překročení uvedené hranice mělo za následek pokles ceny v následujícím roce (u obilí byla například stanovena v diskutovaném období hranice 160 milionů tun na celkovou produkci ES. Její překročení mělo za následek pokles cen o 3% v dalším roce. Při opakovaném překročení se srážky kumulovaly). Na summitu v Bruselu v r. 1988 byl také **stanoven limit budoucích výdajů pro SZP**. Bylo určeno, že výdaje porostou tempem, které bude představovat maximálně 74 % vzhledem k růstu HDP Společenství [54].

Skutečnost, že intervenční ceny rostly v 80. letech pomalejším tempem než inflace, mělo také určitý vliv na omezování produkce. V rámci reformy v 80. letech se vyskytly nově pokusy o odměňování (formou premií) zemědělců za omezení plochy zemědělské půdy (set-aside land) a podporování předčasného odchodu zemědělců do důchodu. Reforma v 80. letech byla svými opatřeními více zaměřena na zvýšení role tržních činitelů při regulaci nabídky a poptávky v oblasti zemědělské výroby (zejména určitými změnami v tvorbě cen) [54].

Na konci 80. let začalo být zřejmé, že SZP potřebuje změnu celkové filozofie. Prvním důvodem byla skutečnost, že se doposud zavedená reformní opatření ukázala jako částečné a v dlouhodobé perspektivě nedostatečné řešení problémů. V některých sektorech, zejména v oblasti pěstování obilovin a chovu jatečného dobytka, nastávala opět kritická situace, podobná té, jakou ES muselo již dříve řešit v sektoru mléka. V roce 1991 mělo ES ve svých skladech více než 15 milionů tun obilí, které nenalézaly odbytiště, a celkové výdaje na podporu farmářů přesáhly původně plánovaný předpoklad. Dalším důvodem reformy SZP byl **významný vnější tlak** na změnu koncepce subvencování evropského zemědělství. Tím byla jednání v rámci Uruguayského kola GATT, kde tvořily otázky obchodu se zemědělskými výrobky významnou část agendy [7].

5.2. Uruguayské kolo jednání GATT

Všeobecná dohoda o clech a obchodu (GATT) vznikla v roce 1948 a signatářské státy si v ní stanovily cíl postupné liberalizace světového obchodu. Vzhledem k politické a ekonomické závažnosti projednávaných otázek se jednání uskutečňovala formou tzv. kol, která trvala vždy několik let. Liberalizace obchodu se zemědělskými výrobky

byla formálně součástí dohody, ve skutečnosti se však po dlouhá léta na pořad jednání téměř nedostala. Jednání se vždy soustředila na pokles cel v obchodě s průmyslovými výrobky a v zemědělství byly projednávány pouze okrajové otázky. Některé otázky však měly i výrazný dopad na vzájemný obchod EHP s ostatními státy. Například v roce 1962 se EHP na konci tzv. **Dillonova kola** zavázalo, že sníží cla na zemědělské výrobky uplatňované na dovoz ze třetích zemí. Ve stejné době Společenství souhlasilo s požadavkem USA, že na dovoz olejnin nebudou uvalována žádná dovozní cla. Oblast olejnin tak byla v Evropě na rozdíl od obilovin od samého počátku výrazně liberalizována, což způsobilo i problémy evropským producentům obilovin. Nulová cla na dovoz olejnin a některé druhy náhražkových krmiv způsobila, že tyto komodity vytlačovaly díky nízkým cenám a vysoké výživnosti evropské obilí na domácím trhu krmiv pro hospodářská zvířata. Zvýšená konkurence ze zámorí přispívala k růstu neprodejných zásob obilovin v evropských skladech. Přes liberalizaci v oblasti olejnin se uvolnění obchodu se zemědělskými výrobky nestalo předmětem komplexního jednání v rámci GATT. V 70. letech USA stále více napadaly evropskou ochranářskou politiku, nepodařilo se jim však, až na pár ústupků, docílit podstatnějších změn [7].

K zásadnímu obratu došlo až v roce 1986. Právě tehdy bylo zahájeno Uruguayské kolo jednání GATT. V počáteční deklaraci ministrů průmyslu a obchodu (či odpovídajícího ekvivalentu) byl kladen zvláštní důraz na liberalizaci obchodu se zemědělstvím. Útok proti evropskému systému podpor vedly především USA podporovány tzv. Cairnskou skupinou (země vyvážející zemědělské výrobky). USA se obávaly ztráty světových trhů ve prospěch evropských farmářů a je nepochybné, že tyto obavy měly reálný základ. Díky tomuto systému podpor poskytovaných vlastním zemědělcům zvýšily státy EHS výrazně svůj podíl na světovém trhu s obilovinami ze 14 % v roce 1981 na 20 % v roce 1991. Podíl USA ve stejném období výrazně poklesl ze 47 % na 32 %, přesto si však udržovaly dosud dominantní postavení. Z pohledu USA však byly rozhodující tendence, a nikoli dosažený stav. USA podporované spojenci z Cairnské skupiny vznesly nejprve na jednáních požadavek na odbourání všech ochranných cel a veškerých podpor poskytovaných unijním zemědělcům, což bylo pro evropské země nepřijatelné. Společenství bylo ochotno přijmout navržené principy liberalizace, ale za podmínky, že k jejich aplikaci bude docházet postupně [7].

Uruguayské kolo zpochybnilo základní nástroje SZP mezi něž patřily podpora vývozu zemědělských výrobků do třetích zemí a vysoké celní zatížení na dovoz vybraných zemědělských produktů do EU. Pokud by však EHS přistoupilo na zrušení vývozních podpor, stalo by se jeho zemědělské zboží, vzhledem k vysokým domácím cenám na světových trzích neprodejně. Zrušení dovozních cel a dávek zase hrozilo záplavou komunitárního trhu mnohem levnějšími produkty ze zahraničí. Evropské země se však mohly obávat i z jiného důvodu. V rámci jednání Uruguayského kola byl totiž také projednáván systém, struktura a výše finančních prostředků určených z unijního rozpočtu farmářům. Obzvláště nevýhodný se v nové konstelaci pro Evropu ukazoval dosavadní model podpor založený na garanci výkupních cen určitých zemědělských komodit. Ceny hlavních zemědělských komodit, jež každý rok určovala Rada ministrů, byly často výrazně vyšší, než ceny dosahované na světových trzích [7].

Po několika neúspěšných jednáních bylo nakonec mezi Evropským společenstvím a USA dosaženo dohody v Blair House v roce 1992. Oficiálně byl kompromis posvěcen podpisem **závěrečné dohody v Marrakeši** v roce **1994**, která formálně uzavřela Uruguayské kolo GATT a založila **Světovou obchodní organizaci (WTO)**. Tyto

dohody obsahovaly několik klíčových ustanovení o zemědělství. Jejich ustanovení byla platná pro všechny signatářské země a od té doby významně ovlivňují současnou i budoucí podobu evropského zemědělství [7].

Závěry přijaté v oblasti Zemědělství:

Redukce vývozních dávek: Signatářské státy se dohodly, že do roku 2000 sníží objem subvencovaných vývozu o 21 % k referenčnímu období 1986 – 1990 a že výdaje na exportní podporu ve stejném období klesnou o 36 % [90].

Přístup na trhy: Státy se zavázaly k celkové změně filozofie ochrany domácího trhu. Byly zakázány klouzavé dávky [„*variable income levies*“ (ad hoc určovaná výše poplatku v závislosti na rozdílu mezi světovou cenou a cenou uvnitř EU) uvalené na dovážené zboží, které budou nahrazeny systémem fixních cel (tarify „*ad valorem*“ s fixním procentem)]. V období 1995 – 2000 měla být celková úroveň tarifů snížena o 36 %. Minimální snížení u jednotlivých položek muselo dosáhnout alespoň 10 % [51]. Snížení mělo být provedeno do 6 let u průmyslově vyspělých zemí a do 10 let u rozvojových zemí. Na konci tohoto období měla být cla vázána na své snížené úrovni a dle úmluvy nebylo možné je zvyšovat. Signatářské státy se zavázaly, že se nebudou uchýlovat k netarifním překážkám, kterou jsou v rozporu s GATT.[49]

Tyto změny postihovaly výrazně dosavadní systém SZP, kde byly klouzavé dávky klíčovým prvkem ochrany domácího trhu v rámci komunitární preference.

Redukce domácích podpor: Spolu se změnou přístupu na trh šlo o nejvýznamnější ustanovení, které si vynutilo celkovou reformu SZP. Signatářské státy se zavázaly, že musí dojít ke snížení domácích podpor poskytovaných zemědělcům o 20 % v porovnání s referenčním obdobím 1986 - 1988. Fakticky to znamenalo, že se EU zavázala k postupnému odbourávání subvencí. Tento krok by způsobil šok pro dosud chráněné evropské zemědělce. Proto si EU vymohla výjimku z povinného snižování subvencí pro přímé platby zemědělcům. Právě tudy vedla cesta k přijatelné reformě SZP, která spočívala v přechodu od systému podpor závislých přímo úměrně od množství produkce k systému vyplácení přímých plateb, které jsou poskytovány zemědělci nezávisle na množství produkce, které je schopen dodat na trh (kritériem je např. výměra orné půdy nebo počet kusů poráženého dobytka).

Tarifikace: Tarifikace znamená převedení netarifních překážek (množstevní omezení, vyrovnávací dávky, minimální dovozní ceny, dobrovolná vývozní omezení) na celní ekvivalenty, vypočtené na základě rozdílu mezi domácí a zahraniční cenou. Použitím tarifikace mělo dojít ke zvýšení cel a k současnému odstranění všech netarifních překážek, které byly netransparentní a vytvářely obchodní nejistotu mezi zeměmi. U všech tarifikovaných zemědělských výrobků byla stanovena povinnost zajistit tzv. minimální přístup na trh, a to formou celních kvót při výhodnějších celních sazbách. Tyto kvóty byly stanoveny ve výši 3 % průměrné domácí spotřeby za léta 1986 až 1988 a v průběhu šestiletého implementačního období se měly zvýšit až na 5 % [49].

Green box: Soubor opatření, u nichž se nepředpokládá vliv na produkci a nemají vliv na deformaci světových zemědělských cen a světový obchod. Tyto prostředky je podle

dohody možné využít k podpoře zemědělství. Mezi takové byly zařazeny přímé platby drobným výrobcům, decouplované platby, platby na podporu předčasných odchodů do důchodu, investiční opatření, platby v rámci environmentálního programu, platby na regionální rozvoj (např. znevýhodněné oblasti). Tyto nástroje nejsou započítávány do celkové úrovně podpory zemědělství (angl. Total Aggregate Measurement of Support) a nepodléhají schváleným snížením úrovně podpory. [50, 90] Všechny tyto platby musí splňovat kritéria stanovená v Dohodě z Marrakeše.

Blue box: V rámci dohody byla udělena výjimka některým opatřením, která nejsou zcela nezávislá na úrovni produkce, a bylo umožněno jejich použití. Mezi ně patří i kompenzační platby na hektar obdělávané plochy za snížení úrovně intervenčních cen – přímé platby MacSharryho reformy [51] (viz kapitola 4.3.).

5.3. Reforma SZP v 90. letech (MacSharryho reforma)

Výsledky uruguayského kola GATT a nutnost přizpůsobit se požadavkům jednání se staly hlavním důvodem MacSharryho reformy SZP v 90. letech 20. století. To však bylo ve vnitropolitické diskusi spíše zakrýváno, aby se u mnoha kriticky naladěných zemědělců nezbudil dojem, že Evropa v jednáních podlehla liberalizačním požadavkům USA a za hlavní důvod byla udávána zejména stoupající finanční náročnost zemědělství, která byla dlouhodobě předmětem kritiky. Ve skutečnosti si byla většina států Evropského hospodářského společenství (a později Evropské unie) vědoma, že postupná liberalizace je nezbytná. Tuto cestu podporovalo především Nizozemí, jehož výkonné zemědělství si od liberalizace slibovalo možnost další expanze na zahraniční trhy. V každém případě se další izolace EU v zemědělském obchodě považovala za ekonomicky i politicky kontraproduktivní. S tímto vědomím posvětilo nakonec reformu i Německo s Francií [7].

V roce 1992 byl přijat balíček opatření k zásadní reformě SZP. Cílem přijatých změn bylo [7]:

- zvýšit konkurenceschopnost evropského zemědělství na světových trzích,
- omezit rostoucí finanční náročnost SZP,
- přetnout dlouhodobé trendy vedoucí k vytváření přebytků.

Reforma SZP se netýkala všech sektorů výroby, ale celkový objem reforem zasáhl takřka 75 % produkce. Zásadně ovlivnila pěstování obilovin (ceny byly sníženy o 30 %) a produkci hovězího masa (ceny byly sníženy o 15 %), v menší míře ovlivnila výrobu mléka, mléčných výrobků a másla (ceny byly sníženy o 5 %), tabáku a jehněčího masa. Ostatní oblasti nebyly dotčeny vůbec, nebo pouze okrajově. Důležité kroky tak byly podniknuty zejména v oblastech, kde byly náklady nejvyšší, a situace vyžadovala výraznou změnu.

Další změny nastaly v oblasti kontroly produkce. Byly zavedeny nástroje povinného ponechání části orné půdy ladem (set-aside), zejména v oblasti pěstování obilovin, což mělo vést k omezení výměry orné půdy a celkové nabídky obilovin na trhu.

Smyslem reforem byl odklon od podpory tržní ceny k podpoře příjmu zemědělských prvovýrobců. Farmáři tak získali platby vázané na plochu užívané orné půdy kompenzující důsledky snížení cen tzv. **přímé platby** tak, aby nebyly dotčeny jejich příjmy [přímé platby nespádaly pod závazek povinného snížení poskytovaných podpor, k němuž dala EU souhlas v rámci jednání GATT (viz kapitola 5.2.)]. Dále byly vytvořeny nástroje podporující zavádění ekologicky šetrných metod produkce. Nicméně problematika zemědělských cel s proměnou úrovní (variable import levy) a exportních podpor, jež byly z mezinárodního pohledu nejdůležitější, nebyla v rámci reformy řešena [51].

Pěstování obilovin a produkce hovězího masa vedla k vytváření největších přebytků. Oba sektory tradičně byly a jak je patrné z **tabulky 2**, která ukazuje podíl výdajů SZP v rámci EAGGF, které i po MacSharryho reformě SZP zůstaly nejnákladnější položkou SZP [7].

Tabulka 2: Podíl výdajů Společné zemědělské politiky v rámci EAGGF fondu

Garanční část EAGGF	1998 (v mil. ECU)	1998 (v %)
Rostlinná výroba	26 503,0	65,5
- polní plodiny (z toho obiloviny)	17 255,0 (17 102,0)	42,7 (42,3)
- cukr	1 674,0	4,1
- olivový olej	2 256,0	5,6
- ovoce a zelenina	1 921,0	4,8
- víno	806,0	2,0
- tabák	995,0	2,5
- průradné rostliny	870,0	2,2
- sušená píce	374,0	0,9
- ostatní	352,0	0,9
Živočišná výroba	10 742,0	26,6
- mléko a mléčné výrobky	2 976,0	7,4
- hovězí maso	5 786,0	14,3
- ovce, kozy	1 413,0	3,5
- vepřové maso	329,0	0,8
- ostatní (z toho vejce a drůbež)	238,0 (86,0)	0,6 (0,2)
Jiné výdaje garanční sekce	3 192,0	7,9

Zdroj: http://www.businessinfo.cz/cz/clanky/politiky-eu/spolecna-zemedelska-politika-evropske/1000521/4234/#financovani_spol.zem.pol.

Z **tabulky 2** je zřejmé, že jednotlivé oblasti produkce jsou v EU podporovány rozdílnou měrou. Ne všechny tržní řády mohou být předmětem kritiky za jejich finanční nenasytnost, která polyká stále více prostředků z unijního rozpočtu. Největší díl podpor v rámci SZP je vyčleněn na obiloviny - v roce 1998 to bylo celkem 42,3 %. Od prvních realizací společných tržních řádů mezi nimi byly ostatně velké rozdíly. Nikdy nebylo zcela pravdou, že všichni zemědělci Společenství měli zaručenou neomezenou garanci cen a odbytu svých produktů. Pro některé SOT tato politika nebyla nikdy zavedena a od 80. let byla postupně omezována i u nejsilněji intervenčně orientovaných (obiloviny, hovězí maso a mléko). Intervenční mechanismus se stal pružnějším, často se intervenuje jen tehdy, pokud se tržní cena pohybuje zřetelně pod stanoveným prahem. Pro některé

komodity bylo stanoveno maximální množství, na které se vztahuje nabídka intervenčního nákupu. Od roku 1992 byla navíc podmiňována i splněním nevýrobních opatření, např. uvedením části zemědělské půdy (10 %) do klidu, splněním podmínek v oblasti životního prostředí nebo důrazem na extenzifikaci výroby [7].

Reforma z roku 1992 nebyla prvním návrhem na zásadní změnu poměru v evropském zemědělství. Již v roce 1968 navrhl tehdejší komisař pro zemědělství Sicco Mansholt plán, jehož cílem mělo být zvýšení konkurenceschopnosti farem. Plán předložený členským státům obsahoval radikální opatření na likvidaci začínajících přebytků. I když obsahoval řadu námětů jdoucích nepochybně správným směrem, vyvolal znepokojené reakce zemědělské veřejnosti. V mlýnici protichůdných zájmů z něj nakonec po hlasování v Radě v roce 1972 zbylo pouze torzo. K zásadním reformám nebyla silná vůle, jistě i proto, že navrhovaná opatření přicházela v době, kdy krize dosavadního modelu SZP nebyla ještě tak silně pociťována [7].

Reforma SZP z roku 1992 splnila svůj hlavní účel. EU mohla splnit své závazky přijaté v rámci jednání Uruguayského kola GATT a zároveň došlo k výraznému snížení zásob intervenčních skladů. K tomu napomohly nejen výsledky reformy, ale také mimořádně příznivá konjunktura na mezinárodních trzích v polovině 90. let, zejména na trhu s obilím, kde silná poptávka a vysoké ceny umožnily vývoz unijního obilí [102].

5.4. Agenda 2000

Přestože reforma z roku 1992 byla úspěšná, v dlouhodobé perspektivě nebyl její účinek jistý. Výdaje na SZP v roce 1994 stále dosahovaly výše okolo 40 mld. EUR. Další nepředvídané výdaje, v řádu několika miliard EUR, si vyžádala krize nemoci šílených krav (BSE) v sektoru hovězího masa, která v Evropě vypukla ve dvou vlnách v roce 1996 a 1999. Byla přijata opatření na znovuzískání důvěry spotřebitelů, která zahrnovala povinné testování porážených kusů dobytka na výskyt BSE a likvidaci celých stád v případě zjištění nákazy. Ani tato opatření však nezastavila prudký pokles poptávky po hovězím masu. V roce 2000 musela EU přijmout rozhodnutí o výkupu zdravých kusů dobytka k likvidaci, neboť o tak vysokou produkci hovězího masa nebyl zájem. To vedlo k růstu unijních výdajů na zemědělství o 5,7 % v roce 2001 a navrhovaný rozpočet přesáhl 43 mld. EUR. BSE se stala příčinou úspěšné reformy v sektoru hovězího masa. Zemědělcům byly nabízeny zvláštní prémie v případě, že přistoupí na snižování počtu kusů dobytka, a nechají zvířata spásat travnaté porosty ve volné přírodě (hůře se změna přístupu prosazuje u obilovin, které v EU tvoří základ rostlinné výroby. Přes proklamace o extenzifikaci nedošlo v 90. letech k poklesu výnosů, vzestup světového kurzu obilí naopak podnítil další růst produkce a výnosů). Ve stejné době jako BSE byla v Belgii objevena kuřata obsahující jedovaté dioxiny. V Rakousku bylo zjištěno, že tamní farmáři krmili chované vepře zakázanými hormony. Kritika SZP značně zesílila a bylo zřejmé, že je třeba přijmout další rozhodnutí, která nasměrují evropské zemědělství cestou větší ohleduplnosti k životnímu prostředí a porozumění zdravotním obavám obyvatelstva. [7]

V roce 1999 předložila EK plán směřující k posílení role EU při očekávání dalšího kola WTO (bylo zahájeno v listopadu 2001 na konferenci v Dauhá) a předpokládaného

dalšího rozšíření EU – Agenda 2000. Agenda 2000 představuje pohled na vývoj EU a její politiku na začátku nového století a také se zabývá otázkou, jaký dopad bude mít předpokládané rozšíření na EU, na její jednotlivé politiky a na finanční rámec Unie. Agenda 2000 byla předložena v roce 1997 se záměrem přijmout reformy v roce 1999 tak, aby mohla být realizována v letech 2000 – 2006. Navržená reformní opatření byla podobná opatřením z roku 1992 a týkala se následujících oblastí [64]:

- 1) přechod od podpory cen a vysoké intervence do tržního mechanismu směrem k přímé pomoci – bylo plánováno snížení cen a jejich přibližování světovým cenám a poskytnutí přímých kompenzací s důrazem na nejvíce znevýhodněné oblasti (LFA). Ke snížení cen mělo dojít v sektoru obilovin, hovězího masa a mléčných produktů, a to během první poloviny nové dekády o 10 % až 30 %. Propad tržních příjmů měl být kompenzován přímými platbami oddělenými od produkce (decouplovanými platbami). Nicméně přímé platby měly být doprovázeny dvěma novými prvky [51]:
 - a) degresivitou – postupným snižováním přímých plateb v čase,
 - b) modulací – stanovením maximální platby na farmu či progresivního snižování plateb na tunu nebo hektar, dle růstu celkových plateb na jednu farmu
- 2) Decentralizace a simplifikace systému, zavedení tzv. národních obálek – v rámci snah o omezení centralizace a byrokracie a na základě principu subsidiarity byl deklarován záměr, aby orgány EU přispívaly na SZP určitou částkou a zbylá část aby byla kofinancována jednotlivými členskými státy podle stanovených podmínek a při dodržení společných pravidel EU (doplňkové platby – Top Up). Tento postup prosazovalo zejména Německo [64].
- 3) Posílení politiky rozvoje venkova – politika posílení rozvoje venkova má být stále významnější částí SZP. V rámci zemědělské politiky mají být podporovány adaptace zaostávajících regionů (včetně nově vstupujících zemí). Dále mají být, z důvodu zabránění vylidňování venkova, podporovány regiony postižené snížením nebo ztrátou pracovních aktivit v důsledku restrukturalizace. V takovémto případě mohou mít pozitivní vliv na zmírnění celkově vysoké nezaměstnanosti v EU tzv. alternativní zemědělské aktivity [64].

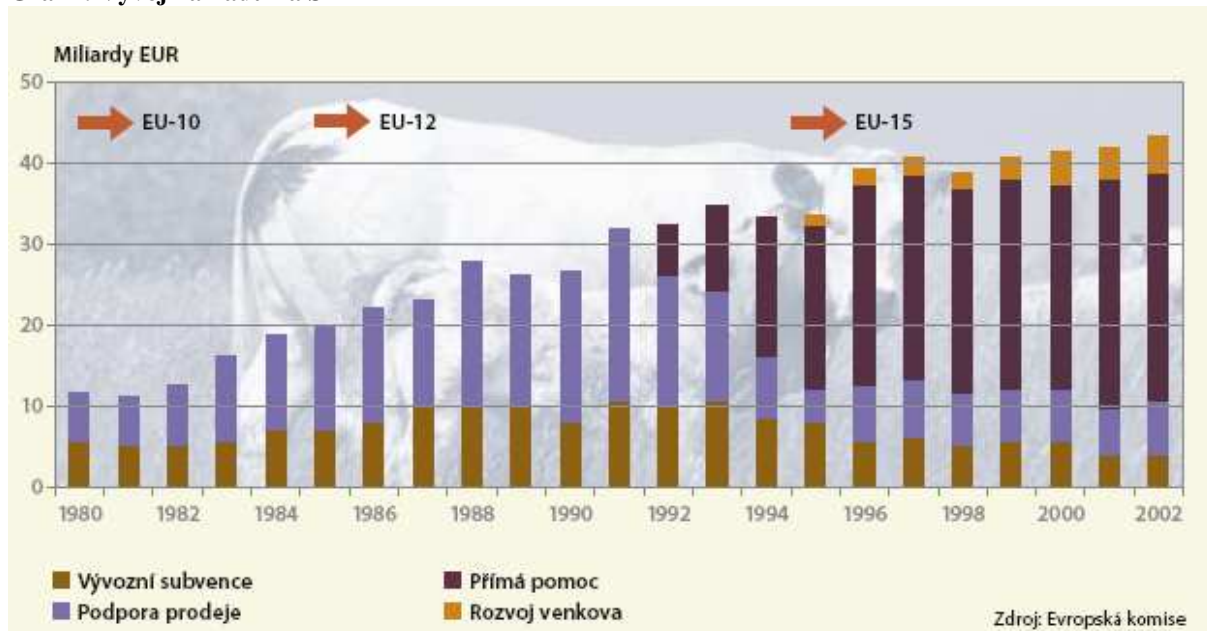
Výše uvedené záměry předložené v dokumentu Agenda 2000 byly předmětem rozsáhlé diskuse, která vyvrcholila na jednání Berlínského summitu EU v březnu 1999. Původně navržená reforma SZP se lišila od schválených konečných závěrů a výsledné podoby Agendy 2000 z důvodu velkého tlaku některých zemí takto [51, 64]:

- princip degresivity a modulace nebyl podpořen
- pokles cen obilovin o 15 % (místo o 20 %) ve dvou krocích mezi léty 2000 – 2002 a zvýšení kompenzačních plateb pro vyrovnání tohoto poklesu
- pokles intervenčních cen másla o 15 % ve třech krocích od roku 2003 společně se zvýšením mléčných kvót
- pokles intervenční ceny hovězího masa o 20 % ve třech etapách
- odložení poklesu cen mléka na léta 2005 – 2006

- odmítnutí návrhu většího spolufinancování zemědělských výdajů jednotlivými státy (mezi hlavní odpůrce patřila Francie)

Smyslem Agendy 2000 bylo přiblížení unijních cen cenám světovým. Snížením ceny se ušetří při platbě intervenčních nákupů za intervenční ceny a zároveň se sníží úroveň exportních podpor (jak se k tomu EU zavázala v rámci uruguayského kola GATT). Náhradou zemědělským producentům za pokles intervenčních cen bylo odpovídající zvýšení kompenzačních plateb. Vývoj objemu těchto plateb je znázorněn na **grafu 1**:

Graf 1: Vývoj nákladů na SZP

Zdroj: Eugène Leguen de Lacroix, generální ředitelství pro zemědělství Evropské komise, Evropská společnost, 2005

Objem prostředků dostupný pro členské státy byl omezen pod legislativně zakotvený strop růstu výdajů na SZP na úrovni maximálně 74% růstu HNP EU. Finanční strop zůstal zachován, ale pokrýval kapitolu zemědělství i předvstupní pomoc spojenou se zemědělským sektorem, tedy celkové výdaje spojené se zemědělským sektorem. Také tato hranice zůstává zachována i po vstupu nových členských států, čímž omezila prostředky použitelné pro financování SZP v nových členských zemích [51].

Významným posunem v rámci SZP bylo posílení nástroje rozvoje venkova. Tento směr se stal druhým pilířem SZP. Evropský model celoplošného, multifunkčního zemědělství sledoval širší spektrum cílů [52]:

- zajištění dobrých životních podmínek venkovské společnosti,
- zvyšování kvality potravin v EU,
- zajištění bezpečnosti potravin,
- zajištění zachování zdravého životního prostředí pro další generace,
- zajištění lepšího zdraví a lepších životních podmínek zvířat,
- plnění výše uvedených úkolů s co nejnižšími náklady v rámci rozpočtu EU (který je financován daňovými poplatníky, tedy řádnými občany).

Agenda 2000 mimo jiné shrnula základní problémy rozšíření EU v oblasti zemědělství. Kapitola "Zemědělství" byla nejobtížnější kapitolou jednání o přistoupení kandidátských zemí. EU stála před vysoce obtížným úkolem integrace agrárního sektoru kandidátských zemí do společného trhu, neboť zde byla zřejmá potřeba strukturálních změn a nižší produktivita práce (s výjimkou Slovinska, ČR a Maďarska). V roce 1994 činil podíl zemědělství na HDP kandidátských zemí v průměru 7,8 %, zatímco ve stejném roce to v EU bylo pouze 2,5 %. Ve střední a východní Evropě zaměstnává zemědělství také mnohem více lidí. Přestože měla EU 3,5 krát více obyvatel, užívá ji pouze 8 miliónů zemědělců, zatímco v kandidátských zemí jich bylo 9,5 miliónů [7].

EK vypracovala na všechny žadatelské země tzv. posudky, které se staly součástí Agendy 2000. Při jejich vypracování se EK opírala především o kritéria přijatá na zasedání Evropské rady v Kodani v červnu 1993 (tzv. kodaňská kritéria - viz kapitola 7 „Vstup ČR do EU“) a o předvstupní strategii, definovanou na Essenském summitu Evropské rady v prosinci 1994 [7]:

"Ve většině uchazečských zemí v současné době existují značné rozdíly v cenách hlavních zemědělských komodit (ve smyslu nižších cen než v Evropské unii). V rostlinné výrobě se tento rozdíl pohybuje mezi 10 - 30 % u obilovin, olejnatých semen a bílkovinných plodin a 40 - 50 % u cukrovky (u cukru je však rozdíl o něco menší). V živočišné výrobě se rozdíly pohybují od 30 - 40 % u mléka a mléčných výrobků do 35 - 45 % u hovězího masa. U mas vyráběných z krmováním obilovin (vepřové maso a drůbež) jsou rozdíly relativně menší. Velké rozdíly lze pozorovat u některých druhů ovoce a zeleniny (například až 80 % u rajčat) (...) Okamžité cenové narovnání (tj. úplné zapojení do Společné zemědělské politiky od prvního dne) by pro cukrovarnictví a mlékárenství těchto zemí znamenalo značný nárůst cen surovin, přičemž by tyto cukrovary a mlékárny byly zároveň vystaveny konkurenčnímu tlaku jednotného trhu. Zavedení kvót by odporovalo trendu zvyšování výroby cukrovky a mléka pod vlivem vyšších cen výrobců. Postižena by pravděpodobně byla domácí poptávka, takže by se v těchto zemích nahromadily přebytky cukrovarnických a mléčných výrobků. U některých druhů ovoce a zeleniny by okamžité zapojení do společné zemědělské politiky vyvolalo na trhu nerovnováhu (...) Vzhledem ke slabosti zemědělství a potravinářského průmyslu a vzhledem k předpokládaným cenovým rozdílům bude třeba u většiny uchazečských zemí počítat s určitou přechodnou dobou, která bude v různých zemích mít různou délku. Toto přechodné období by mělo v žádoucím rozsahu zmírnit náraz cenových úprav a mělo by zpracovatelský průmysl uchazečských zemí po určitou dobu chránit před nadměrnou konkurencí. Každopádně by nemělo být třeba v tomto období zajišťovat přímou podporu příjmů, tak jako tomu bylo po reformě společné zemědělské politiky v roce 1992. Na druhé straně by uchazečským zemím měla být poskytována pomoc na rozvoj zemědělských a potravinářských struktur, aby se tyto země mohly připravit na plnou integraci do společného zemědělského trhu. [1]"

Všeobecného souhlasu s dokumentem Agenda 2000 bylo dosaženo 24. - 25. dubna 1999 na zvláštním zasedání Evropské rady v Berlíně. V důsledku událostí z počátku nového tisíciletí se EU zaměřila také na dopady zemědělské výroby na zdraví obyvatelstva. Za tímto účelem byl zřízen Evropský potravinový úřad. Začala být věnována značná pozornost kvalitě vyráběných potravin i „pohodě“ chovaných zvířat (animal welfare). Pozornost se také začala upínat na geneticky modifikované potraviny (GMO). GMO,

které stále znepokojují velkou část obyvatel EU, způsobují velké komplikace v obchodních vztazích s USA, kde se již staly nedílnou součástí zemědělství.⁵ [51]

Do budoucna se očekává stále sílící tlak USA i jiných zemí na prohlubování procesu liberalizace. Zástupci zúčastněných zemí na jednání WTO v Dauhá vyslovili svůj souhlas s "postupným odstraňováním" vývozních subvencí. EU je zastáncem pomalejšího náběhu těchto změn. Zatímco vývoz obilovin by evropští zemědělci zvládli i bez vývozních dotací, zcela jiná je situace u mléka a hovězího masa (např. argentinské hovězí je v současné době o 60 % levnější než evropské). EU zároveň deklarovala, že se nechce vzdát možnosti udržet určité podpory. Většina členských států si totiž přeje uchovat unijní intervenční systém. Důvodem je udržení příjmů zemědělců, stabilizace trhů a zachování tradiční funkce evropského zemědělství - údržby venkovské krajiny. Bez subvencí by se tak např. neudržela agrární výroba v hornatém Rakousku nebo v nepříznivém podnebí skandinávských států. [7]

5.5. Mid-Term review

Návrh EK z ledna 2003 se snažil prosadit body z Agendy 2000, které se nepodařilo schválit. Cílem bylo oddělení podpory od produkce. Nově definovaná podpora nahrazovala původní složitý systém jednotnou platbou. Její přiznání bylo vázáno na splnění mnoha podmínek ekologického charakteru. Zavedl také princip modulace, stanovil maximální strop platby na farmu a zároveň stanovil nové priority zemědělské produkce – zdravé potraviny, pohoda zvířat (animal welfare) a zdravé životní prostředí [51].

Základní navrhovanou změnou byla integrovaná platba, která by nahradila většinu premii vyplácených v rámci režimů SOT. Objem integrované platby, tzv. platební nároky, vychází z referenčního období let 2000 až 2002. Platební nároky jsou směnitelné, tj. zemědělci si je mohou mezi sebou převádět, a to včetně půdy nebo bez půdy. Každý stát má možnost určit si regiony, kde bude převoditelnost nároků omezena. Aby se zamezilo opouštění půdy uvedené do klidu (set aside), stanovila EK příjemcům podpory povinnosti z hlediska péče o půdní fond. Pro úspěšné získání podpory v rámci

⁵ EU stojí před velkým rizikem protestů ze strany USA v případě, že se bude i v budoucnu snažit o omezení exportu ze zámoří s odvoláním na obavy z rizikovosti tohoto druhu potravin. Problém s GMO potravinami by se mohl dostat až před orgán urovnávání sporů Světové obchodní organizace. Poprvé se takto řešil velký obchodní spor v roce 1996 mezi USA a EU o dovoz hovězího masa pocházejícího z dobytka krmeného hormony, které EU již před lety zakázala. USA zastávají postoj, že takto krmená zvířata jsou pro spotřebitele naprosto bezpečná. Bylo to poprvé, co WTO řešila obdobný případ, kde proti sobě stálo právo na volný pohyb zboží na jedné straně a obavy ze zdravotních dopadů na straně druhé. Rozhodčí výrok konstatoval, že evropský postoj není dostatečně podložen vědeckým názorem, který by jednoznačně prokázal míru rizika a dal tak nakonec částečně za pravdu USA. Jelikož Evropská unie následně nezrušila zákaz dovozu do roku 1999, jak to po ní bylo požadováno, dala WTO USA právo uvalit na dovoz evropského zboží sankce ve výši 116 milionů dolarů ročně. Právě tak vysokou škodu způsobil totiž podle WTO zákaz dovozu "hovězího s hormony" americkým zemědělcům. Rozhodnutí WTO se v Evropské unii stalo předmětem silné kritiky [König P., Lacina L. a kol.: Rozpočet a politiky Evropské unie. Praha: C. H. Beck, 2004].

SZP musí farmáři na jednotlivých farmách splnit podmínky ochrany životního prostředí, bezpečnosti potravin, zdraví a pohody zvířat, jakož i bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (podmínky Cross Compliance). K tomu musí udržovat veškerou zemědělskou půdu v dobrém hospodářském stavu (GAEC).

Druhým směrem reformy bylo další posílení rozvoje venkova. EK navrhla zvýšit objem prostředků na financování a rozšířit množství opatření, aniž by se změnil základní rámec, podle kterého se realizuje pomoc pro rozvoj venkova. Členské státy mají možnost přesouvat prostředky z přímých plateb na účely rozvoje venkova na základě dobrovolné modulace.

Byl zaveden systém povinné modulace přímých plateb resp. zásada progresivních odvodů podle celkové částky pobíraných přímých plateb. V důsledku této degrese měly členské státy získat dodatečnou pomoc ve výši až 6 % v roce 2012. Tyto dodatečné prostředky byly určeny na opatření, která členské státy začlení do svých programů na rozvoj venkova a měly by se rozdělovat podle výměry zemědělské půdy, zaměstnanosti v zemědělství a HDP na 1 obyvatele (z hlediska kupní síly). Zbylé prostředky jsou určeny na krytí dalších potřeb pro financování reforem trhu (do současné doby byly realizovány reforma trhu cukru, olivového oleje, bavlny a tabáku, ovoce a zeleniny).

Na nové členské státy se princip modulace začne vztahovat, až u nich přímé platby dosáhnou úrovně přímých plateb starých členských států EU.

6. Financování Společné zemědělské politiky

Společná zemědělská politika je financována z rozpočtu EU. V oblasti financování SZP bylo přijato pravidlo finanční solidarity a hlavním nástrojem financování SZP se stal fond EAGGF. Rozhodující část rozpočtu EU slouží k financování činností, které Unie zajišťuje podle zakladatelských smluv (financování společných politik, jako je SZP, politika sociální soudržnosti a rozvojová pomoc). Na administrativu připadá kolem 5 % výdajů.

6.1. Struktura rozpočtu Evropské unie

Rozpočet EU navrhuje Evropská komise, na jeho schvalování se podílí Evropská rada, která do něj může vnést změny a dále jej předává k projednání a schválení Evropskému parlamentu. Podpisem předsedy Evropského parlamentu se rozpočet stává závazným. Je tvořen příjmy (zdroji) na straně jedné a výdaji na straně druhé.

6.1.1. Příjmy rozpočtu EU

Struktura zdrojů rozpočtu ES prošla v průběhu let značným vývojem. Do roku 1969 tvořily většinu zdrojů rozpočtu příspěvky členských států (do 30. června 1965 pocházely finanční prostředky z fondu EAGGF pouze z národních příspěvků). V současné době tvoří většinu zdrojů tzv. vlastní zdroje [102]:

a) tradiční vlastní zdroje

- 1) **celní výnosy** – cla stanovená společným celním sazebníkem a vybraná členskou zemí za zboží dovážené na vnitřní trh EU ze třetích zemí. Členské země, které vybírají tato cla, si ponechávají 10 % z vybraného objemu cel na krytí administrativních nákladů spojených s jejich výběrem a jejich správou. Na základě závěrů z Berlínského summitu z března 1999, a z toho plynoucích změn v příslušných předpisech ES k vlastním zdrojům, se zvyšuje objem prostředků, které si členské státy mohou ponechat, na 25 %. Výnosy z cel po odpočtu částek ve prospěch členských zemí měly v posledních letech 2001 - 2003 podíl na celkových příjmech okolo 15 %.
- 2) **zemědělské vyrovnávací dávky** – jedná se o odčerpávací platby vyplývající z realizace SZP a agrárního obchodu s nečlenskými státy a jsou stanoveny jako pevné celní ekvivalenty (cla, přirážky a vyrovnávací dávky) celního sazebníku ES. Součástí tohoto zdroje jsou i poplatky z cukru včetně izoglukózy a inulinového sirupu, které platí výrobci těchto produktů jako poplatky z produkce a dále jsou ukládány tzv. skladovací poplatky plynoucí ze skladování cukru a tržeb z jeho prodeje. Tento dílčí zdroj je opětovně spotřebován při regulaci trhu s touto komoditou v EU.
- 3) **vlastní zdroj plynoucí z daně z přidané hodnoty (DPH)** – tento odvod v současnosti činí 1 % základu DPH příslušného členského státu a postupně se stal

největším z původních tří zdrojů pro rozpočet Společenství, nicméně jeho význam by se měl do budoucna snižovat.

b) „čtvrtý zdroj“

- 4) **podíl na HNP / HND** – tento zdroj je nazýván tzv. „čtvrtý zdroj“ a byl zaveden v roce 1988. Představuje odvod jednotlivých členských zemí tak, aby doplnil celkový objem vlastních zdrojů nezbytných k zajištění financování předpokládaných výdajových potřeb ES. Zavedení tohoto zdroje si vynutily zejména rostoucí nároky SZP a potřeba financovat strukturální fondy a kohezní fond.

Zemědělské dávky a cla se staly zdrojem rozpočtu bezprostředně již od roku 1971 a vžilo se pro ně označení „tradiční vlastní zdroje“, neboť jsou nejstaršími vlastními zdroji a jsou vybírány v důsledku ochrany společného zemědělského trhu a uplatňování společného celního sazebníku vůči třetím zemím. Plynou do pokladny EU měsíčně automaticky v té výši, v jaké byly vybrány, zatímco zdroje založené na DPH a HNP se odvádějí na základě údajů stanovených rozpočtem a v následujících letech dochází ke korekcím výše odvedených částek v závislosti na zjištění skutečného vývoje DPH a HNP v příslušných zemích a letech. To znamená, že členský stát je povinen platbu běžného roku navýšit, jestliže DPH resp. HNP byly v minulosti vyšší, než mu stanovil Evropský rozpočet [102].

Vedle vlastních zdrojů jsou součástí příjmové části rozpočtu i tzv. **ostatní zdroje**, jejichž existence plyne z podstaty fungování EU a v naprosté většině se jedná o čistě administrativní platby či poplatky. Nebýt případných přebytků z předchozích let, byla by tato skupina příjmů z hlediska velikosti celého rozpočtu naprosto marginální [51].

Vývoj složení vlastních zdrojů EU v období 1996 – 2005 je zachycen v **tabulce 3** a je z něj patrný pokles (pomalejší růst) příjmů z tradičních vlastních zdrojů (zejm. pak DPH) oproti růstu příjmů ze čtvrtého zdroje tj. podílu HNP/HND.

Tabulka 3: Složení vlastních zdrojů EU v letech 1996-2005 (v % z celkových vlastních zdrojů, hotovostní základ)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 ⁽¹⁾	2003	2004 ⁽²⁾	2005 ⁽³⁾
Tradiční vlastní zdroje (TOR)	19,1	18,8	17,2	16,8	17,4	18,1	11,9	13,0	12,0	11,4
DPH	51,3	45,5	40,3	37,8	39,9	38,7	28,8	25,4	14,6	14,1
HNP/HND	29,6	35,7	42,5	45,4	42,7	43,2	59,3	61,6	73,4	74,5
Vlastní zdroje celkem (mld. EUR)	71,1	75,3	82,5	82,5	88,0	80,7	77,7	83,6	93,3	108,5

(1) Od roku 2002 bylo % TOR, které si členské státy ponechávaly jako náhradu za náklady na výběr, zvýšeno z 10 % na 25 %. Tyto rozdíly představovaly v letech 2002 a 2003 přibližně 2,2 miliardy EUR.

(2) Předběžný návrh opravného rozpočtu 8/2004 (EU-25)

(3) Předběžný návrh rozpočtu 2005

Zdroj: „Financing the European Union, Commission report on the operation of the own resources system“ (European Commission, 2004)

6.1.2. Výdaje rozpočtu EU

V současném finančním rámci 2007 - 2013 jsou výdaje rozděleny do 6 hlav. Těmi jsou: Udržitelný růst; Ochrana přírodních zdrojů a hospodaření s nimi; Občanství, svoboda, bezpečnost a právo; EU jako globální hráč; Správní náklady a Náhrady. Největší množství z rozpočtu EU odčerpává tradičně zemědělství na realizaci SZP. Objem výdajů plynoucích prostřednictvím zemědělského fondu v letech 1958 – 1994 několikanásobně převýšil výdaje do ostatních fondů a je zachycen v **tabulce 4**.

Tabulka 4: Struktura rozpočtu ES/Evropské unie v letech 1958 až 1994 (v miliónech zúčtovacích jednotek (do roku 1970), evropských zúčtovacích jednotek (do roku 1980), ECU od roku 1990)

	1958	1960	1970	1980	1990	1994
Celkové výdaje, z toho:	8,6	82,3	5448,4	16057,1	46604,6	70013,5
Zemědělský fond	-	-	5228,3	11596,1	27233,8	40222,0
Sociální fond	-	-	64	502,0	3212,0	5819,0
Regionální fond	-	-	-	751,8	4554,1	7701,9
Průmysl	-	-	-	212,8	1738,7	2593,0
Správa	8,6	23,4	114,7	938,3	2298,1	2428,1
Ostatní	0	4,9	41,4	2056,1	7567,9	11249,6

Zdroj: Společná zemědělská politika Evropské unie, Petr Žufan, 2004

Výdaje ze **strukturálních fondů** jsou druhou největší výdajovou položkou. Tvoří kolem 35 % celkového rozpočtu EU. Patří sem Evropský fond regionálního rozvoje, Evropský sociální fond a „Orientační sekce“ fondu EAGGF. Výdajová aktivita těchto fondů je od roku 1988 poměrně bohatě finančně dotována, v pětiletí od roku 1993 se objem těchto fondů zdvojnásobil. Od roku 1994 byly strukturální fondy „rozšířeny“ o Fond soudržnosti (Kohezní fond). Další prostředky slouží k podpoře vnitřních politik EU, například pro výzkum a technický rozvoj, k ochraně životního prostředí, k financování programů na podporu vzdělávání a odborné přípravy, školství, výměny mládeže, kultury, ochraně spotřebitele, budování transevropských dopravních sítí a koridorů, spolupráci a rozvojovou pomoc zemím střední a východní Evropy aj. Na administrativu, která zahrnuje činnost EK, Rady EU, EP, Evropského soudního dvora a dalších institucí, je vynakládáno kolem 5 % rozpočtu v podobě administrativních výdajů.

Výdaje lze rozdělit z hlediska rozpočtové procedury na povinné a nepovinné. O konečné podobě povinných výdajů rozhoduje Rada, u nepovinných je to EP. Instituce EU považují za povinné takové výdaje, které musí být rozpočtovými autoritami do rozpočtu zaneseny na základě právních závazků vyplývajících ze Smluv nebo na základě právních aktů plynoucích ze Smluv [51].

Klasifikace výdajů rozpočtu EU prochází stejně jako EU neustálým vývojem. Dochází ke změnám v oblasti rozdělení položek (Hlav) rozpočtu EU i v oblasti zařazení výdajů. Vývoj je patrný z **tabulky 5**, která klasifikuje výdaje pro období let 2000 - 2006 a **tabulky 6**, která klasifikuje výdaje pro období let 2007 - 2013:

Tabulka 5: Klasifikace výdajů rozpočtu EU podle Meziinstitucionální dohody z roku 1999

Položka rozpočtu EU	Klasifikace výdajů
Hlava 1: Zemědělství - výdaje na společnou zemědělskou politiku a výdaje na ochranu zdraví zvířat a rostlin - rozvoj venkova a doprovodná opatření	povinné nepovinné
Hlava 2: Strukturální operace	nepovinné
Hlava 3: Vnitřní politiky	nepovinné
Hlava 4: Vnější vztahy - výdaje vyplývající z mezinárodních úmluv, které Unie uzavřela se třetími stranami včetně úmluv o rybolovu - příspěvky mezinárodním organizacím či institucím - ostatní položky spadající do Hlavy 4 finanční perspektivy	povinné povinné nepovinné
Hlava 5: Administrativa - přídatky a různé příspěvky při ukončení služebního poměru - penze a výslužné - náklady na právní pomoc - odškodné - kompenzace - ostatní položky spadající do Hlavy 5 finanční perspektivy	povinné povinné povinné povinné povinné nepovinné
Hlava 6: Rezervy - měnové rezervy - garanční rezervy - rezervy pro naléhavou pomoc	povinné povinné nepovinné
Hlava 7: Předvstupní pomoc - zemědělství (opatření na rozvoj venkova a doprovodná opatření) - předvstupní strukturální nástroje - Phare (kandidátské země)	nepovinné nepovinné nepovinné

Zdroj: Interinstitutional agreement of 6 May 1999 between the European Parliament, the Council and the Commission on budgetary discipline and improvement of the budgetary procedure (1999/C 172/01)

Tabulka 6: Klasifikace výdajů rozpočtu EU podle Meziinstitucionální dohody z roku 2006

Položka rozpočtu EU	Klasifikace výdajů
Hlava 1: Udržitelný rozvoj	
- konkurenceschopnost pro růst a zaměstnanost	nepovinné
- soudržnost pro růst a zaměstnanost	nepovinné
Hlava 2: Ochrana přírodních zdrojů a hospodaření s nimi	nepovinné
s výjimkou:	
- výdaje společné zemědělské politiky, které se týkají tržních opatření a přímých podpor včetně tržních opatření v oblasti rybolovu a dohod o rybolovu uzavřených se třetími stranami	povinné
Hlava 3: Občanství, svoboda, bezpečnost a právo	
- svoboda, bezpečnost a právo	nepovinné
- občanství	nepovinné
Hlava 4: EU jako globální hráč	nepovinné
s výjimkou:	
- výdajů vyplývajících z mezinárodních úmluv, které Unie uzavřela se třetími stranami	povinné
- příspěvkům mezinárodním organizacím nebo orgánům	povinné
- příspěvků do fondu úvěrových záruk	povinné
Hlava 5: Administrativa	nepovinné
s výjimkou:	
- důchodů a výslužného	povinné
- náhrad a různých příspěvků v souvislosti se skončením služebního poměru	povinné
- soudních výloh	povinné
- náhrady na škody	povinné
Hlava 6: Vyrovnávací platby	povinné

Zdroj: Meziinstitucionální dohoda mezi Evropským parlamentem, Radou a Komisí o rozpočtové kázní a řádném finančním řízení (2006/C 139/01), http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2006/c_139/c_13920060614cs00010017.pdf

6.2. Charakteristika rozpočtu Evropské unie

Rozpočet EU slouží k financování politik EU a k finančnímu zajištění fungování Unie jako celku. Svým charakterem a velikostí se výrazně liší od národních rozpočtů jednotlivých států. Velikost rozpočtu EU vyjádřeného jako podíl na hrubém národním produktu (HNP) je od roku 2002 omezena stropem ve výši 1,24 %.[16]

Objem prostředků spravovaných rozpočtem EU je vzhledem k jejímu ekonomickému potenciálu, počtu obyvatel a rozloze území velice malý. EU svojí činností i financemi většinou jen doplňuje aktivity členských států. Přehled historického vývoje příjmů a výdajů rozpočtu je uveden v **tabulce 7**, ve které je za každé desetiletí vybrán 1 rok.

Tabulka zahrnuje pro srovnání také výdaje Evropského rozvojového fondu (EDF) a ESUO, které nejsou zahrnuty v celkovém rozpočtu EU a které však, zejména v prvních letech integrace, tyto výdaje výrazně převyšovaly. Současná struktura rozpočtu a velikost výdajů v letech 2007 - 2013 je uvedena v **tabulce č. 10** (kapitola 5.4.5.) [51].

Tabulka 7: Přehled historického vývoje příjmů a výdajů rozpočtu EU (běžné ceny)

Příjmy a výdaje rozpočtu, výdaje EDF a ESUO	1958		1968		1978		1988		1999	
	MECU *	%	MECU	%	MECU	%	MECU	%	MEUR	%
Příjmy rozpočtu**	7,3	100,0	1487,9	100,0	12452,8	100,0	41843,4	100,0	86903,5	100,0
Zemědělské dávky	-	-	-	-	2278,9	18,3	2605,8	6,2	2151,7	2,5
Cla	-	-	-	-	4390,9	35,3	9310,2	22,3	11705,9	13,5
DPH	-	-	-	-	-	-	23927,6	57,2	31163,4	35,9
HNP	-	-	-	-	-	-	4445,8	10,6	37509,8	43,2
Ostatní	7,3	100,0	1487,9	100,0	5783,0	46,4	1554,0	3,7	4372,7	5,0
Výdaje rozpočtu	7,3	100,0	1487,9	100,0	12041,8	100,0	41021,8	100,0	83491,7	100,0
EAGGF – záruční sekce	-	-	1259,7	84,7	8679,3	72,1	26395,2	64,3	39468,6	47,3
Strukturální operace	-	-	58,5	3,9	1388,7	11,5	6419,3	15,6	30377,4	36,4
Výzkum	-	-	73,4	4,9	266,9	2,2	1129,5	2,8	2629,2	3,1
Vnější vztahy	-	-	1,0	0,1	313,2	2,6	768,1	1,9	4729,5	5,7
Administrativa	7,3	100,0	94,7	6,4	686,6	5,7	1906,1	4,6	4111,4	4,9
Splátky a další	-	-	0,6	0,0	707,1	5,9	4403,6	10,7	2175,6	2,6
EDF	-	x	106,5	x	401,0	x	1196,3	x	1275,4	x
ESUO	-	x	32,4	x	67,3	x	277,2	x	184,6	x

Poznámky:

* Přestože to zcela neodpovídá skutečnosti (viz box 1.1 objasňující historii jednotné měny v ES/EU), v tabulkách je zvykem používat do roku 1999 jednotku ECU (MECU pro milióny ECU), od roku 1999 euro (MEUR pro milióny eur). Přestože se tedy v průběhu evropské integrace používalo více označení jednotných měn, v souhrnných tabulkách je pro zjednodušení používáno označení euro (pro milióny eur pak MEUR). Na výši dané částky nemá způsob označení vliv, mezi jednotkami je poměr 1:1.

** Do roku 1970 byl rozpočet hrazen z příspěvků členských států. Pro toto období nebyly k dispozici přesné hodnoty příspěvků, proto jsou rovné výdajům rozpočtu.

Zdroj: Rozpočet a politiky Evropské unie, P. König, L. Lacina a kol.

Stejně jako pro národní rozpočty platí i pro stanovení rozpočtu EU několik zásad, které jsou stanoveny nařízením Rady. Celkem je stanoveno devět zásad a jsou stanoveny finančním nařízením o souhrnném rozpočtu Evropských společenství - nařízením Rady (ES, EUROATOM) č. 1605/2002: zásada jednotnosti a věrnosti zachycení (principle of unity and budget accuracy), zásada každoročnosti (principle of annuality), zásada vyrovnanosti (principle of equilibrium), zásada účetní jednotky (principle of unit of

account), zásada všeobecnosti (principle of universality), zásada přesného stanovení (principle of specification), zásada řádného finančního řízení (principle of sound financial management) a zásada průkaznosti (principle of transparency). Nařízení vedle zásad mimo jiné obsahuje ustanovení, která definují, jakým způsobem se stanoví rozpočet, strukturu rozpočtu a implementaci rozpočtu [69]

6.3. Proces schvalování rozpočtu Evropské Unie

Na přípravě rozpočtu se podílejí všechny instituce EU, avšak právo schvalovat a měnit jej má pouze Rada EU a EP. Právo přijímat rozpočet společně s Radou EU získal EP v roce 1970. [69] O pět let později získal ještě právo provádět finální úpravy nepovinných výdajů a právo rozpočet zamítnout. Mezi oběma rozpočtovými autoritami se začalo vytvářet napětí, které v 70. a 80. letech nejednou vyvolalo krizi v procesu tvorby rozpočtu. EP, jehož mandát dále zesílil i prvními přímými volbami v roce 1979, se snažil zajistit si co největší vliv. Parlament se mimo jiné pokusil omezit výdaje na zemědělství a naopak zvýšit výdaje na regionální, sociální, dopravní, vzdělávací a rozvojové programy. V roce 1979 a v roce 1980 EP poprvé rozpočet zamítl. Rozpočet pro rok 1979 musel být zajištěn formou dodatkového rozpočtu, v němž Rada souhlasila s přidělením 900 miliónů EUA⁶ Evropskému fondu pro regionální rozvoj (ERDF).⁷ S rostoucí agendou se ES nedostávalo dostatečného množství příjmů, což v letech 1984 a 1985 způsobilo, že se pro společný rozpočet musely dodatečně získávat další prostředky. Mezi lety 1979 a 1988 se muselo několikrát pracovat s rozpočtovými provizorií. Po několika soudních sporech mezi EP a Radou vydal Evropský soudní dvůr rozhodnutí, ve kterém uvedl, že legislativa má přednost před rozpočtovou procedurou. Z toho důvodu musí odhady příjmů vycházet z rozhodnutí o vlastních zdrojích a rozpočtové pravomoci EP nemohou být použity k výrazným změnám systému nebo k vytváření vlastních zdrojů. Ke zklidnění situace přispělo přijetí rozpočtového plánování v roce 1988 v podobě několikaletých finančních rámců (viz kapitola 5.4) [51].

Od roku 1988 proběhlo několik rozpočtových reforem s cílem usnadnit schvalování rozpočtu. Přestože Meziinstitucionální dohoda z roku 1993 rozšířila pravomoci EP a posílila jeho pozici, finanční rámec byl natolik podrobný, že EP neměl možnost navrhnout mnoho změn. EP této situace využil pro dlouhodobý prospěch neboť výměnou za „rozpočtový mír“ si na Radě vymínil zavedení dialogu o rozpočtových prioritách před zveřejněním předběžného návrhu rozpočtu a ad hoc smírčí jednání o povinných výdajích. Dále byly všechny výdaje v rozpočtových hlavách 2 a 3 (**tabulka 5**) určeny za nepovinné, růst povinných výdajů nesměl být na úkor výdajů nepovinných, pod stropem rozpočtu na každý rok musí být ponechána rezerva pro neočekávané situace a všechny instituce se musí vyvarovat vkládání nepodstatných položek do rozpočtu. Meziinstitucionální dohoda z roku 1999 stanovila, že pokud v dané věci EP spolurozhoduje (tj. EP při spolurozhodovací proceduře nemůže být Radou přehlasován

⁶ EUA (European Unit of Account) je zkratka Evropské účetní jednotky (předchůdce ECU)

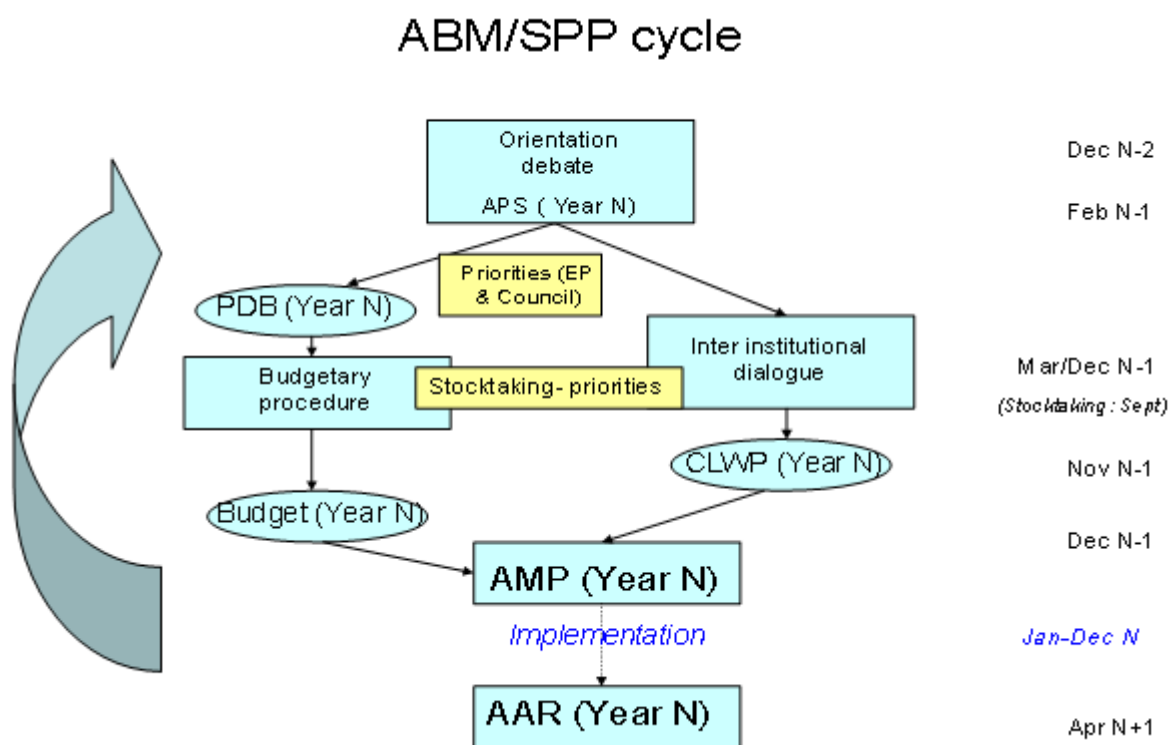
⁷ Spory ohledně rozpočtu se několikrát dostaly až před Evropský soudní dvůr (prvně se tomu tak stalo v roce 1980, kdy se současně se dostala do sporu také Komise a jednotlivé členské státy, které odmítly do dodatkového rozpočtu pro rok 1980 odvést požadované platby. Německo navíc obviňovalo Komisi z neoprávněného provádění rozpočtu. Spor byl nakonec vyřešen dohodou o dodatkovém rozpočtu pro rok 1981).

jako je tomu u např. u procedury spolupráce) může být celkový rozpočtový cíl daný legislativně. V právních aktech schválených mimo spolurozhodovací proceduru se mají celkové rozpočtové příděly považovat jen za určité vodítko, resp. nesmí být pro rozpočtové autority závazné. Toto pravidlo bylo reakcí na kroky Rady EU, která do legislativních textů víceletých finančních rámců vkládala k částkám, které chtěla mít pod kontrolou, formulaci „výdaje považované za nezbytné“, čímž se snažilo omezit možné zásahy EP. Podle EP byly jeho spory s Radou způsobeny odlišným přístupem k tvorbě rozpočtu, neboť zatímco pro Radu je rozpočet pouze nástrojem účetnictví, odrazem přijatých politik a mezivládních jednání, jejichž závěry nelze významně měnit, pro EP je rozpočet nástrojem ohodnocení potřeb Společenství a šancí pro utváření politik Společenství. Snaha EP po odstranění dělení výdajů na povinné a nepovinné resp. snaha po vyrovnání pravomocí mezi oběma rozpočtovými autoritami vyvrcholila v návrhu Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu, kam Konvent (většinu mezi členy Konventu měli tehdy zástupci národních parlamentů spolu s poslanci EP) toto dělení výdajů nezanasl [51]. Ústava pro Evropu však nebyla ratifikována jednotlivými členskými zeměmi.

6.3.1. Rozpočtová procedura

Rozpočtová procedura trvá několik let. Orientační diskuse je započata již dva roky před rokem, pro nějž je rozpočet stanovován. Poté, co jsou projednány priority EP a Rady, je zahájen vlastní proces stanovení rozpočtu. Po jeho schválení je implementován a v dubnu roku následujícím po implementaci je vydávána zpráva o hospodaření v daném roce (schéma procesu je na **obrázku 2**).

Obrázek 2: Rozpočtový cyklus a cyklus strategického plánování a programování (Activity Based Management /Strategic Planning and Programming cycle)

- ABM..... Activity Based Management
- SPP..... Strategic Planning and Programming
- APS..... Annual Policy Strategy
- PDB..... Preliminary Draft Budget
- CLWP... Commission Legislative and Work Programme
- AMP..... Annual Management Plan
- AAR..... Annual activity report

Zdroj: http://ec.europa.eu/budget/budget_detail/deciding_en.htm

V souladu s nařízením Rady (ES, Euratom) č. 1605/2002 ze dne 25. června 2002, kterým se stanoví finanční nařízení o souhrnném rozpočtu Evropských společenství, musí Evropský parlament, Rada EU, Evropský soudní dvůr, Účetní dvůr, Hospodářský a sociální výbor, Výbor regionů, Ombudsman, Evropský úřad pro dohled nad ochranou dat a EK zaslat do 1. července Evropské komisi a rozpočtovým autoritám odhad svých příjmů a výdajů.[69] Komise pak v průběhu dubna nebo na začátku května předkládá Radě předběžný návrh rozpočtu (preliminary draft budget). Rada jej v rámci prvního čtení (v první polovině července) pozmění kvalifikovanou většinou a výsledný návrh rozpočtu (*draft budget*) předkládá EP. EP jej následně diskutuje při prvním čtení (v průběhu října) a může jej buď schválit a s konečnou platností přijmout, anebo navrhne nadpoloviční většinou odevdaných hlasů změny pro "povinné" výdajové položky a většinou svých členů odhlasuje změny pro "nepovinné" výdaje.

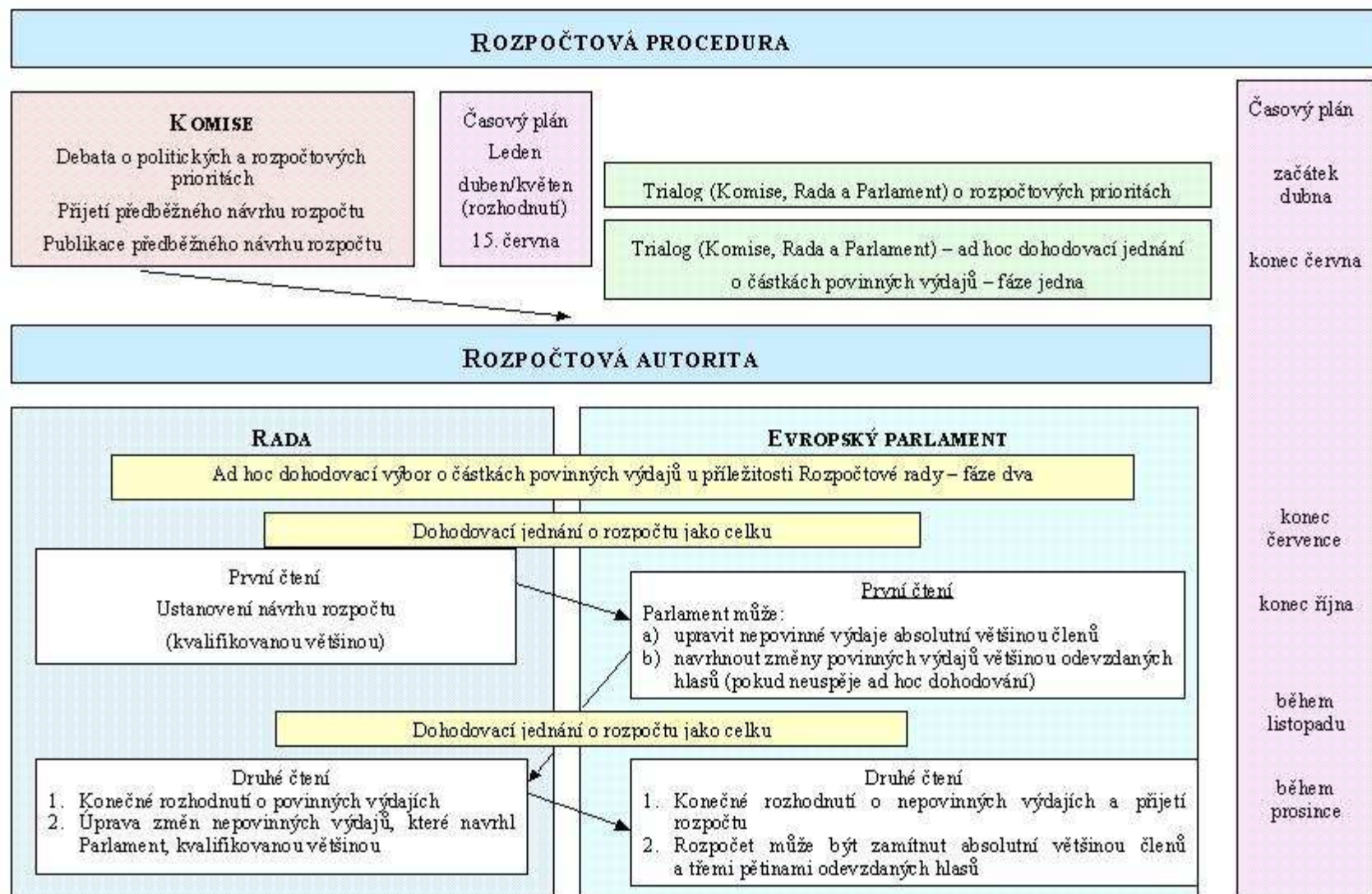
Rozpočet je poté znovu přezkoumán Radou EU. V rámci druhého čtení, které probíhá koncem listopadu, může Rada u povinných výdajů kvalifikovanou většinou⁸ přijmout nebo zamítnout pozměňovací návrhy EP. U povinných výdajů pak může kvalifikovanou většinou upravit kteroukoli změnu provedenou EP. Tím je o povinných výdajích rozhodnuto, EP již do nich nemůže zasahovat. V případě provedení změn se návrh rozpočtu již naposledy vrací zpět do Parlamentu na druhé čtení. Parlament pak učiní svůj konečný verdikt. V této fázi může po "**dohodovacím**" řízení s Radou EU většinou svých členů a třemi pětinami odevzdaných platných hlasů rozhodnout o změnách nepovinných výdajů a tak s konečnou platností přijmout evropský rozpočet. K tomu dochází zpravidla v polovině prosince. Schéma tvorby a schvalování rozpočtu je znázorněno na **obrázku 3**.

Pokud by EP dvěma třetinami odevzdaných hlasů návrh rozpočtu i po "dohodovacím řízení" s Radou EU odmítl, EK by byla povinna předložit nový návrh rozpočtu a celá rozpočtová procedura by začala nanovo. Do doby schválení nového rozpočtu by se hospodařilo podle **tzv. systému dvanáctin**, kdy je v jednom měsíci možné uskutečnit výdaje maximálně do výše jedné dvanáctiny rozpočtu předchozího rozpočtového roku nebo jedné dvanáctiny prostředků předpokládaných v návrhu připravovaného rozpočtu.

Rozhodovací pravomoci týkající se rozpočtové procedury a schvalování evropského rozpočtu jsou tedy rozděleny mezi Radu EU a EP. EP má konečné slovo u nepovinných výdajů, zatímco Rada u povinných výdajů.

⁸ Kvalifikované většiny je dosaženo při počtu 232 hlasů (72,27 %) z celkových 321 hlasů a v některých případech musí být navíc splněna podmínka dosažení alespoň 2/3 členů hlasujících pro návrh. Počet hlasů pro členský stát vychází z článku 12 Přístupové smlouvy a je následující: 29 hlasů - DE, FR, IT, UK; 27 hlasů - ES, PL; 13 hlasů - NL; 12 hlasů - BE, ČR, EL, HU, PT; 10 hlasů - AT, SU; 7 hlasů - DK, FI, IR, SK, LT; 4 hlasy - EE, LV, LU, SL, CY; 3 hlasy - MT). Členský stát může požádat o ověření, že členské státy tvořící kvalifikovanou většinu zastupují alespoň 62 % celkového počtu obyvatel EU. V případě, že tato podmínka není splněna, nemůže být dané rozhodnutí přijato.

Obrázek 3: Schéma tvorby a schvalování rozpočtu EU

Zdroj: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xml/eu_financni_vztahy_k_eu_20463.html

6.4. Stanovení rozpočtu Evropské unie

Sestavení rozpočtu vychází z rozpočtového rámce EU, který je stanovován vždy na určité programovací období. Tento rozpočtový rámec se nazývá **finanční perspektiva** a představuje víceletý finanční rámec EU (původně pětiletý, od roku 1993 sedmiletý), který je přijímán ve formě Meziinstitucionální dohody tj. dohody mezi EK, EP a Radou EU. Rada rozhoduje jednomyslně o jednotlivých výdajích a příjmech, na základě návrhu EK a EP dává souhlas (většinou všech poslanců). EP může text návrhu finanční perspektivy schválit nebo zamítnout, nikoli však měnit. Předmětem Meziinstitucionální dohody je stanovení rozpočtových priorit EU na střednědobé období a nastavení výdajových stropů pro každou z těchto priorit (Heading) na jednotlivé roky [56].

Mezi **hlavní cíle víceletých finančních plánů EU** patří udržet rozpočtovou disciplínu EU, kontrolovat rozpočtové výdaje a navázat lepší spolupráci mezi unijními institucemi při schvalování ročního rozpočtu Společenství. V průběhu daného období finanční perspektivy na základě aktuálních ekonomických údajů, zejména vývoje cenové hladiny a HDP Společenství se každoroční výdaje odpovídajícím způsobem upravují. Jednou z hlavních zásad evropského rozpočtu je zásada vyrovnanosti - příjmy a výdaje rozpočtu ES musí být v rovnováze. Dále musí být vždy dodržen strop daný finanční perspektivou, která vytyčuje maximální částky pro jednotlivé kapitoly výdajů, které nesmí v daném období roční rozpočet překročit. Údaje uvedené ve finančních perspektivách bývají vyjádřeny v cenách roku uzavření Meziinstitucionální dohody.

Finanční perspektiva není rozpočtem pro několikaleté období a každoroční procedura přípravy rozpočtu zůstává základem jak pro určení aktuální výše výdajů, tak i pro podíl jednotlivých rozpočtových kapitol v daném roce.

V historii existence Evropského společenství (EHS, ES a EU) byly uzavřeny čtyři meziinstitucionální dohody tohoto typu. První z nich v roce 1988, druhá v roce 1992, třetí v roce 1999 a čtvrtá v roce 2006:

- Finanční perspektiva 1988 – 1992 (Delorsův balík I);
- Finanční perspektiva 1993 – 1999 (Delorsův balík II);
- Finanční perspektiva 2000 – 2006 (Agenda 2000);
- Finanční perspektiva 2007 – 2013.

6.4.1. Historický kontext vzniku finanční perspektivy (historický vývoj systému vlastních zdrojů rozpočtu EU)

ESUO bylo financováno poplatky odváděnými podniky uhelného a ocelářského průmyslu. Vznikem EHS a Euratomu došlo k rozšíření rozsahu působnosti ES a tím i k zvýšení nároků na finanční zdroje Společenství. Zpočátku byla ES financována prostřednictvím příspěvků členských států určených podle jejich velikosti. Německo, Francie a Itálie financovaly po 28 % rozpočtu, Belgie a Nizozemí po 7,9 % a Lucembursko 0,2 %. Římské smlouvy se též zmiňovaly o možnosti pozdějšího nahrazení národních příspěvků systémem vlastních zdrojů. Důvodem bylo hledání modelu financování, který by byl nezávislý na vůli politiků národních vlád a do něhož by příjmy plynuly automaticky [51].

Takový model byl poprvé představen v roce 1970 v rozhodnutí Rady o nahrazení finančních příspěvků členských států vlastními zdroji Společenství [69]**Chyba! Záložka není definována.**, které bylo výsledkem zasedání Evropské rady v Lucemburku. Podle tzv. **Lucemburské dohody** mělo Společenství získávat prostředky ze zemědělských dávek, celních výnosů a určitého podílu na DPH. Rozhodnutí Rady však nebylo dlouho naplňováno ve vztahu ke třetímu zdroji – určitému podílu (ne více než 1%) z harmonizovaného vyměřovacího základu DPH, neboť způsob výpočtu se stal největší překážkou jeho zavedení. I přes existenci směrnice, která vyžadovala jednotný systém DPH (týkala se zejména zrušení zdanění dovozu a zavedení zdanění vývozu), harmonizovaný vyměřovací základ neexistoval až do roku 1977, kdy jej zavedla šestá směrnice Rady⁹. Členské státy do té doby dorovnávaly výši rozpočtových výdajů finančními příspěvky dle HNP v tržních cenách. Výše příspěvků odpovídala podílu HNP té které země na souhrnném rozpočtu HNP Společenství. První příjmy z DPH plynuly do společného rozpočtu v roce 1979 a k plné implementaci došlo až v roce 1980 [51].

Potřeba společného rozpočtu vyvrcholila v 80. letech, kdy docházelo k prohlubování politické a institucionální nestability v oblasti financování činnosti ES. Najít politickou shodu mezi členskými státy při každoročním schvalování rozpočtu ES bylo stále obtížnější. Potíže vycházely jak z nadměrných požadavků na výdajové straně rozpočtu, tak z nedostatků prostředků na příjmové straně rozpočtu ES. Příčinou byl zejména tehdejší systém SZP, kdy 60 až 70% výdajů rozpočtu připadlo na zemědělství. Tím byly zvýhodněny země s rozsáhlým zemědělským sektorem. Nicméně neustále rostoucí objem zemědělské produkce vyprodukované v členských státech vyvolával stále větší tlak na financování jejich vývozu do nečlenských zemí. Stále klesající světové ceny zemědělské produkce způsobovaly, že vývozy agrární produkce za hranice ES vyžadovaly stále více finančních prostředků i na jednotku vývozu. Problémy se vyskytly také na příjmové straně rozpočtu. V důsledku rostoucí soběstačnosti ES v agrární produkci klesal objem dovozu agrární produkce ze třetích zemí a tím klesaly i příjmy ze zemědělských dávek, snižoval se i základ pro výpočet DPH a v důsledku mezinárodních obchodních jednání a rostoucí liberalizaci mezinárodního obchodu se ES zavázalo snížit společná dovozní cla, což vedlo k poklesu příjmů evropské pokladny z vybraných cel na hranicích ES při dovozech z nečlenských zemí. Klesal výnos tradičních vlastních zdrojů a výše příjmu ze třetího zdroje byla negativně ovlivněna slabým ekonomickým růstem zemí západní Evropy. Na tuto skutečnost nebylo navíc možné,

⁹ Rada ES: Šestá směrnice Rady ze dne 17. května 1977 o harmonizaci právních předpisů členských států týkajících se daní z obratu – Společný systém daně z přidané hodnoty: jednotný základ daně (77/388/EEC, OJ L 145, 13. 6. 1977, p. 1–40) [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31977L0388:CS:HTML>

s ohledem na Lucemburskou dohodu, která omezovala podíl sazby DPH odváděné do rozpočtu na maximálně 1 %, reagovat zvýšením této procentní sazby DPH. Původní zdroje příjmů rozpočtu nestačily pokrývat stále rostoucí finanční požadavky komunitárních politik. Všechny příjmové položky společného rozpočtu ES se snižovaly, resp. rostly pomaleji, nežli vykazoval růst HNP [51].

Bylo stále více zřejmé, že musí dojít ke změně stávajícího systému. Přispěla k tomu i situace Spojeného království, které na stávající systém nejvíce doplácelo. S ohledem na jeho relativně malý zemědělský sektor čerpalo jen velmi málo ze zemědělských dávek. Navíc se v té době stále ještě orientovalo zejména na zámořské obchodní partnery, a proto muselo do rozpočtu odvádět relativně vysoké množství vlastních zdrojů. Vysoký podíl soukromé spotřeby na HNP ve Spojeném království byl příčinou vysokého vyměřovacího základu pro odvod podílu z DPH. Spojené království (UK) se v té době stalo největším čistým plátcem do společného rozpočtu. Stále zřetelnější potřeba navýšení příjmové stránky společného rozpočtu, a to i s ohledem na blížící se vstup chudého Španělska a Portugalska do ES byly předmětem jednání Evropské rady v roce 1984. Výsledkem jednání byla **Dohoda z Fontainebleau**, kterou byl řešen narůstající požadavek na zvýšení finančních prostředků nárůstem stropu odvodů z vyměřovacího základu DPH z 1% na 1,4% od roku 1986. Dalším bodem dohody byla náprava rozpočtové bilance Spojeného království, které si vymohlo jednorázovou kompenzaci ve výši 1 miliardy ECU pro rok 1984 a od roku 1985 pak měla náhrada UK činit 66% z hodnoty násobku velikosti celkových alokovaných výdajů a rozdílu mezi podílem UK na celkových platbách DPH a podílem na celkových alokovaných výdajích rozpočtu. Korekce musela být rozdělena mezi ostatní členské státy. Klíčem pro rozdělení byl podíl odvodů DPH každého státu na celkové výši příjmů z DPH bez započtení příspěvků UK. Výjimkou bylo Německo, jehož výše z takto vypočítaného podílu byla omezena na 2/3 a zbývající 1/3 se opět rozdělovala mezi zbývající státy. Výsledkem rozhodnutí o rozpočtové korekci ve prospěch UK z pohledu prvního z cílů Dohody z Fontainebleau, tedy zvýšení rozpočtových prostředků, byla částečná negace zvýšení stropu odvodů z vyměřovacího základu DPH, neboť od maximální sazby pro výpočet odvodů bylo třeba odečíst procentuální vyjádření výše korekce UK. Tím se získala jednotná sazba (uniform rate) DPH, která byla nižší než sazba maximální, a podle této snížené jednotné sazby se pak odváděly platby DPH. Výsledkem byly opět napjaté finance ES, kdy v letech 1986 a 1987 bylo dosaženo maximální sazby, tedy 1,4 % harmonizovaného vyměřovacího základu, ačkoliv do rozpočtu plynulo pouze 1,25 %. Z rozdílu se hradila korekce UK. Ke krizi přispěl i snižující se výběr tradičních vlastních zdrojů a muselo dojít k razantnějšímu přehodnocení systému vlastních zdrojů. V roce 1988 byl zaveden „čtvrtý zdroj“ z podílu na HNP [51].

V souvislosti s budováním jednotného vnitřního trhu a s přijetím revize zakladatelských smluv ES v rámci JEA podepsaného roku 1986, který v nově upraveném článku kladl důraz na hospodářskou a sociální soudržnost, navrhla Evropská komise komplexní reformu evropského rozpočtu - tzv. Delorsův balík I. Reforma rozpočtu Společenství reagovala jak na již zmíněnou rostoucí nerovnováhu příjmů a výdajů rozpočtu tak na vytváření vnitřního trhu ES a na rozšíření ES o hospodářsky chudší středomořské státy. Delorsův balík I měl umožnit hladké vytváření vnitřního trhu a udržení hospodářské sociální koheze ve všech členských státech ES. Návrhy Delorsovy Komise byly přijaty za německého předsednictví na zasedání Evropské rady v Bruselu v únoru 1988 a na začátku července 1988 vstoupila v platnost **první pětiletá finanční perspektiva ES**, jejímž cílem byla zejména stabilizace financí společného rozpočtu a politika hospodářské a sociální soudržnosti [51].

6.4.2. Finanční perspektiva 1988-1992

První finanční perspektiva byla pětiletá a vztahovala se k období 1988 - 1992. Cílem bylo zejména podpořit politiku hospodářské a sociální soudržnosti Společenství. První finanční perspektiva (1988 - 1992) v sobě zahrnovala opatření Delorsova balíku I. Na výdajové straně společného rozpočtu to představovalo reformu společné zemědělské politiky a postupné snižování podílu výdajů plynoucích na zemědělskou politiku ES (růst výdajů na SZP měl dosahovat 74 % růstu HND). Na druhé straně měly být v období 1989 - 1993 zdvojnásobeny výdaje společného rozpočtu na podporu hospodářsky slabších regionů a oblastí procházejícím ekonomickou restrukturalizací (podíl výdajů na strukturální politiky na celkových výdajích rozpočtu vzrostl v letech 1988 - 1992 ze 17 % na 27 %). Na příjmové straně rozpočtu došlo také ke změně, která měla přispět ke stabilizaci společného rozpočtu ES. Byl zaveden „čtvrtý zdroj“ financování společného rozpočtu, čímž se mělo předejít možným rozpočtovým tenzím. Čtvrtý zdroj dal možnost vyrovnávat nedostatečné příjmy rozpočtu ES a každý členský stát se na tomto zdroji podílí do pevně stanovené výše vztažené k HND. [51]

6.4.3. Finanční perspektiva 1993-1999

Druhá finanční perspektiva byla schválena na zasedání Evropské Rady v Edinburghu v prosinci 1992 a pokrývala období 1993-1999. Dohoda z Edinburghu o finančním výhledu na období 1994-1999, jejímž základem byl návrh Komise - tzv. Delorsův balík II, stanovila strop komunitárního rozpočtu ve výši 1,27 % HND (původní návrh Komise byl ve výši 1,37 % HND). Pravidlo pomalejšího růstu výdajů na SZP bylo převzato z první finanční perspektivy a zůstalo také zachováno pravidlo britského rabatu z roku 1984 (sleva z poplatků do unijního rozpočtu vyjednaná britskou předsedkyní vlády Margaret Thatcherovou) při výpočtu příspěvku Spojeného království a tím i ostatních členských států do rozpočtu Společenství. Schválená finanční perspektiva v sobě odrážela finanční opatření reformy SZP z roku 1992 a nárůst výdajů na regionální a strukturální politiku měl v průběhu tohoto období dosáhnout 41 %. Tato finanční perspektiva (**tabulka 8**) reagovala na revizi zakladatelských smluv ES v podobě Maastrichtské smlouvy podepsané v únoru 1992, která zakotvila harmonogram vytváření hospodářské a měnové unie. V rámci finanční perspektivy byly hospodářsky slabším členským státům EU prostřednictvím nově upraveného Kohezního fondu (Fond soudržnosti) poskytnuty finanční prostředky, které měly přispět k jejich hospodářské konvergenci a měly jim napomoci v přípravách na budoucí zavedení jednotné evropské měny euro. Výdaje na SZP a výdaje na strukturální opatření činí více než tři čtvrtiny celkových výdajů [51].

Tabulka porovnání mezi přijatou finanční perspektivou, schváleným rozpočtem a skutečností v období let 1993 – 1998 (v miliónech ECU) je uvedena v **příloze 2**.

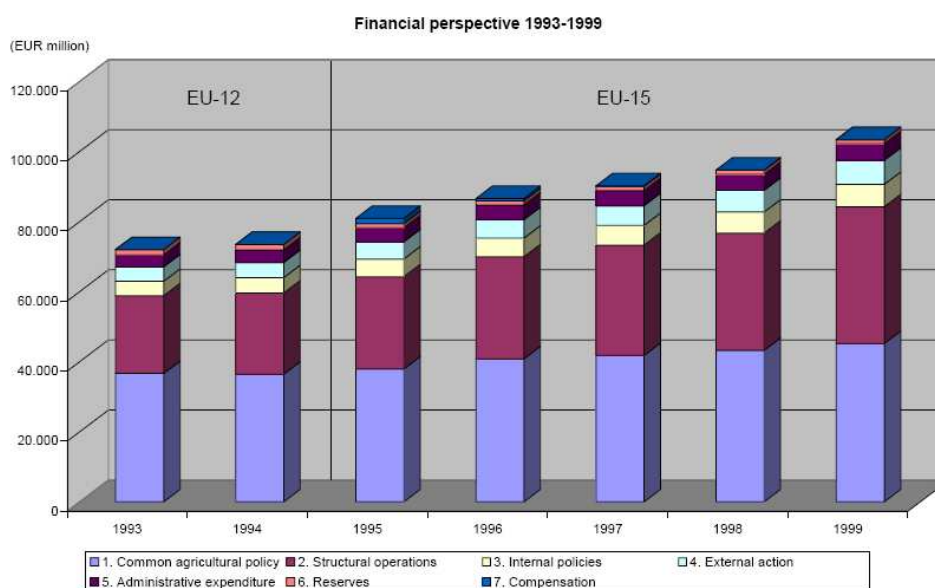
Tabulka 8: Finanční rámec aplikovaný v letech 1993-1999 (v miliónech ECU)

Položky závazků	Běžné ceny						
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999 ^(*)
1. Společná zemědělská politika	36 657	36 465	37 944	40 828	41 805	43 263	45 205
2. Strukturální opatření	22 192	23 176	26 329	29 131	31 477	33 461	39 025
Strukturální fondy	20 627	21 323	24 069	26 579	28 620	30 482	35 902
Fond soudržnosti	1 565	1 853	2 152	2 444	2 749	2 871	3 118
Evropský hospodářský prostor (finanční mechanismy)	0	0	108	108	108	108	5
3. Vnitřní politiky⁽¹⁾	4 109	4 370	5 060	5 337	5 603	6 003	6 386
4. Vnější akce	4 120	4 311	4 895	5 264	5 622	6 201	6 870
5. Administrativní výdaje	3 421	3 634	4 022	4 191	4 352	4 541	4 723
6. Rezervy	1 522	1 530	1 146	1 152	1 158	1 176	1 192
Měnová rezerva	1 000	1 000	500	500	500	500	500
Rezerva na záruky za úvěry	313	318	323	326	329	338	346
Rezerva na pomoc při mimořádných událostech	209	212	323	326	329	338	346
7. Předvstupní podpora	0	0	1 547	701	212	99	0
8. Položky závazků celkem	72 021	73 486	80 943	86 604	90 229	94 744	103 401
9. Položky plateb celkem	68 611	70 352	77 229	82 223	85 807	90 581	96 380
Položky plateb jako % HNP	1,20	1,20	1,20	1,20	1,22	1,23	1,23
Margin (% HNP)	0,00	0,00	0,01	0,02	0,02	0,03	0,04
Strop vlastních zdrojů (% HNP)	1,20	1,20	1,21	1,22	1,24	1,25	1,27

(*) Předpokládané částky pro kapitulu 2 – Strukturální opatření (návrh Evropské komise v případě, že by byla odsouhlasena nová pravidla pro implementaci strukturálních fondů)

Zdroj: Report on implementation of the Interinstitutional Agreement of 29 October 1993 http://ec.europa.eu/budget/documents/multiannual_framework_en.htm

Graf 2: Finanční perspektiva pro období 1993 - 1999

Zdroj: http://ec.europa.eu/budget/documents/multiannual_framework_en.htm

6.4.4. Finanční perspektiva 2000 - 2006

Vzhledem k tomu, že poslední rámec pro finanční výhled končil v roce 1999, bylo nutné vypracovat nový finanční rámec, který měl zajistit další rozvoj politik Společenství v následujícím období a přitom vzít v úvahu skutečnost, že v jeho průběhu budou do Unie velice pravděpodobně vstupovat další státy, především pak státy střední a východní Evropy.

V dokumentu Agenda 2000 předložila EK v červenci 1997 návrh nového rozpočtového rámce pro období let 2000 - 2006, v němž je zachován současný systém s tím, že ani v tomto období vlastní zdroje rozpočtu EU neměly překročit dosavadní strop 1,27 % HNP. Při zpracování návrhu, jehož definitivní verzi schválila Evropská rada na summitu v Berlíně 25. března 1999, se přihlíželo také k tomu, že by mohlo dojít k rozšíření EU především o státy střední a východní Evropy, jež by bezesporu rozšířily počet zemí, které budou čistými příjemci zdrojů EU. Pro srovnání je v **příloze 3** uveden původní návrh, který byl zpracován pro EU-15. Tento byl později upraven s ohledem na možné přistoupení 6 kandidátských zemí v rámci 1. vlny rozšíření tj. pro EU-21 (**příloha 4**). Byl připraven také návrh s ohledem na společné přistoupení 10 kandidátských zemí (v cenách roku 1999, **příloha 5**). Konečná verze, která počítala s přistoupením 10 kandidátských zemí a která byla vypracována v cenách roku 2004, je uvedena v **tabulce 9**. Grafické znázornění objemu prostředků v rámci priorit 1 až 7 pro období 2000 - 2006 je zobrazeno v **grafu 3**.

Přistoupení nových členů znamenalo nové výdaje a počítalo se zvýšení finanční pomoci kandidátským zemím s cílem napomoci strukturálním změnám a jejich přizpůsobování se podmínkám EU. Podle návrhu EK měla být kandidátským zemím nadále poskytována finanční pomoc v rámci programu **PHARE**. V rámci tzv. předvstupní pomoci počítal rozpočet také s výdaji na pomoc v oblasti zemědělství a venkova — program **SAPARD** a s výdaji do oblasti budování dopravní infrastruktury a zlepšování životního prostředí - program **ISPA**. V rámci finanční perspektivy byly stanoveny i maximální částky určené pro rozšíření EU o státy střední, východní Evropy a Středomoří, a to jak v oblasti závazků (tzv. commitment appropriations), tak i v oblasti plateb (tzv. payment appropriations). Tato finanční perspektiva byla dále potvrzena Meziinstitucionální dohodou ze 6. května 1999. Finanční perspektiva na léta 2000-2006 je charakteristická třemi základními aspekty [56]:

1. financování zemědělství bylo rozšířeno o politiku rozvoje venkova a o nový předvstupní nástroj pro zemědělství (SAPARD) pro kandidátské země EU; počítalo se s rezervou pro rozšíření,
2. v oblasti strukturálních a regionální politiky byl kladen důraz na vyšší koncentraci a efektivitu vynaložených prostředků, proto byl snížen počet cílů (z původních sedmi na tři cíle) a byl zaveden nový předvstupní nástroj pro spolufinancování projektů v oblasti životního prostředí a infrastruktury (ISPA),
3. předvstupní prostředky zůstaly neměnné bez ohledu na počet kandidátských zemí, které se již staly členy Evropské unie v období 2000 – 2006. Zdroje se tak mohou soustředit na země, které je nejvíce potřebují. Schválená finanční perspektiva stanovila strop výdajů na sedmileté období ve výši 1,27 % HNP Společenství.

Mimo jiné bylo v rámci Agendy 2000 navrženo navyšování prostředků vyčleněných pro externí financování o 2 % ročně, aby pokryly rostoucí předvstupní pomoc v rámci programu PHARE [57].

Tabulka 9: Finanční rámec na období 2000 - 2006 (EU – 25) - upravený o rozšíření, v cenách roku 2004

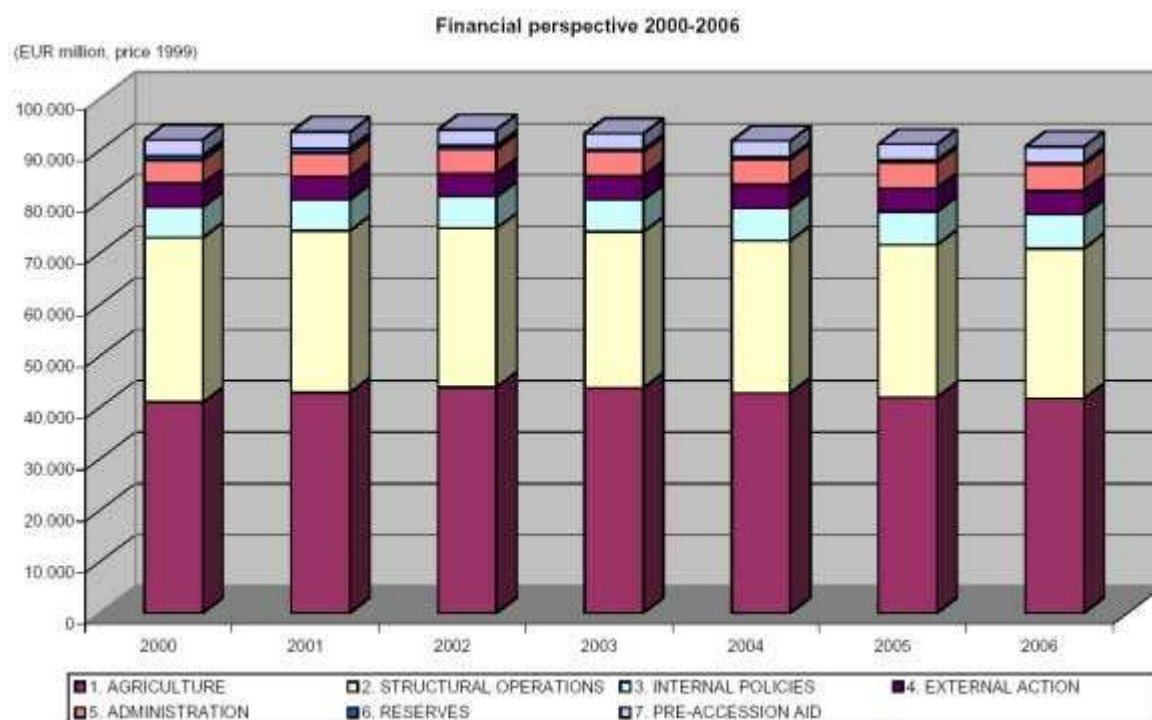
(mil. EUR – ceny roku 2004)

Položky závazků	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1. Zemědělství	41 738	44 530	46 587	47 378	49 305	50 431	50 575
Společná zemědělská politika (kromě rozvoje venkova)	37 352	40 035	41 992	42 680	42 769	43 724	43 735
Rozvoj venkova a doprovodná opatření	4 386	4 495	4 595	4 698	6 536	6 707	6 840
2. Strukturální opatření	32 678	32 720	33 638	33 968	41 035	41 685	42 932
Strukturální fondy	30 019	30 005	30 849	31 129	35 353	36 517	37 028
Fond soudržnosti	2 659	2 715	2 789	2 839	5 682	5 168	5 904
3. Vnitřní politiky	6 031	6 272	6 558	6 796	8 722	8 967	9 093
4. Vnější akce	4 627	4 735	4 873	4 972	5 082	5 093	5 104
5. Správa⁽¹⁾	4 638	4 776	5 012	5 211	5 983	6 154	6 325
6. Rezervy	900	916	676	434	442	442	442
Měnová rezerva	500	500	250	0	0	0	0
Rezerva na pomoc při mimořádných událostech	203	208	213	217	221	221	221
Rezerva na záruky za úvěry	203	208	213	217	221	221	221
7. Předvstupní podpora	3 174	3 240	3 328	3 386	3 455	3 455	3 455
Zemědělství	529	540	555	564	0	0	0
Předvstupní strukturální nástroje	1 058	1 080	1 109	1 129	0	0	0
PHARE (kandidátské země)	1 587	1 620	1 664	1 693	0	0	0
8. Vyrovnání	0	0	0	0	1 410	1 299	1 041
Položky závazků celkem	93 792	97 189	100 672	102 145	115 434	117 526	118 967
Položky plateb celkem	91 332	94 730	100 078	102 767	111 380	112 260	114 740
Strop položek plateb v % HNP (ESA 95)	1,07 %	1,08 %	1,11 %	1,09 %	1,08 %	1,06 %	1,06 %
Prostor pro nepředvídané výdaje	0,17 %	0,16 %	0,13 %	0,15 %	0,16 %	0,18 %	0,18 %
Strop vlastních zdrojů	1,24 %	1,24 %	1,24 %	1,24 %	1,24 %	1,24 %	1,24 %

(1) Výdaje na důchody zahrnuté v této kapitole jsou čisté výdaje, tj. bez příspěvků do důchodových systémů s limitem 1100 miliard EUR při cenách roku 1999 pro období let 2000-2006

Zdroj: Adjustment of the financial framework for enlargement - Financial perspective 2000-2006 (tables) – EU 25 in 1999 and 2004 prices (from OJ L 147 of 14 June 2003 p. 31); http://ec.europa.eu/budget/documents/multiannual_framework_en.htm

Graf 3: Finanční perspektiva na období 2000 - 2006

Zdroj: Financial perspective 2000-2006 (chart)

http://ec.europa.eu/budget/documents/multiannual_framework_en.htm

6.4.5. Finanční perspektiva 2007 – 2013

Dne 10. února 2004 zveřejnila EK návrh finanční perspektivy na léta 2007 – 2013. EK uvedla, že finanční výhledy vždy odrážely politický projekt. V Agendě 2000, která se vztahovala na období 2000 - 2006, se projekt věnoval zejména přípravě Evropy na rozšíření. Nyní, když už se rozšíření stalo realitou, potřebuje Evropa novou dynamiku a musí splnit nová očekávání:

- Evropa musí společně usilovat o větší růst a další a lepší pracovní místa;
- Evropské občanství musí zaručovat jistá práva a povinnosti, konkrétně svobodu, spravedlnost a bezpečnost;
- Evropa musí být silným hráčem na světové scéně.

Dále ve svém vyjádření EK stanovila **3 priority příštích finančních výhledů**: [56]

- 1) Je nutné dokončit vnitřní trh, aby mohl v plném rozsahu plnit svou úlohu při dosahování širšího cíle, kterým je trvale udržitelný rozvoj. Za tímto účelem je třeba mobilizovat ekonomické, sociální a environmentální politiky. To zahrnuje konkurenceschopnost, soudržnost a trvale udržitelnou správu a ochranu přírodních zdrojů.
- 2) Pro politický koncept evropského občanství je stěžejní realizace prostoru svobody, spravedlnosti a bezpečí a také přístup k základním veřejným statkům.

- 3) Evropa by měla zastávat soudržnou roli globálního partnera, přičemž by měla vycházet ze svých základních hodnot, a převzít tak regionální odpovědnost, podporovat trvale udržitelný rozvoj a přispívat k civilní i strategické bezpečnosti.

Lucemburské předsednictví v 1. polovině roku 2005 využívalo tzv. negociační balíčky, dokumenty ve formě závěrů Evropské rady, které měly přispět k dosažení dohody mezi členskými státy a v návaznosti na vývoj jednání byly průběžně upravovány. I přes veškerou snahu lucemburského předsednictví a zejména úsilí jeho premiéra J.-C. Junckera se však jednání o finanční perspektivě nepodařilo na červnové Evropské radě (16. - 17. června 2005) uzavřít. Příčinou neúspěchu červnového summitu nebyla pouze otázka výše finančních prostředků, ale především odlišný pohled na priority financování jednotlivých oblastí resp. spor mezi odstraněním britského rabatu (sleva z poplatků do unijního rozpočtu vyjednaná britskou předsedkyní vlády Margaret Thatcherovou v roce 1984) a reformou SZP. Lucemburské předsednictví během jednání předložilo návrh, ve kterém podíl výdajů finanční perspektivy na HND dosahoval pouze 1,06 % (návrh EK z jara 2004 dosahoval 1,24 % a jednací pozice EP dosahovala výše 1,18 % HND) [51].

I přesto, že skutečná jednání o finanční perspektivě začala až začátkem prosince, podařilo se je na Evropské radě ve dnech 15. -16. prosince dovést do úspěšného konce

Návrh britského předsednictví [57]

Formu negociačních balíčků využívala i Velká Británie, která se předsednictví v Radě EU ujala v druhé polovině roku 2005. V souladu s výzvou Evropské rady Velká Británie určila jako jednu z hlavních priorit svého předsednictví diskusi o směřování Evropské unie. V průběhu prvních pěti měsíců svého předsednictví uskutečnila Velká Británie expertní bilaterální jednání o finanční perspektivě EU na léta 2007 - 2013 se všemi členskými státy EU. Intenzivní jednání o finanční perspektivě na úrovni členských států gradovala v průběhu listopadu, kdy se členské státy měly vyjádřit ke klíčovým otázkám budoucí finanční perspektivy. Jednalo se například o zvýšení prostředků na posílení konkurenceschopnosti EU, globalizační vyrovnávací fond (jeho cílem by bylo tlumení negativních dopadů globalizace na pracovní místa v EU) a posílení reformy společné zemědělské politiky přesunem prostředků z přímých plateb do podpory venkovského rozvoje. Britské předsednictví deklarovalo, že při svém zpracování návrhu finanční perspektivy bude vycházet z pozic členských států tak, aby vznikl co nejširší prostor pro dosažení shody. 5. prosince 2005 Velká Británie předložila návrh finanční perspektivy na léta 2007-2013, který vycházel z návrhu lucemburského předsednictví a operoval s celkovými rozpočtovými prostředky ve výši 847 miliard eur, tzn. 1,03 % HNP v závazcích. Nové členské státy by na základě britského návrhu dostaly o 14 mld. EUR méně na politiku soudržnosti oproti lucemburskému návrhu (ČR přibližně 2 mld. EUR). Velká Británie ovšem argumentovala, že její návrh novým členským státům peníze na politiku soudržnosti ve skutečnosti nevezme, neboť na základě dlouholetých zkušeností členské státy EU nebyly nikdy schopny vyčerpat srovnatelný objem finančních prostředků z rozpočtu EU, které jsou vyčleněny na politiku soudržnosti. Návrh také snížil hranici národního spolufinancování unijních projektů z 20 % na 15 % uznatelných nákladů projektu. V oblasti britského rabatu Londýn navrhl jeho snížení, které by během sedmiletého rozpočtového období dosáhlo přibližně 8 mld. EUR, lucemburské předsednictví prosazovalo jeho snížení o 17 mld. EUR. Nové úlevy pro odvody do rozpočtu Unie se mělo dočkat také Nizozemí, toto opatření by umožnilo zmírnit jeho pozici největšího čistého přispěvatele

přepočteno na jednoho obyvatele. Velká Británie také navrhla revizi společného rozpočtu EU, která by měla být zahájena na základě návrhu Komise v roce 2008, v praxi by měla být realizována až po roce 2013. Britský návrh z 5. prosince 2005 však většina členských států EU odmítla.¹⁰

Postoj členských států a Evropské komise

Francie se postavila k britskému návrhu ihned odmítavě, podle jejího sdělení návrh nebyl solidární se situací v nových členských státech EU. Nizozemská vláda se, v opatrné podpoře britskému návrhu ocitla v podstatě osamocena. Polská vláda britský návrh rezolutně odmítla, neboť nebyl solidární s novými členy EU, podobně odmítavě se z nových členských států vyjádřily například vlády Maďarska a Litvy. Obecně vstřícnější k britskému návrhu byla vláda ČR, Slovenska a Slovinska, které jej shodně označily za základ pro další jednání o finanční perspektivě. Tyto vlády si uvědomovaly časovou náročnost přípravy národních veřejných i soukromých subjektů na čerpání prostředků z rozpočtu EU, a proto pro ně představoval britský návrh stále příznivější verzi nežli případná politická nedohoda za britského předsednictví a následné odsunutí schvalování finanční perspektivy na první pololetí roku 2006 za rakouského předsednictví či popřípadě financování politik EU na základě rozpočtového provizoria. Britský návrh z 5. prosince také důrazně odmítl předseda EK J. M. Barroso, který návrh označil za minimalistický, neboť neodrážel realitu rozšířené Unie a neusiluje o posílení postavení EU v globální konkurenci. Barroso také vyzval Velkou Británii a ostatní členské státy, aby při svých jednáních o finanční perspektivě vzaly na vědomí pozici EP, který s finanční perspektivou většinou svých členů vyjádřil souhlas.

Velká Británie předložila revidovaný návrh finanční perspektivy na léta 2007 - 2013 před summitem Evropské rady konaným ve dnech 15. a 16. prosince 2005. jednání nakonec skončila přijetím kompromisu a finanční perspektiva na léta 2007 - 2013 byla přijata.

¹⁰ <http://www.penize.cz/info/eu/zi/texty.asp?NewsID=2873>

Tabulka 10: Finanční rámec na období 2007 - 2013

(mil. EUR – ceny z roku 2004)

Položky závazků	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Celkem 2007 - 2013
1. Udržitelný růst	51 267	52 415	53 616	54 294	55 368	56 876	58 303	382 139
1a Konkurenceschopnost pro hospodářský růst a zaměstnanost	8 404	9 097	9 754	10 434	11 295	12 153	12 961	74 098
1b Soudržnost pro hospodářský růst a zaměstnanost	42 863	43 318	43 862	43 860	44 073	44 723	45 342	308 041
2. Ochrana přírodních zdrojů a hospodaření s nimi	54 985	54 322	53 666	53 035	52 035	51 775	51 161	371 344
z toho : výdaje související s trhem a přímé platby	43 120	42 697	42 279	41 864	41 453	41 047	40 645	293 105
3. Občanství, svoboda, bezpečnost a právo	1 199	1 258	1 380	1 503	1 645	1 797	1 988	10 770
3a. Svoboda, bezpečnost a právo	600	690	790	910	1 050	1 200	1 390	6 630
3b. Občanství	599	568	590	593	595	597	598	4 140
4. EU jako globální hráč	6 199	6 469	6 739	7 009	7 339	7 679	8 029	49 463
5. Správní náklady ⁽¹⁾	6 633	6 818	6 973	7 111	7 255	7 400	7 610	49 800
6. Náhrady	419	191	190					800
Položky závazků celkem	120 702	121 473	122 564	122 952	124 007	125 527	127 091	864 316
jako procento HND	1,10 %	1,08 %	1,07 %	1,04 %	1,03 %	1,02 %	1,01 %	1,048 %
Položky plateb celkem	116 650	119 620	111 990	118 280	115 860	119 410	118 970	820 780
jako procento HND	1,06 %	1,06 %	0,97 %	1,00 %	0,96 %	0,97 %	0,94 %	1,00 %
Dostupné rozpětí	0,18 %	0,18 %	0,27 %	0,24 %	0,28 %	0,27 %	0,30 %	0,24 %
Strop vlastních zdrojů jako procento HND	1,24 %	1,24 %	1,24 %	1,24 %	1,24 %	1,24 %	1,24 %	1,24 %

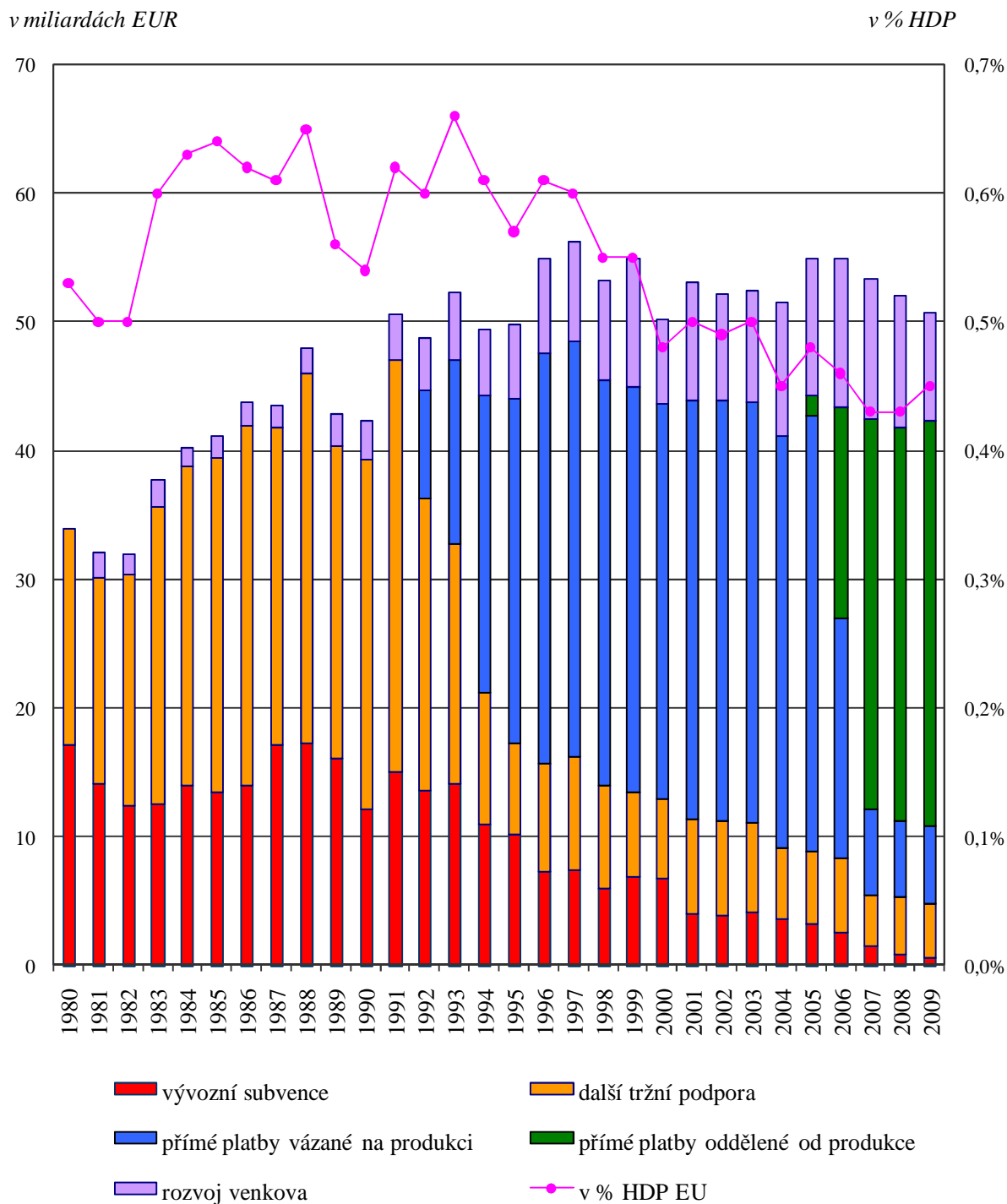
(1) Výdaje na důchody zařazené do stropu pro tento okruh jsou vypočítány jako čisté výdaje bez příspěvků zaměstnanců do příslušného systému, s limitem 500 milionů EUR v cenách z roku 2004 na období 2007 – 2013.

Zdroj: Interinstitucionální dohoda ze dne 14. června 2006 mezi Evropským parlamentem, Radou a Komisí o rozpočtové kázní a řádném finančním řízení (2006/C 139/01)

6.5. Vývoj výdajů na SZP a směřování reformy SZP

Vývoj výdajů na SZP a směřování reformy SZP je znázorněn na **grafu 4**.

Graf 4: Výdaje na SZP v letech 1980-2009 (ve stálých cenách roku 2007)

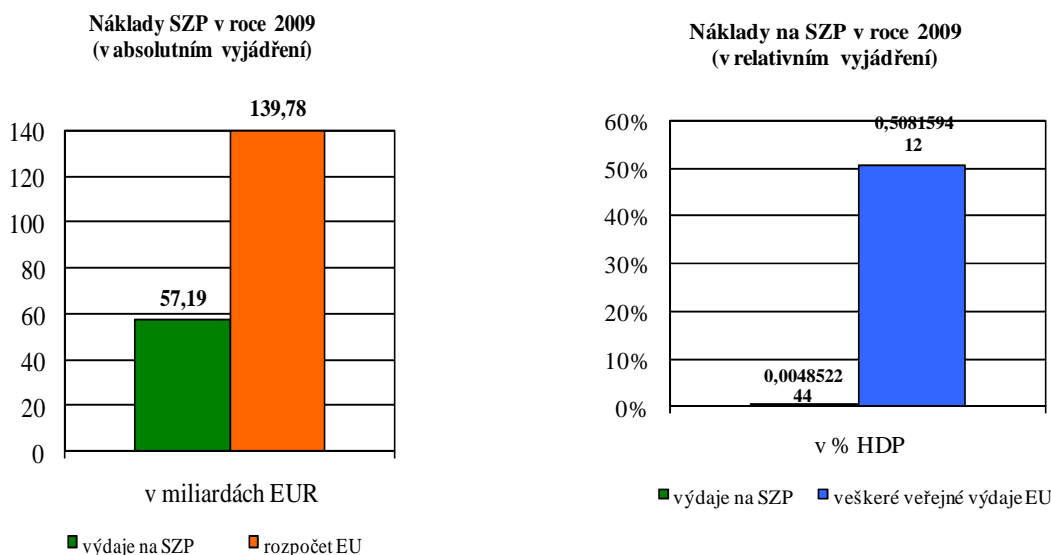

Zdroj: Evropská komise – GR pro zemědělství a venkov (Unit I.1/L.1) a GR pro hospodářské a finanční věci (databáze AMECO)/Eurostat

Graf 4 ukazuje, jakým způsobem se vyvíjely výdaje na SZP v posledních 30 letech. V 80. letech byly výdaje směřovány zejména na podporu ceny prostřednictvím tržních opatření (intervence a vývozní subvence). Na konci 80. let dále tyto výdaje narůstaly v důsledku nadprodukce v zemědělství. První výrazný posun znamenal rok 1992, který je spojený s Mac Sharryho reformou. Došlo k omezení tržních řádů a jejich částečné nahrazení přímými platbami. Přímé platby se poskytovaly na hektar nebo na zvíře. Podpora cen tak byla nahrazena podporou produkce. Od roku 1981 se započalo s podporou do rozvoje venkova a tato se postupně vyvíjela a navyšovala na současných 17 mld. EUR. Od roku 2004 resp. 2005 je viditelný dopad reformy 2003, v rámci které se přímé platby začaly oddělovat od produkce, tj. platby se již neposkytují na produkční hektar nebo zvíře, ale platba je poskytována na základě plateb, které zemědělec dostával v referenčním období. Došlo tím ke stabilizaci výdajů a i přes rozšíření EU o 12 nových členských států se celkové výdaje jakožto podíl na HDP snížily v nominální hodnotě z 0,5 % HDP v 80. letech na současných 0,4 % a trvale dochází ke snižování tohoto podílu. Výjimku tvoří rok 2009, kdy došlo k výraznému poklesu HDP v důsledku ekonomické krize (o 5 %). Graf znázorňuje také vývoj výdajů na rozvoj venkova. V některých letech (např. v roce 2009) jsou tyto výdaje nižší než v letech předchozích, nicméně nedochází ke snižování výdajů na rozvoj venkova. Tato odchylka je způsobena charakterem opatření v rámci rozvoje venkova, neboť tato jsou na rozdíl od tržních řádů nebo přímých plateb víceletá a výkyvy jsou tedy dány tím, jak žadatelé o podpory v rámci rozvoje venkova podávají žádosti o proplacení těchto víceletých opatření, nedochází tedy ke snižování výdajů na rozvoj venkova, byť by se tak mohlo z grafu zdát.

Graf 5 poskytuje alternativní pohled na náklady SZP tj. porovnání, jakou měrou se náklady SZP podílejí na výdajích rozpočtu EU a jakou měrou se podílejí na celkových veřejných výdajích EU.

Graf 5: Náklady na SZP v absolutním a relativním vyjádření

Zdroj: Evropská komise – Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova (Unit L. 1) a generální ředitelství pro hospodářské a finanční věci (databáze AMECO)

Grafu 5 zobrazuje výdaje na SZP a rozpočet EU pro rok 2009. Tento graf je důvodem kritiky z mnoha stran s argumenty, že SZP je příliš drahá, neboť výdaje na SZP se svými 57,2 mld. EUR činí 41 % z celkového rozpočtu EU (v roce 2000 to bylo dokonce 52,8 %). Pouze málo politik je koncipováno jako společných a zároveň výhradně placených z rozpočtu EU (například regionální nebo kohezní politika) a SZP se řadí mezi ně. Ostatní politiky jsou národními politikami a jako takové hojně podporovány z národních zdrojů. Z toho důvodu je hodnocení nákladů SZP podílem na celkovém rozpočtu EU zavádějící. Na náklady SZP je možné hledět i jiným způsobem tj. jeho podílem na HDP ve srovnání s podílem celkových veřejných výdajů. SZP se na HDP EU podílí 0,5 %, zatímco veškeré veřejné výdaje EU reprezentují 50,8 % HDP EU.

7. Vstup ČR do EU

Dne 1. května 2004 zažila EU své historicky největší rozšíření. Počet jejích členů se zvýšil z 15 na 25. Vzhledem k tomu, že se jednalo o země s mnohem nižší ekonomickou úrovní a navíc s ne zcela transformovanou ekonomikou a dokonalým právním systémem a vzhledem k náročnosti procesu přistoupení s ohledem na pokročilost integračních procesů v západní Evropě (vybudován vnitřní trh ES, zavedena Evropská měnová unie, vytvořen druhý a třetí pilíř EU), bylo nutné stanovit kritéria, jejichž naplnění by podmiňovalo přistoupení přidružených zemí k Unii [3]. Rozšíření EU o nové členské státy bylo tedy podmíněno splněním dvou zásadních podmínek:

- budoucí členové museli splnit všechna vstupní kritéria
- EU se musela připravit na přijetí nových členů

Mezníkem pro největší rozšíření se stalo zasedání Evropské rady konané v červnu 1993 v Kodani, na kterém se členské země EU dohodly, že "přidružené státy ve střední a východní Evropě se mohou stát členy EU, pokud si to budou přát." Nejvyšší představitelé tehdejších členských států zároveň ale podmínili možné členství v EU splněním tří zásadních, tzv. „**kodaňských kritérií**“:

- stabilita a funkčnost institucí zaručujících demokracii, právní stát, lidská práva a respekt vůči menšinám a jejich ochranu;
- existence fungujícího tržního hospodářství a schopnost vyrovnat se s konkurenčními tlaky a tržními silami působícími na jednotném trhu ES;
- schopnost převzít závazky vyplývající z členství, včetně schopnosti dostát požadavkům stanovených pro účast na hospodářské a měnové unii a podpořit politické cíle Společenství.

Dále bylo na madridském summitu Evropské rady v prosinci roku 1995 stanoveno tzv. madridské kritérium, který mezi podmínky členství přiřadil vytvoření správní kapacity pro převzetí *acquis*. Zdůraznil, že je důležité přijmout do národních legislativ celou legislativu ES, tzv. *acquis*. Stejně tak důležitá byla ale efektivní implementace legislativa učiněná příslušnými administrativními a soudními strukturami. Zasedání v Madridu rovněž dalo impuls k vypracování posudků na kandidátské země a k přípravě návrhu nového rozpočtového rámce EU po roce 1999. Tyto byly obsaženy v Agendě 2000 (viz kapitola 5.4.). Na zasedání v Essenu v roce 1994 definovala Evropská rada **předvstupní strategii**, která měla připravit kandidátské země na členství v EU. Strategie je založena na aplikaci Evropských dohod, finanční pomoci z programu PHARE a "strukturovaném dialogu", který měl spojit všechny členské a kandidátské země při řešení otázek společného zájmu. Principy zesílené předvstupní strategie byly [99]:

- 1) evropské dohody
- 2) přístupové partnerství a Národní programy pro přijetí *acquis* - stanovilo priority kandidátských zemí při přípravě na členství v EU a souhrnně informuje o různých formách podpory EU. Rovněž upozorňuje na hlavní dostupné nástroje a finanční zdroje. Kandidátské země každoročně připravují Národní program pro přijetí *Acquis*, který detailně stanoví postup, jakým chtějí splnit priority obsažené v Přístupovém partnerství a obecně se připravit na členství.
- 3) předvstupní pomoc, která zahrnovala
 - program **PHARE**;
 - podporu ochraně životního prostředí a dopravě - program **ISPA**;

- podporu zemědělství a rozvoji venkova - program **SAPARD**,
 - spolufinancování s mezinárodními finančními institucemi.
- 4) zpřístupnění programů Společenství pro kandidátské země, tj. možnost účastnit se na programech Společenství umožnilo kandidátským zemím možnost poznat z praktické stránky realizaci politik Společenství.

Na druhé straně se musela EU připravit na příchod nových členů tak, že:

- provedla institucionální změny nezbytné pro rozšíření: tj. přijala a ratifikovala Smlouvu z Nice;
- schválila rozpočtový rámec na období 1999 - 2006, ve kterém již počítala s přistoupením nových členských států

Na konci roku 1997 se v rámci Lucemburského summitu rozhodlo, že budou zahájena přístupová jednání s první, tzv. lucemburskou, skupinou zemí ucházejících se o členství. 31. března 1998 byla přístupová jednání zahájena s Kyprem, Maďarskem, Polskem, Estonskem, ČR a Slovinskem. Přístupová jednání s druhou skupinou kandidátů začalo na jaře 2000 poté, co tak rozhodla Evropská rada v Helsinkách. Do tzv. helsinské skupiny patřilo Slovensko, Litva, Lotyšsko, Bulharsko, Rumunsko a Malta. Přístupová jednání byla s 10 kandidátskými státy zakončena na kodaňském summitu Evropské rady v prosinci 2002. Bylo rozhodnuto, že tyto státy se stanou novými členy 1. května 2004. 16. dubna 2003 tak byla v Aténách podepsána Smlouva o přistoupení a následně byla ratifikována všemi 25 státy. Přístupový proces 10 kandidátských států byl zakončen 30. dubna 2004, všech 10 kandidátských zemí se 1. května 2004 stalo novými členskými státy EU.

Červnový summit Evropské rady roku 2004 zopakoval, že Bulharsko a Rumunsko jsou nedílnou součástí pokračující vlny rozšíření a že základní zásady uplatňované v přístupových jednání s deseti novými členskými státy se nadále uplatňují na Bulharsko a Rumunsko, které jsou součástí stejného obsáhlého a nezvratného procesu rozšiřování.

7.1. Průběh a výsledek jednání o přistoupení k EU (finanční a rozpočtová ustanovení)

Celkové finanční rámce pro rozšíření byly stanoveny Evropskou radou v Berlíně 25. března 1999 v rámci Finanční perspektivy na současné programovací období. Původně se předpokládalo rozšíření EU o 6 zemí v roce 2002. Vývoj však vedl k rozšíření pozdějšímu (1. května 2004) a o větší počet zemí. Limity stanovené Berlínským summitem zůstaly závazné. EK navrhla 30. ledna 2002 finanční rámec rozšíření, ve kterém stanovila celkovou částku pro 10 kandidátských zemí a její rozdělení na jednotlivé oblasti (zemědělství, strukturální operace, vnitřní politiky). Tento návrh byl základem pro veškerá další jednání o finančním rámci rozšíření. Návrh obsahoval i princip nezhoršení čisté rozpočtové pozice nových členských zemí oproti poslednímu roku před vstupem, který byl členskými státy potvrzen až na Evropské radě v Bruselu 24. - 25. října 2002. [55]

V průběhu podzimu probíhala nejprve technická jednání na bilaterální i multilaterální úrovni s EK ohledně metodiky propočtů čistých pozic. Následovala jednání s dánským předsednictvím za účasti EK. Dánské předsednictví se snažilo vyřešit většinu problematických otázek ještě před Kodaňským summitem. V rámci jednání byly stanoveny pro jednotlivé země celkové závazky, tedy částky, které mohou jednotlivé země čerpat podle daných pravidel, a podle metodiky stanovené EK byl propočítán náběh plateb z rozpočtu EU do jednotlivých nových členských zemí a jejich plateb do rozpočtu EU. Rozdíl plateb do a výdajů z rozpočtu EU pak tvoří tzv. **čistou pozici jednotlivých zemí** [55].

Dánské předsednictví dále navrhlo tzv. **cash flow kompenzace**, jejichž účelem bylo pomoci rozpočtům nových členských zemí bezprostředně po vstupu do EU, kdy pro ně mělo vzniknout nové finanční zatížení vyplývající z povinností přispívat do rozpočtu EU. Tento typ kompenzací získávaly v roce 2004 všechny nové členské země. ČR pro tento účel získala 175 mil. EUR. Pro dodržení principu nezhoršení čisté rozpočtové pozice oproti poslednímu roku před vstupem byla dále propočítána pozice v roce 2003 - tedy příjem prostředků z předvstupních fondů. Tato pozice se stala základem pro propočet tzv. rozpočtových kompenzací pro nezhoršení čisté pozice. Na tyto kompenzace měly "nárok" pouze země, u kterých by i po započtení cash flow kompenzací byla čistá pozice horší než v roce 2003. Pro ČR dosahovaly tyto kompenzace výše 234 mil. EUR. Již v rámci jednání s dánským předsednictvím se ČR kromě jiného podařilo vyjednat dodatečných 155 mil EUR na roky 2004 - 2006 jako kompenzace (už nad úroveň roku 2003). Celková suma kompenzací pro ČR dosahovala před Kodaňským summitem 564 mil EUR [55].

7.2. Kodaňský summit

Jednání na summitu v Kodani se musela vyrovnat s tím, že řada členských států EU vzhledem ke své domácí situaci, kdy se potýkaly s hrozbou nadměrných deficitů svých veřejných rozpočtů, chápala zvyšování prostředků na rozšíření hlavně jako dodatečnou finanční zátěž pro své rozpočty. V Kodani bylo nakonec rozděleno dodatečných 300 mil EUR, ze kterých se ČR podařilo získat nejvíce, a to 83,1 mil EUR. ČR a Polsko dále vyjednaly převod části závazku ze strukturálních fondů do rozpočtových kompenzací. ČR takto přesunula 100 mil. EUR a Polsko 1 mld. EUR. Toto nejsou dodatečné prostředky, ale tímto přesunem se staly nárokovými a přestaly být účelově vázané. Tyto prostředky zlepšily rozpočtovou situaci ČR a umožnily tak mimo jiné i lépe využít zbylé prostředky na strukturální operace (celkem 2,3 mld. EUR). Byl tak umožněn méně strmý náběh čerpání prostředků na strukturální operace po vstupu. Jako přímý příjem do státního rozpočtu v letech 2004 - 2006 ČR získala 747 mil. EUR, tj. cca 23 mld. Kč, což je po Polsku druhá nejvyšší suma. Pokud bychom nebrali v úvahu převedené prostředky ze strukturálních fondů, vyjednala ČR vůbec nejvyšší částku kompenzací [51]. Přehled kompenzací pro 10 nově přistupujících zemí je uveden v **tabulce 11**.

Tabulka 11: Přehled celkových kompenzací pro jednotlivé kandidátské země (mil. EUR, ceny 1999)

Kompenzace	CY	CZ	EE	HU	PL	SI	LT	LV	SK	MT	Celkem
2004	97	30	6	155	443	95	35	19	63	0	1273
cash flow kompenzace	28	175	16	155	443	52	35	19	63	12	998
rozpočtové kompenzace	56	105				8				23	112
dodat. komp. před Kodaní	11	20				22				15	68
dodat. komp. z Kodaně						13					13
2005	12	270	3	28	550	84	6	3	11	93	112
rozpočtové kompenzace	107	119				45				50	321
dodat. komp. před Kodaní	11	60				22				15	108
dodat. komp. z Kodaně	5.1	41.6	2.9	28		17.9	.3	3.4	11.4	27.2	143.5
převod závazku strukturálních fondů		50			550						
2006	117	177	3	28	450	54	6	3	11	90	39
rozpočtové kompenzace	101	10				15				47	173
dodat. komp. před Kodaní	11	75				22				15	123
dodat. komp. z Kodaně	5.1	41.6	2.9	28		17.9	6.3	3.4	11.4	27.2	13.5
převod závazku strukturálních fondů		50			450						
CELKEM	338	747	22	211	1443	232	7	25	8	233	3384
cash flow kompenzace	28	17	16	155	443	5	35	19	63	12	998
rozpočtové kompenzace	264	234				68				120	686
dodat. komp. před Kodaní	33	155				66				45	299
dodat. komp. z Kodaně	10.1	83.1	5.8	55.9		48.7	12.6	6.8	22.7	54.3	300
převod závazku strukturálních fondů		100			1000						1100

Zdroj: Ministerstvo financí ČR

http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/eu_financni_alokace_11935.html

7.3. Finanční podmínky vstupu ČR do EU

Celkový výsledek jednání pro ČR je znázorněn v **tabulce 12**. Ta obsahuje přehled odvodů ČR do rozpočtu EU v jednotlivých letech, přehled odhadovaných příjmů v jednotlivých letech vyplývajících z účasti na politikách EU (zemědělské, regionální a dalších vnitřních politikách) a rozpočtové kompenzace nad rámec účasti v politikách EU. Celková čistá pozice ČR se oproti poslednímu roku před vstupem dokonce zlepšuje (v roce 2003 je odhadovaná čistá pozice 170 mil EUR). Vyjednáváním dodatečných kompenzací byl tedy překonán původně EK plánovaný princip nezhoršení čisté pozice [55]. Skutečná čistá pozice je uvedena v **tabulce 13**.

Tabulka 12: Odhadovaná čistá pozice ČR po vstupu do EU (ceny roku 1999)

ceny 1999	2004		2005		2006		2004-2006	
Kurz 31 Kč / 1 EUR	mil. EUR	mil. Kč	mil. EUR	mil. Kč	mil. EUR	mil. Kč	mil. EUR	mil. Kč
předvstupní pomoc	181	5625	153	4750	98	3028	432	13403
zemědělství	100	3102	392	12167	483	14959	975	30228
strukturální operace	169	5224	355	11014	427	13223	950	29461
vnitřní politiky	44	1364	76	2348	102	3171	222	6883
dodatečné výdaje	7	219	9	280	9	272	25	771
celkové příjmy	801	24838	1255	38914	1294	40129	3351	103881
tradiční vlastní zdroje	-66	-2048	-105	-3261	-105	-3261	-276	-8750
zdroj DPH	-74	-2300	-116	-3601	-119	-3679	-309	-9579
zdroj HNP	-426	-13217	-653	-20251	-670	-20777	-1750	-54246
rabat UK	-56	-1750	-88	-2725	-93	-2896	-238	-7371
celkové odvody	-623	-19315	-963	-29838	-988	-30613	-2573	-79766
čistá pozice	178	5 522	293	9 076	307	9 516	778	24 115

Zdroj: Ministerstvo financí ČR

http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/eu_financni_alokace_11935.html

Tabulka 13: Vývoj čisté pozice ČR v letech 2004 - 2009

(mil. EUR)	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2004-2009
Příjmy z rozpočtu EU	800,4	1031,0	1320,0	1704,3	2375,0	2955,0	10185,8
Strukturální akce	193,4	212,1	468,3	992,9	1680,1	1962,8	5509,8
Zemědělství	90,8	398,1	503,5	634,9	584,2	876	3087,5
Vnitřní politiky	26,9	48,6	55,9	56,8	85,6	87,0	360,8
Předvstupní nástroje	157,1	72,2	90,4	19,7	24,5	29,2	393,0
Kompenzace	332,3	300,0	201,9	0	0	0	834,2
Platby do rozpočtu EU	554,2	959,5	1070,5	1157,1	1421,2	1354,8	6517,4
Tradiční vlastní zdroje (cla)	58,9	136,7	149,0	178,9	207,6	167,9	899,1
Zdroj z DPH	78,6	140,9	173,7	198,1	224,7	174,2	990,2
Zdroj z HND	416,7	681,9	747,7	780,0	989,0	1012,7	4628,0
Čistá pozice vůči rozpočtu EU	246,2	71,5	249,5	547,3	953,7	1600,2	3668,4

Zdroj: <http://www.euroskop.cz/8922/sekce/cr-a-rozpocet-eu/>

8. Společná zemědělská politika po roce 2013

SZP je ve své současné podobě nadále neudržitelná. Příprava nové finanční perspektivy na období let 2013 - 2020, potřeba zvýšit obhajitelnost finančních podpor do zemědělství v rámci WTO i očíh Evropanů, celosvětová finanční krize, hledání úspor a lepší efektivita vynakládání finančních zdrojů, ale také stále se rozšiřující EU a nerovné postavení nových členských států, vyvolaly širokou diskusi o nové podobě SZP. Diskuse jsou vedeny na dvou úrovních. První z nich je rozpočet EU a finanční perspektiva na období let 2013 - 2020 a druhou pak reforma a nová podoba SZP.

Diskuse o finanční perspektivě 2013 - 2020 byly zahájeny již v únoru 2004, kdy EK vydala sdělení **„Budování naší společné budoucnosti: Politické výzvy a rozpočtové prostředky rozšířené Unie v letech 2007 - 2013“**¹¹. V rámci projednávání současné finanční perspektivy (2007-2013) kritizovaly členské státy předložený návrh s tím, že nedoznal výraznějších změn na výdajové straně rozpočtu. Jednání o současné finanční perspektivě byla zablokována a vyvstala reálná hrozba, že by rozpočet nemusel být schválen včas. EK tehdy přislíbila členským státům, že zahájí diskusi o hluboké reformě rozpočtu EU, která bude spočívat nikoliv v samotné alokaci finančních zdrojů, ale budou revidovány všechny aspekty výdajů EU, zejména pak výdaje na SZP. Příslib byl schválen v závěrech Evropské rady dne 19. prosince 2005 a potvrzen rámci interinstitucionální dohody v květnu 2006, kdy se EP, Rada a EK dohodly, že by EK měla zásadně přezkoumat rozpočet EU, tj. EK byla vyzvána „k provedení komplexního hloubkového přezkumu zaměřeného na všechny aspekty výdajů EU, včetně společné zemědělské politiky, a zdrojů, včetně úlevy pro Spojené království, a k následnému podání zprávy v letech 2008/09“ [60].

Podle čl. 30 Interinstitucionální dohody mezi EP, Radou a EK o rozpočtové kázi a řádném finančním řízení [25] musí být návrh na nový střednědobý finanční rámec předložen EK do 1. července 2011, přičemž politická debata měla být zahájena v roce 2008/2009. Politické debatě předcházela veřejná debata, která byla zahájena v září 2007 prezentací sdělení EK „Reformovat rozpočet, změnit Evropu“¹² (dokument o veřejné konzultaci v souvislosti s přezkumem rozpočtu na období 2008/2009) a která byla formálně zakončena dne 12. listopadu 2008 konferencí k budoucnosti evropského rozpočtu. Účastníci konference se shodli na potřebě čelit současným výzvám (klimatické změny a konkurenceschopnost EU), na potřebě snížit výdaje na zemědělství a jejich přesměrování na jiné priority, jakými je zejména věda, výzkum a energetika. Dále se shodli na potřebě zachování financování politiky soudržnosti z rozpočtu EU. Většina se také vyslovila pro vyšší koncentraci finančních prostředků na méně vyspělé členské státy a regiony¹³ [29]. Politická debata, která měla být vedena zejména za českého předsednictví v Radě EU (CZ PRES) byla proto prioritou CZ PRES, však byla ze strany EK odložena na 24. listopad 2009. Důvodem odložení byla světová ekonomická krize, která začala jako hypoteční krize v roce 2007 v USA, udeřila ve světovém

¹¹ Evropská komise: Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu: „Budování naší společné budoucnosti: Politické výzvy a rozpočtové prostředky rozšířené Unie v letech 2007-2013“ (KOM(2004) 101 v konečném znění) [online] http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/navrh-evropske-komise-cesky_pdf.pdf

¹² Evropská komise: Communication from the Commission: Reforming the budget, Changing Europe. A public consultation paper in view of the 2008/2009 budget review. SEK (2007) 1188 v konečném znění. [online] http://ec.europa.eu/budget/reform/library/issue_paper/consultation_paper_en.pdf

¹³ Evropská komise: Konzultační zpráva. Reformovat rozpočet, změnit Evropu. Krátké shrnutí příspěvků. Pracovní dokument vypracovaný generálním sekretariátem a GŘ pro rozpočet. (SEK (2008) 2739) [online] http://ec.europa.eu/budget/reform/library/issue_paper/summary_consultation_doc_final_cs.pdf

měřítka na podzim 2008 a pokračovala i v letech 2009 - 2010. Dalším důvodem, který EK uvedla, byl končící mandát EP (nové volby do EP se konaly v červnu roku 2009). Jako neoficiální důvod je často také zmiňováno druhé irské referendum o Lisabonské smlouvě, jehož výsledek mohl být tímto do značné míry ovlivněn. V říjnu 2009 se však dostala na veřejnost pracovní verze připravovaného návrhu, nicméně EK termín předložení návrhu opět zrušila. Předpokládalo se předložení za belgického předsednictví v červenci 2010, nicméně EK doposud s konkrétním návrhem nepřišla. Na místo toho předložila dne 19. října 2010 sdělení „**Přezkum rozpočtu EU**“¹⁴, ve kterém představila své návrhy na reformu příjmové a výdajové stránky rozpočtu. Tyto by se měly projevit již v rámci nastávajícího finančního rámce tj. 2014 - 2020. Tímto sdělením EK zahájila politickou debatu zahrnující jednotlivé členské státy a EP. Další jednání by měla probíhat i v roce 2011 a v červnu 2011 by měla EK představit vlastní návrh rozpočtu včetně návrhu rozhodnutí o vlastních zdrojích. V druhé polovině roku 2011 by měla EK představit legislativní návrhy, které budou v souladu s návrhem rozpočtu. Co se týče návrhů na výdajové straně rozpočtu, ze sdělení je zřejmá snaha EK naplnit cíle stanovené ve sdělení EK z března 2010 „**Evropa 2020 - Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění**“¹⁵ tj. podporovat inteligentní, udržitelný a začleňující růst. Na plnění těchto priorit má být zaměřena většina evropských politik, včetně SZP a politiky soudržnosti. Komise ve sdělení klade důraz na to, aby rozpočet i jednotlivé politiky byly schopny pružně reagovat na rychle se měnící světové podmínky a čelit novým výzvám. Dále zdůrazňuje potřebu, aby rozpočet měl reálný dopad na cíle Společenství a potřebu lepšího zacílení výdajů rozpočtu EU, tak aby každé utracené euro přineslo maximální zisk. Sdělení neobsahuje konkrétní finanční návrhy EK, ani co se týče celkové výše rozpočtu, ani pokud jde o objem prostředků na jednotlivé politiky. Z návrhu však lze usoudit, že Komise bude usilovat o navýšení výdajů evropského rozpočtu např. na oblast výzkumu, inovací a vzdělávání či na boj s chudobou ve světě. Naopak výdaje na zemědělství budou pravděpodobně postupně klesat (pozn. to nevyklučuje možnost zachování na stejné finanční úrovni, nicméně s rostoucím rozpočtem by zachování stávající úrovně znamenalo snížení podílu zemědělství na rozpočtových výdajích). Administrativní výdaje by měly být zachovány na současné výši. Podle EK však není otázkou, zda utrácet více nebo méně, ale jak utrácet inteligentnějším způsobem.

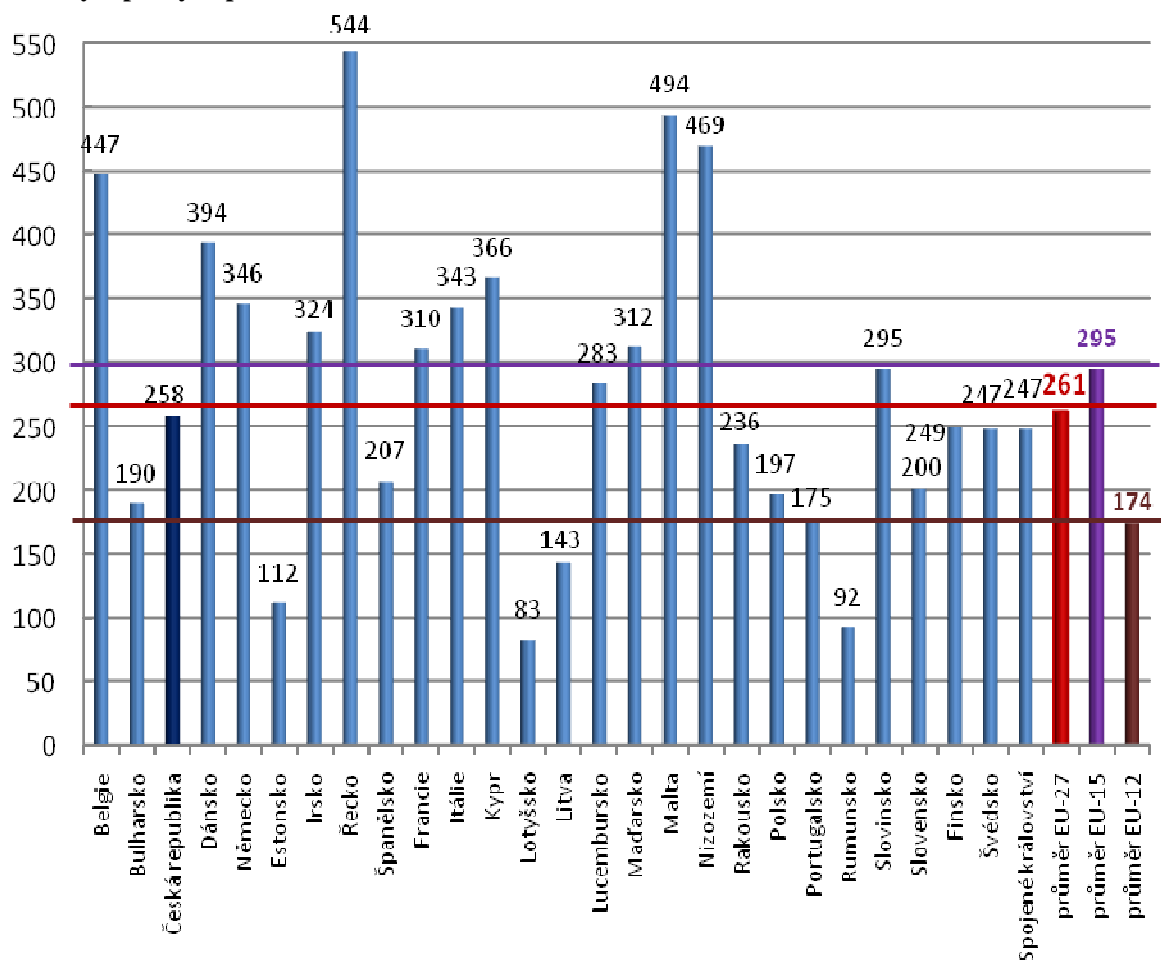
Bez ohledu na říjnové sdělení EK o revizi rozpočtu EU, dosavadní vývoj diskusí o revizi rozpočtu spočívající do nedávné doby v neustálém odkládání zahájení politické diskuse a v pasivním přístupu předsedajících členských států (zejména pak Španělska a Belgie) a stejně tak i časový tlak, přetrvávající hospodářská krize ve většině členských států a v neposlední řadě také diskuse o budoucnosti po roce 2020¹⁵ naznačují, že se členské státy nedočkají výraznější revize v rámci finančního rámce 2013 -2020 a relevantní diskuse budou vedeny až v rámci projednávání následující finanční perspektivy (2021 - 2027). Otázkou zůstává, zda se i bez výraznější revize podaří schválit finanční rámec pro roky 2013 - 2020 včas a jaký to v takovém případě bude mít vliv na další rozšíření EU, případně, zda se dokáže EU vyrovnat s dalším rozšířením o současné kandidátské země (Bývalou jugoslávskou republiku Makedonii, Chorvatsko, Turecko) a případně další země, mezi kterými má nejbližší k přijetí do EU Island. Zatímco vstup Chorvatska a Islandu by nemělo mít na rozpočet EU výrazný dopad, přistoupení Turecka by mělo mít výrazný dopad na rozpočet EU a neexistence jeho reformy tak může tak mít vliv na rozhodnutí o jeho přijetí resp. nepřijetí.

¹⁴ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the National Parliaments „The EU Budget Review“ (SEC 2010 (7000) final)

¹⁵ Sdělení Komise „Evropa 2020 - Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění“ (KOM(2010) 2020 v konečném znění)

Odděleně od reformy rozpočtu EU se však vedou diskuse o reformě SZP, které byly zahájeny za francouzského předsednictví v druhé polovině roku 2008 a byly v podobě diskuse o budoucnosti přímých plateb jednou z hlavních priorit CZ PRES. Diskuse jsou vedeny napříč celou SZP. Jednou z klíčových otázek bylo, zda zůstane zachována současná dvoupilířová struktura resp., zda zůstanou zachovány přímé platby. Přestože se v rámci jednání tzv. Like Minded Group (skupina stejně smýšlejících států), kde se ČR nachází ve skupině liberálně smýšlejících států (společně s např. Švédskem, Lotyšskem, Velkou Británií), se mnohé členské státy vyslovovaly pro zrušení přímých plateb. Nakonec se za CZ PRES všechny členské státy shodly na potřebě zachování přímých plateb a dvou pilířové struktury a v současné době již tato otázka není relevantní. Stejně významným bodem diskusí je úroveň přímých plateb v jednotlivých členských zemích. Nové členské státy se cítí být poškozeny nejen přechodným obdobím, ve kterém nedosahují 100% úrovně plateb starých členských států, ale také způsobem výpočtu přímých plateb. Proto požadují, aby byly odstraněny historické reference plateb, a zároveň požadují odstranění nerovných podmínek nových členských států resp. spravedlivé rozdělení přímých plateb. Zatímco nové členské státy volají po tomto narovnání, neboť v nerovných podmínkách se nacházejí již od roku 2004 a budou nacházet až do roku 2013 (**graf 6**), staré členské státy volají po přechodném období let 2013 - 2020 a hovoří o tzv. phasing-out plateb.

Graf 6: Výše přímých plateb na hektar UAA v roce 2013

Zdroj: Eurostat, nařízení Rady (ES) č. 73/2009, vlastní výpočty

Z **grafu 6** je patrný značný rozdíl ve výši plateb na hektar využití zemědělské půdy (UAA) mezi novými a starými členskými státy, přičemž rozdíl dělá v některých případech i několik set EUR/ha. Platba v ČR je na úrovni průměru EU-27 a vysoce nad průměrem EU-12.

Přestože nové členské státy včetně ČR mají ospravedlnitelný požadavek na přerozdělení přímých plateb a trvají na rovném postavení, již dnes je zřejmé, že nové členské státy skutečně rovného postavení nedosáhnou, neboť vedle reálných historických i ekonomických ukazatelů je v těchto debatách a v rozhodování důležitý zejména kontext politický, a proto se bude hledat zejména politický kompromis. Nové členské státy mohou mít silnou vyjednávací pozici v případě, že by spojily svůj požadavek s debatou o finančním rámci pro období 2013 až 2020, neboť v rámci rozhodování o finanční perspektivě je třeba její jednohlasné přijetí ze strany členských států. Je tedy třeba najít variantu přijatelnou pro Německo a Francii a trochu přijatelnou pro nové členské státy.

Lze očekávat, že přímé platby po roce 2013 doznají změn ve struktuře jejich poskytování. V rámci veřejných debat o budoucnosti SZP je zmiňována zejména potřeba vhodného cílení přímých plateb za účelem podporování veřejných statků (public goods) a řešení nových výzev.

8.1. Nové výzvy v oblasti zemědělství

Mezi nové výzvy je všeobecně v současnosti řazeno zajištění strategické míry potravinové soběstačnosti, zajištění bezpečnosti potravin, uspokojení rostoucí globální poptávky po potravinách, přizpůsobení se klimatickým změnám, a také zajištění stabilní úrovně příjmů zemědělců. Rostoucí poptávka po potravinách však není spojena pouze s celkovým růstem populace, ale také s rozvíjejícími se ekonomikami zejm. miliardové Číny, růstem jejich bohatství a z toho vyplývající změnou stravovacích návyků. Rozvoj ekonomiky je spojen také s růstem energetické spotřeby. S ohledem na omezené nerostné zdroje se potravinářská produkce stále více využívá také jako obnovitelný zdroj energie. To je také jednou z příčin volatility cen zemědělských produktů. Na úroveň cen zemědělských produktů mají však výrazný vliv i klimatické jevy. Klimatické změny mají výrazný vliv na hospodaření, neboť globální oteplování, za jehož příčinu je nejčastěji považována vysoká koncentrace skleníkových plynů v atmosféře a k němuž zemědělství vysokou měrou také přispívá (zemědělství vytváří 9,2 % celkových emisí skleníkových plynů produkovaných v EU [34]), má vliv na úhrn srážek, povětrnostní podmínky a na kvalitu půdy.

Výše uvedené trendy potvrdila EK i v rámci svého sdělení adresovaného Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů **„Budoucnost SZP do roku 2020: Řešení problémů v oblasti potravin a přírodních zdrojů a územní problematiky“**¹⁶, které uveřejnila 18. listopadu 2010 a zahájila jím interinstitucionální diskusi. I toto sdělení plně navazuje na sdělení Evropa 2020 a poukazuje na potřebu zajistit pro venkovské oblasti Evropy udržitelný a inteligentnější růst a růst více podporující začlenění. Toho by mělo být dosaženo v rámci dvou pilířové SZP, přičemž první

¹⁶ Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů „Budoucnost SZP do roku 2020: Řešení problémů v oblasti potravin a přírodních zdrojů a územní problematiky“ (KOM (2010) 672/5)

pilíř (přímé platby a tržní opatření) by měl být ekologičtější a spravedlivěji rozdělený a druhý pilíř (rozvoj venkova) by měl být zaměřený na konkurenceschopnost a inovace, změnu klimatu a životní prostředí. Oba pilíře by se měly vzájemně doplňovat. Zároveň EK vytyčila tři největší problémy, které spatřuje¹⁷ a na jejichž základě stanovuje cíle budoucí SZP:

- 1) životaschopná produkce potravin,
- 2) udržitelné hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu,
- 3) vyvážený územní rozvoj.

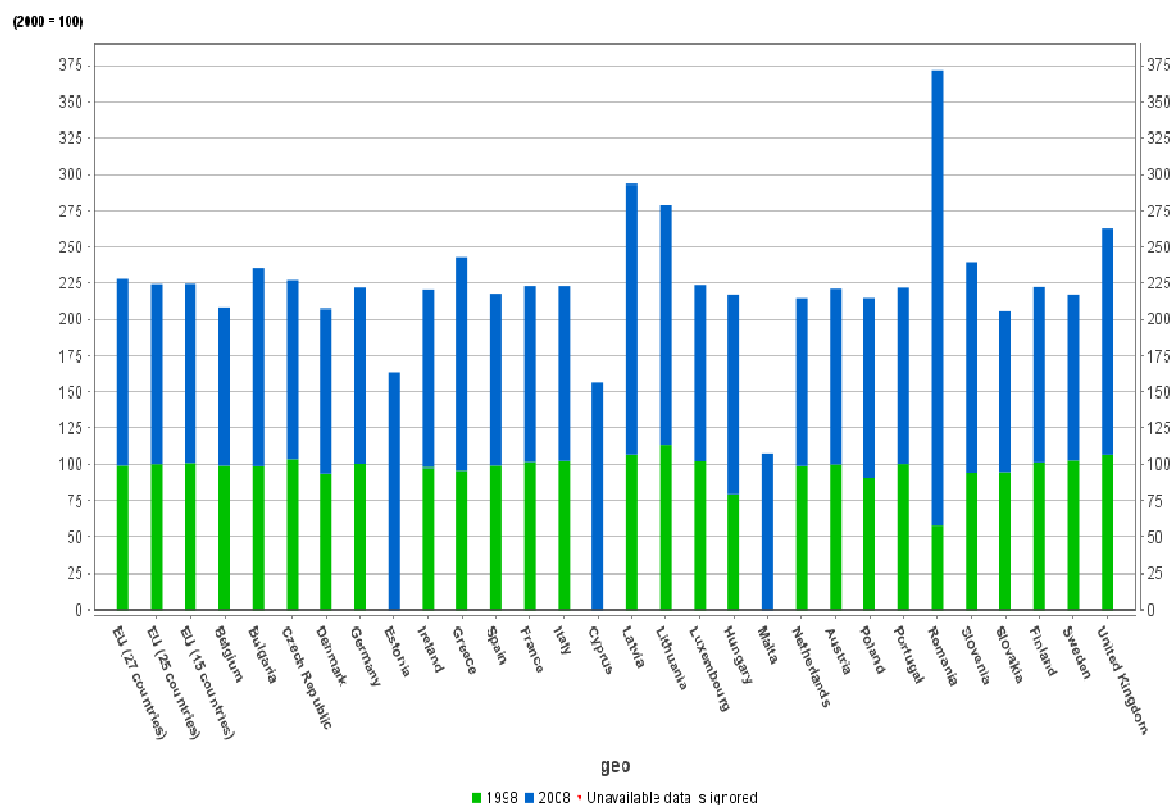
8.1.1. Zajišťování potravin - cíl „Životaschopná produkce potravin“

Z nejrůznějších vystoupení na téma budoucí podoba SZP byly patrné silící obavy společnosti ohledně zajišťování dostatečného množství potravin na úrovni EU i na celosvětové úrovni. Rychle rostoucí počet obyvatel a hospodářský růst miliardové Číny i jiných ekonomik zvyšuje poptávku po kvalitních a bezpečných potravinách a EU by měla k jejímu pokrytí také přispívat. Podle EK je proto „naprosto nezbytné, aby si zemědělství EU uchovalo a zlepšilo svoji kapacitu produkce a aby zároveň byly dodrženy závazky EU v mezinárodním obchodě a koncepcí soudržnosti politik ve prospěch rozvoje“ [36].

Produkce potravin je úzce spojena s příjmy zemědělských podniků. Od roku 2005 však vykazují většina zemědělských komodit značné výkyvy tržních cen. Od roku 2009 se hovoří o krizi zemědělských cen (farm price crisis) a potravinové krizi (food crisis). Tyto pojmy se používají pro jev, který spočívá v prudkém nárůstu a poté prudkém poklesu cen potravin. Tento jev nebylo možné zachytit graficky, neboť konečná data za rok 2009 nejsou doposud k dispozici. Nicméně index výrobních cen u zemědělské produkce jako celku v jednotlivých členských státech i v EU jako celku je znázorněn v **grafu 7**. Úroveň cen v roce 1998 oproti roku 2000 (index 100) se ve většině států významně nelišila (s výjimkou Rumunska a Maďarska). Nicméně od roku 2000 zaznamenaly ceny prudký růst (zdrojová data jsou uvedena v příloze 10 a do roku 2008 se více než zdvojnásobily. Největší nárůst cen zaznamenává Rumunsko, kde se oproti roku 2000 více než ztrojnásobily a oproti roku 1998 vykazují dokonce nárůst o téměř 538 %.

¹⁷ Hlavní směry byly převzaty od Parlamentu a Rady a také z výsledků veřejné diskuse, která probíhala od počátku roku 2010 a byla zakončena konferencí v červnu 2010 (http://ec.europa.eu/agriculture/cap-posr-2013/conference/index_en.htm)

Graf 7: Hodnotové vyjádření trendu výrobních cen zemědělského odvětví, které reprezentuje celkovou finální produkci (rok 1998 a 2008)

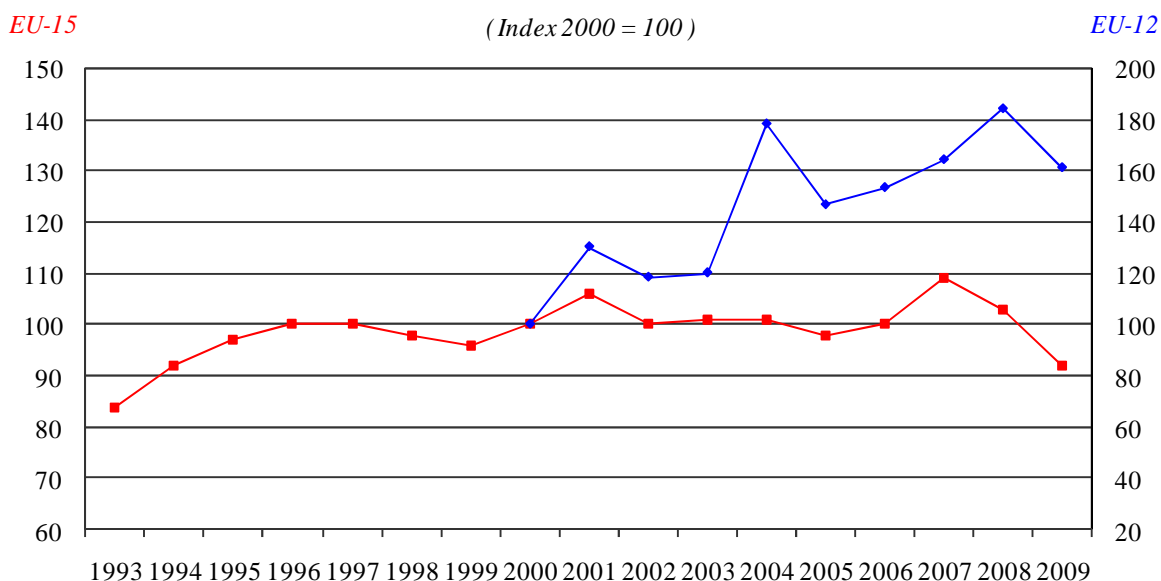

Zdroj: Eurostat

(<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/graph.do?pcode=tag00046&language=en>)

S neustálou změnou cen potravin se potýkají zemědělci celosvětově a za hlavní příčinu lze označit vzájemnou interakci nekontinuální zemědělské produkce závislé navíc na klimatických podmínkách s kontinuální denní poptávkou po potravinách. Navíc se často zdá, že výkyvy cen jednotlivých komodit v daném roce jsou často paralelní s vývojem cen všech ostatních komodit a že tedy nezávisí na vývoji jednotlivých trhů. Farmáři tak dostávají nejasné signály a situace na trhu se pro ně stává nepřehlednou a omezuje jejich schopnost na vývoj adekvátně reagovat.

Graf 8: Vývoj příjmů v zemědělství EU (příjmy v zemědělství / AWU v reálném vyjádření)

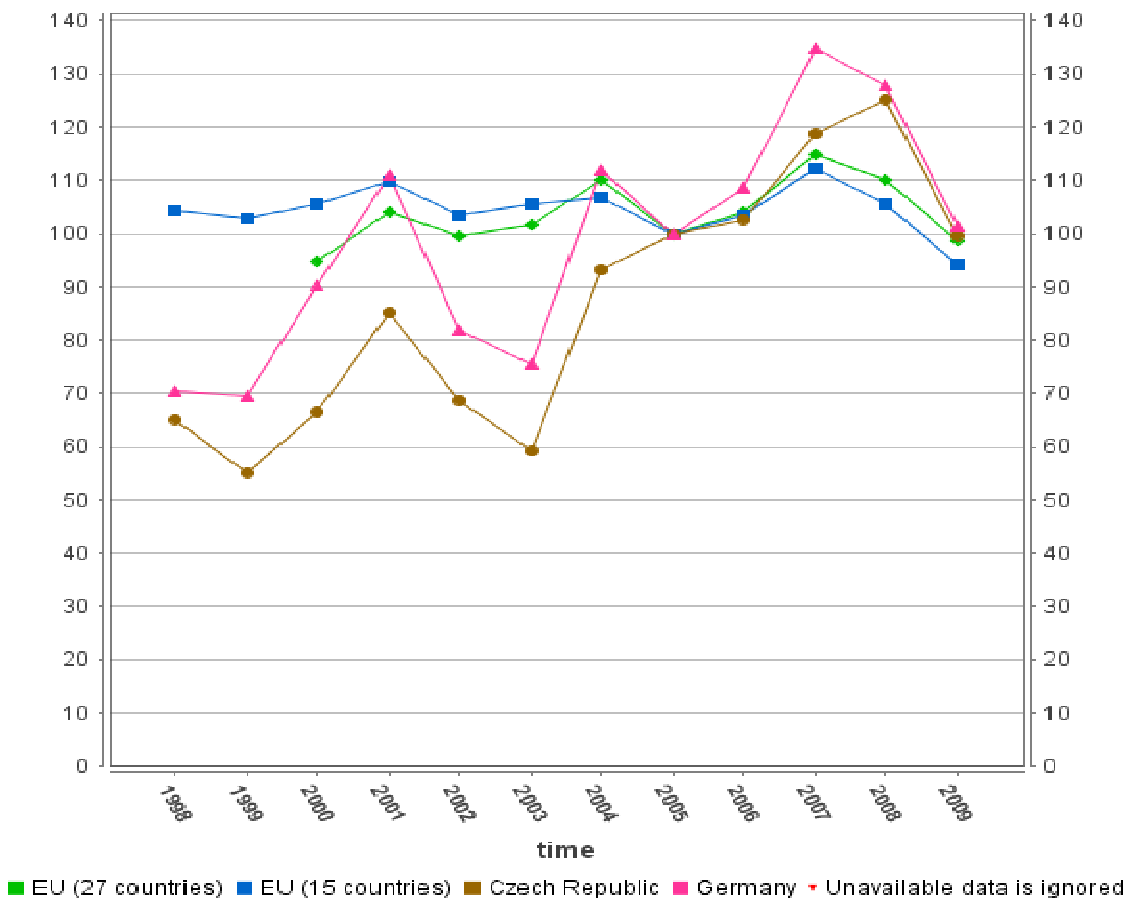

Zdroj: Evropská komise, Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova

Vývoj příjmů vykazuje stagnaci v devadesátých letech, nicméně u starých členských států. Příjmy v nových členských státech se zdají být rychleji rostoucí, nicméně to je způsobeno tím, že výchozí bod byl nastaven mnohem níže. V důsledku světové ekonomické krize se příjmy v zemědělství propadly v roce 2009 až na úroveň roku 1993 a smazaly tak jakýkoliv pozitivní výsledek reforem, které byly započaty v roce 1992. V průměru se příjmy v zemědělství na celkových příjmech hospodářství podílejí 61 % v EU-15 a 31 % v EU-12.

Graf 9 zobrazuje vývoj příjmů ze zemědělské činnosti v letech 1998 – 2009 v EU-27, ve starých členských státech (EU-15), ČR a pro srovnání také v sousedním Německu. Příjmy ze zemědělské činnosti v ČR až do roku 2005 víceméně kopírují tendence příjmů ze zemědělské činnosti v Německu, nicméně ve srovnání s trendem EU-27 vykazují značné výkyvy. Od roku 2005 příjmy pozvolna rostly a v roce 2007 zaznamenaly prudký nárůst související s vysokým nárůstem cen zemědělských produktů (**příloha 10**). Celosvětová ekonomická krize a nadprodukce v roce 2008 značně snížily ceny zemědělské produkce a tím i příjmy ze zemědělské činnosti. V ČR i ve většině ostatních států EU klesly v roce 2009 příjmy ze zemědělské činnosti pod úroveň roku 2005. Vzhledem k tomu, že ceny vstupů víceméně neustále rostou, způsobily nízké ceny zemědělských produktů vážnou krizi v zemědělském sektoru, které musí čelit zemědělci až do současné doby. Vývoj vstupních a výstupních cen je zobrazen v **grafu 10**.

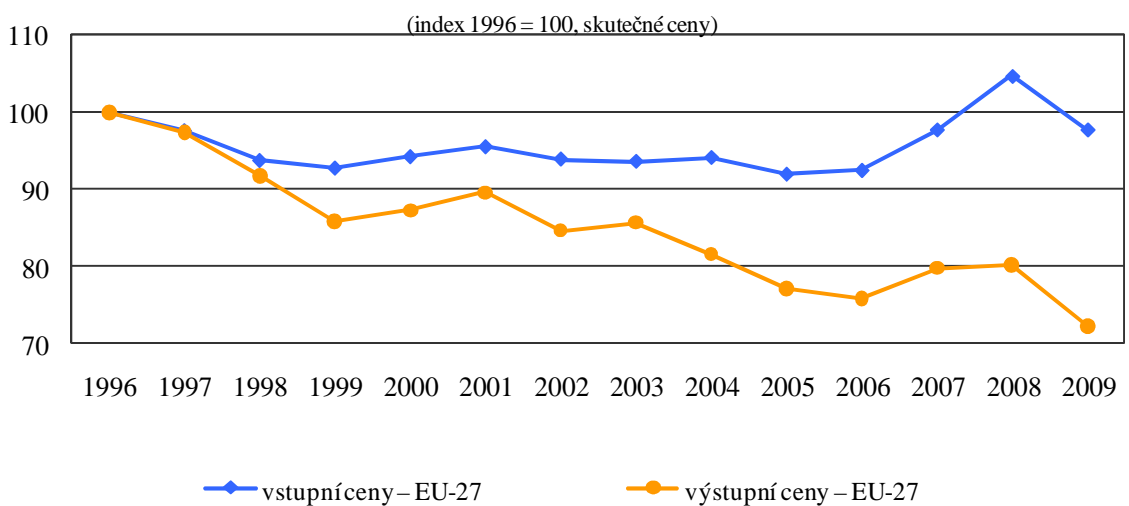
Graf 9: Vývoj příjmů ze zemědělské činnosti v letech 1998-2009 ve vybraných státech EU (index 2005 = 100)

Zdroj: Eurostat

(<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/graph.do?pcode=tag00057&language=en>)

Graf 10: Současný vývoj vstupních a výstupních cen v zemědělství

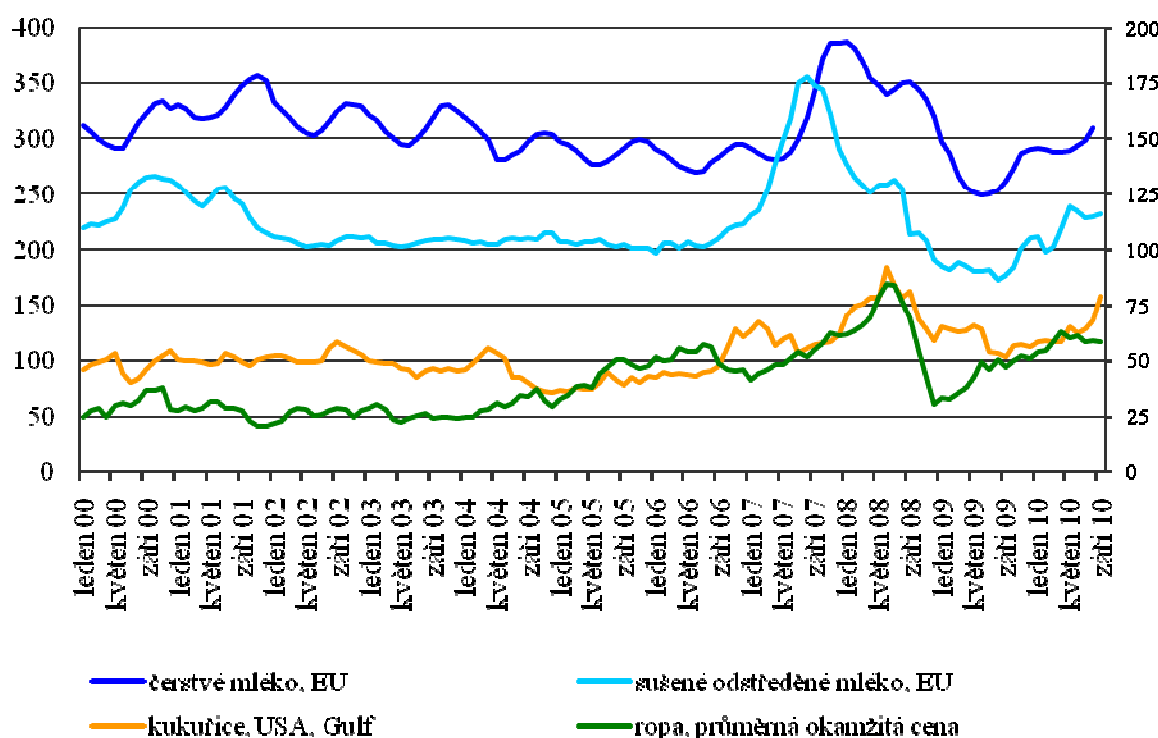

Zdroj: Evropská komise, Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova na základě údajů Eurostatu

Příjmy v zemědělství jsou výrazně ovlivněny volatilitou cen zemědělských produktů. Výkyvy cen zemědělských komodit mohou být způsobeny nejrůznějšími faktory a nebyly by tak významné, kdyby vývoj cen vstupů a výstupů byl paralelní. Nicméně tomu tak velmi často není. Jako příklad je vhodné uvést komoditu mléko, která se zejména v roce 2008 a 2009 dostala do kritické situace (realizované ceny klesly výrazně pod úroveň výrobních nákladů) a komodita mléko se tak dostala do popředí zájmů EU i ČR. **Graf 11** zachycuje vývoj tržních cen u kukuřice a průměrné okamžité ceny ropy tj. vývoj nákladů u producentů mléka a zároveň vývoj cen finálních produktů tj. čerstvého mléka a sušeného odstředěného mléka.

Graf 11: Nejnovější trendy tržních cen některých komodit

EUR/t u kukuřice a čerstvého mléka; EUR/100 kg u sušeného odstředěného mléka ropa v EUR za barel

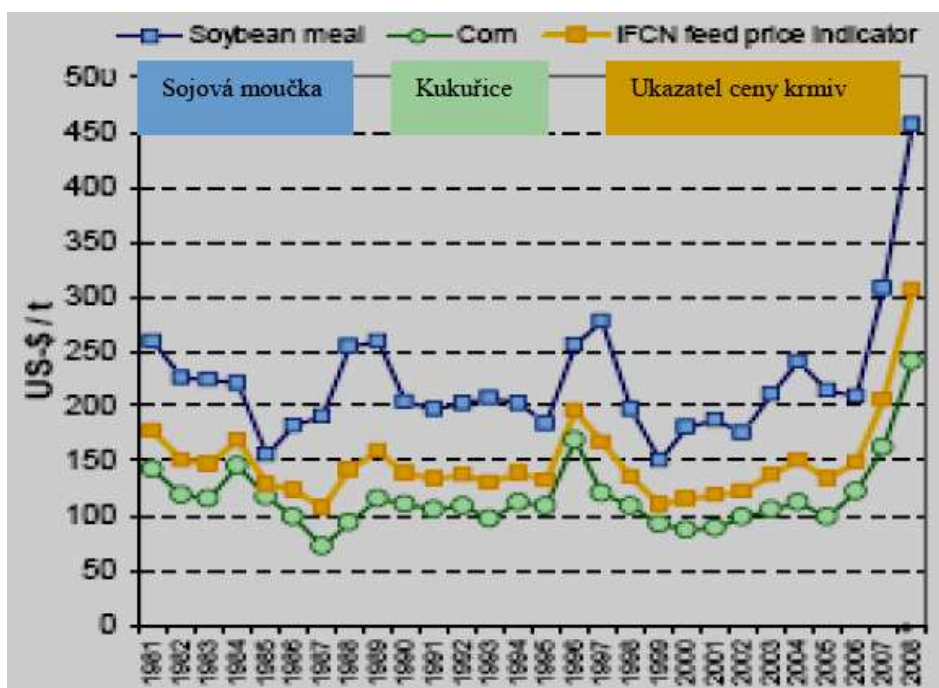

Zdroj: Evropská komise, Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova (Agriview Market prices and Circa) a Světová banka (Pink Sheets)

Zatímco na počátku vykazují ceny kukuřice i ropy stabilní trend, ceny mléka v letech 2003 až 2006 z důvodu nadprodukce mléka postupně klesají. V roce 2007 cena mléka rekordně stoupla, a to z důvodu kombinace hned několika faktorů - rychle rostoucí spotřeby mléka v rozvíjejících se ekonomikách (Čína, Indie a jihozápadní Asie), nedostatek mléka v Oceánii v důsledku mimořádného sucha v Austrálii, nepříznivé klimatické podmínky v dalších světových produkčních regionech (sucho ve Středozeří a střední Evropě) způsobující propad ve výrobě mléka. Větší podíl využití zemědělských komodit za účelem výroby biopaliv měl, stejně jako nepříznivé klimatické podmínky, negativní vliv na zásoby a cenový vývoj krmiv s nepřímým dopadem na ceny potravinových surovin. Další významnou příčinou prudkého nárůstu ceny v roce 2007 byl pohyb měnových kurzů [61]. Ceny výrobků jsou na zahraničních trzích kótovány v USD a jejich kurz od roku 2002 velmi výrazně oslabil. Obchodníci EU, Austrálie a Nového Zélandu museli docílit zvýšení cen výrobků v USD, aby

po přepočtu na domácí měnu získali náležitou úhradu za dodané výrobky. V porovnání k USD se od roku 2002 zpevnila měna EUR o 35 %, podobně jako měny australského dolaru o 37 % a novozélandského dolaru o 42 %. Podle expertů vyvázejících zemí by si vykompenzování těchto měnových pohybů vyžádalo zvýšení cen mezi rokem 2002 a 2007 o 53 – 63 %. V rámci této doby se působením i dalších faktorů zvýšily mezinárodní ceny mlékařenských výrobků zhruba o 100 %. Z grafu je také zřejmý náhlý prudký nárůst ceny ropy v roce 2008 způsobený celosvětovou ekonomickou krizí a další růst ceny krmiv za současně prudce klesajících cen mléka. V květnu 2009 se ceny za mléko dostaly na nejnižší úroveň za posledních 10 let, zatímco ceny nákladů vzrostly téměř dvojnásobně. Vývoj cen krmiv v letech 1981 - 2008 je znázorněn na **obrázku 4**.

Obrázek 4: Vývoj cen krmiv v letech 1981 - 2008

Zdroj: Bulletin ÚZEI č. 7/2008, Světové trendy cen mléka a cen krmiv a pozice českých producentů mléka v evropském srovnání podle IFCN

Podobný neparalelní vývoj na straně vstupů a výstupů lze vysledovat i u ostatních zemědělských komodit. Otázkou je, zda se jedná o jev stálý nebo jen dočasný, nicméně je problémem, kterému je třeba čelit.

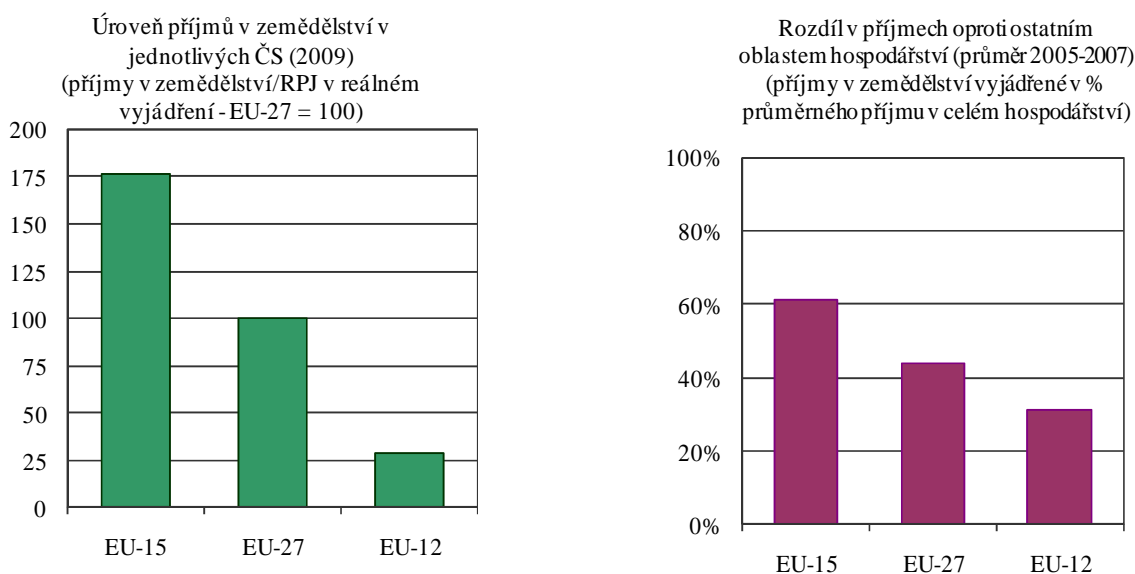
Tento trend může být zhoršen i z důvodu nejistoty, kterou s sebou přinese větší otevření se světovému trhu¹⁸. Na producenty budou stále kladeny požadavky na dodržování přísných norem v oblasti životního prostředí, bezpečnosti potravin, jakosti a dobrých životních podmínek zvířat. Aby byli evropští producenti schopni uspět na otevřeném světovém trhu, bude třeba zvýšit jejich konkurenceschopnost. Toho mohou dosáhnout prostřednictvím zvýšené produktivity zemědělského odvětví resp. využitím inovací v oblasti nových

¹⁸ Očekává se ukončení jednání z Dauhá.

technologií i výrobních postupů, optimalizací vstupů a výstupů a také např. vývozem produktů s vysokou přidanou hodnotou.

Cílem reformy v této oblasti bude přispět k příjmům zemědělských podniků a omezit jejich kolísavost, neboť volatilita cen a příjmů i přírodních rizik je zde vyšší než ve většině jiných odvětví a příjmy zemědělců a jak ukazuje **graf 12**, míra ziskovosti je naopak v průměru nižší než ve zbývajících hospodářských odvětvích. Dále bude nezbytné zlepšit konkurenceschopnost odvětví a zvýšit podíl na přidané hodnotě potravinového řetězce, neboť zemědělské odvětví je velmi roztráštěné ve srovnání s jinými odvětvími potravinového řetězce, která jsou lépe organizována, a mají proto silnější vyjednávací pozici. V neposlední řadě bude potřebné i nadále stanovit kompenzace za obtíže při produkci v oblastech se specifickými přírodními omezeními (LFA), neboť v těchto regionech hrozí ve větší míře opouštění půdy.

Graf 12: Relativní situace příjmů v zemědělství EU

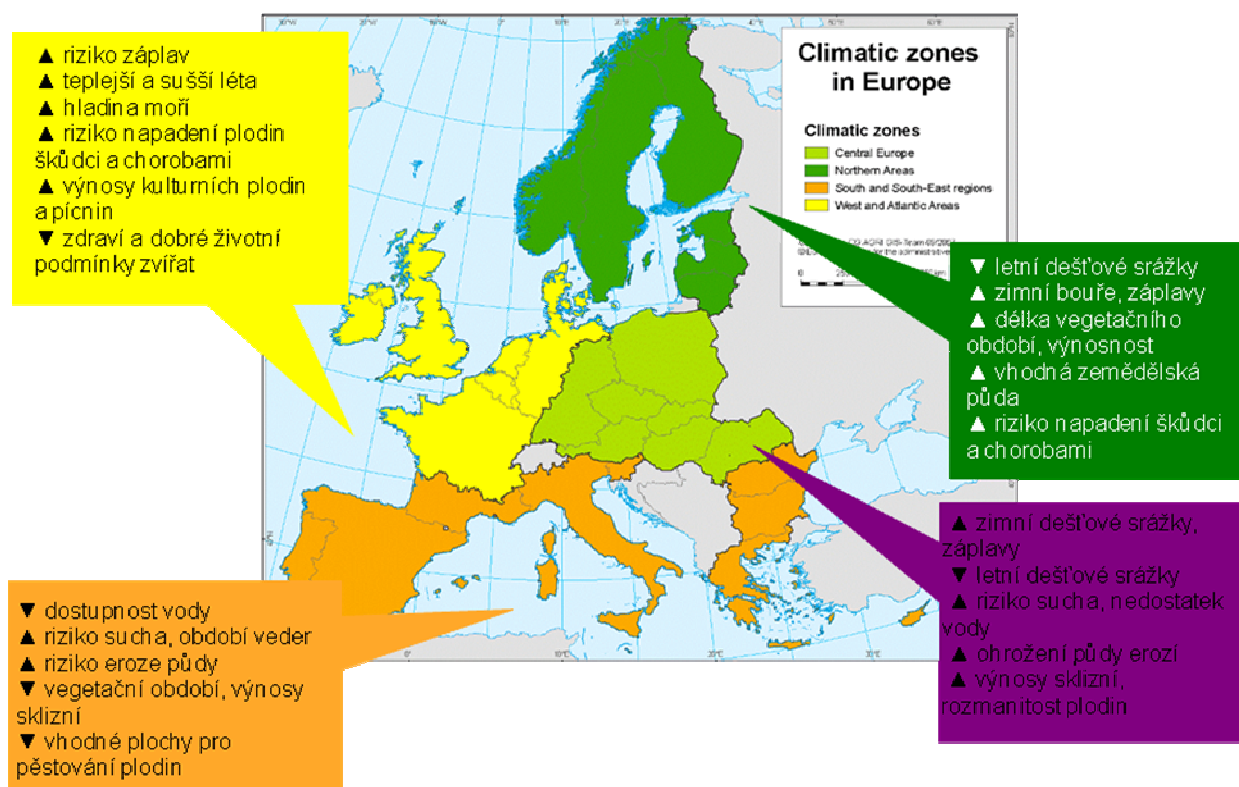

Zdroj: Evropská komise, Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova (Unit L. 1 a L. 2) na základě údajů z Eurostatu

8.1.2. Životní prostředí a změna klimatu - cíl „Udržitelné hospodaření s přírodními zdroji a opatření v oblasti klimatu“

Zemědělství a životní prostředí jsou ve vzájemné interakci, neboť zemědělství je životním prostředím výrazně ovlivňováno a zároveň jej stejně významně ovlivňuje. Podílí se na utváření krajiny, udržování biodiverzity, na obohacování nebo naopak degradaci půdy (použití hnojiv, eroze), na stavu ozónové vrstvy (množstvím skleníkových plynů), na stavu vodních zdrojů a zároveň je ovlivňováno klimatickými jevy (úhrny srážek, intenzita slunečního záření, teplotní výkyvy, El Niño aj.). Možné dopady změny klimatu na zemědělství EU jsou znázorněny na **obrázku 5**.

Obrázek 5: Změna klimatu – možný dopad na zemědělství EU

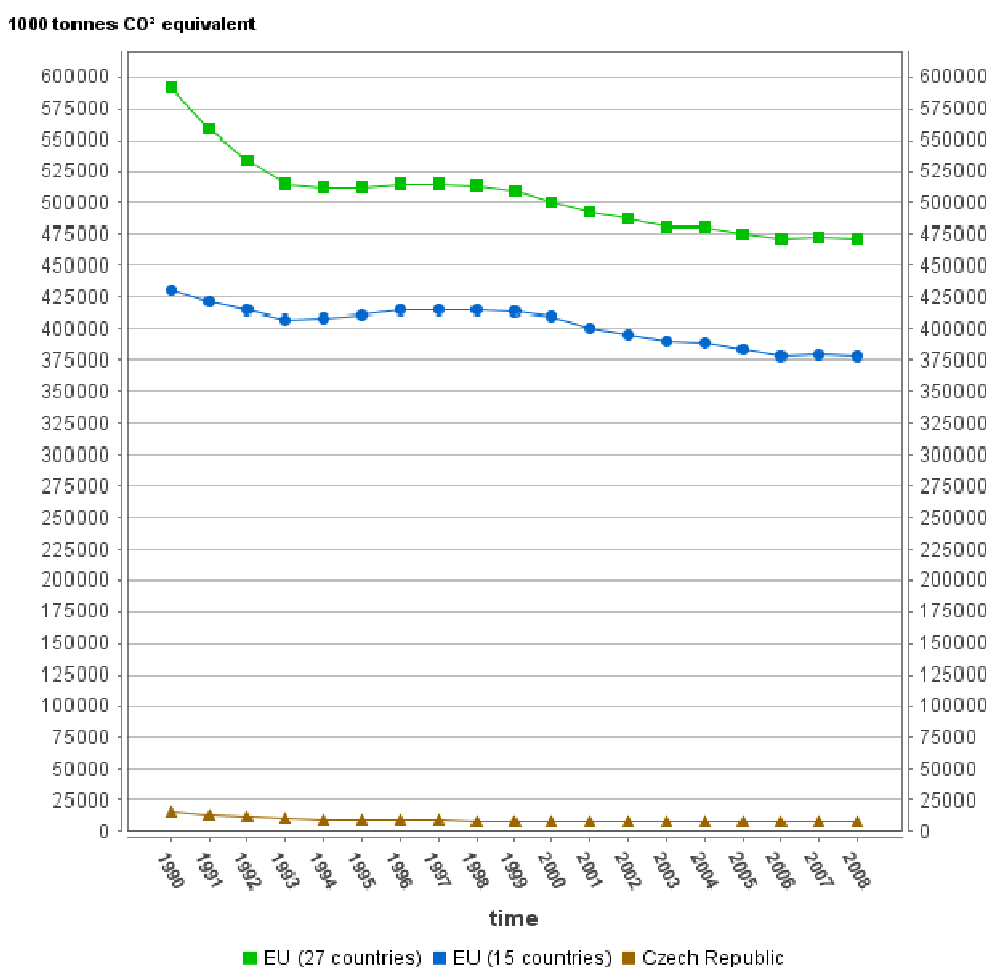
Zdroj: GŘ pro zemědělství a rozvoj venkova, na základě zpráv EEA, JRC a akademických studií členských států

Je třeba tedy hospodařit s přírodními zdroji udržitelným způsobem a maximálně přispívat k ochraně životního prostředí a klimatu. Je tedy třeba se zaměřit se na poskytování veřejných statků, podporovat ekologický růst prostřednictvím inovací a podporovat přizpůsobování se novým klimatickým podmínkám a extrémním výkyvům počasí.

Jedním z opatření v oblasti klimatu a zároveň jedním z hlavních cílů strategie Evropa 2020 je snížit emise skleníkových plynů o nejméně 20 % oproti úrovním roku 1990 nebo o 30 %, pokud pro to budou příznivé podmínky¹⁹.

Přestože celkové množství emisí skleníkových plynů kleslo od roku 1990 o necelých 12 % (**příloha 12**) a množství emisí skleníkových plynů vytvářených sektorem zemědělství dokonce o více než 20% (**příloha 13**), je třeba pokračovat v tomto trendu a dosáhnout stanoveného cíle, a to zejména vhodným nastavením společných politik mající podíl na tvorbě skleníkových plynů, tedy i SZP.

Graf 13: Trend emisí skleníkových plynů

Zdroj: Eurostat,

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/graph.do?tab=graph&plugin=1&pcode=tsdcc210&language=en&toolbox=type>

¹⁹ Zasedání Evropské rady konané ve dnech 10. a 11. prosince 2009 došlo k tomuto závěru: jako příspěvek k celosvětové a komplexní dohodě pro období po roce 2012 EU znovu opakuje svou podmíněnou nabídku zvýšit svůj závazek na snížení emisí oproti hodnotám z roku 1990 na 30 % za předpokladu, že se další rozvinuté země zaváží ke srovnatelnému snížení emisí a že rozvojové země přispějí úměrně svým povinnostem a odpovídajícím možnostem.

Z **grafu 13** je viditelný pokles emisí skleníkových plynů, a to jak na úrovni EU-27 tak i v ČR. Vyšší podíl na snížení produkce skleníkových plynů v EU mají zejména nové členské státy, které prošly restrukturalizací výroby a modernizací technologií.

Na produkci skleníkových plynů se do značné míry podílí i zemědělský sektor (**tabulka 14**). Přestože se emise skleníkových plynů vznikajících v sektoru zemědělství snížily od roku 1990 o více než 20 % a celkově klesl i podíl sektoru zemědělství na celkové tvorbě skleníkových plynů v EU, pro naplnění cílů stanovených strategií Evropa 2020 je třeba, podle sdělení EK o budoucnosti SZP do roku 2020, maximálně využít potenciál, který zemědělské odvětví stále má, a to zejména zvýšením efektivity produkce, včetně zvyšování energetické účinnosti, výrobou biomasy a produkcí energie z obnovitelných zdrojů, ukládáním uhlíku a ochranou uhlíku v půdě. Významným producentem skleníkových plynů jsou hospodářská zvířata (zejm. skot). Snížení počtu hospodářských zvířat by se projevilo také na celkových emisích skleníkových plynů, tak jak se to již projevilo v ČR.

Tabulka 14: Vývoj podílu sektoru zemědělství na celkové tvorbě skleníkových plynů (%)

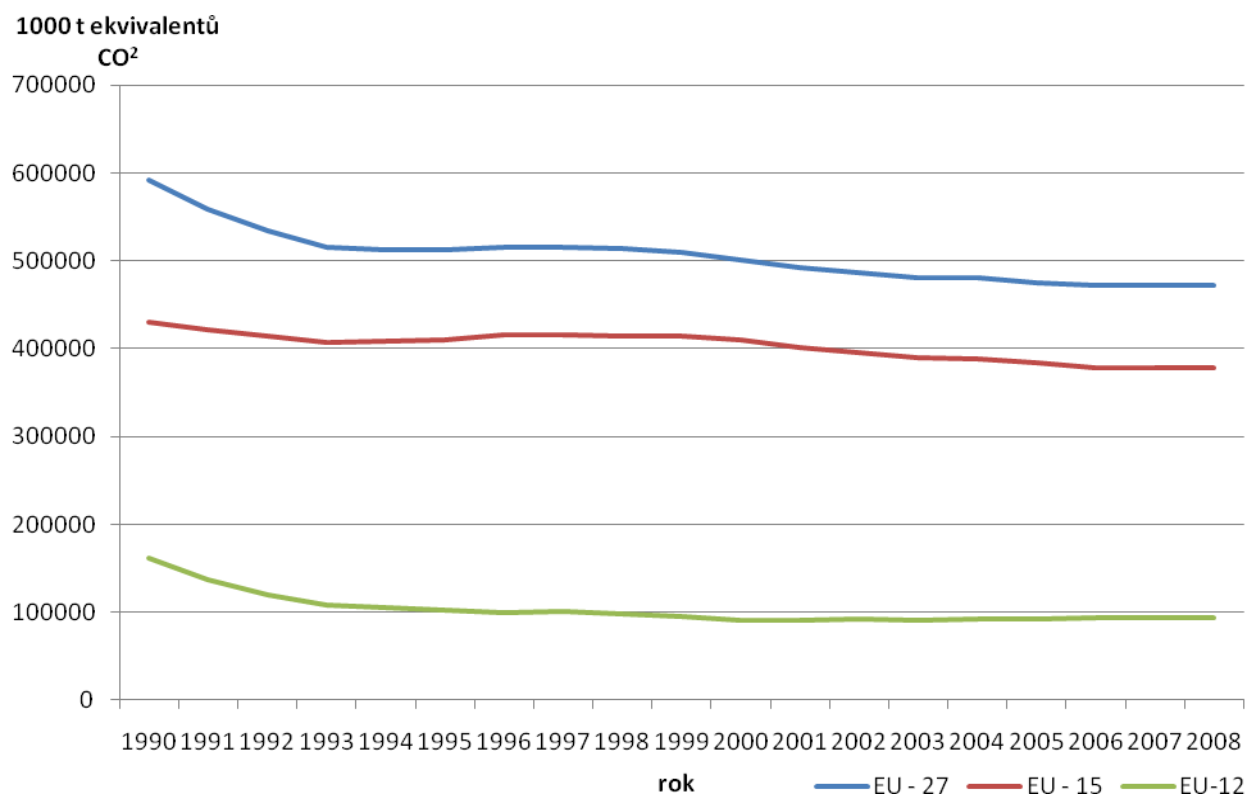
Rok / Geo	Emise skleníkových plynů celkem (1000 tun ekvivalentů CO ²)			Emise skleníkových plynů v sektoru zemědělství (1000 tun ekvivalentů CO ²)			Podíl zemědělství na celkové tvorbě skleníkových plynů (%)		
	EU - 27	EU - 15	EU-12	EU - 27	EU - 15	EU-12	EU - 27	EU - 15	EU-12
1990	5567026	4975457	591569	591566	430533	161033	10,63	7,73	2,89
1991	5467607	4908619	558988	558985	421248	137737	10,22	7,70	2,52
1992	5278227	4744163	534064	534062	414879	119183	10,12	7,86	2,26
1993	5188618	4673032	515586	515584	407324	108260	9,94	7,85	2,09
1994	5158975	4646302	512673	512671	408013	104658	9,94	7,91	2,03
1995	5214688	4701993	512695	512693	410427	102266	9,83	7,87	1,96
1996	5321270	4806056	515214	515212	415156	100056	9,68	7,80	1,88
1997	5217139	4701732	515407	515405	415053	100352	9,88	7,96	1,92
1998	5169055	4655818	513237	513235	414686	98549	9,93	8,02	1,91
1999	5060167	4550897	509270	509268	413902	95366	10,06	8,18	1,88
2000	5062303	4561601	500702	500700	409634	91066	9,89	8,09	1,80
2001	5116970	4624907	492063	492061	400616	91445	9,62	7,83	1,79
2002	5071816	4584757	487059	487057	395090	91967	9,60	7,79	1,81
2003	5148740	4667973	480767	480765	389973	90792	9,34	7,57	1,76
2004	5148450	4667269	481181	481179	388771	92408	9,35	7,55	1,79
2005	5116735	4641547	475188	475186	383341	91845	9,29	7,49	1,79
2006	5099814	4628117	471697	471695	378287	93408	9,25	7,42	1,83
2007	5038775	4566480	472295	472293	378567	93726	9,37	7,51	1,86
2008	4939738	4467934	471804	471802	377803	93999	9,55	7,65	1,90

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů z Eurostatu

Z pohledu ČR jsou již stavy hospodářských zvířat na tak nízké úrovni, že by další snižování nemělo na produkci skleníkových plynů významný vliv. Nicméně má ČR velký potenciál

v sekvestraci uhlíku tj. přeměně oxidu uhličitého unikajícího z půdy na stabilní uhlík. Oxid uhličitý v půdě tzv. humifikací resp. při procesu, kdy uhlík vázaný v půdě reaguje s odumřelými organickými látkami. Jedním ze způsobů, jak snížit obsah CO₂ je tedy zvýšením obsahu humusových látek v půdě. To je možné snížením množství mechanizačních zásahů, využíváním meziplodin, zatravněním a zalesňováním. Všechna tato opatření jsou již dnes podporována z druhého pilíře SZP a lze s ohledem na Sdělení EK usuzovat, že tyto programy a opatření budou také součástí nové podoby SZP a je možné předpokládat i jejich finanční posílení.

Graf 14: Trend emisí skleníkových plynů v sektoru zemědělství v EU

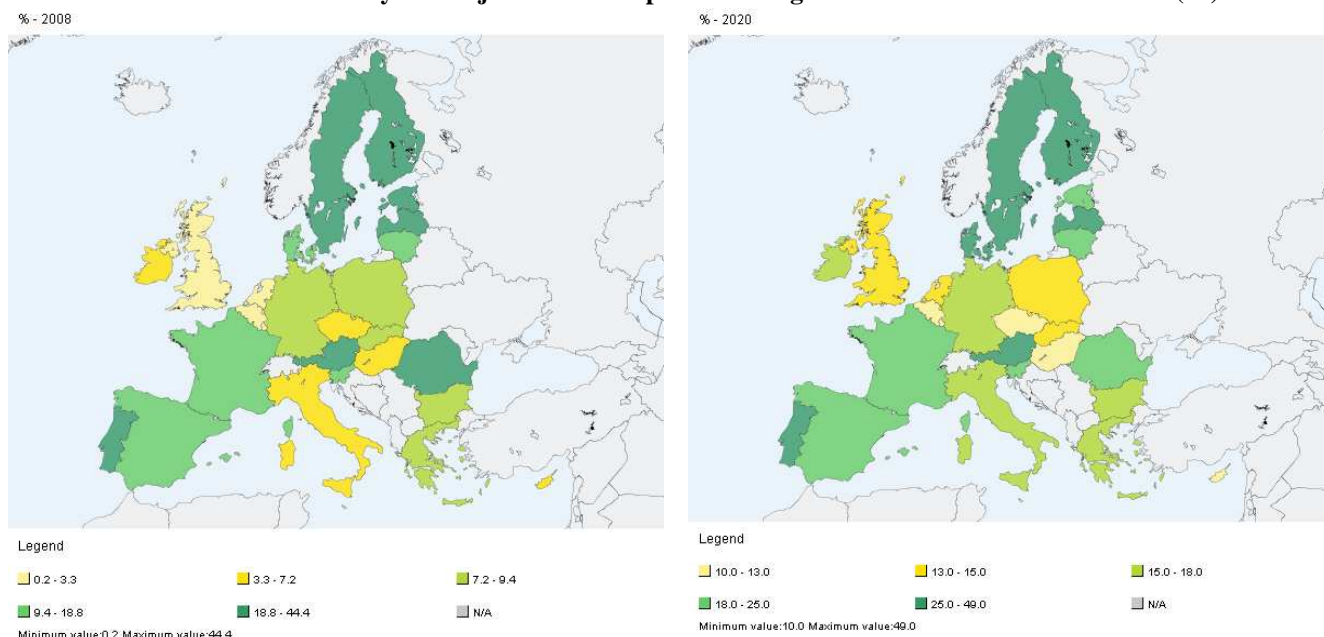

Zdroj: na základě dat z Eurostat

(<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tsdcc210>)

Druhým opatřením v oblasti klimatu a cílem strategie Evropa 2020 je zvýšit podíl obnovitelných zdrojů energie v naší konečné spotřebě energie na 20 %

Obrázek 6: Podíl obnovitelných zdrojů na celkové spotřebě energie v roce 2008 a cíl do roku 2020 (%)

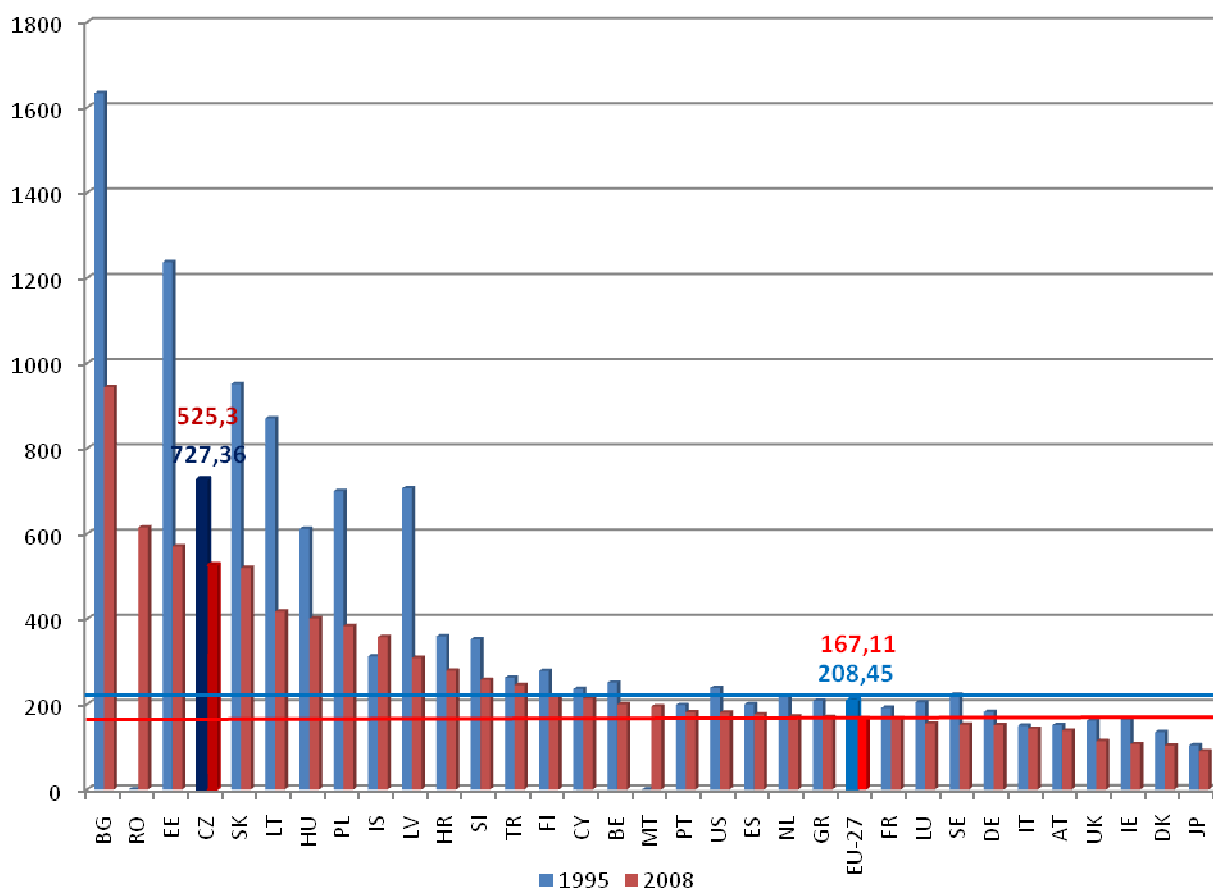

Zdroj: Eurostat (zdrojová data jsou uvedena v **příloze 13**)

Současná úroveň podílu obnovitelných zdrojů energie je uvedena v **příloze 14**. Tlak na zvýšení podílu obnovitelných zdrojů energie bude mít také vliv na budoucí podobu SZP. Lze předpokládat pokračování některých opatření v rámci rozvoje venkova (podpora investic do bioplynových stanic či podpora lesnictví), ale lze očekávat určitou obdobu zrušené platby na energetické plodiny nebo další podporu rychle rostoucích dřevin. Nicméně hrozí riziko využívání plodin z orné půdy (řepka olejná, obiloviny apod.) za účelem výroby elektrické energie, z toho plynoucí nedostatek těchto plodin pro potravinářské účely a opětovné prudké zvýšení jejich cen.

Třetím opatřením v oblasti klimatu a cílem strategie Evropa 2020 je zvýšit energetickou účinnost o 20 %. Tento indikátor se vypočte jako poměr mezi hrubou domácí spotřebou energie a hrubým domácím produktem v daném kalendářním roce. Vyjadřuje spotřebu energie ekonomiky a jeho celkovou energetickou účinnost. Energetická náročnost tvorby HDP se vyjadřuje v kilogramech ropného ekvivalentu (kgoe) na tis EUR. Přehled energetické náročnosti vybraných ekonomik v letech 1990-2008 je uveden v **příloze 15**.

Graf 15: Energetická náročnost vybraných EU-27 a vybraných ekonomik (kgoe / tis EUR)

Zdroj: zpracováno na základě dat Eurostat (základní data jsou uvedena v **příloze 15**)

Graf 15 srovnává vybrané ekonomiky podle jejich energetické náročnosti v roce 2008. Z grafu je patrné, že energetická náročnost ČR je relativně vysoká resp. 4 krát vyšší než je průměr EU-27. Mezi důvody vysoké energetické náročnosti lze uvést relativně nízkou hodnotu HDP, odlišné cenové hladiny jednotlivých ekonomik, strukturu průmyslového odvětví založenou na výrobě s vysokým podílem energeticky náročných odvětví (např. hutní výroba) a vyšší podíl průmyslové výroby na HDP.

Modernizace zemědělství může ke snížení energetické náročnosti přispět, avšak jen velmi omezeně (přijetím opatření na efektivitu produkce). Vzhledem k tomu, že hrubá domácí spotřeba energie se vypočte jako prostý součet hrubé domácí spotřeby pěti základních zdrojů energie (uhlí, elektřiny, ropy, zemního plynu a obnovitelných zdrojů energie), vyšší produkce obnovitelných zdrojů energie nebo jejich větší využití tento ukazatel nezlepší. Hodnoty lze zlepšit zvýšením HDP, celkovou změnou ve spotřebě energie (např. snížení energetické náročnosti technologií prostřednictvím inovací a modernizací, snížením energetické náročnosti budov).

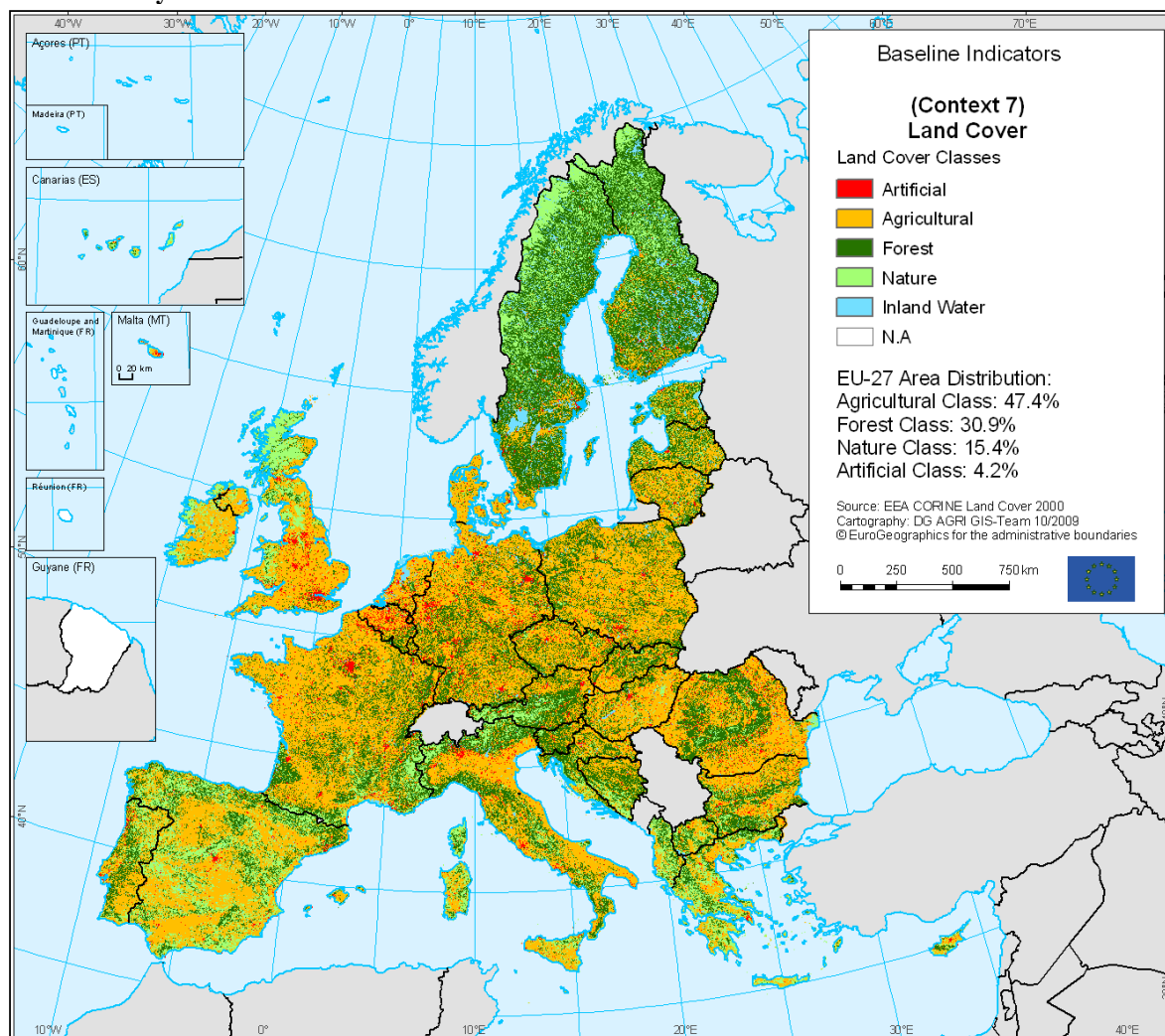
Cílem reformy v této oblasti bude zajistit udržitelné produkční postupy a posílit poskytování environmentálních veřejných statků, protože mnoho veřejných výhod, které zemědělství vytváří, není odměňováno prostřednictvím běžného fungování trhů. Dále bude nezbytné podpořit ekologický růst inovacemi, což vyžaduje přijetí nových technologií, vývoj nových

výrobků, změnu výrobních postupů a podporu nových vzorů poptávky, zejména v souvislosti s rozvojem biohospodářství (společnost se doposavad rozhoduje na základě ceny produktů a bude tedy nezbytné zlepšit propagaci a její účinnost v oblasti biopotravin, které jsou spojeny s vyšší prodejní cenou a nižší ochotou spotřebitelů tuto cenu vynaložit). V neposlední řadě budou nezbytná další opatření ke zmírnění změny klimatu a přizpůsobení se, pomocí kterých bude moci zemědělství na změnu klimatu reagovat.

8.1.3. Územní rovnováha – cíl „Vyvážený územní rozvoj“

Zemědělství má ve venkovských oblastech nezastupitelnou roli z hlediska sociálně ekonomického. Ve venkovských oblastech se nachází 90 % zemědělské půdy, 50 % pracovních míst na venkově je spojeno se zemědělskou činností resp. vedle prvovýroby je zemědělství spojeno s navazujícími činnostmi, kterými jsou zpracovatelský průmysl, obchod a stále více také cestovní ruch. Životaschopnost venkovských oblastí na zemědělství přímo závisí. Na území EU-27 se nachází 13,7 miliónu hospodářství (70 % s rozlohou menší než 5 ha). Zemědělskopotravinářské odvětví má 17,5 milionu zaměstnanců (7,7 % z celkového počtu). Význam zemědělství na území EU je znázorněn na **obrázku 7**. Zemědělská plocha se rozkládá na 47,4 % plochy EU a lesy společně s přírodními plochami se rozkládají na dalších 46,3 % plochy. Je proto nezbytné udržet životaschopné zemědělství, podpořit zejména mladé farmáře a zmírnit tak vylidňování venkovských oblastí.

Obrázek 7: Význam zemědělství na území EU

Zdroj: Evropská Komise, GŘ pro zemědělství a rozvoj venkova

Cílem reformy v této oblasti bude podpořit zaměstnanost ve venkovských oblastech, zachovat sociální struktury těchto oblastí, zlepšit venkovské hospodářství a podporovat diverzifikaci, aby mohli místní aktéři uvolnit svůj potenciál a optimalizovat využívání dalších místních zdrojů. Dále podporovat strukturální rozmanitost v systémech hospodaření, zlepšení podmínek pro malá hospodářství a vytvářet místní trhy, neboť v Evropě přispívá rozmanitost zemědělských struktur a systémů produkce k přitažlivosti a identitě venkovských oblastí. [36]

K naplnění cílů stanovených ve Sdělení Komise k budoucnosti SZP do roku 2020 je nezbytné zachovat politiku zemědělství jako společnou i zajistit její další financování ze společného rozpočtu EU. Zemědělská politika jakožto společná politika může dosáhnout vyššího účinku jednotlivých opatření a hospodárněji nakládat s finančními prostředky, než kdyby byla zemědělská politika nastavena na úrovni členského státu.

Přestože výdaje na budoucí SZP budou stanoveny na základě politického rozhodnutí v rámci jednání o reformě rozpočtu EU, ze sdělení Komise k budoucnosti SZP do roku 2020 je zřejmá snaha o zachování stejného objemu finančních prostředků.

Komise i členské státy se shodují na potřebě udržet zemědělskou politiku jako jednotnou resp. společnou, neboť jako taková umožní efektivnější využití rozpočtových prostředků, než kdyby existovalo několik vnitrostátních politik vedle sebe. Jako jednotná politika také zlepšuje soudržnost mezi členskými státy i jednotlivými regiony a umožňuje řešit globální environmentální problémy (klimatické změny, hospodaření s vodou, biologickou rozmanitost, zdraví rostlin, zdraví a pohodu zvířat, bezpečnost potravin a veřejné zdraví) a lépe tak hájit zájmy spotřebitelů.

Naplnění cílů budoucí společné zemědělské politiky nebude možné bez rozsáhlé reformy, která se bude týkat jak oblastí přímých plateb, tak i tržních řádů a rozvoje venkova.

8.2. Budoucí podoba přímých plateb

Z veřejných i politických diskusí vyplývá, že současné nastavení přímých plateb založené na historických referencích je nadále neudržitelné a bude třeba vyslyšet volání nových členských států pro spravedlivé nastavení přímých plateb pro EU-27. V roce 2003, kdy započalo oddělování plateb od produkce, se nastavení, založené na poskytování stejné úrovně plateb jako doposud bez ohledu na produkci, zdálo být vhodným nastavením tj. farmáři, kteří dříve dostávali 100 jednotek, budou dostávat i nadále 100 jednotek bez ohledu na množství a typ jejich produkce. To, co se dříve zdálo jako výhodné, je však po 10 letech neobhajitelné, pro mnohé nepochopitelné a jako takové zcela neudržitelné a nelze nic namítat proti argumentům, že farmáři dostávají platby „za nic“. Nové členské státy, které vedly širokou diskusi kolem této problematiky, kladou stejné otázky, jaké si kladou občané EU (daňoví poplatníci). Zdá se, že nové členské státy se dočkají určitého narovnání plateb, nicméně EK ve svých vystoupeních naznačuje, že výdaje se budou dělit nikoliv ekonomicky, ale zejména politicky tj. tak aby se snížily platby u členských států, jejichž platby na hektar jsou nejvyšší (**příloha 16**) a navýšilo členským států, jejichž platby na hektar jsou nejnižší. Jde tedy sice o spravedlivé rozdělení přímých plateb nikoliv však o rovné rozdělení přímých plateb.

Hlavním předmětem reformy přímých plateb bude přerozdělování a lepšího cílení podpory. Kritéria pro rozdělování přímých plateb by měla být hospodářská (přímé platby jako záruka základního příjmu), tak environmentální (podpora poskytování veřejných statků). Jedním z návrhů, který vyplynul z veřejné diskuze, bylo použití jednotné, paušální přímé platby. Zemědělství producenti v celé EU se však střetávají s velmi rozdílnými hospodářskými a přírodními podmínkami, což hovoří pro spravedlivé rozdělování přímých podpor. Otázkou tedy je, jak dosáhnout spravedlivého rozdělení, které by pragmatickým, hospodářským i politicky proveditelným způsobem odráželo vyhlášené cíle této podpory. Současně se vyhnout velkým rušivým změnám, které by mohly mít dalekosáhlé hospodářské a sociální důsledky pro některé regiony nebo systémy produkce. Jako možná cesta se jeví systém, který omezí zisky a ztráty členských států tím, že zaručí, aby zemědělci ve všech členských státech dostávali v průměru minimální podíl průměrné úrovně přímých plateb na úrovni EU. [37]

Komise ve svém sdělení o budoucnosti SZP [37] uvádí, že budoucí poskytování přímých plateb aktivním zemědělcům by mohlo být založeno na následujících zásadách vycházejících z koncepce navržené Evropským parlamentem:

- 1) **Základní** podpora příjmu udělením základní přímé platby oddělené od produkce, která poskytne jednotnou úroveň povinné podpory všem zemědělcům v jednom členském státě (nebo v jednom regionu), na základě převoditelných nároků, které je třeba aktivovat jejich propojením se způsobilou zemědělskou plochou, a dále na základě splnění požadavků podmíněnosti. V zájmu lepšího rozdělování plateb zemědělcům by mělo být zvaženo zavedení horní hranice pro přímé platby jednotlivým velkým zemědělským podnikům („zavedení stropu“). Neúměrné dopady na velké zemědělské podniky s velkým počtem zaměstnanců by mohly být zmírněny zohledněním náročnosti práce odměňované pevným platem.
- 2) Posílení environmentálního profilu SZP prostřednictvím povinné „**ekologické**“ složky přímých plateb podporou environmentálních opatření platných na celém území EU. Je třeba upřednostnit opatření zaměřená jak na cíle v oblasti klimatu, tak v oblasti životního prostředí. Mohlo by se jednat o jednoduchá, všeobecná, mimosmluvní, každoroční environmentální opatření, která by šla nad rámec podmíněnosti a byla spojená se zemědělstvím (např. stálé pastviny, vegetační pokryv, střídání plodin a ekologické vynětí půdy z produkce). Kromě toho by mělo být prověřeno, zda je možné začlenit požadavky související se stávajícími lokalitami sítě NATURA 2000 a posílit některé prvky v normách týkajících se dobrého zemědělského a environmentálního stavu.
- 3) Podpora udržitelného rozvoje zemědělství v oblastech se **specifickými přírodními omezeními** poskytnutím dodatečné podpory příjmu zemědělcům v těchto oblastech ve formě plateb na plochu, která doplní podporu poskytovanou v rámci druhého pilíře.
- 4) Aby se zohlednily specifické problémy v některých regionech, kde jsou určité druhy zemědělské činnosti považovány za obzvláště důležité z hospodářských a/nebo sociálních důvodů, může být na dobrovolném základě nadále poskytována podpora **vázaná na produkci**, a to podle jasně stanovených podmínek (na základě pevně stanovených ploch, výnosů nebo počtu zvířat).
- 5) V zájmu posílení konkurenceschopnosti a přínosu k životaschopnosti venkovských oblastí i v zájmu snížení byrokracie by měl současný režim nahradit jednoduchý a specifický režim podpor pro **drobné zemědělce**.
- 6) Zjednodušení pravidel **podmíněnosti** tím, že se zemědělcům a orgánům veřejné správy poskytne jednodušší a úplnější soubor pravidel, aniž by se oslabila samotná koncepce podmíněnosti. Jakmile bude provedena rámcová směrnice o vodě a budou stanoveny povinnosti v rámci činnosti zemědělců, zvaží se zařazení této směrnice do rámce podmíněnosti.

Komise dále připouští, že v reakci na kritiku Evropského účetního dvora by tyto změny v systému přímých plateb mohlo doplnit lepší vymezení a zaměření podpory jen na „**aktivní zemědělce**“. Členské státy již dnes mají možnost poskytovat podporu pouze aktivním zemědělcům (jeden z výsledků jednání v rámci prověrky společné zemědělské politiky),

nicméně této možnosti nevyužívá ani jeden stát s odvoláním na to, že vyloučit některé příjemce podpor je v daných členských státech politicky velmi citlivé a administrativně náročné. Navíc je jen velmi obtížné definovat aktivního zemědělce resp. omezit farmáře při současném odpojování plateb od produkce.

8.3. Budoucí podoba tržních opatření

Ve veřejné diskusi, která byla vedena v kontextu budoucí společné zemědělské politiky, vyjadřovali jednotliví účastníci požadavek na zachování tržní orientace SZP a současných tržních nástrojů. Na základě sdělení Komise k budoucnosti SZP do roku 2020 je třeba tuto oblast zjednodušit, zefektivnit a zavést nové prvky politiky, které by zlepšily fungování potravinového řetězce. Komise vidí [37] možné úpravy spočívající v prodloužení období intervence, použití doložky o narušení, rozšíření soukromého skladování na jiné produkty a další úpravy na posílení účinnosti a kvality kontrol. Tato tržní opatření (zejména nástroj intervence) by se měla použít pouze jako záchranná síť v případě krize v oblasti cen a potenciálního narušení trhu.

Jak se dále uvádí ve sdělení, také zlepšení fungování potravinového řetězce je nezbytným předpokladem pro zlepšení příjmové hladiny zemědělců, neboť jejich podíl na přidané hodnotě vytvářené potravinovým dodavatelským řetězcem dlouhodobě klesá (z 29% v roce 2000 na 24% v roce 2005), zatímco podíl ostatních všech ostatní odvětví – potravinářského průmyslu, velkoobchodu i distribuce – se za stejné období zvýšil. Bez správně fungujícího přenosu tržních signálů jsou ohroženy dlouhodobé vyhlídky zemědělství a jeho podíl na přidané hodnotě vytvářené celým potravinovým řetězcem. K hlavním bodům zájmu EK tedy bude patřit nevyvážená vyjednávací síla v rámci řetězce, míra konkurenceschopnosti na jednotlivých stupních řetězce, smluvní vztahy, potřeba restrukturalizace a konsolidace zemědělského odvětví, transparentnost a fungování trhů derivátů pro zemědělské komodity.

S ohledem na postupné rušení kvót (mléčné kvóty v roce 2015, kvóty v odvětvích cukru a izoglukózy na přelomu let 2014 a 2015) se dále hovoří o nezbytnosti přijetí opatření pro usnadnění přechodu na nový režim (tzv. „soft landing“).

8.4. Budoucí podoba rozvoje venkova

Rozvoj venkova bude hlavním nástrojem pro dosažení cíle strategie Evropa 2020 v oblasti životního prostředí, změny klimatu, zvýšení energetické účinnosti v sektoru zemědělství. Bude orientován na posilování konkurenceschopnosti zemědělství, tj. lze předpokládat zachování nebo dokonce posílení podpor na inovace a restrukturalizace. Dále bude silně orientován na ochranu životního prostředí prostřednictvím podpor na udržování krajiny, zachování biologické rozmanitosti a produkční kapacity půdy, podporou oblastí Natura 2000 a oblastí s vysokou přírodní hodnotou. Rozvoj venkova bude také velmi významný pro naplnění cíle vyváženého územního rozvoje, jehož by mělo být dosaženo podporou mladých zemědělců a nových účastníků vstupujících na trh, podporou přímého prodeje, alternativních distribučních řetězců a vytváření místních trhů. Ke změně by mělo dojít v oblasti způsobu poskytování podpor, tj. cíle by měly být přesně kvantifikovány a podpory

poskytovány pouze za předpokladu jejich dosažení tj. politika rozvoje venkova by měla být více orientována na výsledek, kterého bylo skutečně dosaženo. [37]

8.5. Pozice členských států k budoucí podobě SZP

Níže je uvedena pozice jednotlivých členských států, jak byla známa ještě před vydáním Sdělení Komise k budoucnosti SZP do roku 2020. Aktuální pozice nejsou známy, neboť členské státy vzhledem k teprve nedávnému uveřejnění sdělení jej teprve vyhodnocují a své pozice budou aktualizovat později.

Dánsko [89]

- Zachování dvoupilířové struktury, nicméně požadují cílenější a modernější 1. a 2. pilíř.
 - 1. pilíř - přímé platby: Víceúrovňové přímé platby – část založena na základní platbě (flat rate) dostupné všem zemědělcům a další část by měla být vyplácena zemědělcům jako doplňková platba za poskytování veřejných statků. Veřejné statky by měly být jasně definovány, přičemž jejich výběr by měl být ponechán na jednotlivých členských státech. Nicméně první pilíř by měl být jednoduchý.
 - 2. Pilíř – rozvoj venkova: Měl by zajistit globální konkurenceschopnost prostřednictvím individuálních projektově založených nebo místně specifických programů zahrnujících např. další vzdělávání, výzkum, inovace a rozvoj ve venkovských oblastech. Podpora pro LFA by měla být založena na společných objektivních kritériích (což by vedlo ke sníženému použití v porovnání se současnou praxí) a stát se jedním z druhů veřejných statků. Nicméně kritéria pro LFA by měla být doplněna, aby mohla být podpora poskytnuta také oblastem s produkcí limitovanou požadavky předpisů EU (směrnice Natura 2000, povinností týkající se High Natura Value Areas (HNV), vodní rámcové směrnice a nitrátové směrnice), a tyto oblasti by tak byly postaveny na roveň horským oblastem.

Německo [78, 80]

- Oceňuje evropský zemědělský model a podle něj musí být budoucí SZP koherentní s ostatními politikami EU a s Rozvojovými cíli milénia OSN.
- Podporuje zachování silné dvoupilířové struktury SZP a plnění cílů stanovených v primárním právu.
 - 1. pilíř - přímé platby: Podpora plateb oddělených od produkce zajišťujících příjem a kompenzujících vyšší nároky na farmy v EU a odměňujících poskytování veřejných statků. Je nutná bezpečnostní síť pro řízení krizí. Modulace má být nahrazena výdaji určenými pro oba pilíře SZP, které by byly určeny pro celé rozpočtové období. Má být zachován současný distribuční klíč pro přímé platby. Připouští možné změny za předpokladu postupné implementace.
 - 1. pilíř - tržní opatření: Měla by se zaměřit na rostoucí změny cen na mezinárodních trzích a zajistit záchrannou síť. Odmítá exportní refundace.
 - 2. pilíř – rozvoj venkova: Důraz by měl být kladen na diverzifikaci, podporu venkovské ekonomiky bez bránění přirozeným změnám. Zaměření rozvoje

venkova na poskytování veřejných statků a na schopnost reagovat na klimatické změny. Zachována by měla být podpora oblasti s přírodními omezeními. Měl by také efektivně reagovat na demografické změny, zajistit pracovní místa a pomoci řešit demografické změny na venkově

- SZP hraje důležitou úlohu pro zajištění potravinové bezpečnosti, měla by napomoci k vytváření obnovitelných zdrojů energie, reagovat na klimatické změny a ochranu životního prostředí a zdraví a pohodu zvířat. Vyšší nároky nejen na bezpečnost potravin mají být kompenzovány podporou v rámci SZP.
- SZP si musí udržet svůj význam, a proto musí být dostatečně financováno, aby se zajistila konkurenceschopnost farem, udržitelné zemědělství a poskytování veřejných statků. Zároveň má být kladen důraz na zjednodušení SZP.
- Je nutné definovat kompetence podle principu subsidiarity.

Estonsko [88]

- SZP má reagovat na dynamiku změn na trhu, zajistit integrovaný život na venkově, ochraňovat životní prostředí, zajistit dobré podmínky pro živočišnou a rostlinnou výrobu a zajistit zdravotně nezávadné potraviny. Také má být lépe kontrolovaná státní podpora.
- SZP jako společná politika EU má být zaměřená na podporu veřejných statků a řešení nových výzev.
 - 1. pilíř – přímé platby: Víceúrovňové - měly by se skládat ze tří prvků: 1. Základní platby za účelem kompenzace vyšších standardů požadovaných EU (platba na ha zemědělské půdy), 2. Platby pro oblasti s přírodními omezeními, 3. Platby pro farmy v oblastech s vyšší ochranou životního prostředí (Natura 2000 apod.).
 - 1. pilíř – tržní opatření: Nemohou zajistit stabilitu v globálním ekonomickém kontextu a v souvislosti s klimatickými změnami; Potřeba sjednocení pravidel v oblasti regulace trhu ke stabilizaci fluktuace cen - řízení rizik.
 - 2. Pilíř – rozvoj venkova: Zajištění komplexního rozvoje venkovských oblastí, zahrnutí vlivu ostatních politik na rozvoj venkova, rozvoj vzdělávání a výzkumu. Důležitá je role lesnictví a nových výzev (klimatické změny), zachování sektoru služeb na venkově a aplikace pravidel LEADER na oblast rozvoje venkova.
- Odmítá jakoukoliv renacionalizaci a požaduje rovné hospodářské podmínky.
- Zemědělství a životní prostředí musí být hodnoceno rovnocenně, preference environmentálně čisté výroby, podpora výzkumu a vzdělávání.

Řecko [79]

- Požaduje zachování finančních zdrojů po roce 2013 na současné výši a stěží bude akceptovat snížení rozpočtů v jednom ze dvou pilířů. Považuje oba pilíře za stejně důležité, neboť pilíř 1 zajišťuje přímý příjem zemědělcům zejména v této době, kdy se jejich příjmy snižují. Přímé platby považují za nezbytné jako minimální záruku příjmů zemědělců (v Řecku tvoří 20% jejich celkových příjmů)
- Přes všeobecnou preferenci rozvoje venkova většinou členských států Řecko nepodpoří krácení prostředků v prvním pilíři a jejich převodem do druhého pilíře.
- Citlivou otázkou pro Řecko je snaha o sjednocení výše přímých plateb. Jejich výše je rozdílná jak mezi členskými státy napříč EU, tak i v rámci jednoho členského státu. Řecko je spíše pro rozlišení na základě posouzení specifických podmínek. Jedná se zejména o klimatické a geografické podmínky, jakož i různorodost zemědělské

produkce. Jiné podmínky i druhy výrob jsou ve srovnatelně rovinných severských zemích, jako je Finsko, Holandsko či Dánsko než v členitém hornatém jihovýchodním Řecku.

- Vzhledem k vysoké zaměstnanosti Řeků v zemědělství (12%), kteří hospodaří zejména na malých rodinných farmách, na nezbytnost zvýšit konkurenceschopnost řeckých zemědělských výrobků na zahraničních trzích a na záporné saldo obchodní bilance Řecka, bude usilovat, aby se mu z evropských zdrojů dostávalo i nadále co nejvíce podpory

Španělsko²⁰

- Nebrání se aktualizaci SZP, ale nelze čekat, že by odsouhlasilo hlubší reformu, protože je druhým největším příjemcem z rozpočtu SZP.
- Rozvoj venkova považuje za důležitý prvek.
- SZP by měla být stabilní a společný rozpočet by měl umožnit fungování zemědělství a rozvoje venkova. Rozpočet není nutno navyšovat, ale měl by být flexibilní, aby bylo možné převádět jednotlivé položky podle aktuální potřeby.
- SZP by měla poskytovat potravinovou bezpečnost, vyvažovat tržní výkyvy, vlivy mezinárodních krizí, reagovat na přírodní katastrofy a zabezpečovat finanční stabilitu sektoru.
- ES klade důraz na konkurenceschopnost, inovace a budování infrastruktury. V současnosti takto podporuje venkovské oblasti z národních zdrojů.

Finsko [76]

- SZP má mít i nadále dvoupilířovou strukturu a má i nadále podporovat veřejné statky generované zemědělstvím a biodiverzitu. Významným úkolem je bezpečnost potravin, konkurenceschopnost ve světovém měřítku a udržitelné využívání přírodních zdrojů.
- Úroveň financování SZP má zůstat na současné úrovni.
- SZP má v prostředí větší otevřenosti mezinárodních trhů pomoci zmírnit fluktuaci na trzích. Její role je i ve vracení nákladů výrobcům, kteří jsou vázáni vyššími standardy EU.
- V celosvětovém kontextu má SZP pomoci ke stabilizaci globálního trhu s potravinami, dodávky potravin a podpořit výzkum a vývoj.
- EU musí mít bezpečnostní síť pro výjimečné situace na trhu. Finsko podporuje také využívání biopaliv.
- Finsko požaduje také zajistit na úrovni EU, aby producenti měli rovnoprávné postavení při vyjednávání o cenách. Navrhuje zvednout limit de minimis, aby byly zjednodušeny administrativní náklady pro podpory na malé projekty. Podporuje také politiku kvality, ale při nezvyšování byrokracie.
 - 1. pilíř - přímé platby: Pokračování modelu SPS s posunem k regionální rovné platbě ve všech členských státech (flat rate), platby odpojené od produkce by měly zajistit poskytování veřejných statků (s výjimkou některých výrob v citlivých regionech, kde preferuje zachování plateb vázaných na produkci), udržitelná podpora konkurenceschopné výroby na rodinných farmách různých regionů, zajištění určitého příjmu farem, zabezpečení potravinové výroby. Chtějí zvážit výhodnost diferenciací podpor mezi různými typy farem

²⁰ Informace zastupitelského úřadu v Madridu.

(rostlinná/živočišná výroba). Modulace z prvního do druhého pilíře by měla být stanovena trvale a podporuje stanovení horní hranice plateb pro větší podniky.

- 2. pilíř – rozvoj venkova: Zachování spolufinancování členskými státy, zajištění služeb a příležitostí pro obyvatele venkova, ochrany životního prostředí a vody, schopnosti reagovat na klimatické změny, a podporovat bioenergetickou produkci. ČS mají mít široké kompetence při stanovování svých potřeb. LFA mají být definovány na základě objektivních kritérií. Agroenvironmentální opatření mají být zachována a dále rozvinuta v oblasti ochrany vod, pobřeží a reagovat na klimatické změny.

Francie [5]

- Cílem Francie je zajistit pevný příjem zemědělcům a uspokojit spotřebitele z hlediska výživy a bezpečnosti potravin. Klade důraz na nástroje na řešení krizí, lepší organizaci výroby a legislativu pro zvýšení konkurenceschopnosti a přizpůsobení se globalizaci.
- V reformě SZP spatřuje Francie příležitost, jak také nastolit novou tržní rovnováhu.
- Podpora zachování přímých plateb v rámci prvního pilíře
- Podpora plateb určených oblastem s přírodními znevýhodněními.
- Bude usilovat o změnu soutěžního práva, posílení vyjednávacího práva zemědělců v potravinářském řetězci (organizace výrobců, meziprofesionální organizace apod.) a vyčlenění z rámce vyjednávání WTO. S Německem došlo ke sblížení pozic, jejichž základní tezí je stabilizace SZP a zachování minimálně identického rozpočtu EU.
- Podpora by se měla zakládat na spravedlivém rozdělení mezi státy a neměla by být kalkulována na základě historických referencí, ale podle jiných kritérií, která nebudou mít tak ničivý dopad.

Maďarsko [82]

- Staví se skepticky k reformě SZP a je nejpřesvědčenějším zastáncem tradiční SZP.
- Požaduje zachování mléčných kvót a tradičních intervenčních mechanismů, neboť panuje přesvědčení, že bez těchto ochranných mechanismů by maďarské zemědělství v globální konkurenci neuspělo.
- Požaduje zachovat úroveň finančních zdrojů na SZP na minimálně stejné úrovni jako je doposud.
- Požaduje rovné podmínky mezi EU-15 a EU-12

Irsko²¹

- SZP má i nadále zajišťovat vysoké standardy kvality zemědělské produkce v EU.
- SZP má být jednoduchá a zbavena nadbytečných administrativních nákladů.
- Cílem má být konkurenceschopnost a udržitelnost zemědělství, zachování zdrojů potravin a udržitelné řízení přírodních zdrojů (včetně otázky klimatických změn).
- Důraz na SZP reagující na strukturu irského zemědělství – rodinné farmy
- Souhlasí se zachováním dvoupilířové struktury SZP.
 - 1. pilíř – přímé platby: Nesouhlas s požadavkem EU-12 k opuštění historických referencí a k rovnějším platbám v celé EU (rovná platba pro celou EU by znamenala ztrátu 20% příjmů z přímých plateb a změnu příjemců); je nutné

²¹ Informace zastupitelského úřadu v Dublinu a projev ministra dne 12. 5. 2010 v Senátu Irské republiky

diskutovat přímé platby v širším kontextu všech fondů EU; Irsko si je však vědomo své minoritní pozice v EU a je připraveno k diskusi. Mechanismus přímých plateb musí být spravedlivý a cílit na konkurenceschopnost a udržitelnost; spravedlivé, ale ne stejné přímé platby – mají být vzaty v úvahu rozdílné modely zemědělství a rozdílné náklady v ČS. Podporuje větší zaměření na poskytování veřejných statků, nicméně SZP si musí zachovat funkci podpory příjmů zemědělců.

- 2. pilíř – rozvoj venkova: má podporovat rozvoj kapacit zemědělců, zajistit dobré životní prostředí a napomáhat dobrým podmínkám pro obyvatele venkova, důraz má být kladen na osu I druhého pilíře a na podporu agroenvironmentálních opatření.

Itálie [86]

- Itálie zatím nemá zpracované oficiální stanovisko k této otázce.
- Považuje za chybné hovořit o budoucnosti SZP bez znalosti finančního rámce.
- Požadují zachování současné úrovně finančních prostředků v rámci rozpočtu EU, neboť Itálie je čistým přispěvatelem do celkového rozpočtu EU a v případě snížení podílu SZP na celkovém rozpočtu EU by se finanční bilance Itálie ještě více zhoršila.
- Požadují zachování přímých plateb. Za problematické považují, že přímé platby na hektar obdělávané plochy nezohledňují intenzitu obdělávání. Zemědělci, kteří při obdělávání půdy stráví výrazně méně času (např. jen několik dní v roce) by neměli získávat prostřednictvím přímých plateb tolik, jako jejich kolegové, kteří se zabývají mnohem intenzivnějším způsobem obdělávání půdy. Systém přímých plateb by měl být v tomto směru spravedlivější.
- Tržní intervence jsou považovány za nástroje minulosti, které nedokázaly dlouhodobě garantovat únosné ceny zemědělských komodit. Lze očekávat, že volatilita cen zemědělských komodit se bude zvyšovat a bude tedy třeba pro zemědělce vymyslet účinnější záchrannou síť, která by jim umožnila překonat zásadní propady příjmů.
- V rámci rozvoje venkova by Itálie uvítala větší flexibilitu při jejich plnění, neboť italské regiony, které se zapojují do realizace programů, kritizují jejich neoperativnost.

Nizozemí [11]

- Rozdělení na dvoupilířovou strukturu nepovažují za užitečnou, funkci SZP by měl implementovat jeden evropský zemědělský fond.
- Reforma by měla postupně rušit stávající systém a nahrazovat jej novým. Odmítají tedy i současný systém využívající historické reference.
- Má být snížena role Cross Compliance.
- Podporují národní spolufinancování SZP, aby národní a regionální úřady měly svůj díl odpovědnosti. Velikost rozpočtu SZP pak má odpovídat úkolům SZP a jiným novým prioritám, tj. má být snížen.
- Evropské zemědělství má být konkurenceschopné a zajišťovat výrobu potravin, i v kontextu požadavků na celosvětovém trhu.
- Klade důraz na veřejné statky, mezi které řadí životní prostředí, udržování krajiny, pohodu zvířat a plnění vyšších požadavků, než je nutné ve vyjmenovaných oblastech. V souvislosti s posílením tržní orientace SZP podporují však prostředky na řízení rizik (veterinární a fyto-sanitární) a záchrannou síť pro případ problémů na trhu.

Lotyšsko²²

- Vítá rostoucí tržní orientaci SZP a respekt k životnímu prostředí. Podporuje silnou roli SZP. Z hlediska jednání kola Dohá WTO považuje zemědělství za nejcitlivější oblast.
- 1. pilíř: Nesouhlasí se spolufinancováním z národních zdrojů. Má nadále pomáhat při zachování vysoké kvality potravin. Výše přímých plateb má zohledňovat klimatické podmínky. Staré ČS mají podporovat zlepšení podmínek v nových ČS.
- 2. pilíř – rozvoj venkova: Požadují zachovat jako nezávislý druhý pilíř, který má reagovat na nové a globální výzvy. Podporují zachování podpor pro oblasti s přírodními omezeními.

Litva [67]

- Litva považuje současný stav za diskriminační.
- Podporuje jednoduchou, spravedlivou a aktivní SZP. Rovné podmínky má zajistit opuštění historických kritérií pro 1. pilíř SZP. Při výpočtu přímých plateb je nutné využít nové indikátory, které by byly objektivní a reflektovaly by reálnou situaci. Není správné vycházet z historických dat.
- Souhlasí také s podporou nových výzev. Informace vychází z pozice k prověře funkčnosti SZP.

Polsko [47]

- Nutnost zajistit zemědělcům stabilní, přiměřený, spravedlivý příjem resp. nutnost vytvořit právní rámec dovolující reagovat na krize a extrémní tržní nestabilitu.
- SZP by si měla plně zachovat charakter společné politiky a respektovat princip solidarity, zvláště ve finanční oblasti.
- Odpovídající úroveň financování SZP po roce 2013 z evropského rozpočtu a zachování jeho úrovně alespoň na současné úrovni. Je proti dalšímu snižování rozpočtu SZP.
- Nezbytné zachovat současnou dvoupilířovou strukturu SZP
- Přímé platby by měly zůstat důležitým nástrojem pro podporu a stabilizaci zemědělského příjmu a také pro poskytování veřejných statků společnosti. Přímé platby by měly být zjednodušeny a aplikovány jednotně (flat rate). Považují za nutné upustit od historických referencí. Nový systém plateb by měl být spojen s plochou zemědělské půdy (např. zjednodušený současný SAPS), měl by zahrnovat soulad s požadavky ochrany životního prostředí a dodatečnou finanční podporu pro oblasti čelící specifickým problémům (v rámci I. nebo II. pilíře).
- Nezbytné udržet efektivní nástroje tržní intervence – nepostradatelné pro poskytování bezpečnostní sítě. Řízení krizí a rizik by nemělo zůstat stranou.
- Nutnost zachovat silnou roli politiky rozvoje venkova jako součást SZP (se zaměřením na strukturální změny, modernizaci, zlepšení konkurenceschopnosti, poskytování environmentálních veřejných statků a snižování rozdílů v rozvoji uvnitř rozšířené EU). Financování nových výzev prostřednictvím mechanismu modulace však není patřičným řešením, jelikož zachovává rozdělení finančních prostředků v „obálkách“ přímých plateb založených na historických alokačních kritériích.
- Nutnost dalšího zjednodušování v oblasti SZP.

²² Pozice Lotyšska k „Health Check“ of the CAP reform“. [online] <http://cap2020.ieep.eu/member-states/latvia>

Portugalsko [85]

- Silná SZP, společná pravidla, zachování současné dvoupilířové struktury a zachování dostatečného financování z rozpočtu EU.
- Větší legitimita, spravedlivost a efektivnost bez zásadních změn SZP.
- Podpora konkurenceschopnosti zemědělství a jeho tržní orientace za současného posílení svobody rozhodování zemědělců a jeho tržní orientace za současného posílení svobody rozhodování zemědělců.
- Reakce na nové výzvy (potravinová bezpečnost, volatilita/regulace trhů, řízení rizik a změny klimatu).
- Změny modelu přímých plateb: nové základy, modely a kritéria distribuce.
- Posílení plateb za veřejné zemědělské a venkovské statky.
- Objektivní a spravedlivá kritéria distribuce zdrojů.

Rumunsko [83]

- Reflektovat důležitost zemědělství (potravinová bezpečnost, férový příjem zemědělcům, komplexní role zemědělství).
- Zachovat současnou dvoupilířovou strukturu SZP s tím, že oba pilíře by měly být dostatečně finančně saturovány. Z hlediska budoucího rozpočtu EU by příspěvek na SZP neměl být nižší než v letech 2007-2013.
- Znovu analyzovat úroveň přímých plateb. Rumunsko se domnívá, že by měla být srovnatelná napříč EU.
- Zjednodušit legislativu pro malé farmy (1-5ha), což znamená zjednodušení schématu přímých plateb. Jedním z důvodů je vysoký počet rumunských občanů pracujících v sektoru zemědělství a snaha rumunské vlády udržet je na venkově.
- Zachovat Program rozvoje venkova v rámci SZP. Pro RO jde o zásadní instrument, s jehož pomocí chce podpořit investice na úrovni farem. Bez nich nebude rumunské zemědělství nikdy konkurenceschopné.
- Zajistit větší flexibilitu Programu rozvoje venkova. Pod tímto si Rumunsko představuje větší prostor pro členské státy, aby nemusely při každém návrhu na změnu žádat o schválení EK, ale do jisté míry mohly průběžně dělat změny samy.
- V rámci Programu rozvoje venkova umožnit členským státům opatření k podpoře konsolidace farem. V Rumunsku je vysoký počet malých farem (do 2 ha), které zápasí s nedostatkem financí na modernizaci. Konsolidací farem Rumunsko myslí na zvětšování výměry jednotlivých farem, případně spojování malých farem do větších a konkurenceschopnějších celků.
- Zachovat specifické typy podpor pro určité produkty a obory (vinařství, chov včel).

Švédsko [87]

- Staví se příznivě k SZP a považuje ji za důležitou součást politik EU.
- Příkladá důležitou roli trhu a nesouhlasí s příliš vysokým podílem prostředků ze státního rozpočtu na finančních tocích v zemědělství.
- Upřednostňuje podporu rozvoje venkova před podporou zemědělské produkce jako takové a tudíž podporuje snižování prostředků z 1. pilíře ve prospěch posílení 2. pilíře.
- Pokud jde o přímé platby, měl by být systém využíván ke snižování dosud velmi rozdílné úrovně v jednotlivých členských státech.
- Zasaduje se o odpojování všech přímých plateb od produkce tj. oslabení jejich vazby na produkci.

Slovensko [73]

- Hájí zachování dvoupilířové struktury SZP. SZP by měla zajistit potravinovou bezpečnost, zajistit konkurenceschopnost a udržitelný rozvoj. SZP má zajistit stabilní ekonomické podmínky.
- Primární pro SZP je zajištění produkce potravin, ale nelze zapomenout na poskytování veřejných statků.
 - Pilíř 1 – přímé platby: zajistit stabilitu příjmu zemědělců; odměnit poskytování veřejných statků; dostatečné prostředky by měly být využívány systémem reagujícím na nové podmínky a výzvy; je nutné lepší zacílení přímých plateb, kompenzace za poskytování vyšších standardů; přímé platby by měly být jednotnější, ale je nutné brát ohled na individuální podmínky členských států; má být zajištěn rozvoj živočišné produkce (podpora LFA oblastí); základní je využívání modelu podpory citlivých oblastí podle čl. 68 nařízení Rady (ES) č. 73/3009; platby mají přijímat subjekty zapojené do výroby tj. aktivní farmáři.
 - 1. pilíř – tržní opatření: podpora bezpečnostní sítě, pojištění rizik a rovnováha v potravinářském řetězci.
 - 2. pilíř – rozvoj venkova: cílem má být konkurenceschopnost venkova, investice do inovací, veřejných statků (vodní zdroje, krajina, biodiverzita), LFA, diverzifikace venkovské ekonomiky, rozvoj horských oblastí

Slovensko [81]

- Nová vláda prosazuje zrušení zemědělských dotací, ale do dosažení tohoto cíle se bude snažit o dosažení rovnoprávných podmínek pro všechny ČS. Požaduje také všeobecné zjednodušení pravidel.
 - 1. pilíř – přímé platby: odstranění historických referencí, zachování flexibility ve výběru důležitých sektorů zemědělství, role při podpoře produkce kvalitních a konkurenceschopných výrobků, ocenění poskytování veřejných statků, komplementarita s rozvojem venkova, nesouhlasí se spolufinancováním.
 - 1. pilíř – tržní opatření: Podpora záchranné sítě, případně také další nástroje k omezení cenových výkyvů, nástroje řízení rizik, zajištění fungování celého potravinového řetězce, marketing a propagace výrobků.
 - 2. pilíř – rozvoj venkova: Podpora konkurenceschopnosti prvovýrobců, snižování nezaměstnanosti, diverzifikace aktivit na venkově, osamostatnění programu LEADER, zjednodušení programu.

Spojené království

- Patří dlouhodobě mezi liberální země ve vztahu ke SZP. Jejím cílem je omezení regulace, důraz na programy rozvoje venkova, vzdělávání a výzkum.
- Podporuje udržitelné obhospodařování krajiny.

Oficiální pozice některých členských států nebyly doposud uveřejněny, nicméně jejich postoj je možné vysledovat z vystoupení v rámci konaných konferencí nebo na jednáních Rady. Důležité bude poselství, které vyšlou na jednání Rady, které se uskuteční v prosinci 2010

a které by mělo reagovat na poselství vyslané Evropskou komisí prostřednictvím jejího sdělení.

Evropský parlament (zpráva o budoucnosti SZP po roce 2013, zpracovaná výborem pro zemědělství a rozvoj venkova a projednaná na plenárním zasedání dne 8. července 2010).

- snížení přímých plateb v rámci prvního pilíře by mělo zničující následky nejenom pro zemědělce, ale stejnou měrou také pro venkov, veřejné služby související se zemědělstvím, pro spotřebitele i pro společnost, neboť jejich uživatelem je společnost jako celek, proto musí být zachovány. Jakékoli snížení financování SZP by mohlo mít nepříznivý dopad na hodnotu zemědělských hospodářství a vážné důsledky.
- SZP by neměla být opětovně převedena do působnosti jednotlivých členských států a přímé platby by měly být i nadále plně financovány z rozpočtu EU, a odmítá jakékoli další spolufinancování, jež by mohlo narušit spravedlivou hospodářskou soutěž v rámci jednotného trhu EU;
- vyzývá ke spravedlivému rozdělení prostředků SZP zemědělcům v celé EU; zachování různorodosti zemědělství v EU vyžaduje stanovení objektivních kritérií pro zavedení spravedlivého systému rozdělování; zdůrazňuje, že přímé platby přispívají k poskytování veřejných statků, pomáhají stabilizovat příjmy zemědělců a zajišťují proti rizikům, přičemž jsou i částečnou kompenzací za společensky žádoucí vysoké standardy v EU a pokračující odstraňování celních překážek a poskytují odměnu za vytváření základních veřejných statků, což není v rámci trhu žádným způsobem oceněno
- domnívá se, že flat rate (platba na hektar) nebude sám o sobě dostačující ke snížení rozdílů v rozdělování přímých prostředků podpory mezi členské státy a k zohlednění velké různorodosti evropského zemědělství, a proto žádá Komisi, aby navrhla další objektivní kritéria a vyhodnotila jejich možný dopad při současném zohlednění komplexní povahy zemědělského odvětví a rozdílů mezi členskými státy, aby tak bylo dosaženo vyváženějšího rozdělování;
- vyzývá k jasnému stanovení spravedlivých a objektivních kritérií pro přidělování prostředků pro cíle rozvoje venkova;
- věří, že přímá podpora poskytovaná v závislosti na velikosti plochy by se měla začít používat ve všech členských státech v rámci příštího finančního programového období; tím by se vytvořilo dostatečně dlouhé přechodné období, které poskytne zemědělcům a zemědělským strukturám, jež stále používají historický systém plateb, flexibilitu pro přizpůsobení se změnám a umožní vyhnout se příliš radikálnímu přerozdělování podpory, aniž by bylo ohroženo rychlé dosažení vyváženého rozdělování podpory mezi členské státy; poznamenává, že upuštění od historického základu může vést ke specifickým problémům
- členské státy a regiony musí i nadále disponovat flexibilitou, aby mohly převést svůj systém plateb na regionální úroveň tak, aby odrážel jejich specifické priority a zároveň dodržoval pravidla spravedlivé hospodářské soutěže na vnitřním trhu
- hlavní zásadou SZP by mělo být úplné upuštění od vázaných plateb, současně bylo by vhodné ponechat členským státům odpovídající manévrovací prostor reagovat na specifické potřeby jejich území ve formě vázaných plateb s určeným stropem pro

zranitelná zemědělská odvětví a území a environmentálně citlivé oblasti v souladu s požadavky WTO a zajistil by spravedlivé tržní podmínky pro zemědělce v celé EU.

- dvoupilířová struktura by měla zůstat zachována
- vyzývá, aby bylo bezpodmínečně stanoveno, že odměňována bude pouze aktivní zemědělská výroba (aktivní zemědělec), a to tak, že se v pravidlech Cross Compliance se stanoví minimální činnost, která je pro vyplacení odměny nezbytná. Při prosazování těchto pravidel se uplatní klíčová zásada proporcionality;
- ziskovost zemědělských podniků a kvalita života zemědělců jsou nezbytnými podmínkami dalšího pokračování zemědělské činnosti

COPA / COGECA

- požaduje zachování rozpočtu na přímé platby na minimálně stejné úrovni
- doporučuje stanovit výši přímých plateb na základě společných objektivních kritérií, která by měla umožnit členským státům zohlednit rozdílné podmínky a současně snížit administrativní zátěž
- platby by měly být směřovány k aktivním zemědělcům (bez rozdílu zda pracují na plný nebo částečný úvazek)
- požadují zachovat platby na agroenvironmentální opatření
- požadují zachování podpor v rámci článku 68 nařízení na přímé platby.

8.6. Možné směry vývoje SZP

Evropská komise nastínila 3 obecné možnosti dalšího vývoje SZP, ke kterým se budou upínat následující diskuse¹⁶:

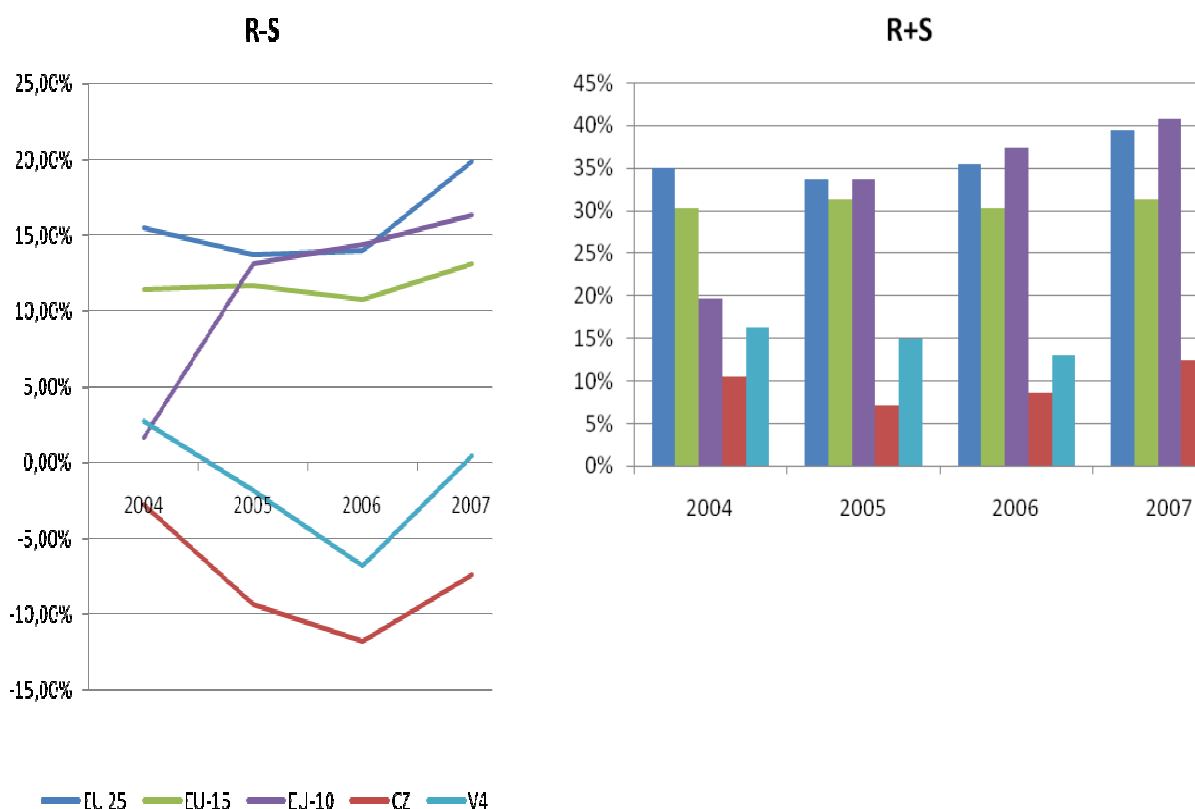
Možnost 1 - Tato možnost by spočívala v dalším postupném zavádění změn do stávajícího rámce politiky. Vycházela by z dobře fungujících prvků politiky a zaměřila by se na úpravu a vylepšení v oblastech SZP, které jsou podrobeny největší kritice, tj. na otázku spravedlivého rozdělování přímých plateb mezi členské státy. Tato možnost by zajistila stabilitu a kontinuitu se stávající SZP a usnadnila hospodářským subjektům v celém potravinovém řetězci dlouhodobé plánování.

Možnost 2 - Další možností by bylo využít příležitosti k reformě a přepracovat politiku podstatným způsobem, tak aby se stala udržitelnější a aby byla více zajištěna rovnováha mezi různými cíli politiky, zemědělci a členskými státy. Uskutečnilo by se to prostřednictvím cílenějších opatření, která by byla zároveň srozumitelnější pro občany EU. Tato možnost by přinesla efektivnější využití výdajů a větší zaměření na přidanou hodnotu v rámci EU. Díky tomuto směru by bylo možno řešit problémy EU v hospodářské, environmentální a sociální oblasti a posílit přínos zemědělství a venkovských oblastí k cílům strategie „Evropa 2020 – strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění“.

Možnost 3 - Další možností by byla dalekosáhlejší reforma SZP se silným důrazem na cíle v oblasti životního prostředí a změny klimatu a zároveň na postupný odklon od podpor příjmu a většiny tržních opatření. Zřetelné zaměření financování na otázky životního prostředí a změnu klimatu prostřednictvím rámce politiky rozvoje venkova by podpořilo vypracování regionálních strategií pro zajištění provádění cílů EU.

Již dnes je na základě kroků činěných ze strany EK a na základě postojů jednotlivých členských států při jednáních orgánů EU, ale také časové tísně, možné vyloučit variantu 3, která by de facto znamenala postupné zrušení přímých plateb. Možnost 1 se zdá být, na základě postojů jednotlivých členských států, politicky nepřijatelná, proto je nejpravděpodobnější, že dojde k reformě SZP podle možnosti 2. Nicméně zde jsou stále některé členské státy, které do budoucna volají po zrušení přímých plateb. Za účelem posouzení reálné možnosti realizace třetí předložené varianty je třeba zhodnotit zemědělství z hlediska nákladové rentability zemědělských komodit bez započtení podpor (R-S) a se započtením podpor (R+S). Rentabilita je vztažena na zemědělství jako celek, a dále je s ohledem na nedostupnost údajů o nákladových položkách jednotlivých komodit v členských státech EU porovnána nákladová rentabilita pouze u komodit pšenice a mléka.

Graf 16: Vývoj rentability zemědělství u vybraných ekonomik v letech 2004-2007 bez započtení podpor (R-S) a se započtením podpor (R+S) v letech 2004-2007

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů z FADN (základní data jsou uvedena v **příloze 28**)

Na **grafu 16** lze porovnat míru nákladové rentability bez započtení podpor i s podporami. Je zde zaznamenán vývoj v ČR od vstupu do EU až do roku 2007, resp. propad rentability českého zemědělství po vstupu do EU. Trend ČR kopíruje trend zemí tzv. Visegrádské čtyřky,

kteřou tvoří Polsko, Slovensko, Maďarsko a Česká republika (V-4). Nárůst míry rentability u zemí EU-10 v roce 2005 je způsobený započítáním hodnot Malty, pro kterou údaje FADN pro rok 2004 nejsou známy. Od roku 2006 je patrný nárůst rentability zemědělství bez započtení podpor u všech ekonomik. V případě poskytování podpor dosahovaly všechny ekonomiky i všechny členské státy kladných hodnot rentability zemědělství. Výjimku tvoří Slovensko, u kterého ztráta v roce 2006 přesáhla 17%. Míru nákladové rentability zemědělství bez započtení podpor v jednotlivých členských státech je možné porovnat na **grafu 17**, kde je pořadí členských států stanoveno na základě výše rentability. Číselná míra změny mezi roky 2004 a 2007 u jednotlivých členských států je uvedena v **tabulce 15**. Největšího pokroku dosáhl Kypr společně se Švédskem, kde se rentabilita bez započtení podpor zvýšila o více než 12%. Naproti tomu se s největší ztrátou potýká Slovensko, kde došlo ke snížení o 7,7%, následováno je Řeckem, kde se však míra rentability pohybuje v kladných hodnotách, a Českou republikou, kde došlo ke snížení rentability o 4,69%.

Graf 17: Míra rentability bez započtení podpor v jednotlivých členských státech v letech 2004 a 2007

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů z FADN (zdrojová data jsou uvedena v **příloze 28**)

Tabulka 15: Srovnání míry rentability roku 2007 oproti roku 2004 v jednotlivých členských státech

BE	0,87%	ES	2,10%	LT	5,95%	PL	3,68%	UK	10,30%
CY	12,16%	EE	1,40%	LU	2,07%	PT	7,92%	EU 25	4,40%
CZ	-4,69%	FR	7,76%	LV	-1,07%	FI	6,69%	EU-15	1,77%
DK	-0,15%	HU	1,91%	NL	-1,10%	SE	12,18%	EU-10	14,70%
DE	5,44%	IE	0,55%	AT	11,12%	SK	-7,70%	V4	-2,27%
GR	-5,44%	IT	6,40%	PL	3,68%	SI	6,90%		

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů z FADN

Posouzení rentability zemědělství jako celku má však nižší vypovídací schopnost, neboť zahrnuje všechny komodity, včetně komodit marginálních a vysoce nerentabilních komodit, a všechny typy podpor.

EK nemá v úmyslu úplné zrušení všech typů podpor. Diskuse o zachování podpor se však vedou na úrovni prvního pilíře a zejména pak přímých plateb. Pokud by se členský státy měly rozhodnout, zda se vzdát přímých plateb na základě hodnot rentability bez započtení podpor, pak by státy se zápornou rentabilitou nemohly variantu 3 podpořit (zejm. Slovensko, Česká republika, Finsko, Dánsko). Naopak pro zrušení přímých plateb by se vyslovovaly země s vysoce kladnou rentabilitou (Španělsko, Itálie, Řecko). Ve skutečnosti je tomu naopak a Velká Británie, Švédsko a Dánsko se z počátku diskusí o reformě SZP vyjadřovaly pro zrušení přímých plateb, zatímco Itálie, Portugalsko a Řecko jsou předními odpůrci zrušení těchto přímých plateb. Důvodů, proč je tomu tak může být několik. Prvním z nich je větší schopnost jednotlivých členských států čerpat platby z tzv. druhého pilíře (platby v rámci rozvoje venkova) a prostřednictvím nich schopnost restrukturalizovat podniky, modernizovat budovy, zařízení i technologické postupy a zavádět inovace. Platby z druhého pilíře (vyjma osy II) nejsou nárokové, tj. nejsou určeny plošně pro všechny zemědělce, a jsou účelově vázány. A v neposlední řadě jsou platby z druhého pilíře povinně kofinancovány z národních rozpočtů. Z uvedených důvodů dávají země východní a jižní Evropy přednost zachování přímých plateb tj. plateb, které bez nutnosti kofinancování směřují přímo ke všem zemědělcům. Většina členských zemí si nepřejí ani zrušení tržních řádů, neboť představují záchrannou síť pro zemědělce. Do prvního pilíře v současné době spadají také vývozní subvence a dovozní licence, které do jisté míry napomáhají zemědělcům obchodovat na trzích mimo EU a také je stále ochraňují zemědělce v rámci EU před levnými zahraničními dovozy.

Vyšší vypovídací než porovnání celkové rentability zemědělství má porovnání rentability jednotlivých komodit. Za tímto účelem se jeví vhodné srovnat rentabilitu u pšenice, která je jedním z nejvýznamnějších zástupců rostlinné produkce a u komodity mléka a mléčných výrobků zastupující živočišnou produkci.

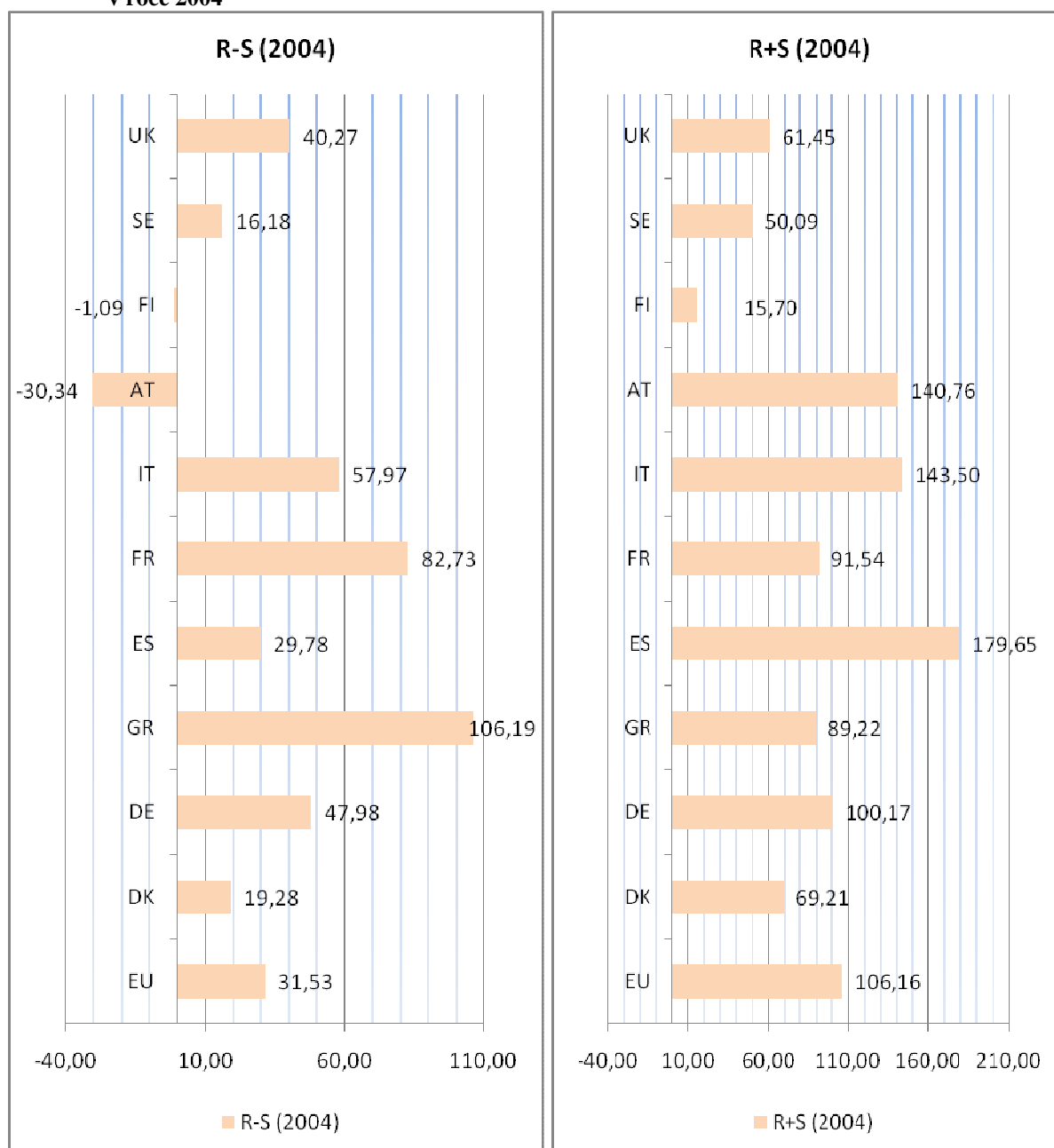
Nákladová rentabilita pšenice

V případě pšenice byly výpočty učiněny na skupině podniků se specifickým zaměřením na produkci pšenice (podíl na celkové zemědělské produkci je vyšší než 40%). Vzhledem k omezené dostupnosti údajů o poskytovaných podporách na 1 ha je za podporu považována couplovaná platba na hektar a ostatní podpory (Top Up). Nejsou brány v úvahu jiné podpory, např. LFA, AEO. Nákladový ukazatel zahrnuje náklady vztažené na 1 hektar: osiva, hnojiva, přípravky na ochranu rostlin, zavlažování, ostatní přímé náklady, paliva a maziva,

mechanizaci a údržbu budov, mzdové a osobní náklady celkem, fixní náklady (režie, odpisy). Detailní údaje za jednotlivé členské státy jsou uvedeny v **příloze 19**.

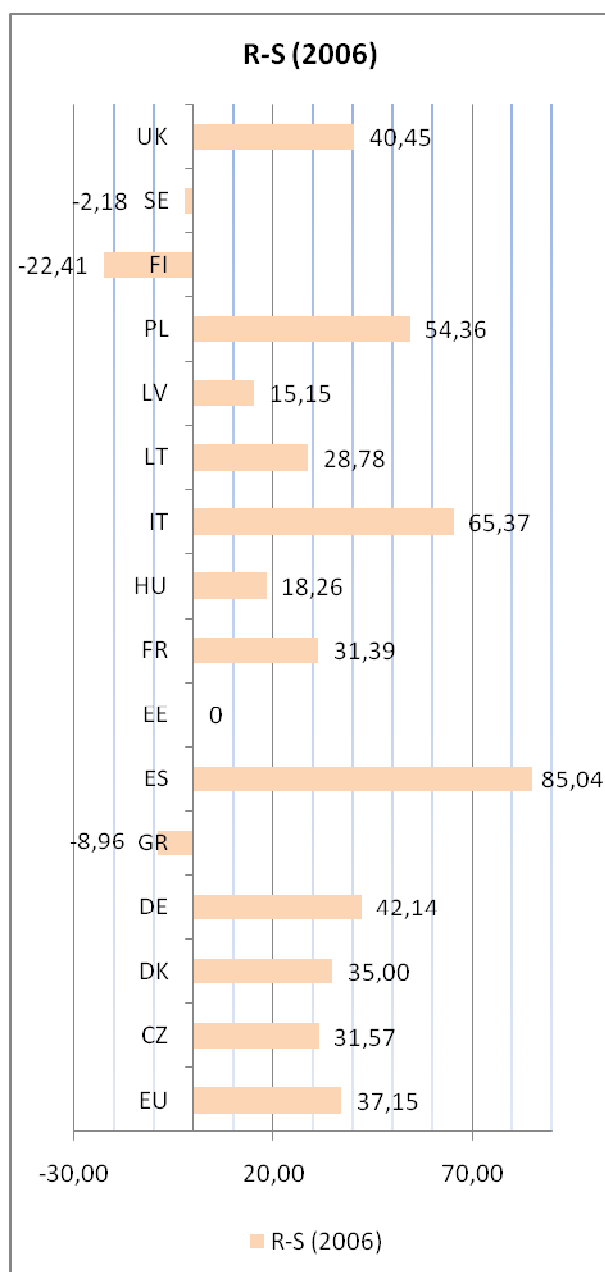
Na **grafu 18** je zachycen rok 2004, který je nejvíce vypovídající, neboť od roku 2005 postupně jednotlivé členské státy přecházely na decouplované platby resp. couplovaná platba byla zahrnuta do jednotné platby. Podpory měly největší význam v případě Rakouska a Finska, kde byla v roce produkce pšenice ztrátová, nicméně poskytnutá podpora umožnila zemědělcům produkovat pšenici se ziskem. Situace se v roce 2006 výrazně zhoršila ve Finsku, kde ztráta bez započtení podpor přesáhla 22 %, v Řecku ztráta dosáhla téměř 9 % a v mírné v ztrátě ocitlo také Švédsko. Stav za rok 2006 je zobrazen v **grafu 19**.

Graf 18: Míra rentability produkce pšenice bez započtení podpor (R-S) a se započtením podpor (R+S) v roce 2004

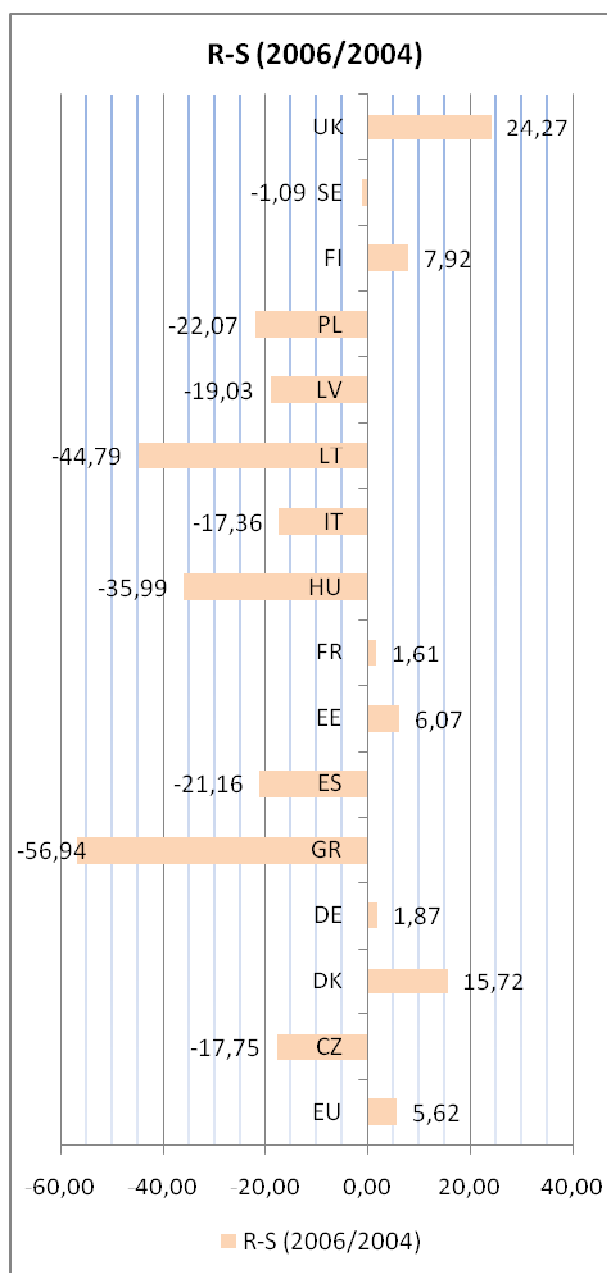

Zdroj: vlastní výpočty na základě dat z FADN (zdrojová data jsou uvedena v **příloze 19**)

Graf 19: Míra rentability produkce pšenice bez započtení podpor v roce 2006

Graf 20: Vývoj rentability produkce pšenice bez započtení podpor mezi roky 2004 a 2006

Zdroj: vlastní výpočty na základě dat z FADN (zdrojová data jsou uvedena v **příloze 19**)

Graf 20 zobrazuje porovnává rentabilitu bez započtení podpor v roce 2006 proti roku 2004. Rentability se zhoršila u většiny sledovaných členských států. Podíl na tom měly příjmy, které v důsledku nadprodukce a přebytků na trhu klesly o 176 EUR/ha, tak rostoucí cena ropy, která se projevila ve zvýšených nákladech na paliva a maziva. Přestože paliva a maziva tvoří největší nákladovou položku (na výši celkových nákladů se největší měrou podílejí náklady na hnojiva a přípravky na ochranu rostlin), jejich podíl na celkových nákladech se každoročně výrazně zvyšuje. Vývoj podílu jednotlivých nákladových ukazatelů v letech 1997 – 2006 je uveden v **tabulce 16**. Lze předpokládat, že trvale rostoucí cena ropy bude mít v dalších letech za následek další zhoršení rentability produkce pšenice.

Tabulka 16: Podíl jednotlivých nákladových ukazatelů v letech 1997 – 2006

Ukazatel	Měrná jednotka	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Specifické náklady, z toho:	€/ha	58,0%	57,6%	58,2%	56,0%	56,3%	56,2%	54,0%	54,7%	55,0%	53,5%
Osiva	€/ha	11,8%	10,9%	11,1%	10,4%	10,0%	10,2%	10,0%	9,9%	9,4%	9,0%
Hnojiva	€/ha	23,0%	21,8%	20,7%	19,8%	22,1%	21,6%	20,5%	21,6%	22,3%	22,1%
Přípravky na ochranu rostlin	€/ha	21,2%	23,0%	24,0%	23,0%	22,2%	22,2%	21,5%	21,3%	21,2%	20,0%
Zavlažování (voda)	€/ha	0,2%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%
Ostatní specifické náklady	€/ha	2,0%	1,9%	2,2%	2,7%	1,8%	2,0%	2,3%	1,9%	2,0%	2,1%
Nespecifické náklady, z toho:	€/ha	42,0%	42,2%	41,8%	44,0%	43,7%	43,8%	46,0%	45,3%	45,0%	46,5%
Paliva a maziva	€/ha	6,6%	6,2%	6,7%	8,9%	8,9%	7,9%	7,7%	9,3%	10,9%	11,3%
Mechanizace a udržování budov	€/ha	12,7%	11,8%	12,4%	13,3%	13,2%	12,7%	13,3%	11,8%	11,1%	11,6%
Mzdové náklady (smluvní)	€/ha	7,7%	8,0%	7,2%	8,0%	7,4%	8,4%	8,7%	9,1%	8,3%	8,8%
Energie	€/ha	1,8%	1,7%	1,5%	1,9%	1,8%	1,6%	1,6%	1,7%	1,8%	1,8%
Ostatní přímé náklady	€/ha	13,3%	14,5%	13,8%	12,1%	12,5%	13,2%	14,5%	13,2%	12,7%	12,9%
Celkové náklady na hektar	€/ha	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů z FADN (zdrojová data jsou uvedena v **příloze 20**)

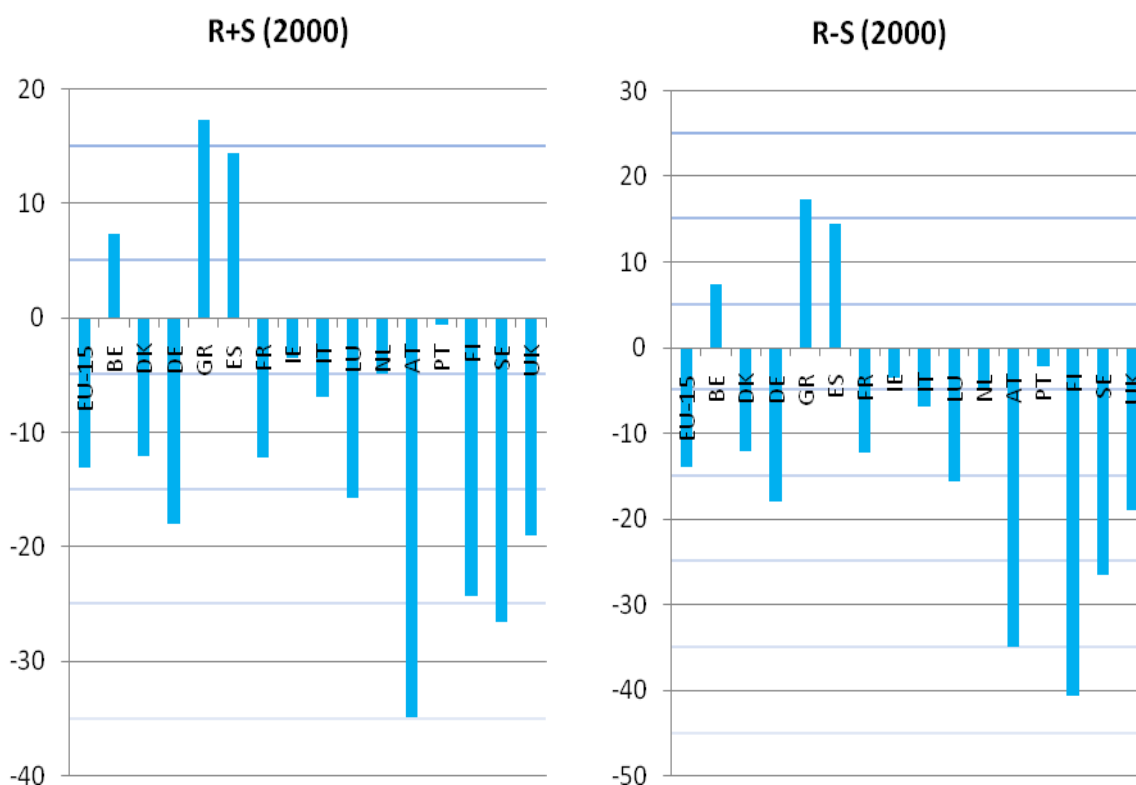
Nákladová rentabilita mléka

V případě mléka byly výpočty učiněny na skupině podniků se specifickým zaměřením na produkci mléka. Vzhledem k omezené dostupnosti údajů o poskytovaných podporách je za podporu považována přímá platba poskytovaná na krávy chované v systému s tržní produkcí mléka a národní platby (včetně Top Up) v hodnotovém vyjádření EUR na tunu vyprodukovaného mléka. Nejsou tedy brány v úvahu jiné podpory, např. LFA, AEO. Nákladový ukazatel, vyjádřený v eurech a vztažený na produkci 1 tuny mléka, zahrnuje: náklady na krmiva (steliva), nákupy za účelem obnovy stáda, dávky na mléko, ostatní specifické náklady, náklady na paliva, maziva a energii, mechanizaci a údržbu budov, celkové mzdové a osobní náklady (smluvní práce, oceněná práce rodinných příslušníků), daně a ostatní poplatky, ostatní přímé náklady, náklady spojené s půdou (včetně ceny pronájmu půdy a odvodu daní z pozemků a nemovitostí) a celkové kapitálové náklady (včetně odpisů a pojištění zemědělských staveb a budov).

Detailní údaje za jednotlivé členské státy jsou uvedeny v **příloze 21**. Na **grafu 21** lze porovnat míru rentability produkce mléka bez započtení podpor a se započtením podpor v roce 2004. Ve srovnání s pšenicí se podpory na mléko se nikterak v konečném výsledku nikterak významně neprojevují. Produkce mléka byla u většiny ze sledovaných členských států ztrátová. Zisku bez ohledu na podpory dosahovaly pouze Belgie, Řecko a Španělsko. V roce 2004 (**graf 22**) již však lze vysledovat vliv podpory na rentabilitu v případě Lotyšska, kdy producentům mléka napomohla k dosažení zisku. V ostatních případech měla vliv na snížení ztrát, nicméně ho lze hodnotit jako velmi malý, neboť se rozdíl pohybuje okolo 3%. Vliv neměla na Českou republiku, Estonsko, Polsko a Slovensko, neboť tyto členské státy na tuto komoditu neposkytovaly ani přímé platby, ani národní platby (Top Up). Národní podpory

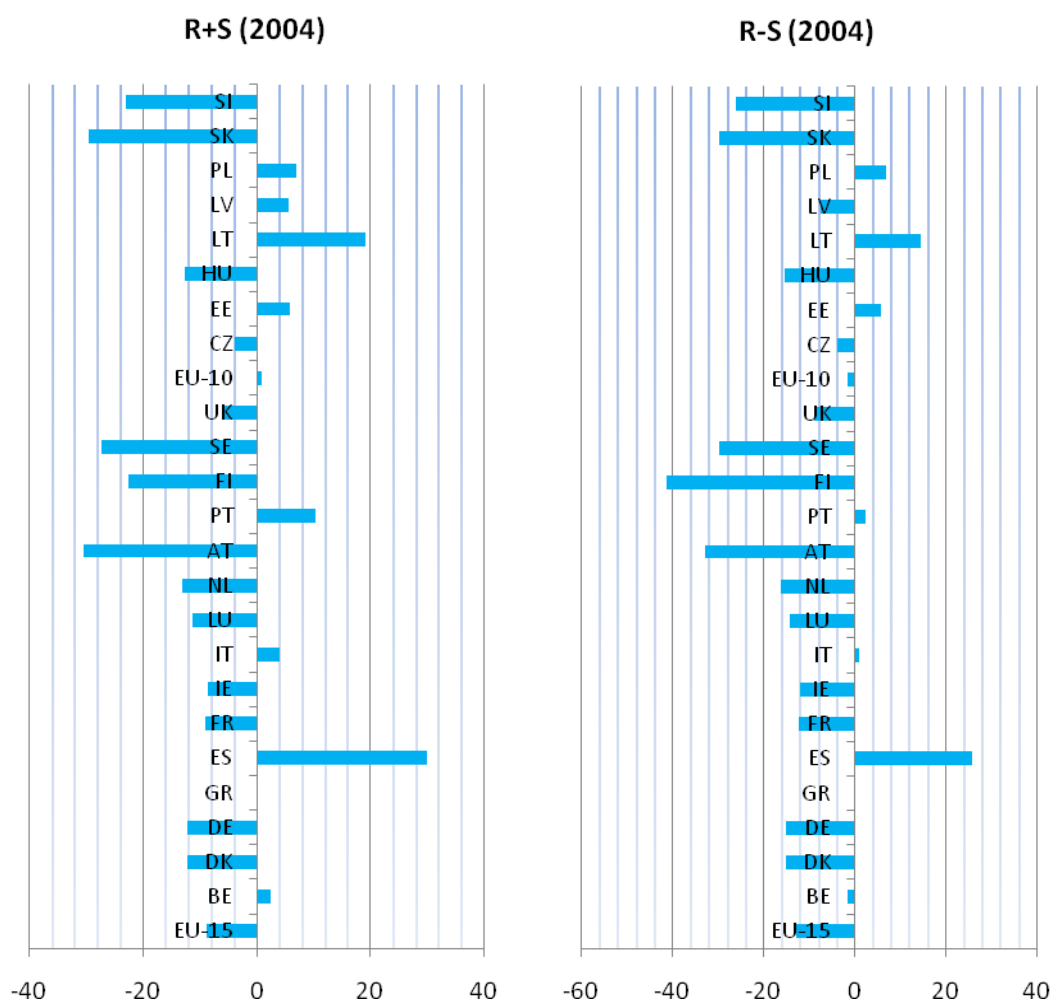
poskytované ve Finsku výrazně snížily ztrátu finským zemědělcům, a to téměř o 20%. Finsko ve všech sledovaných letech poskytovalo vysoké národní podpory. V roce 2006 tyto dosáhly výše 101 EUR na tunu mléka. V pořadí dalšími státy s nejvyššími národními podporami bylo Lotyšsko, které poskytovalo 28 EUR na tunu mléka, následováno Portugalskem s národní podporou ve výši 12 EUR na tunu mléka. Významný vliv je však možné pozorovat v případě Finska a Portugalska Finsko je však charakteristické nejvyššími náklady, mezi členskými státy, na produkci mléka (v roce 2004 dosahovaly výše 601 EUR na tunu mléka, v roce 2006 dokonce 629 EUR na tunu mléka). Následuje ho Slovensko s náklady 510 EUR na tunu mléka v roce 2006. V případě Finska se na vysokých celkových nákladech projevují zejména celkové mzdové a osobní náklady (ve srovnání s Portugalskem jsou v přepočtu na tunu mléka přibližně o 150 EUR vyšší), náklady na mechanizaci a údržbu budov a ostatní přímé náklady (včetně vody). V případě Slovenska jsou to především kapitálové náklady, konkrétně odpisy (ve srovnání s Českou republikou jsou odpisy na Slovensku v přepočtu na tunu mléka o 156 EUR vyšší). Celkové náklady dosahovaly v České republice v roce 2006 výše 329 EUR na tunu mléka.

Graf 21: Míra rentability produkce mléka bez započtení podpor (R-S) a se započtením podpor (R+S) v roce 2004

Zdroj: vlastní výpočty na základě dat z FADN (zdrojová data jsou uvedena v **příloze 21**)

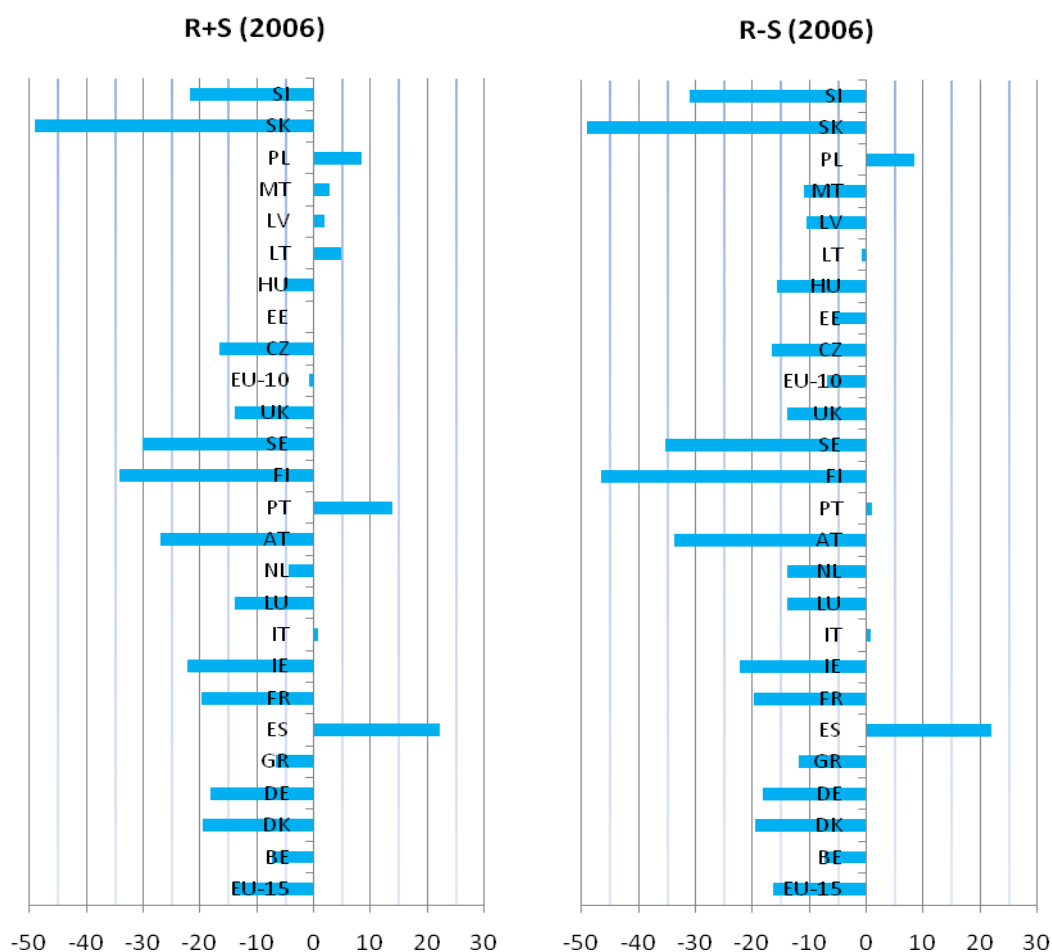
Graf 22: Míra rentability produkce mléka bez započtení podpor (R-S) a se započtením podpor (R+S) v roce 2004

Zdroj: vlastní výpočty na základě dat z FADN (zdrojová data jsou uvedena v **příloze 21**)

Na **grafu 23** lze porovnat míru rentability produkce mléka bez započtení podpor a se započtením podpor v roce 2006. Produkce mléka byla u většiny ze sledovaných členských států opět ztrátová. Vliv podpory na rentabilitu lze pozorovat v případě Slovinska, Maďarska, Finska, Rakouska a Nizozemí, u kterých se ztráty snížily v průměru o 10%, významný vliv měla podpora v případě Estonska, kdy zemědělcům plně vykompenzovala ztráty, a v případě Malty, Lotyšska, Litvy a, kdy napomohla producentům mléka k dosažení zisku. Dosahovaný zisk významně navýšila portugalským producentům. V ostatních případech měla vliv na snížení ztrát, nicméně ho lze hodnotit jako velmi malý (do 5%). Belgie, Dánsko, Německo Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko neposkytovaly zemědělcům přímé podpory na mléko, neboť přešly z poskytování couplovaných podpor na podpory decouplované. Česká republika, Polsko a Slovensko neposkytovaly v roce 2006 žádné podpory na mléko.

Graf 23: Míra rentability produkce mléka bez započtení podpor (R-S) a se započtením podpor (R+S) v roce 2006

Zdroj: vlastní výpočty na základě dat z FADN (zdrojová data jsou uvedena v **příloze 21**)

Z učiněných analýz rentability u komodit pšenice a mléka je zřejmý jen malý vliv na rentability produkce. V případě pšenice se u většiny členských států rentabilita bez započtení podpor pohybovala až do roku 2006 v kladných hodnotách, nicméně v reálném vyjádření postupem času klesá z důvodu rostoucí ceny paliv a maziv. Je zřejmé, že cena ropy tak bude mít v dalších letech rozhodující vliv na rentabilitu produkce pšenice. U komodity mléka, kde se většina členských států pohybuje hluboko pod hranicí rentability mají podpory význam jako částečná kompenzace ztrát zemědělcům. Nicméně největší vliv z těchto podpor měly národní podpory, nikoliv přímé platby poskytované z rozpočtu EU. Rentabilita bez započtení podpor, posuzovaná na celkově za zemědělství v jednotlivých členských státech, dosahuje u většiny kladných hodnot. U zbylých členských států (mezi nimi je i Česká republika) vykazuje vývoj zlepšující se trend. S ohledem na všechna tato zjištění lze říci, že případná volba možnosti 3, spočívající v postupném snižování až úplném zrušení přímých plateb, by neměla mít na členské státy, ani na Českou republiku. Je třeba si však uvědomit, že analyzován byl pouze trh EU jako uzavřená skupina. Vliv nečlenských zemí EU nebyl brán v potaz a před zrušením přímých plateb by bylo nezbytné učinit ze strany EK detailnější rozbor v tomto ohledu.

9. Vývoj zemědělství ČR

Ve 30. letech 20. století byly úrovně výnosů, produktivita živočišné výroby i celková intenzita českého zemědělství srovnatelná s úrovní zemí západní Evropy a hospodaření bylo založeno na rodinných farmách a soukromé formě vlastnictví, a zatímco ještě před druhou světovou válkou patřilo mezi nejrozvinutější ve střední Evropě, v období socialismu došlo ke kolektivizaci zemědělství, centrálnímu plánování a zaostávání za vývojem zemědělství v západoevropských zemích. Po pádu socialistického režimu resp. v roce 1991 byl vytvořen Program hospodářské reformy. Jeho cílem byla transformace českého zemědělství. Transformace spočívala ve změně vlastnictví půdy a zemědělského majetku formou restituce, privatizace a transformace (**tabulka 17**), v liberalizaci cen a v přeměně na tržně orientované a v mezinárodním měřítku konkurenceschopné zemědělství. Takováto změna musela být primárně doprovázena změnou legislativy a národních institucí a také řadou pobídek pro producenty, zpracovatele i obchodníky. [75]

Tabulka 17: Vývoj podnikatelské struktury v zemědělství

Podnikatelská forma	1989			1993			2001		
	Počet	Prům. výměra z. p. (ha)	Podíl na z. p. ČR (%)	Počet	Prům. výměra z. p. (ha)	Podíl na z. p. ČR (%)	Počet	Prům. výměra z. p. (ha)	Podíl na z. p. ČR (%)
Podniky fyzických osob	3205 ¹⁾	4 ¹⁾	0,4 ¹⁾	52 003	15	18,2	35 219	29	26,6
Právnícké osoby celkem	1 198	8 822	86,7	2 907 ⁴⁾	2926 ⁴⁾	64,7 ⁴⁾	2 991	1 007	73,4
Obchodní společnosti				1 270	573	17,1	2 095	887	44,1
- Společnosti s r.o.							1 437	631	21,3
- Akciové společnosti							618	1 492	22,3
Družstva	1 024	2 561	61,4	1 334 ²⁾	1 587	49,4	728	1 464	28,2
Ostatní (státní podniky)	174	6 261	25,3	303 ²⁾	2 168	15,3	168	274	1,1
Celkem	4 403			54 910	135 ³⁾		38 210	101	

1) kvalifikovaný odhad

2) údaje statistického registru organizací

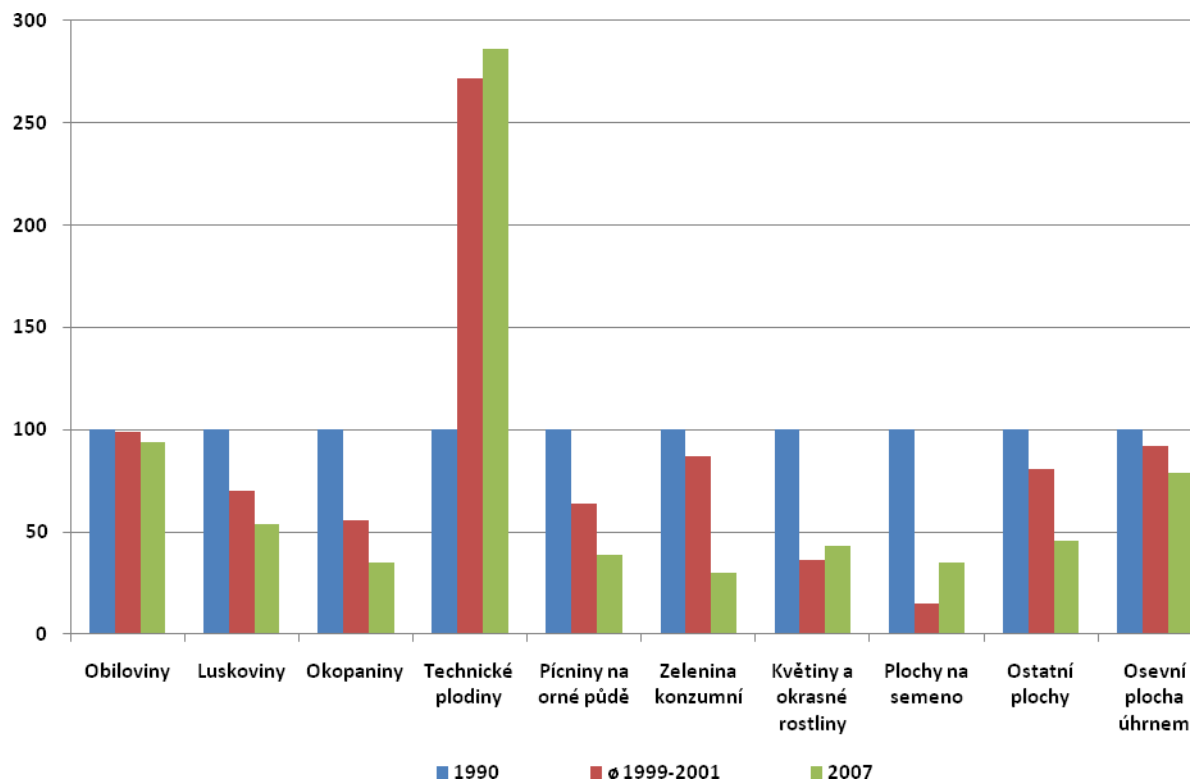
3) bez zemědělců do 1 ha z.p.

4) nezahrnutý všechny právnícké osoby

Zdroj: ČSÚ, Zprávy o stavu zemědělství ČR

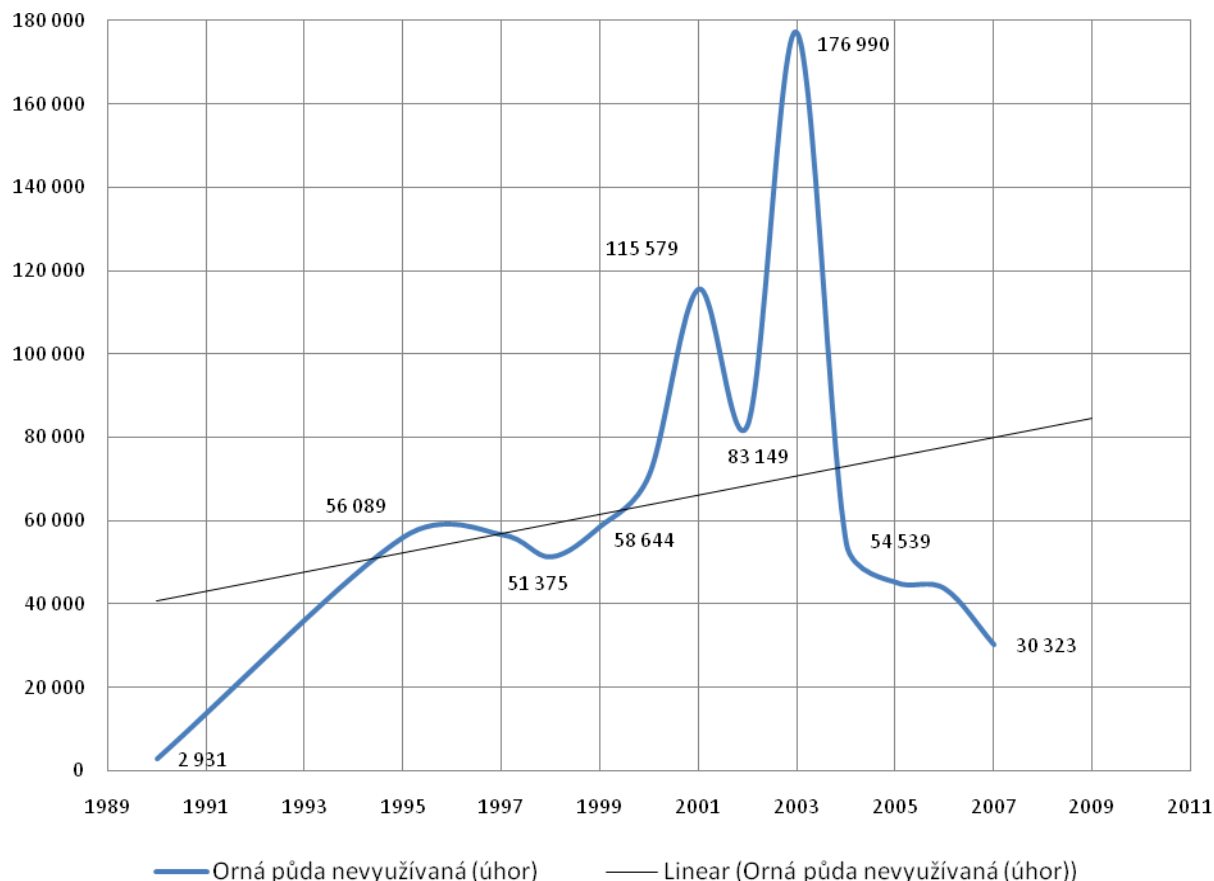
Je zřejmé, že se jednalo o proces velmi složitý a dlouhodobý, který byl současně doprovázen propadem zemědělské výroby (**příloha 5**). Propad zemědělské výroby se však nezastavil ani po vstupu ČR do EU a pokračuje až dodnes.

Graf 24: Vývoj osevních ploch hlavních skupin zemědělských plodin (index 1990 = 100)

Zdroj: zpracováno na základě údajů Českého statistického úřadu

graf 25: Orná půda nevyužívaná (úhor) v ha

Zdroj: zpracováno z údajů Českého statistického úřadu

Proces transformace českého hospodářství byl doprovázen velkými přesuny majetkovými i finančními a způsobil šok pro celou ekonomiku a zejména pak zemědělství. Zatímco však dramatický propad hrubého domácího produktu (HDP) během prvních let transformace se postupně stabilizoval a po roce 1993 začal růst, propad zemědělské produkce byl dlouhodobý a v určité podobě přetrvává dodnes. Pokles hrubé zemědělské produkce v letech 1989-2001 převyšoval úroveň 30 %, přičemž pokles živočišné produkce činil více než 36 % a pokles rostlinné produkce téměř 23 % (**tabulka 18**)

Tabulka 18: Vývoj hrubé zemědělské produkce v ČR v letech 1989-2001

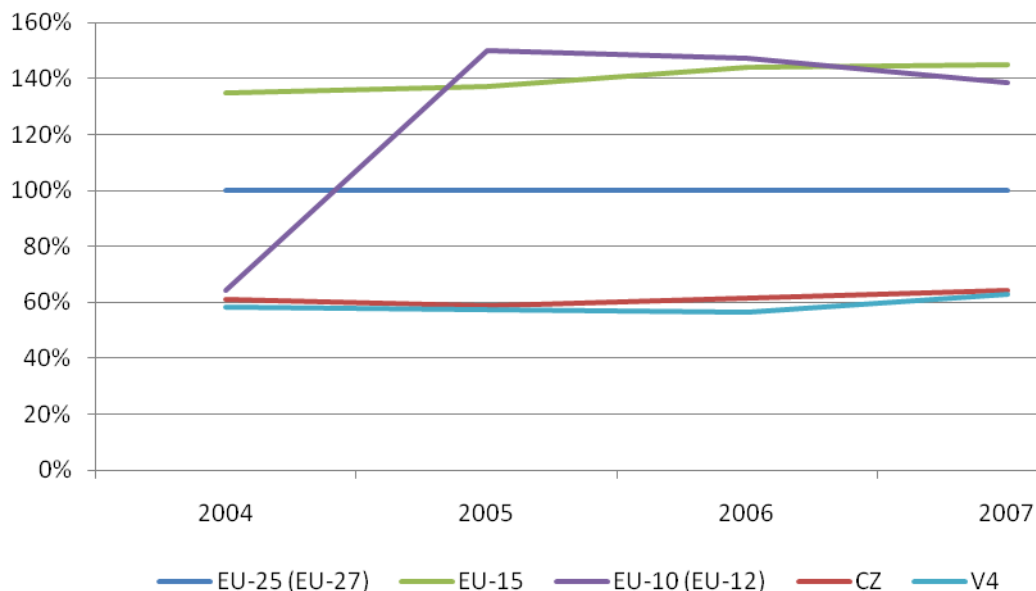
Ukazatel	1989	2001	Index 2001/1989 (%)	Průměr za období		Index 1998/01 1989/91 (%)
	mld. Kč (stálé ceny r. 1989)			1989 - 1991	1998 - 2001	
				mld. Kč (stálé ceny r. 1989)		
hrubá zemědělská produkce, z toho:	108,6	75,3	69,34	103,8	75,8	73,03
- hrubá rostlinná produkce	44,7	34,5	77,18	44	34,8	79,09
- hrubá živočišná produkce	63,9	40,8	63,85	59,8	41	68,56

Zdroj: ČSÚ, výpočty VÚZE

Celková produkce vyjádřená v Kč/ha je v ČR velmi nízká ve srovnání s jinými zeměmi EU-27 a pohybuje se na úrovni průměrné produkce států Visegrádské čtyřky (ČR, Polsko,

Maďarsko a Slovensko) tzv. V-4 tj. na 60% průměru EU-27. Vývojový trend u nových členských států významně ovlivňuje Malta, pro kterou nejsou údaje z FADN z roku 2006 a jejíž intenzita produkce je téměř desetinásobně vyšší než je průměrná intenzita produkce v EU-27. Na tomto má podíl zejména vysoká produkce živočišné výroby. Pokles produkce v roce 2007 je zapříčiněn vstupem Bulharska a Rumunska, tedy dvou zemí s velmi nízkou intenzitou produkce, do EU.

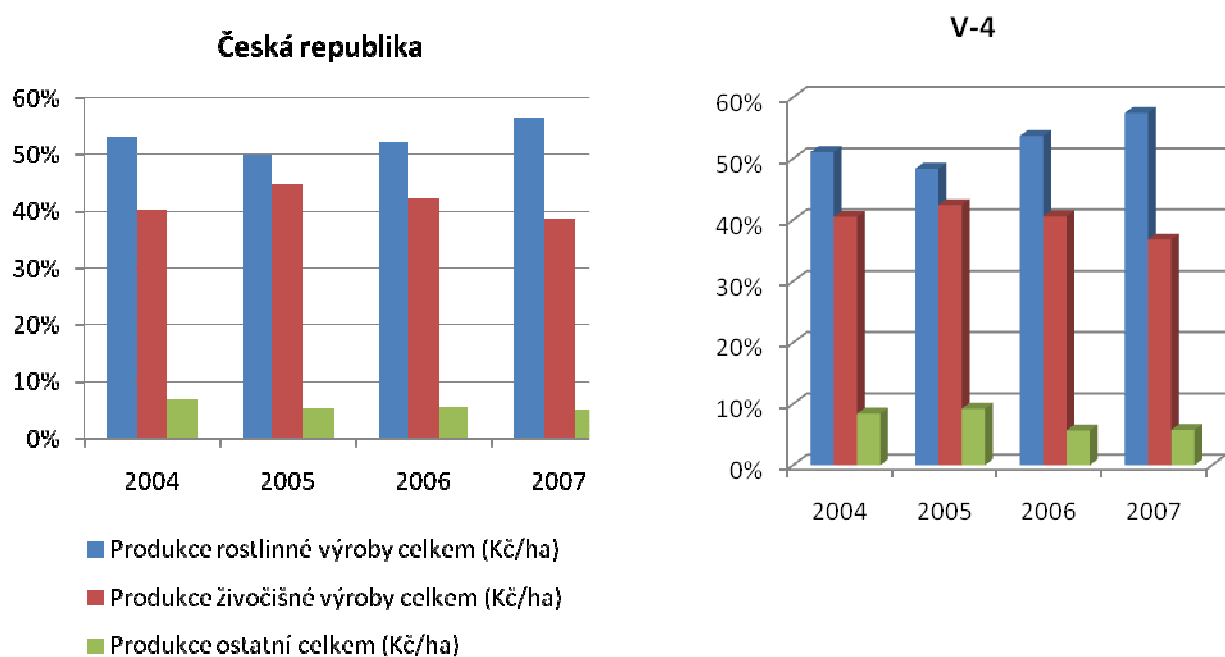
Graf 26: Vývoj celkové produkce ve vybraných zemích EU

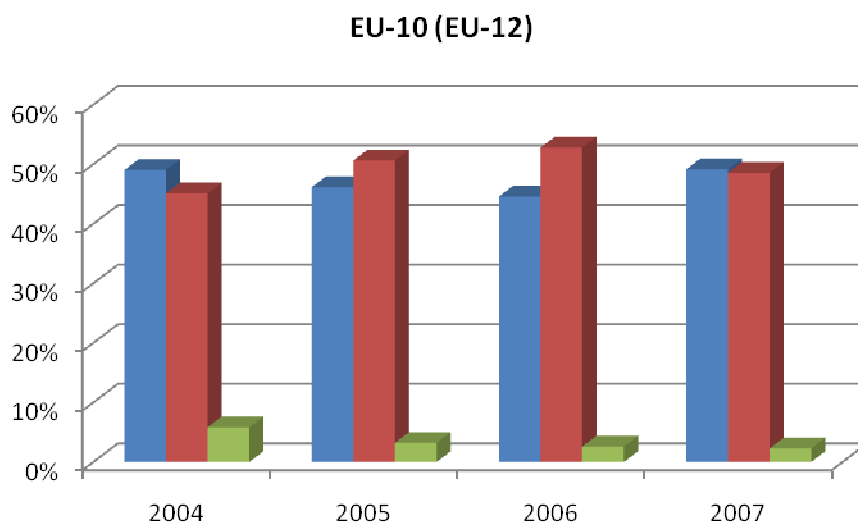
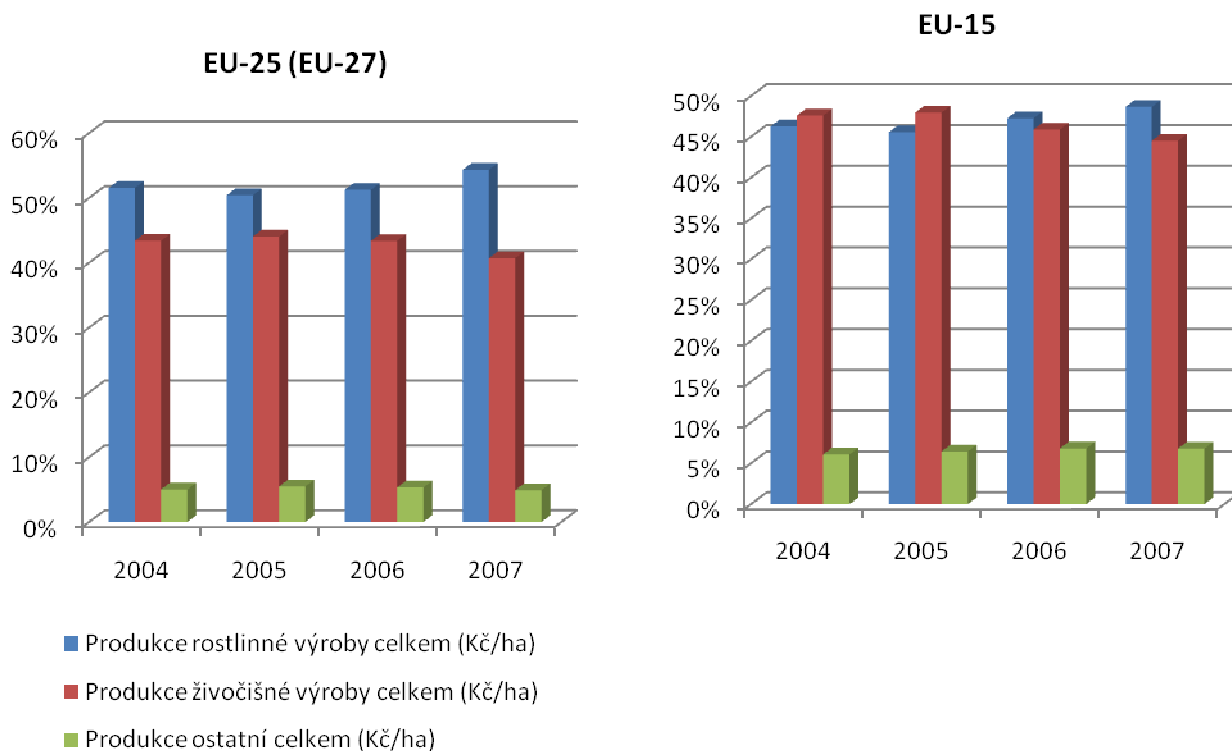

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů z FADN (zdrojová data jsou uvedena v **příloze 22**)

Nízká produkční výkonnost ČR i V-4 je dána strukturou produkce, ve které převládá rostlinná produkce nad produkcí živočišnou. Podíl rostlinné produkce, živočišné produkce a ostatní produkce ve vybraných ekonomikách EU je zachycen na **grafu 27**.

Graf 27: Struktura zemědělské produkce v ČR a ve vybraných státech EU

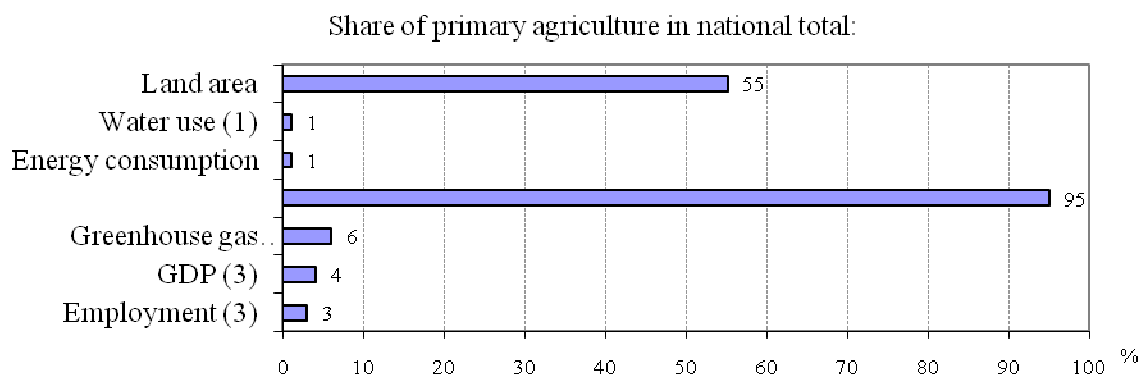
Zdroj: vlastní výpočty na základě dat z FADN (zdrojová data jsou uvedena v **příloze 25**)

Propad produkce nezastavila ani skutečnost, že ČR vstoupila do EU a podpory do zemědělství se tak více než zdvojnásobily. Příčin je vedle zmíněné struktury několik:

1) Pokles podílu zemědělství na HDP

Jedním z důvodů propadu zemědělské produkce je pokles podílu zemědělství na HDP ze 7 % v roce 1990 na 4 % v roce 2004 za současného propadu podílu zemědělství na zaměstnanosti, a to z 10 % na 3 % v roce 2004, což je jeden z největších poklesů v zemích OECD.

Graf 28: Národní Agroenvironmentální a ekonomický profil: Česká republika, období 2002-2004

(1) Data za období 2001-03

(2) Data za rok 2001

(3) Data za rok 2004

Zdroj: Environmental Performance of Agriculture in OECD countries since 1990, OECD 2008 (ISBN 978-92-64-04092-2)

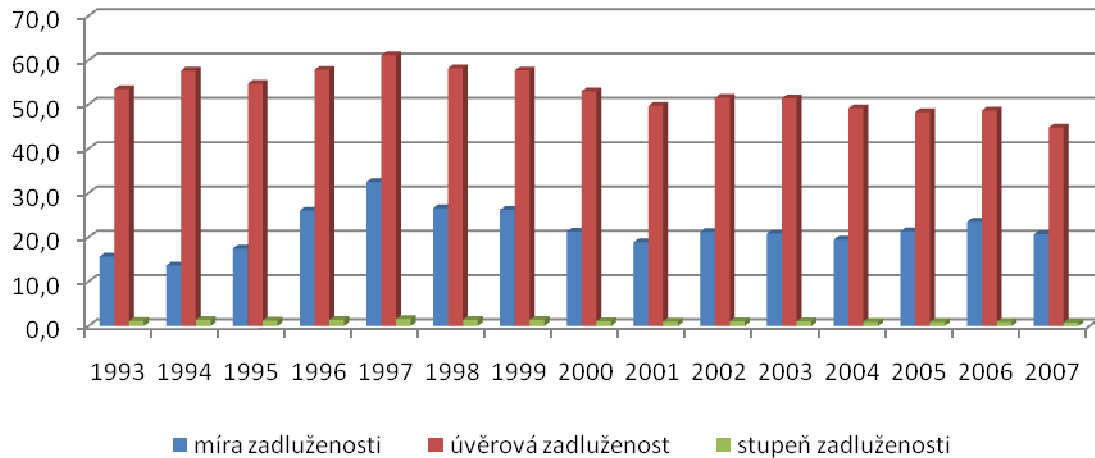
2) Změna cíle současného zemědělství oproti cíli před rokem 1989

Před rokem 1989 bylo zemědělství orientováno na maximalizaci produkce z důvodu dosažení plné soběstačnosti v zemědělských produktech mírného pásma za současného udržení nízkých cen potravin, a to intenzivním hospodařením ve všech oblastech republiky a zvyšováním nízkých výnosů nadměrným užíváním průmyslových hnojiv a přípravků na ochranu rostlin. Přebytky byly posléze vyváženy do zemí RVHP a SSSR. Na počátku 90. let došlo ke zrušení dosavadního dotační politiky, která se přeorientovala na podporu privatizace, transformace a restrukturalizace zemědělství. Z důvodu liberální politiky státu a záměru ponechat zemědělství působení volnému trhu došlo nejen ke změně účelu poskytování dotací, ale i k poklesu jejich objemu a změně formy jejich poskytování, což v době nedostatku kapitálu v odvětví způsobené zejména transformační zadlužeností vyústilo v krizi v zemědělském sektoru.

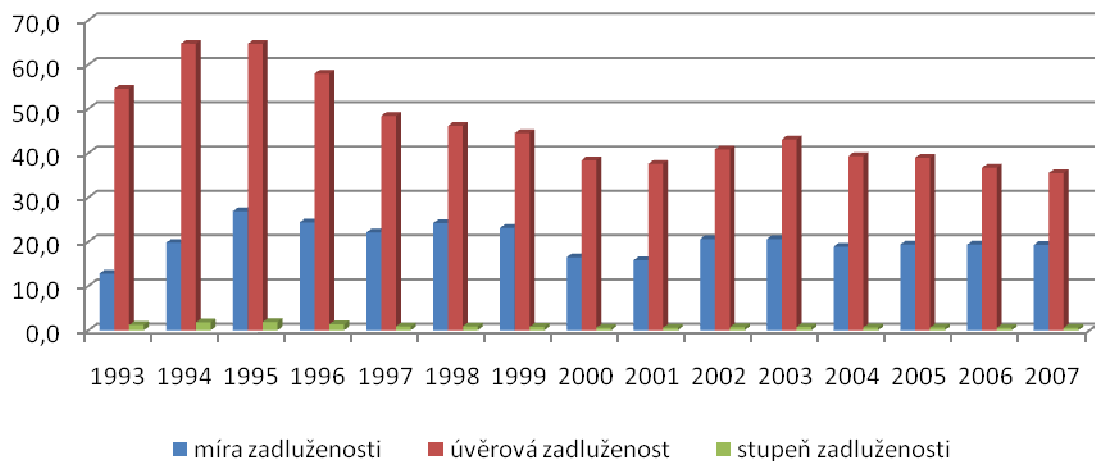
3) Zadluženost podniků

Vysoká zadluženost podniků z důvodu jejich transformace (příloha 6) byla další významných příčin poklesu zemědělské produkce a propadu českého zemědělství. Podíl na dluhu měly transformační podíly (dluhy zemědělských družstev vůči bývalým členům družstev, kteří jej opustili), dluhy farem vůči státu z privatizace hmotného majetku a další nemalé dluhy měly farmy založené v rámci restitucí. Vysoká zadluženost zemědělských podniků a také složitost vypořádání restitučních nároků, která zpomalovala privatizaci podniků, byly příčinou omezených investic do modernizace technologií, strojů a výrobních kapacit. Tendence vývoje zadluženosti je zachycena na grafu. Z něho je zcela zřejmé, že pokles je stále stejně pozvolný jako před vstupem do EU a dotační politika tuto nijak neovlivnila. Mírný nárůst úvěrové zadluženosti a tím také celkové míry zadluženosti v letech 2001 – 2003, který je pozorovatelný ve všech sledovaných skupinách, lze přičítat snahám o přizpůsobení se vlivům evropské integrace.

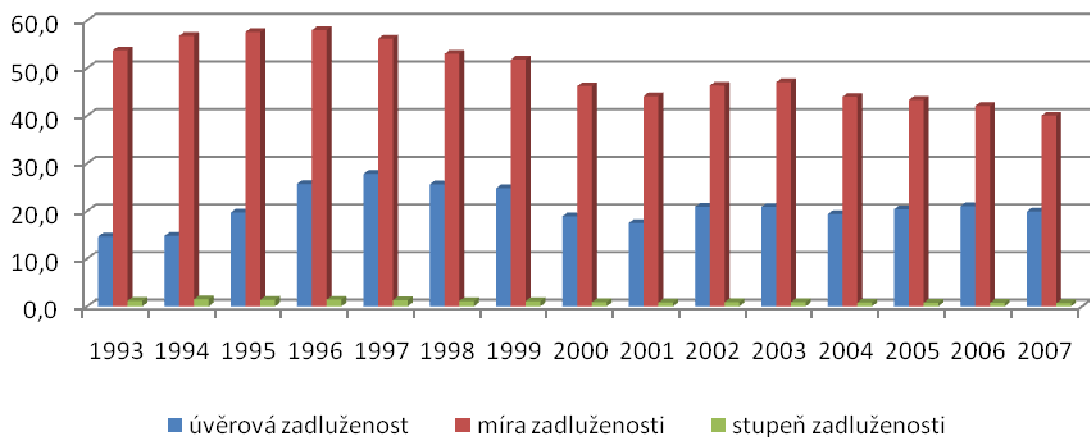
zemědělská družstva

obchodní společnosti

právnícké osoby celkem

Zdroj: vlastní výpočty na základě dat ze Zpráv o stavu zemědělství ČR a výběrových šetření FADN (zdrojová data jsou uvedena v příloze 6)

4) Pokles produkce živočišné výroby

Za další příčinu poklesu zemědělské produkce a propadu českého zemědělství lze označit dlouhodobý pokles v živočišné výrobě způsobený poklesem poptávky po potravinách živočišného původu, zejména pak po hovězím mase, mléce a mléčných výrobcích. U mléčných výrobků se pokles týkal zejména spotřeby másla živočišného původu, která byla nahrazena zvýšenou spotřebou margarínu vyrobeného z rostlinných tuků. Dlouhodobý pokles spotřeby potravin živočišného původu a špatné hospodářské výsledky přiměly zemědělce ke snižování stavu hospodářských zvířat.

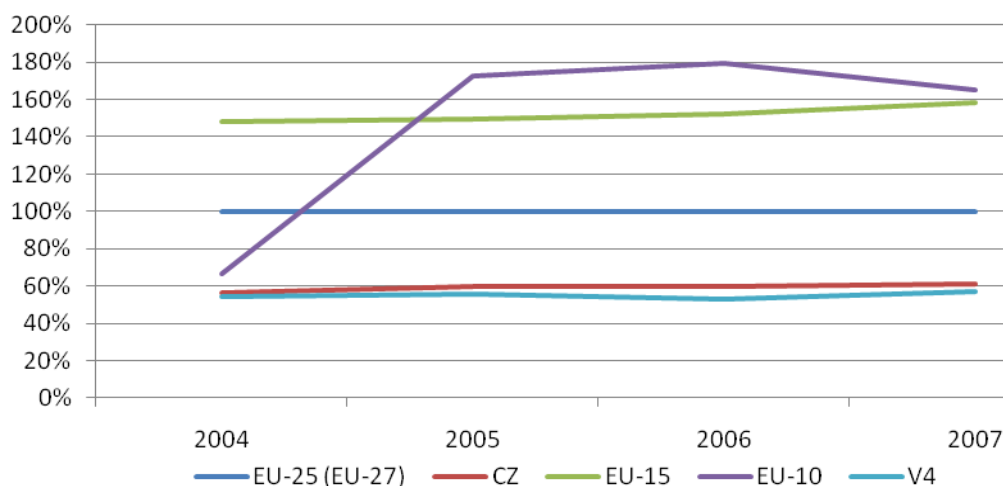
Tabulka 19: Vývoj stavů hospodářských zvířat (tis. ks)

Rok	1989	1994	2001	2003	2009	index 94/89	index 01/89	index 03/89	index 09/89
Skot	3 481	2 161	1 582	1 474	1 363	62,08	45,45	42,34	39,16
z toho: krávy	1 247	830	611	590	560	66,56	49,00	47,31	44,91
Prasata	4 686	4 071	3 594	3 363	1 971	86,88	76,70	71,77	42,06
z toho: prasnice	312	295	293	283	142	94,55	93,91	90,71	45,51
Ovce a berani	399	196	90	103	183	49,12	22,56	25,81	45,86
Koně	27	18	26	20	28	66,67	96,30	74,07	103,70
Drůbež	32 480	24 974	32 043	26 873	26 491	76,89	98,65	82,74	81,56
z toho: slepice	15 700	12 556	11 677	7 044	6 464	79,97	74,38	44,87	41,17

Zdroj: Stavů hospodářských zvířat, ČSÚ (http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zem_cr), vlastní výpočty

Intenzita živočišné výroby vyjádřená jako celková produkce živočišné výroby v Kč/ha je v ČR velmi nízká a pohybuje na úrovni 60% průměru EU-25 (EU-27). Má shodnou tendenci vývoje v porovnání se zeměmi V-4. Vysoký nárůst produkce živočišné výroby je u EU-10 je způsoben zahrnutím Malty až od roku 2005 (data za rok 2004 nejsou ve FADN dostupná). Intenzita živočišné výroby je na Maltě téměř desetinásobně vyšší než je průměr EU-27 (EU-25) a dosahuje dvojnásobku intenzity živočišné výroby v Nizozemí. Zároveň následný pokles u EU-12 v roce 2007 je způsoben přistoupením Bulharska a Rumunska resp. zemí s velmi nízkou produkcí živočišné výroby. Bulharsko se pohybuje na úrovni pouhých 30 % průměru EU-27, Rumunsko na úrovni 50 % průměru EU.

Graf 29: Vývoj produkce živočišné výroby

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů z FADN (zdrojová data jsou uvedena v příloze 24)

5) Ekonomická situace zemědělských podniků

Neexistující koncepce agrární politiky do roku 1998 působila nepříznivě na ekonomickou situaci zemědělských podniků. Přispívala tak k prohloubení zadluženosti podniků, která vedla k zanedbávání péče o kvalitu půdy (snížení intenzifikačních vstupů – hnojiv a chemických prostředků zhruba na třetinovou úroveň v porovnání se stavem před zahájením transformace a v porovnání s EU – 75,9 kg čistých živin/ha zemědělské půdy oproti 222,8 kg čistých živin/ha zemědělské půdy, energie a vody), péče o zemědělský majetek (budovy, stroje) a k zastavení technologického rozvoje. Zastavením investic do zemědělské techniky vedla k vysokému navýšení fixních nákladů. Až dotace k úrokům a garance jistiny investičních úvěrů poskytované prostřednictvím PGRLF a později také prostředky z fondů EU poskytované v rámci programu SAPARD a Operačního programu pro Rozvoj zemědělství napomohly k modernizaci zemědělské techniky a strojů. Další z příčin celkového podinvestování českého zemědělství byla nízká úroveň podpor do zemědělství. V letech 2000 – 2001 činil standardní ukazatel produkčních podpor (% OPP) v našem zemědělství 16 % zatímco v EU 34 % (tabulka 20).

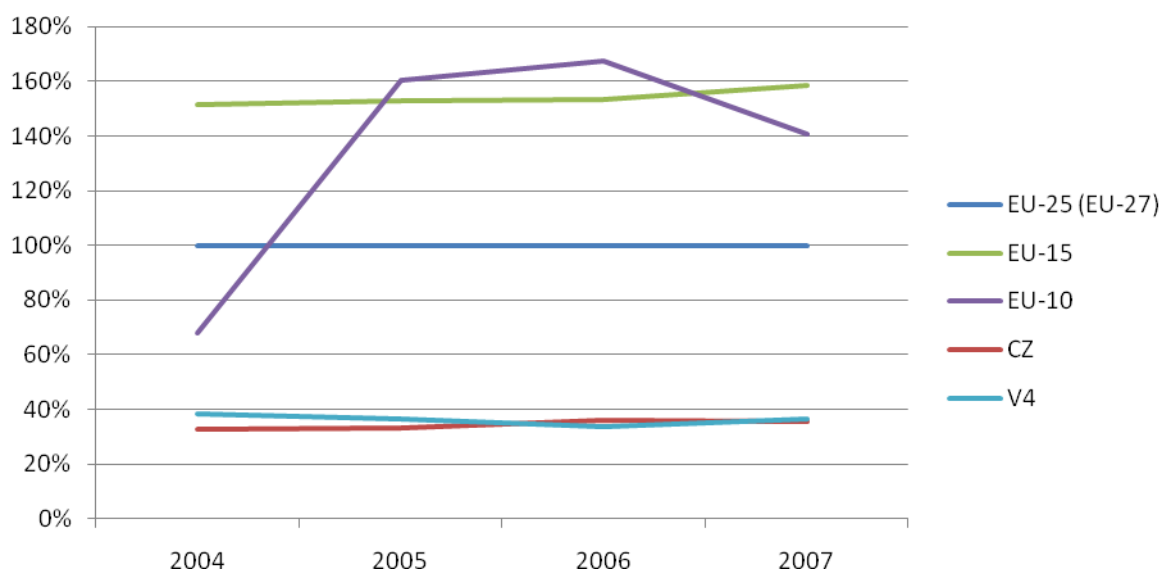
Tabulka 20: Mezinárodní srovnání vývoje transferů do zemědělství podle % OPP

Země – region	1986 - 1988	1999	2000	2001
ČR	38	24	16	17
Slovensko	35	25	23	11
Maďarsko	17	23	20	12
Polsko	4	19	7	10
EU	42	39	34	35
OECD	38	35	32	31

Zdroj: Agricultural Policies in OECD Countries 2002, OECD, ISBN 92-64-19764-8 – No. 52457 2002

Hodnota aktiv českého zemědělství je v porovnání s EU-27 velmi nízká a pohybuje se na úrovni zemí V-4 a pod hranicí 40% průměru EU-25 (EU-27). Pozici nových členských států vylepšuje Malta, kde je hodnota celkových aktiv desetinasobně vyšší, než je průměr EU. Tato aktiva jsou tvořena zejména produkcí živočišné výroby.

Graf 30: Vývoj celkových aktiv

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů z FADN (zdrojová data jsou uvedena v příloze 26)

6) Dotační politika

Na poklesu produkce se nemalou měrou podílela také dotační politika realizovaná v období transformace. Před rokem 1989 byly přebytky vyváženy do zemí RVHP a zejména pak do SSSR. Dotační politika byla založena na tzv. produkčně ekonomických skupinách (PES) přičemž zemědělské podniky působící v nejméně úrodných oblastech dostávaly tzv. diferenciální příplatky [62], zatímco zemědělské podniky působící v nejvíce úrodných oblastech platily pozemkovou daň [93]. Snaha o neustálou intenzifikaci produkce a tlak na dosažení vyšších výnosů i v méně příznivých a nepříznivých oblastech, mimo jiné také jako důsledek nastavení dotační politiky, vedla nejen k nadměrnému užívání průmyslových hnojiv, k používání nevhodných agrotechnických postupů majících za následek splav průmyslových hnojiv i živin do vodních toků, ale také rozorávání půdy velmi často za účelem pěstování širokořádkových plodin na svažitých pozemcích majících za následek ohrožení půdy vodní a větrnou erozí. Tato dotační politika byla počínaje rokem 1993 zrušena²³ a ve spojení se ztrátou odbytišť v zemích RVHP a zadlužeností zemědělských podniků to v konečném důsledku významně přispělo ke krizi v celém zemědělském sektoru. Nová dotační politika byla vytvořena schválena až v roce 1997²⁴ a zaměřila se zejména na podporu mimoprodukčních funkcí zemědělství.

Úplné zrušení dotační politiky a neexistence jakékoliv podpory zemědělským subjektům v době jejich vysoké zadluženosti by ještě více prohloubila krizi v sektoru zemědělství. Akutní potřeba investic do zemědělského sektoru a do modernizace technologií a na druhou stranu nedostupnost komerčních úvěrů z důvodu vysoké zadluženosti zemědělských podniků a jejich vysoké rizikovosti pro bankovní instituce musela být řešena systémově na republikové úrovni. Bylo nezbytné vytvořit systém, který by zajistil stávajícím i nově začínajícím subjektům výraznou garanci, aby se pro ně staly úvěry od bank dostupnou formou zajištění. Za tímto účelem byl v roce 1993 založen²⁵ Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond (PGRLF), který poskytoval garanci úvěrů a dotaci úroků z úvěrů. Dosud umožnil čerpat úvěry pro české zemědělce v objemu více než 113 mld. Kč²⁶. Transformační zadluženost zemědělských podniků se v průběhu doby významně snížila, nicméně s ohledem na stále vysokou podinvestovanost sektoru zemědělství v ČR a také finanční krizi, která má mimo jiné dopad na dostupnost bankovních úvěrů pro podnikatelské subjekty, je tento druh podpory, který se ukázal být velice efektivním nástrojem, stále potřebný a měl by být proto zachován. Vedle garance úvěrů bylo třeba se zabývat také problematikou regulace trhu produktů zemědělské výroby, zejména pak problematikou přebytků agrárních komodit. Za tímto účelem byl zřízen Státní fond tržní regulace²⁷ (SFTR). V letech 1994 -1996 byly přímé tržní intervence orientovány pouze na potravinářskou pšenici a mléčné výrobky. Od roku 1998 bylo spektrum podporovaných komodit rozšířeno o ostatní obiloviny, mléko a hovězí maso a dále byly poskytovány vývozní subvence v podobě dotace úrokových sazeb. V roce 2000 bylo třeba řešit nadprodukcí brambor a přebytek jatečných prasat, proto byly poskytovány subvence na vývoz bramborového škrobu a na vývoz jatečných prasat. SFTR byl v roce 2000 zrušen a nahrazen Státním zemědělským intervenčním fondem²⁸ (SZIF). SZIF rozšířil svoji

²³ Zákon č. 42/192 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech a Zákon č. 286/1992 Sb., o daních z příjmu

²⁴ Zákon č. 252/1997, o zemědělství; Nařízení vlády č. 341/1997 kterým se stanovují podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství, k podpoře aktivit podílejících se na udržování krajiny a programy pomoci k podpoře méně příznivých oblastí

²⁵ Usnesení vlády ČR č. 337/1993 ze dne 23. června 1993

²⁶ <http://www.pgrlf.cz/pgrlf/historie.php>

²⁷ Zákon č. 472/1992 Sb., o Státním fondu tržní regulace v zemědělství

²⁸ Zákon č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu

činnost o zavedení produkčních kvót mléka, o zavedení a poskytování dotace za uvedení půdy do klidu a podpor na nepotravinářské využití zemědělské produkce (podpora prodeje řepky olejné) a jiné podpory (vývoz jatečného skotu, vývoz sladu). Od roku 2004 je SZIF akreditovanou platební agenturou, která administruje všechny podpory ze zdrojů EU směřující do sektoru zemědělství.

Od roku 1998 začaly být poskytovány také přímé platby. Výše platby byla závislá na administrativní ceně půdy. Cílem této platby byla obecná podpora zemědělství (údržby krajiny), zvláště pak organického zemědělství, zalesňování půdy a podpora chovu přežvýkavců v méně příznivých oblastech prostřednictvím dotací na chov krav a ovcí a na produkci hovězího masa.

Významnou pomocí pro zemědělské podniky se staly podpory v rámci tzv. předvstupní pomoci poskytované z programu SAPARD v letech 2002-2006 (prostředky alokovány v letech 2000-2003), jejichž výše dosáhla 122,5 mil. EUR (cca 3,9 mld. Kč), (viz **příloha 8** „Přehled alokací, uzavřených závazků a proplacených projektů v rámci SAPARD k 30. 11. 2005 dle opatření“), přičemž téměř 20 % těchto prostředků (**tabulka 21**) bylo směřováno jako investice do zemědělského majetku a stejná částka na zlepšování zpracování a marketingu zemědělských produktů a produktů z rybolovu.

Tabulka 21: Podíl jednotlivých opatření na proplacených projektech v rámci SAPARD k 30. 11. 2005

	proplacené projekty k 30. 11. 2005		
	veřejné prostředky	z toho podíl EU	%
Priorita I - Zvyšování konkurenceschopnosti zemědělství, z toho:	2 461 797 748	1 858 394 122	62,90
1.1. Investice do zemědělského majetku	764 280 447	582 645 517	19,62
1.2. Zlepšování zpracování a marketingu zemědělských produktů a produktů rybolovu	770 273 040	580 315 526	19,68
1.3. Zlepšování struktur pro kontrolu kvality, pro kvalitu potravin a ochranu spotřebitele	268 947 095	201 710 291	6,84
1.4. Meliorace a pozemkové úpravy	658 297 166	493 722 788	16,75
Priorita II - Trvale udržitelný rozvoj venkovských oblastí	1 402 900 400	1 066 526 242	36,18
2.1. Renovace a rozvoj vesnic a rozvoj venkovské infrastruktury	973 392 144	738 856 485	25,06
2.2. Rozvoj a diverzifikace hospodářských činností zajišťující rozmanitost aktivit a alternativní zdroje příjmů	416 922 567	318 230 512	10,79
2.3. Metody zemědělské produkce určené k ochraně životního prostředí a uchování krajiny	12 585 689	9 439 245	0,32
Priorita III - Odborná pomoc	30 112 716	23 113 166	0,78
3.1. Zlepšování profesního vzdělávání	19 539 975	14 654 975	0,50
3.2. Technická pomoc	10 572 741	8 458 191	0,29
Celkem	3 894 810 864	2 948 033 530	100

Zdroj: Závěrečná zpráva o programu SAPARD v České Republice

Vstup ČR do EU s sebou přinesl více než dvojnásobné zvýšení podpor do zemědělství. Po vstupu ČR do EU bylo zemědělství podporováno z programů v rámci Operačního programu rozvoje venkova a zemědělství, Horizontálního plánu rozvoje venkova (HRDP),

SOT, přímých plateb a národních doplňkových plateb k přímým platbám a státní podpory. Pro roky 2007-2013 byly platby v rámci Operačního programu rozvoje venkova a zemědělství nahrazeny platbami z Programu rozvoje venkova a zemědělství (EAFRD).

7) Cenové relace

Dalším významným problémem českého zemědělství, který přetrvává do dnešní doby, se staly cenové relace potravinových řetězců. Ceny zemědělských výrobců vzrostly mezi rokem 1989 a 2000 v průměru o 50 %, zatímco ceny vstupů do zemědělství o cca 250%. [60]

ČR patří mezi státy, kde sektor zemědělství z ekonomického hlediska nezajišťuje výraznější roli v objemu HDP. Současně však zemědělství plní svou nezastupitelnou roli v oblasti sociální a environmentální. Primární sektor (zemědělství a lesnictví) vytváří asi 3 % celkové hrubé přidané hodnoty a na zaměstnanosti se podílí 3,8 %. Klíčový význam však představuje potravinářský průmysl, který je jeden z nejdůležitějších v rámci EU. Celkově agropotravinářský průmysl zaujímá cca 13% podíl na celkové evropské zaměstnanosti. Nelze však zapomínat na navazující sektory hospodářství. Z hlediska obou ukazatelů se ČR blíží průměru vyspělejších států EU (v EU-15 vytváří primární sektor 1,9 % hrubé přidané hodnoty a zaměstnává 3,7 % průběžného obyvatelstva) a zejména, co se týče zaměstnanosti, se podstatným způsobem odlišuje od většiny nových členských států (v EU-12 zaměstnává primární sektor 17,1 % obyvatel). [34]

České zemědělství je charakterizováno **výrazným zastoupením velkých zemědělských podniků**, čímž se nápadně liší od struktury evropského zemědělství tvořeného z velké části malými, často rodinnými, farmami. Průměrná plocha obdělávané půdy na jeden podnik dosahuje v ČR **sedminásobku evropského průměru** (84,2 ha oproti 11,9 ha) [34]. Podobné rozdíly je možné zaznamenat také u struktury zaměstnanosti. V EU tvoří farmáři a jejich rodinní příslušníci 83,6 % **stálé pracovní síly v zemědělství**, v ČR je to jen 21,5 % [12]. Nadprůměrná velikost farem je určitou výhodou, která by měla českým zemědělským podnikům umožnit dosahovat **úspor z rozsahu a současně diverzifikovat produkci, a tím minimalizovat riziko nestabilních příjmů**. Na druhou stranu přináší tento fakt ekonomické zápory, které plynou **z vysokého podílu pronajaté půdy** a **nákladů na mzdy pracovníků v zaměstnaneckém poměru**, které se promítají do vyšších nákladů (ČR patří mezi země s nejvyšším podílem těchto nákladů).

9.1. ČR v kontextu budoucího vývoje SZP

V kontextu tří možných scénářů budoucí SZP navržených EK a s ohledem na stav zemědělství ČR v porovnání s EU-27 (EU-25) má ČR možnost zastávat obhájce zachování varianty 1 tj. status quo, nebo požadovat rozvinutí varianty 2.

Varianta 1 je pro ČR výhodná, neboť úroveň přímých plateb se bude v ČR v roce 2013 pohybovat téměř na průměru přímých plateb přepočtených na způsobitelnou plochu a příjemce (**příloha 17**). Nicméně tato varianta je nepřijatelná pro zbylé nové členské státy a ani ČR

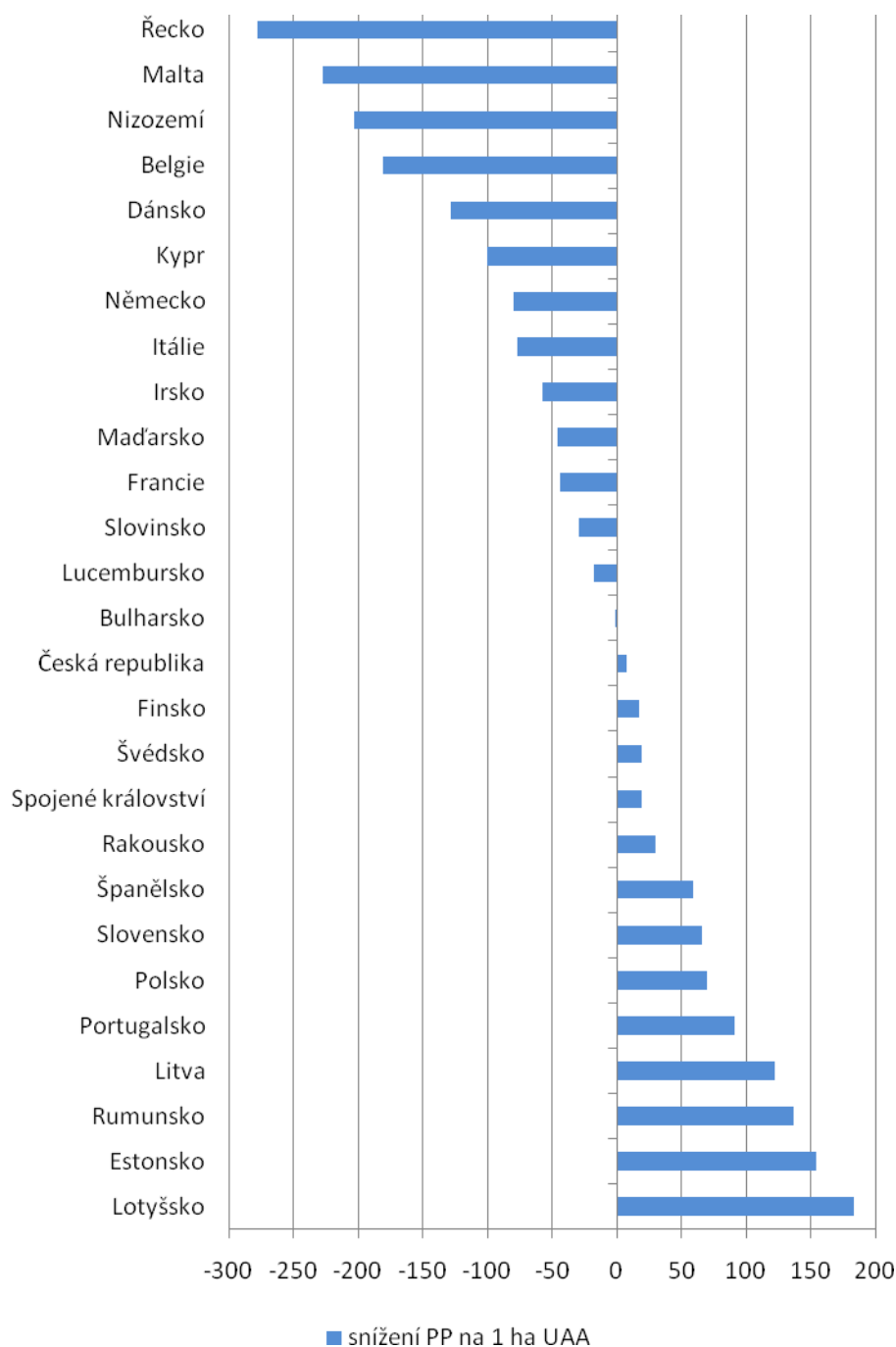
se k této variantě oficiálně nepřiklání. Důvodem je nespravedlivé nastavení přímých plateb mezi novými a starými členskými státy a neobhajitelnost poskytování přímých plateb na základě historických referenčních údajů mezi členskými státy a pro daňové poplatníky jednotlivých členských zemí.

Varianta 3 je z pohledu ČR na základě vyhodnocení rentability zemědělství a komodit pšenice a mléka přijatelná (analýza viz kapitola 8.6.).

Varianta 2 má mnohá úskalí ve stanovení objektivních kritérií. Z hlediska ČR lze uvažovat několik kritérií. Jako nejpřijatelnější se jeví kritérium využití zemědělské půdy resp. poskytování platby na UAA:

Výdaje na přímé platby v EU-27 v současnosti činí přibližně 45 830,062 mil. EUR (tato částka je vypočtena jako prostý součet vnitrostátních stropů stanovených v příloze VIII nařízení Rady (ES) č. 73/2009 pro rok 2013 resp. 2016 v případě Bulharska a Rumunska a nebere v úvahu ostatní přímé platby (oddělenou platbu na cukr, oddělenou či přechodnou platbu na ovoce a zeleninu a platbu na bílkovinné plodiny apod.), jejichž poskytnutí závisí na rozhodnutí jednotlivých členských států, které učiní v daném kalendářním roce. Nicméně případné zahrnutí těchto plateb by výhodnost tohoto kritéria pro Českou republiku nijak významně neovlivnilo. Pokud vezmeme v úvahu celkovou využitou zemědělskou plochu (UAA) v rámci EU, která na základě údajů z databáze Eurostat zabírá plochu 172,485 mil. ha, potom by platba na 1 ha při zachování současného finančního objemu přímých plateb činila 265,704 EUR / ha. Vnitrostátní strop přímých plateb pro ČR v roce 2013 je stanoven ve výši 909,313 mil EUR, z toho vychází průměrná přímá platba na hektar využívané zemědělské půdy ve výši 258 EUR / ha. Porovnáním uvedených čísel je možné dojít k závěru, že Česká republika by na flat rate platbě ani nevydělalala, ale ani by výrazně neprodělala. Jak je vidět z **grafu 31**, obecně by došlo ve většině zemí EU-15 ke snížení přímých plateb (zejména v Řecku, Nizozemí, Belgii a Dánsku) a naopak by došlo ke zvýšení přímých plateb zejména v nových členských zemích (zejména v Lotyšsku, Estonsku, Rumunsku a Litvě). Ke zvýšení přímých plateb by došlo v případě Španělska, Portugalska. Zdrojová data k tomuto grafu jsou uvedena v **příloze 18**.

Graf 31: Flat rate a její dopad na úroveň přímých plateb v jednotlivých členských státech

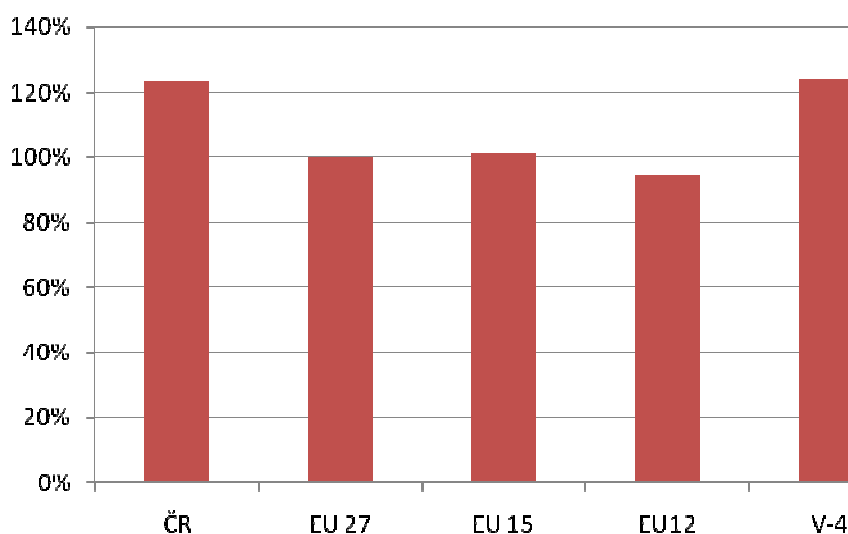
Zdroj: Vlastní výpočty na základě údajů z Eurostatu a nařízení Rady (ES) č. 73/2009.

Nicméně jak však naznačuje sdělení Komise k budoucnosti SZP do roku 2020 a jak je možné vypořádat z jednání a konferencí zabývajících se tímto tématem, je platba flat rate nepřijatelným kritériem, a to nejen pro EK, ale i pro většinu členských států. Je třeba tedy nalézt jiné kritérium vhodné pro ČR s ohledem na její zemědělskou strukturu. Kritéria se mohou být ekonomická nebo také environmentální či sociální.

Mezi environmentální kritéria lze zahrnout např. procento zornění resp. podíl orné půdy na celkové zemědělské půdě. ČR se v tomto ohledu řadí mezi státy s nižším podílem travních

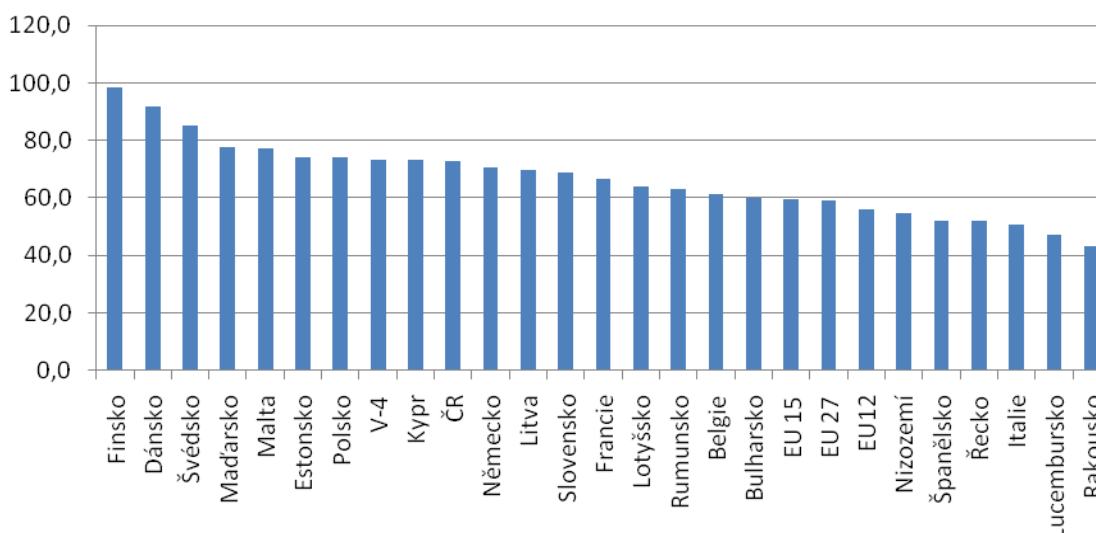
porostů, což úzce souvisí se stavu chovu skotu a nízkou intenzitou živočišné výroby za současně vyšší míry intenzity rostlinné produkce.

Graf 32: Procento podílu orné půdy na zemědělské půdě vztažené k průměru EU-27

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů ÚZEI (zdrojová data jsou uvedena v příloze 27)

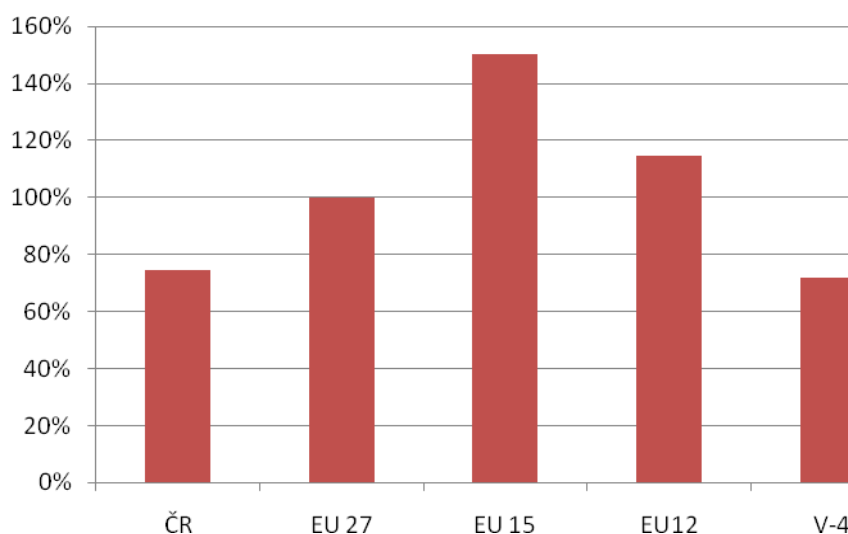
Graf 33: Porovnání míry zornění v jednotlivých ČS

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů ÚZEI (zdrojová data jsou uvedena v příloze 27)

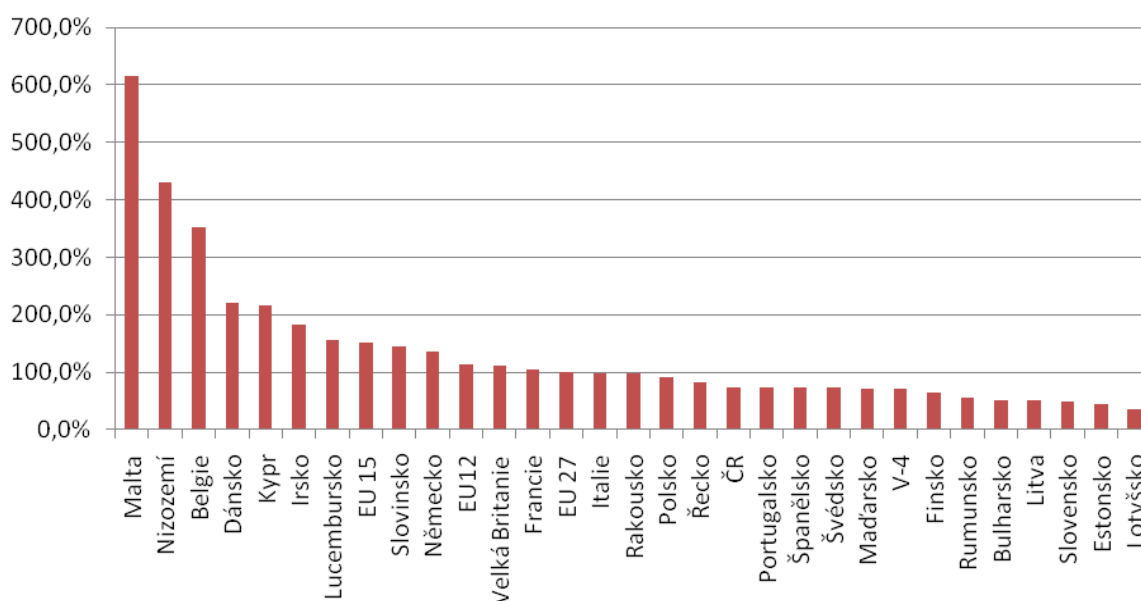
Dalších z možných environmentálních kritérií, které je možné vzít do úvahy, je intenzita chovu skotu resp. zatížení travních porostů. Již z předchozích analýz vývoje stavu skotu v ČR, celkové produkce živočišné výroby i výše podílu orné půdy na celkové zemědělské půdě lze usuzovat na nevhodnost tohoto kritéria pro ČR, ale i ostatní nové členské státy, které jsou nerovností plateb nejvíce postiženy (Litva, Lotyšsko) a nejvíce by získaly státy, které již dnes dostávají nejvyšší přímé platby (Malta a Nizozemí). Přesné údaje jsou zachyceny v grafech 34 a 35.

Graf 34: Míra intenzity chovu skotu v porovnání vztahené k průměru EU-27

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů ÚZEI (zdrojová data jsou uvedena v příloze 27)

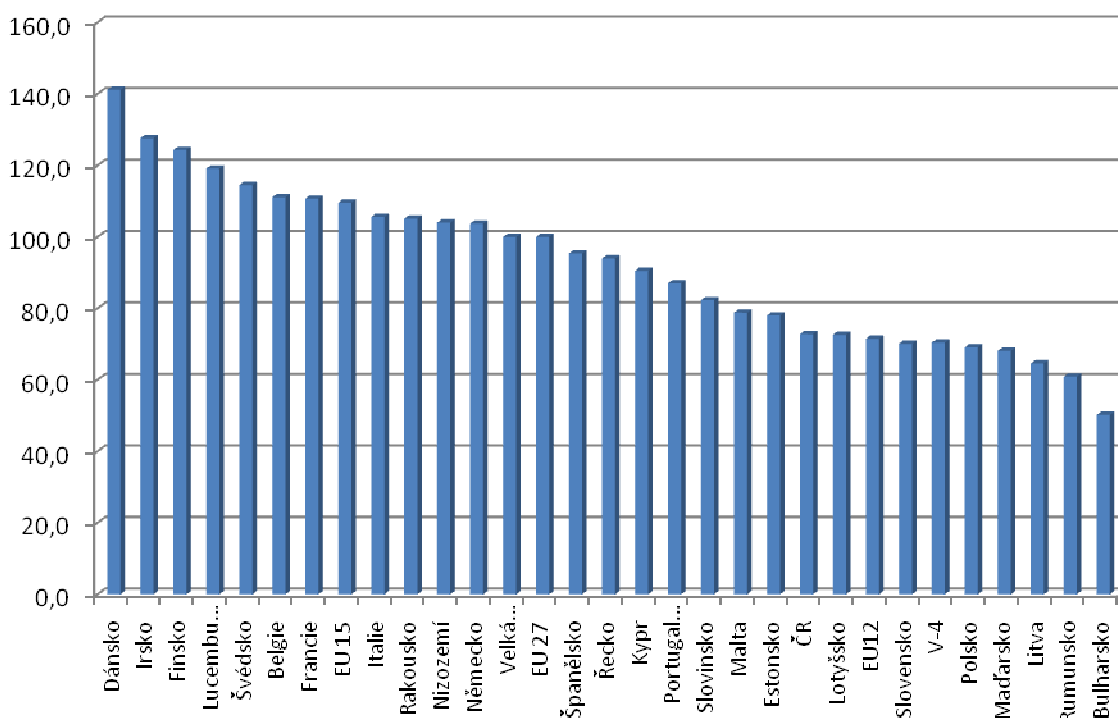
Graf 35: Porovnání míry intenzity chovu skotu jednotlivých ČS

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů ÚZEI (zdrojová data jsou uvedena v příloze 27)

Z ekonomických ukazatelů, do kterých lze zahrnout např. intenzitu produkce, zaměstnanost v zemědělství nebo produktivita práce také kritérium parity kupní síly. Ani v tomto ohledu však ČR nedosahuje uspokojivých výsledků.

Graf 36: Porovnání parity kupní síly v jednotlivých členských státech (EU=100)

Zdroj: zpracováno na základě údajů ÚZEI (zdrojová data jsou uvedena v **příloze 27**)

Příčinou špatných ukazatelů je v případě ČR dlouhodobá podkapitalizace zemědělství, nízká úroveň podpor a ochrany trhu před vstupem do EU ve srovnání s ostatními zeměmi a také transformace, která s sebou přinesla vysoké finanční závazky pro zemědělce. Tyto faktory vedly k tomu, že zemědělci neinvestovali do moderních technologií a vybavení, budov a používané technologie tak zastaraly. V důsledku toho vykazuje české zemědělství stále relativně nízkou produktivitu. V současné době je navíc potenciál českého zemědělství omezen v důsledku některých opatření v rámci SZP (množstevními kvótami apod.). Čeští zemědělci čelí nerovné konkurenci od farmářů z ostatních členských států EU, kteří stále získávají vyšší přímé platby, ačkoli náklady na mnohé vstupy se postupně srovnávají. Předpokladem pro zvyšování konkurenceschopnosti a posílení pozice českého zemědělství v celoevropském měřítku proto bude zvýšení produktivity práce, udržení vysoké míry investic²⁹ a zvýšený důraz na investice do vyspělých technologií.

Zhodnocením jednotlivých sociálních, ekonomických a environmentálních kritérií z hlediska jejich dopadu na úroveň přímých plateb na ha UAA po roce 2013 se zabývá také studie ÚZEI. Do této studie byla vybrána kritéria, která berou v potaz výkonnost (úroveň) ekonomiky země (čím vyšší úroveň, tím vyšší platba na ha), velikost země - výměry UAA a LFA (čím větší výměra či podíl, tím vyšší platba na ha jako odraz potenciálního objemu veřejných služeb zemědělství pro EU), typy farem, zaměstnanost venkova (čím vyšší úroveň, tím vyšší platba na ha), životní prostředí (kromě zranitelných oblastí dusíkem: čím vyšší úroveň kritéria, tím

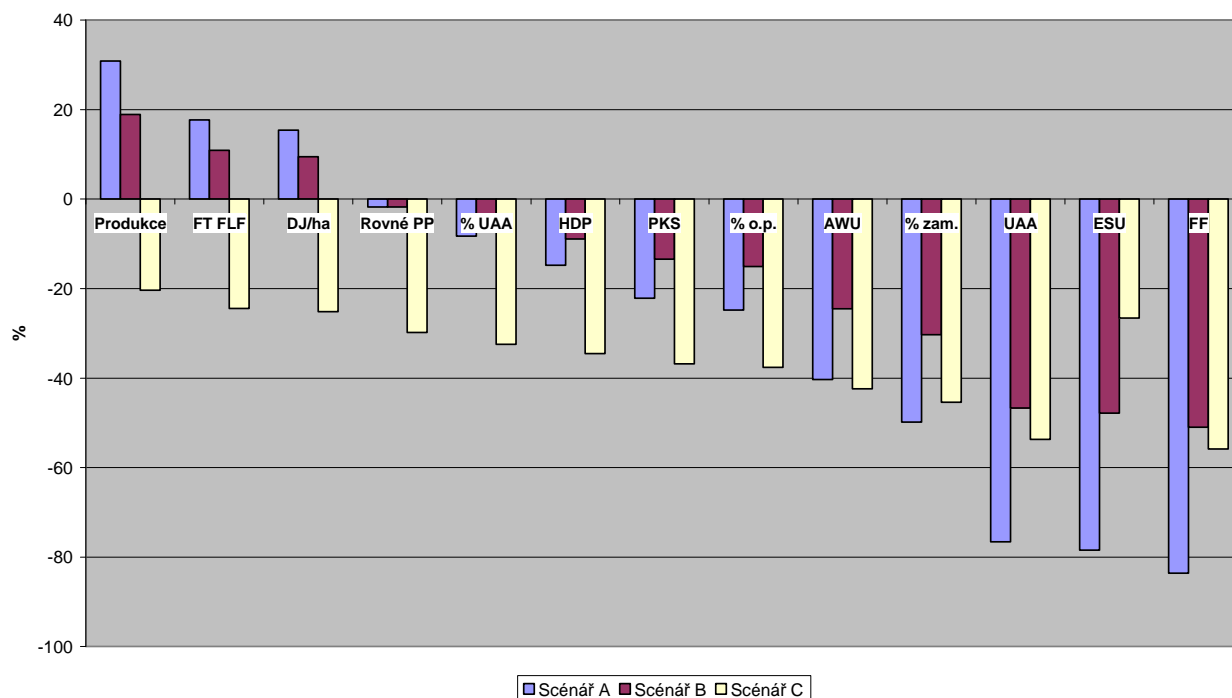
²⁹ V roce 2005 dosáhla hrubá tvorba fixního kapitálu v českém zemědělství měřená podílem na hrubé přidané hodnotě 51,9 % oproti průměru EU 33,1 %. Zdroj: Evropská komise: Rural development in the European Union – Statistical and economic information – report 2008. Evropská komise - GR pro zemědělství a venkov. [online] http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/rurdev2008/RD_Report_2008.pdf (tabulka 3.3.9.ii)

nižší platba na ha jako odraz potenciálně vyšší produkce záporných externalit ve vztahu k životnímu prostředí) a význam zemědělství v národním hospodářství (čím vyšší úroveň, tím vyšší platba na ha). Nicméně z pohledu budoucích vyjednávání je nezbytné se na tato kritéria dívat čistě z fiskálního hlediska. Vzhledem k množství scénářů, které by mohly nastat kombinací dvou či více kritérií je třeba hledat tu nejpravděpodobnější možnou variantu a upustit od posuzování ostatních. Ze sdělení Komise k budoucnosti SZP do roku 2020 je možné usuzovat na kombinaci flat rate platby s platbou založenou na některém z ekonomických, sociálních nebo ekonomicko-sociálních kritérií. Dopady byly posuzovány pro tři možné scénáře vývoje:

- 1) Scénář A, kde celková obálka přímých plateb odpovídá výši stropu stanoveného nařízením Rady (ES) č. 73/2009 na úrovni roku 2013 (kdy ČR dosáhne 100% úrovně plateb). Zároveň se zde neuplatňuje se zde minimální hektarová platba (podle čl. 28(1) nařízení Rady (ES) č. 73/2009)
- 2) Scénář B, kde celková obálka přímých plateb odpovídá výši stropu stanoveného nařízením Rady (ES) č. 73/2009 na úrovni roku 2013 a kde je uplatněna minimální přímá platba/ha ve výši 100 EUR
- 3) Scénář C, kde je celková obálka přímých plateb snížena o 30 % proti úrovni roku 2013 a kde je uplatněna minimální přímá platba/ha ve výši 100 EUR

Graf 37 znázorňuje dopad na úroveň přímých plateb v ČR v porovnání s úrovní přímých plateb, které ČR dosáhne v roce 2013.

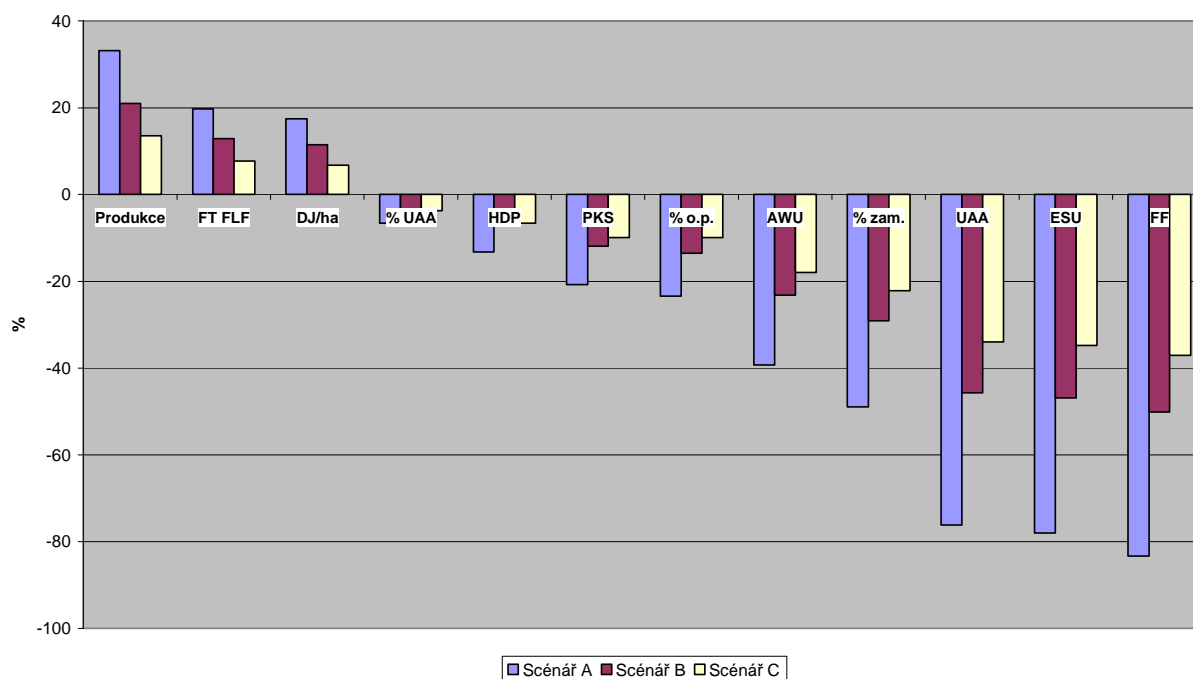
Graf 37: Proporcionální dopady kritérií do úrovně přímých plateb/ha v ČR - porovnání s rokem 2013

Zdroj: Humpál J., Medonos T., Doucha T., Foltýn I. Zedníčková I. - Regionální model jednotné platby čl. 55 nařízení Rady (ES) č. 73/2009, revize režimu zvláštní podpory dle čl. 68 nařízení Rady (ES) č. 73/2009, priority ve vztahu k budoucí podobě SZP po roce 2013. Tematický úkol ÚZEI na rok 2010 č. 22 (4234). ÚZEI 2010.

Z **grafu 38** je možné vidět, že v rámci scénáře A i B je pro ČR velmi výhodné **kritérium** odrážející **intenzitu výroby** (produkce/ha; VDJ/ha) a **plnou zaměstnanost v zemědělství** (FT FLF/100 ha). Naopak za nevýhodná kritéria pro ČR lze považovat ta, jež odrážejí typy farem (velikost farem, význam rodinných farem – FF), celkovou zaměstnanost (podíl zemědělství na zaměstnanosti a celkový počet pracovníků – AWU/100 ha) a výměru UAA. Za nevýhodná kritéria lze považovat také ta, jež odrážející úroveň ekonomiky ČR, stupeň zornění a úroveň aplikace NPK hnojiv. Nulový dopad by mělo uplatnění rovné hektarové platby (flat rate) pro celou EU a částečně i kritérií podílu zranitelných oblastí dusíkem (ZOD) a oblastí s přírodním znevýhodněním (LFA) na využívané zemědělské ploše (UAA) a podílu UAA na celkové zemědělské výměře.

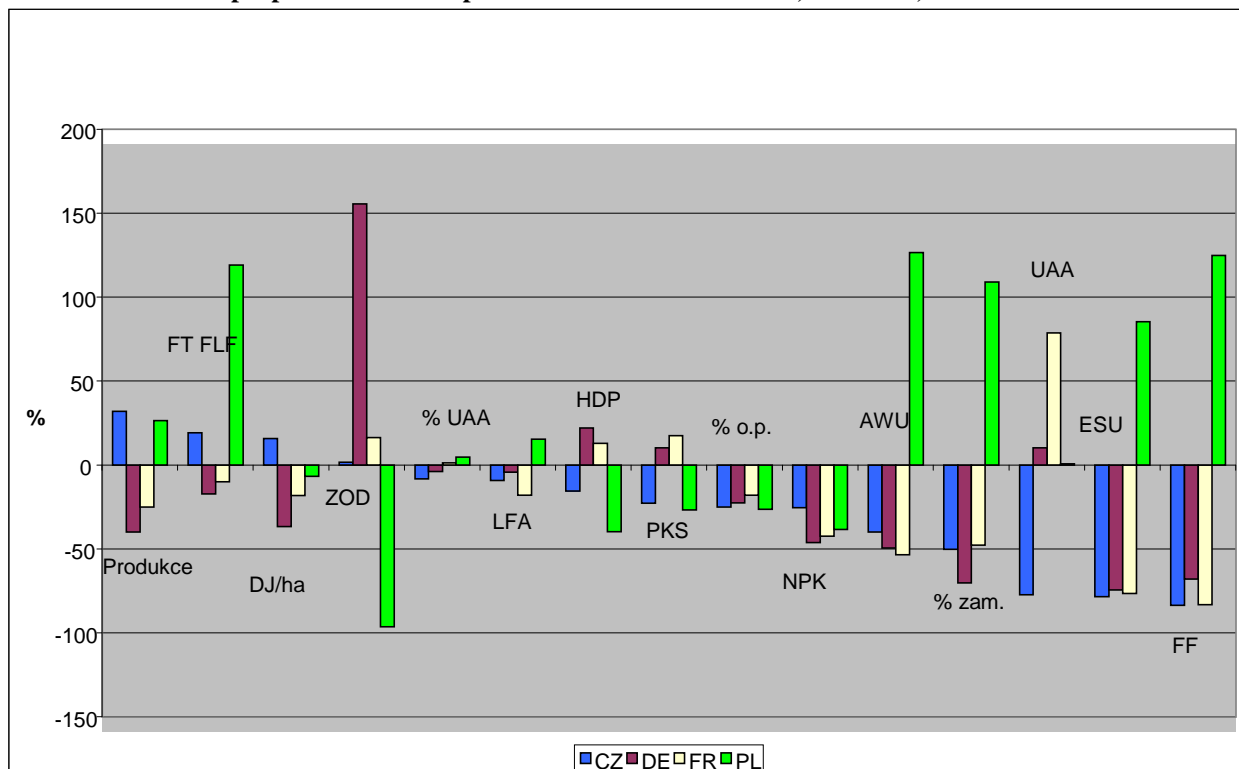
Graf 38: Proporcionální dopady kritérií do úrovně přímých plateb/ha v ČR - porovnání s průměrem EU

Zdroj: Humpál J., Medonos T., Doucha T., Foltýn I., Zedníčková I. - Regionální model jednotné platby čl. 55 nařízení Rady (ES) č. 73/2009, revize režimu zvláštní podpory dle čl. 68 nařízení Rady (ES) č. 73/2009, priority ve vztahu k budoucí podobě SZP po roce 2013. Tematický úkol ÚZEI na rok 2010 č. 22 (4234). ÚZEI 2010.

Na všechny kritéria je však třeba hledět zejména v kontextu EU-27 a v kontextu klíčových hráčů ve vyjednávání. Ze zkušeností i historického pohledu je nejdůležitější brát v úvahu dopad na Německo a Francii a z nových členských států zejména na Polsko. Porovnání dopadů zvolených kritérií podle scénáře A znázorňuje **graf 39**.

Graf 39: Porovnání proporčních dopadů kritérií na PP / ha v ČR, Německu, Francii a Polsku

Zdroj: Humpál J., Medonos T., Doucha T., Foltýn I. Zedníčková I. - Regionální model jednotné platby čl. 55 nařízení Rady (ES) č. 73/2009, revize režimu zvláštní podpory dle čl. 68 nařízení Rady (ES) č. 73/2009, priority ve vztahu k budoucí podobě SZP po roce 2013. Tematický úkol ÚZEI na rok 2010 č. 22 (4234). ÚZEI 2010.

Z grafu 39 je patrný jen malý rozdíl dopadů mezi Francií a Německem a z tohoto pohledu se tedy zdá koalice v případném vyjednávání jako velmi pravděpodobná. Opačným směrem jdou hodnoty v případě Polska. Kompromisním řešením by bylo rozdělení na základě podílu oblastí LFA na celkové zemědělské půdě. Je to kritérium, na kterém by Česká republika „tratila“ část finančních prostředků ve srovnání s rokem 2013 (graf 32 a 33), nicméně tato ztráta se dá považovat za zcela přijatelnou.

10. Závěr

České zemědělství je stále ovlivněno transformačními procesy, které by ve svém důsledku znamenaly vysoké zadlužení zemědělských podniků, minimální modernizaci technologií a nízkými investicemi do produkčního potenciálu půdy, čímž došlo k významnému poklesu zemědělské produkce. V důsledku toho stále zaostává za vyspělými zeměmi. Nižší produkční schopnost a velmi pomalý celkový zemědělské produkce je dán také strukturou českého zemědělství, která se vyznačuje výrazně vyšším podílem rostlinné výroby.

České zemědělství je navíc od roku 2004 ovlivněno nerovnými podmínkami proti starým členským státům EU. Nižší přímé platby negativně ovlivňují příjmy zemědělců ze všech nových členských států. Nižší příjmy zhoršují přístup zemědělců z nových členských států k inovacím a mají vliv na nižší investice do moderních technologií. Zastaralá mechanizace a technologické postupy mají značný vliv na nižší výnosy i užitkovost. Přestože výnosy i užitkovost rostou, v porovnání se jinými členskými státy je jejich tempo růstu výrazně nižší. Napomoci k novým technologiím a dosahováním lepších výsledků může napomoci vhodné nastavení Programů rozvoje venkova a zejména pak Osy 1. Česká republika by i v následujících programových obdobích měla zajistit maximální přístup k podporám v rámci těchto opatření.

Čeští zemědělci by se měli více sdružovat a zakládat odbytová družstva nebo lépe spolupracovat se zpracovatelskými podniky. Česká republika by měla podporovat vznik a chod těchto podniků, neboť bez nich dochází k vývozu primárních produktů a dovozu zpracovaných výrobků s přidanou hodnotou. Tato hodnota však zůstává v zahraničí. Je třeba, aby docházelo k vytváření přidané hodnoty na území ČR.

V kontextu budoucí podoby společné zemědělské politiky, je z pohledu České republiky nepřijatelná možnost 1 předložená EK ve Sdělení o budoucí podobě SZP. Česká republika měla trvat na bezprostředním nastavení spravedlivých podmínek pro všechny členskými státy tj. bez jakéhokoliv přechodného období, neboť v přechodném období nové členské státy za nerovných podmínek působí již od roku 2004. Přípustnou je také v určitých ohledech možnost 2. O platby flat rate, která by byla pro Českou republiku nejvýhodnější, je možné v rámci vyjednávací taktiky usilovat, nicméně tato platba se již dnes zdá být, s ohledem na Sdělení Komise k budoucnosti SZP a s ohledem na pozice EP, COPA a COGECA a jiných členských států, v podstatě vyloučená. V takovém případě by však měla Česká republika usilovat o využití kritéria intenzity výroby (produkce/ha; VDJ/ha) nebo plné zaměstnanosti v zemědělství (FT FLF/100 ha) jako objektivního kritéria pro rozdělení přímých plateb mezi jednotlivými členskými státy. Případně je možné jako kompromisní variantu zvolit kritérium podílu LFA na UAA, což se zdá vhodným kompromisním kritériem. Jako nejvhodnější se jeví možnost 3, která by znamenala postupný odklon od plateb z pilíře I. a jejich postupné zrušení. S ohledem na rentabilitu vybraných komodit se jeví být nejvhodnější pro Českou republiku, ale jeví se být také vhodnou pro ostatní státy EU. Zvolení třetí možnosti by pak také naplnilo závazky EU učiněné vůči WTO.

V případě, že se bude jednat o možnosti 2 navržené ve Sdělení EK o budoucnosti SZP, potom by všechny členské státy měly usilovat o vytvoření podpor nebo opatření na podporu svých citlivých sektorů. V případě České republiky se jedná zejména o pěstování chmele, brambor pro výrobu škrobu a přežvýkavců resp. sektory, u nichž jsou vysoké výrobní náklady a

jednoduchá platba na plochu stejná pro všechny zemědělce by vedla k postupnému opouštění pěstování těchto plodin, tak jako tomu bylo u lnu pěstovaného na vlákno.

Členské státy by neměly prosazovat myšlenku úplné liberalizace trhu resp. upuštění od poskytování jakýchkoliv podpor. Zemědělství je činnost primárně zaměřená na produkci potravin, nicméně má i mnoho jiných nezastupitelných funkcí, prostřednictvím kterých přispívá k veřejnému blahu. Je třeba tyto všem prospěšné veřejné statky ocenit. Přestože by liberalizace trhu zjevně prospěla českým farmářům, neboť nejednou v historii prokázali, že jsou schopni vyrovnat se s nejrůznějšími i nepříznivými podmínkami, diverzifikovat své činnosti a uspět i v silném konkurenčním prostředí, pro některé členské státy by to mohlo znamenat konec zemědělství, neboť by nebyli schopni na takovém trhu uspět. To by v konečném důsledku omezilo potenciál EU jako celku. Pokud však má uspět EU jako celek a naplňovat nejen cíle stanovené ve strategii Evropa 2020, ale zásobovat kvalitními a bezpečnými potravinami i jiné země, je třeba postupovat jednotně a podporovat zachování zemědělského sektoru i v těchto státech. Dalším důvodem je, že zemědělství s sebou přináší pracovní příležitosti, a to zejména ve venkovských oblastech. Aby nedocházelo k opouštění a degradaci půdy, je nezbytné zajistit jejich minimální úroveň hospodaření. Zemědělství je také vysoce rizikové, neboť je výrazně ovlivňováno klimatickými podmínkami. Poskytováním určité úrovně podpor dochází ke snižování rizika ztráty příjmu zemědělce a není tak podnětem pro ukončení zemědělské činnosti. Je však nezbytné vyvarovat se plýtvání jak finančními prostředky, tak i zemědělskou produkcí a vyvarovat se podpoře příjmů na základě historických údajů, neboť tato není ospravedlnitelná. Je třeba mít na zřeteli obhajitelnost plateb před širokou veřejností a zvolit vhodnou formu přijatelnou jak pro zemědělce, tak i pro veřejnost. Takovou by mohlo být poskytování podpor na základě podpory veřejných statků v rámci rozvoje venkova za současného přijetí varianty 3 nebo varianty 2 navržené ve Sdělení.

Společná zemědělská politika je velice složitá. Byla založena na správných cílech, na kterých funguje v menších obměnách až do současnosti. Přinesla mnoho pozitivních aspektů i mnoho negativních aspektů. Nicméně své opodstatnění si udrží i v budoucnosti. Je třeba, aby však byla moderní a odpovídala tak své době. Je tedy na čase učinit její skutečnou reformu, ale zároveň být opatrný a brát v úvahu zájmy všech zúčastněných stran, tj. zemědělců, veřejnosti, členských států i států ze třetích zemí.

11. Přílohy

Příloha 1: Projev George Marshalla, Harwardova univerzita, 5.června 1947

„Nemusím vám říkat, že situace ve světě je velmi vážná... Evropské obchodní struktury se během války úplně rozpadly. Obnovu značně zdržel fakt, že dva roky po ukončení války nebyla uzavřena mírová smlouva s Německem a Rakouskem. Náprava ekonomické struktury v Evropě si zjevně vyžádá mnohem delší čas a větší úsilí, než se předpokládalo. USA jsou dnes jedinou zemí na světě, která má ekonomickou sílu a produktivitu pro poskytnutí nezbytné pomoci...

Skutečnost je taková, že evropské požadavky na nákup potravin a dalších výrobků silně přesahují na nejbližší tři nebo čtyři roky platební schopnosti těchto zemí. Zásadní pomoc je proto nutná, nemá-li čelit prudkému zhoršení hospodářské, sociální a politické situace. Záchrana spočívá v prolomení začarovaného kruhu a obnovení důvěry evropských národů v budoucnost hospodářství jejich zemí a Evropy jako celku...

Náprava ekonomické struktury v Evropě si zjevně vyžádá mnohem delší čas a větší úsilí, než se předpokládalo. USA jsou dnes jedinou zemí na světě, která má ekonomickou sílu a produktivitu pro poskytnutí nezbytné pomoci...

Je logické, že Spojené státy musí udělat, co je v jejich silách a přispět k obnově normálního ekonomického zdraví ve světě, bez něhož nemůže existovat politická stabilita a zajištěný mír. Naše politika není zaměřena proti nějaké zemi či doktríně, ale proti hladu, bídě, zoufalství a chaosu. Jejím účelem je oživit fungující ekonomiku ve světě, aby mohly být vytvořeny politické a společenské podmínky, v nichž mohou existovat svobodné instituce...

Každá podpora, kterou tato vláda vyšle, by měla vést k oživení a nikoli jen k utišení bolesti. Každá vláda, která je připravena podpořit oživení ekonomiky, najde plnou podporu Spojených států. Každá vláda, která se bude snažit blokovat oživení ekonomiky jiné země, nemůže naši pomoc očekávat. Kromě toho, vlády, jednotlivci či skupiny, které budou chtít podporovat uchování nouze a z ní pak profitovat, narazí na odpor Spojených států.

Je zřejmé, že vláda Spojených států nemůže ve svém úsilí o obnovu pokročit bez nějaké dohody samotných evropských zemí, která shrne stávající požadavky a vymezí vlastní spoluúčast, aby byla opatření této vlády účinná.

Nebylo by vhodné ani účelné, aby naše vláda vypracovala jednostranný program, který by měl postavit Evropu ekonomicky na nohy. To je věcí Evropanů. Iniciativa musí, podle mého názoru, vyjít z Evropy. Úlohou této země je poskytnout přátelskou pomoc při přípravě hospodářského programu a při jeho následné aplikaci tak, aby to bylo pro nás přijatelné. Program bude ale také vyžadovat, aby se část našeho lidu postavila čelem k obrovské zodpovědnosti, kterou na naši zemi vložily dějiny.“

Zdroj: <http://studena.valka.cz/marshall.htm>

Příloha 2: Porovnání mezi přijatou finanční perspektivou (FP), schváleným rozpočtem (R) a skutečností (S) v období let 1993 – 1998 (v miliónech ECU)

Položky závazků	1993			1994			1995			1996			1997			1998		
	FP	R	S	FP	R	S	FP	R	S	FP	R	S	FP	R	S ^(*)	FP	R	S
1. Společná zemědělská politika	36	35	35	36	34	32	37	36	34	40	40	39	41	40	40	43	40	
	657	352	032	465	787	970	944	894	503	828	828	360	805	805	423	263	437	n/a
2. Strukturální opatření	22 19	22 19	22 17	23 17	23 17	21 43	26 32	26 32	24 24	29 13	29 13	28 61	31 47	31 47	30 07	33 46	33 46	
Strukturální fondy	2	2	8	6	6	0	9	9	3	1	1	4	7	7	8	1	1	
Fond soudržnosti	20	20	20	21 32	21 32	19 57	24 06	24 06	22 00	26 57	26 57	26 08	28 62	28 62	27 22	30 48	30 48	n/a
EHP (finan. mechanismy)	627	627	614	3	3	7	9	9	1	9	9	3	0	0	6	2	2	
	1 565	1 565	1 565	1 853	1 853	1 853	2 152	2 152	2 152	2 444	2 444	2 444	2 749	2 749	2 749	2 871	2 871	
	0	0	0	0	0	0	108	108	90	108	108	87	108	108	103	108	108	
3. Vnitřní politiky	4 109	4 108	4 066	4 370	4 365	4 339	5 060	5 055	5 018	5 337	5 321	5 319	5 603	5 601	5 519	6 003	5 756	n/a
4. Vnější akce⁽¹⁾	4 120	4 115	4 294	4 311	4 297	4 483	4 895	4 873	5 061	5 264	5 264	5 524	5 622	5 601	5 476	6 201	5 831	n/a
5. Administrativní výdaje	3 421	3 417	3 365	3 634	3 634	3 581	4 022	3 999	3 924	4 191	4 184	4 121	4 352	4 284	4 209	4 541	4 353	n/a
6. Rezervy	1 522	1 224	14	1 530	1 530	294	1 146	1 146	251	1 152	1 152	235	1 158	1 158	286	1 176	1 176	
Měnová rezerva	1 000	1 000	0	1 000	1 000	0	500	500	0	500	500	0	500	500	0	500	500	
Rezerva na záruky za úvěry	313	15	14	318	318	294	323	323	251	326	326	235	329	329	286	338	338	n/a
Rezerva na pomoc při mimořádných událostech	209	209	0	212	212	0	323	323	0	326	326	0	329	329	0	338	338	
7. Kompenzace							1 547	1 547	1 547	701	701	701	212	212	212	99	99	n/a
Položky závazků celkem	72	70	68	73	71	67	80	79	74	86	86	83	90	89	86	94	91	n/a
	021	408	949	486	789	098	943	843	546	604	580	773	229	137	203	744	013	
Položky plateb celkem	68	66	64	70	68	59	77	75	66	82	81	77	85	82	79	90	83	n/a
	611	858	783	352	355	273	229	438	547	223	943	089	807	366	342	581	529	

^(*) předpoklad

⁽¹⁾ co se týče skutečnosti (S), jsou zde zahrnuty také následující převody: 209 miliónů ECU z rezervy na pomoc při mimořádných událostech v roce 1993, 212 miliónů ECU v roce 1994, 235,5 miliónů ECU v roce 1995 a 326 miliónů ECU v roce 1996

Zdroj: Report on implementation of the Interinstitutional Agreement of 29 October 1993
http://ec.europa.eu/budget/documents/multiannual_framework_en.htm

Příloha 3: Finanční rámec na období 2000 - 2006 (EU – 15)

(mil. EUR – ceny roku 1999)

Položky závazků	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1. Zemědělství	40 920	42 800	43 900	43 770	42 760	41 930	41 660
Společná zemědělská politika (kromě rozvoje venkova)	36 620	38 480	39 570	39 430	38 410	37 570	37 290
Rozvoj venkova a doprovodná opatření	4 300	4 320	4 330	4 340	4 350	4 360	4 370
2. Strukturální opatření	32 045	31 455	30 865	30 285	29 595	29 595	29 170
Strukturální fondy	29 430	28 840	28 250	27 670	27 080	27 080	26 660
Fond soudržnosti	2 615	2 615	2 615	2 615	2 515	2 515	2 510
3. Vnitřní politiky⁽¹⁾	5 930	6 040	6 150	6 260	6 370	6 480	6 600
4. Vnější akce	4 550	4 560	4 570	4 580	4 590	4 600	4 610
5. Správa⁽²⁾	4 560	4 600	4 700	4 800	4 900	5 000	5 100
6. Rezervy	900	900	650	400	400	400	400
Měnová rezerva	500	500	250	0	0	0	0
Rezerva na pomoc při mimořádných událostech	200	200	200	200	200	200	200
Rezerva na záruky za úvěry	200	200	200	200	200	200	200
7. Předvstupní podpora	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120
Zemědělství	520	520	520	520	520	520	520
Předvstupní strukturální nástroje	1 040	1 040	1 040	1 040	1 040	1 040	1 040
PHARE (kandidátské země)	1 560	1 560	1 560	1 560	1 560	1 560	1 560
Položky závazků celkem	92 025	93 475	93 955	93 215	91 735	91 125	90 660
Položky plateb celkem	89 600	91 110	94 220	94 880	91 910	90 160	89 620
Položky plateb jako % HNP	1,13 %	1,12 %	1,13 %	1,11 %	1,05 %	1,00 %	0,97 %
K dispozici po přistoupení (položky plateb)			4 140	6 710	8 890	11 440	14 220
Zemědělství			1 600	2 030	2 450	2 930	3 400
Ostatní výdaje			2 540	4 680	6 440	8 510	10 820
Strop pro položky plateb	89 600	91 110	98 360	101 590	100 800	101 600	103 840
Strop pro položky plateb jako % HNP	1,13 %	1,12 %	1,18 %	1,19 %	1,15 %	1,13 %	1,13 %
Prostor pro nepředvídané výdaje	0,14 %	0,15 %	0,09 %	0,08 %	0,12 %	0,14 %	0,14 %
Strop vlastních zdrojů	1,27 %	1,27 %	1,27 %	1,27 %	1,27 %	1,27 %	1,27 %

(1) V souladu s článkem 2 rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 182/1999/ES a rozhodnutí Rady 1999/64/Euratom (Úřední věstník L 26, 1. 2. 1999, s. 1 a s. 34) činí částka, která je v období 2000 až 2002 k dispozici pro výzkum, 11 510 miliard eur v běžných cenách.

(2) Výdaje na důchody zahrnuté do stropu v této kapitole jsou čisté výdaje, tj. bez příspěvků zaměstnanců podle daného programu, s limitem 1 100 miliard eur v cenách roku 1999 pro období let 2000 až 2006

Zdroj: Interinstitucionální dohoda ze dne 6. května 1999 mezi Evropským parlamentem, Radou a Komisí o rozpočtové kázní a o zdokonalení rozpočtového procesu (1999/C 172/01)

Příloha 4: Finanční rámec na období 2000 - 2006 (EU – 21)

(mil. EUR – ceny roku 1999)

Položky závazků	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1. Zemědělství	40 920	42 800	43 900	43 770	42 760	41 930	41 660
Společná zemědělská politika (kromě rozvoje venkova)	36 620	38 480	39 570	39 430	38 410	37 570	37 290
Rozvoj venkova a doprovodná opatření	4 300	4 320	4 330	4 340	4 350	4 360	4 370
2. Strukturální opatření	32 045	31 455	30 865	30 285	29 595	29 595	29 170
Strukturální fondy	29 430	28 840	28 250	27 670	27 080	27 080	26 660
Fond soudržnosti	2 615	2 615	2 615	2 615	2 515	2 515	2 510
3. Vnitřní politiky⁽¹⁾	5 930	6 040	6 150	6 260	6 370	6 480	6 600
4. Vnější akce	4 550	4 560	4 570	4 580	4 590	4 600	4 610
5. Správa⁽²⁾	4 560	4 600	4 700	4 800	4 900	5 000	5 100
6. Rezervy	900	900	650	400	400	400	400
Měnová rezerva	500	500	250	0	0	0	0
Rezerva na pomoc při mimořádných událostech	200	200	200	200	200	200	200
Rezerva na záruky za úvěry	200	200	200	200	200	200	200
7. Předvstupní podpora	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120
Zemědělství	520	520	520	520	520	520	520
Předvstupní strukturální nástroje	1 040	1 040	1 040	1 040	1 040	1 040	1 040
PHARE (kandidátské země)	1 560	1 560	1 560	1 560	1 560	1 560	1 560
8. Rozšíření			6 450	9 030	11 610	14 200	16 780
Zemědělství			1 600	2 030	2 450	2 930	3 400
Strukturální opatření			3 750	5 830	7 920	10 000	12 080
Vnitřní politiky			730	760	790	820	850
Správa			370	410	450	450	450
Položky závazků celkem	92 025	93 475	100 405	102 245	103 345	105 325	107 440
Položky plateb celkem	89 600	91 110	98 360	101 590	100 800	101 600	103 840
Z toho: rozšíření			4 140	6 710	8 890	11 440	14 220
Položky plateb jako % HNP	1,13 %	1,12 %	1,14 %	1,15 %	1,11 %	1,09 %	1,09 %
Prostor pro nepředvídané výdaje	0,14 %	0,15 %	0,13 %	0,12 %	0,16 %	0,18 %	0,18 %
Strop vlastních zdrojů	1,27 %	1,27 %	1,27 %	1,27 %	1,27 %	1,27 %	1,27 %

(1) V souladu s článkem 2 rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 182/1999/ES a rozhodnutí Rady 1999/64/Euratom (Úřední věstník L 26, 1. 2. 1999, s. 1 a s. 34) činí částka, která je v období 2000 až 2002 k dispozici pro výzkum, 11 510 miliónů eur v běžných cenách.

(2) Výdaje na důchody zahrnuté do stropu v této kapitole jsou čisté výdaje, tj. bez příspěvků zaměstnanců podle daného programu, s limitem 1 100 miliónů eur v cenách roku 1999 pro období let 2000 až 2006

Zdroj: Interinstitucionální dohoda ze dne 6. května 1999 mezi Evropským parlamentem, Radou a Komisí o rozpočtové kázní a o zdokonalení rozpočtového procesu (1999/C 172/01)

Příloha 5 : Finanční rámec na období 2000-2006 (EU – 25) - upravený o rozšíření, v cenách roku 1999

(mil. eur – ceny roku 1999)

Položky závazků	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
1. Zemědělství	40 920	42 800	43 900	43 770	44 657	45 677	45 807
Společná zemědělská politika (kromě rozvoje venkova)	36 620	38 480	39 570	39 430	38 737	39 602	39 612
Rozvoj venkova a doprovodná opatření	4 300	4 320	4 330	4 340	5 920	6 075	6 195
2. Strukturální opatření	32 045	31 455	30 865	30 285	35 665	36 502	37 940
Strukturální fondy	29 430	28 840	28 250	27 670	30 533	31 835	32 608
Fond soudržnosti	2 615	2 615	2 615	2 615	5 132	4 667	5 332
3. Vnitřní politiky	5 930	6 040	6 150	6 260	7 877	8 090	8 212
4. Vnější akce	4 550	4 560	4 570	4 580	4 590	4 600	4 610
5. Správa⁽¹⁾	4 560	4 600	4 700	4 800	5 403	5 558	5 712
6. Rezervy	900	900	650	400	400	400	400
Měnová rezerva	500	500	250	0	0	0	0
Rezerva na pomoc při mimořádných událostech	200	200	200	200	200	200	200
Rezerva na záruky za úvěry	200	200	200	200	200	200	200
7. Předvstupní podpora	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120	3 120
Zemědělství	520	520	520	520	0	0	0
Předvstupní strukturální nástroje	1 040	1 040	1 040	1 040	0	0	0
PHARE (kandidátské země)	1 560	1 560	1 560	1 560	0	0	0
8. Vyrovnání					1 273	1 273	1 273
Položky závazků celkem	92 025	93 475	93 955	93 215	102 985	105 128	106 741
Položky plateb celkem	89 600	91 110	94 220	94 880	100 800	101 600	103 840
Strop položek plateb v % HNP (ESA 95 [*])	1,07 %	1,08 %	1,11 %	1,10 %	1,08 %	1,06 %	1,06 %
Prostor pro nepředvídané výdaje	0,17 %	0,16 %	0,13 %	0,14 %	0,16 %	0,18 %	0,18 %
Strop vlastních zdrojů	1,24 %	1,24 %	1,24 %	1,24 %	1,24 %	1,24 %	1,24 %

(1) Výdaje na důchody zahrnuté v této kapitole jsou čisté výdaje, tj. bez příspěvků do důchodových systémů s limitem 1100 milionů EUR při cenách roku 1999 pro období let 2000-2006

* ESA = European system of Account

Zdroj: Interinstitucionální dohoda ze dne 6. května 1999 mezi Evropským parlamentem, Radou a Komisí o rozpočtové kázní a o zdokonalení rozpočtového procesu (1999/C 172/01); (<http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>, Celex number: 01999Y0618-20030519)

Příloha 6: Vybrané ukazatele zemědělství v České republice

	měřicí jednotka	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Hrubá zemědělská produkce na 1 ha zemědělské půdy	Kčs/Kč, stálé ceny r. 1989	25 564	25 040	22 845	20 100	19 395	18 239	19 164	18 907	17 946	18 064	18 163	17 348	17 794	17 017	15 740	18 107	17 259	16 561	17 129	17 904
Výroba mléka	mil. litrů	4 892	4 802	4 125	3 699	3 350	3 134	3 031	3 039	2 703	2 716	2 736	2 708	2 702	2 728	2 646	2 602	2 739	2 694	2 684	2 728
Průměrná roční dojivost krávy	litry	3 982	3 949	3 712	3 791	3 824	3 964	4 117	4 289	4 366	4 837	5 022	5 255	5 589	5 718	5 756	6 006	6 254	6 370	6 548	6 776
Výroba masa	tis. t ž. hm.	1 487	1 465	1 325	1 300	1 297	1 123	1 229	1 209	1 180	1 157	1 147	1 084	1 105	1 104	1 082	1 042	976	929	935	944
Pracovníci v zemědělství, myslivosti a souvisejících činnostech ¹⁾	fyzické osoby v tis.	567	553	452	371	283	287	257	247	232	207	189	176	172	174	166	154	153	149	142	141
Osevní plochy obilovin	tis. ha	1 670	1 652	1 621	1 586	1 607	1 660	1 581	1 586	1 696	1 681	1 587	1 648	1 627	1 562	1 452	1 607	1 593	1 527	1 561	1 553
Osevní plochy brambor	tis. ha	115	110	114	111	105	77	78	87	73	72	72	69	54	38	36	36	36	30	32	30
Osevní plochy cukrovky technické	tis. ha	127	119	119	125	107	91	94	104	94	85	59	62	78	77	77	71	66	61	54	50
Osevní plochy řepky ²⁾	tis. ha	102	105	128	136	167	191	252	229	230	266	350	325	344	313	251	259	267	292	338	357
Osevní plochy pícnin na orné půdě	tis. ha	1 079	1 100	1 065	1 032	962	887	872	865	786	723	740	725	673	527	513	501	492	459	429	406
Trvalé travní porosty (včetně pastvin) ³⁾	tis. ha	828	833	864	872	873	886	902	946	953	947	950	961	966	968	971	972	974	976	978	980
Stav hospodářských zvířat -skot ⁴⁾	tis. kusů	3 481	3 506	3 360	2 950	2 512	2 161	2 030	1 989	1 866	1 701	1 657	1 574	1 582	1 520	1 474	1 428	1 397	1 374	1 391	1 402
Stav hospodářských zvířat -prasata ⁴⁾	tis. kusů	4 686	4 790	4 569	4 609	4 599	4 071	3 867	4 016	4 080	4 013	4 001	3 688	3 594	3 441	3 363	3 127	2 877	2 840	2 830	2 433
Průmyslová hnojiva - spotřeba čistých živin na 1 ha zemědělské půdy ⁵⁾	kg	233,7	217,9	121,8	86,9	82,0	96,9	97,2	86,3	91,3	89,5	84,4	88,4	94,7	101,6	89,7	99,8	97,0	98,9	104,6	110,5
Traktory a malotraktory	tis. kusů	103	102	90	95	.	.	92	.	87	.	84	.

Zdroj: údaje ČSÚ

Příloha 7: Vývoj zadluženosti zemědělských podniků

	zemědělská družstva			obchodní společnosti			právnícké osoby celkem		
	Úvěrová zadluženost ¹⁾ (%)	Míra zadluženosti ²⁾ (%)	Stupeň zadluženosti ³⁾	Úvěrová zadluženost ¹⁾ (%)	Míra zadluženosti ²⁾ (%)	Stupeň zadluženosti ³⁾	Úvěrová zadluženost ¹⁾ (%)	Míra zadluženosti ²⁾ (%)	Stupeň zadluženosti ³⁾
1993	15,7	53,5	1,1	12,8	54,5	1,2	14,6	53,7	1,2
1994	13,6	57,7	1,4	19,8	64,7	1,8	14,8	56,8	1,5
1995	17,5	54,7	1,2	26,9	64,7	1,9	19,7	57,6	1,4
1996	26,1	57,8	1,4	24,4	58,0	1,4	25,7	58,0	1,4
1997	32,5	61,1	1,6	22,1	48,4	0,9	27,8	56,2	1,3
1998	26,6	58,2	1,4	24,2	46,2	0,9	25,6	53,0	1,1
1999	26,2	57,7	1,4	23,1	44,5	0,8	24,8	51,8	1,1
2000	21,3	53,0	1,1	16,5	38,4	0,6	18,9	46,2	0,9
2001	18,9	49,7	1,0	15,8	37,6	0,6	17,5	44,1	0,8
2002	21,3	51,5	1,1	20,6	40,9	0,7	20,9	46,3	0,9
2003	20,9	51,4	1,1	20,6	43,1	0,8	20,9	47,0	0,9
2004	19,5	49,1	1,0	18,9	39,3	0,6	19,3	44,0	0,8
2005	21,4	48,3	0,9	19,4	39,0	0,6	20,5	43,3	0,8
2006	23,5	48,7	0,9	19,4	36,7	0,6	21,0	42,0	0,7
2007	20,7	44,8	0,8	19,3	35,5	0,6	19,9	40,0	0,7

1) Úvěrová zadluženost = úvěry celkem / vlastní kapitál * 100.

2) Míra zadluženosti = cizí kapitál / celkový kapitál * 100.

3) Stupeň zadluženosti = cizí kapitál / vlastní kapitál.

Zdroj:

Zpráva o stavu českého zemědělství 1994 (str. 58), Zpráva o stavu českého zemědělství 1995 (str. 94), Zpráva o stavu českého zemědělství 1996 (str. 100), Zpráva o stavu zemědělství ČR 1996 (str. 59), Zpráva o stavu zemědělství ČR 1997 (str. 9), Zpráva o stavu zemědělství ČR 1998 (str. 36), Zpráva o stavu zemědělství ČR 1999 (str. 41), Zpráva o stavu zemědělství ČR 2000 (str. 72), Zpráva o stavu zemědělství ČR 2001 (str. 83), Zpráva o stavu zemědělství ČR 2002 (str. 96), Zpráva o stavu zemědělství ČR 2003 (str. 89), Výběrová šetření FADN (www.fadn.cz), vlastní výpočty

Příloha 8: Kapitál a jeho struktura na 1 ha zemědělské půdy (Kč) - z hlediska forem podnikání soukromých právnických osob

Zemědělská družstva	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
vlastní kapitál, z toho:	...	25 983	22 132	25 204	24 508	21 202	25 914	23 461	26 066	28 120	27 130	25 819	28 093	30 354	31 232	36 562
základní jmění	...	18 189	13 807	16 061	15 715	13 744	15 790	14 654	14 652	14 532	14 977	14 508	13 703	14 398
cizí kapitál, z toho:	21 935	29 848	30 352	30 663	33 890	33 625	36 374	32 260	29 611	28 020	29 096	27 356	27 170	28 397	29 664	29 917
Rezervy		162	130	195	248	238	408	348	435	675	883	461	420	641
dlouhodobé závazky	...	16 940	18 639	19 132	20 199	19 896	21 980	19 070	17 775	16 155	16 270	15 019	14 605	14 885	15 503	15 243
krátkodobé závazky	...	8 678	8 595	6 928	7 059	6 598	7 092	6 697	5 860	5 884	6 174	6 487	6 670	6 385	6 270	6 293
bankovní úvěry	5 714	4 068	3 019	4 408	6 384	6 893	6 894	6 145	5 541	5 306	5 769	5 389	5 476	6 486	7 349	7 572
ostatní pasiva (ostatní kapitál)	...	0	127	152	195	240	248	210	240	279	267	61	53	68	76	284
kapitál celkem	...	55 831	52 611	56 019	58 593	55 067	62 536	55 931	55 917	56 419	56 493	53 236	55 316	58 819	60 972	66 763

Obchodní společnosti	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
vlastní kapitál, z toho:	...	20 457	13 580	14 810	21 637	26 500	31 511	30 327	32 429	33 378	30 552	31 107	33 470	34 487	36 771	38 560
základní jmění	...	16 171	9 541	11 161	19 222	23 239	27 773	27 947	28 012	28 510	28 339	28 564	28 115	27 726
cizí kapitál, z toho:	17 537	24 803	26 752	27 810	30 107	24 996	27 345	24 462	20 425	20 299	21 300	23 698	21 751	22 080	21 360	21 338
Rezervy	...	483	410	396	451	469	480	497	910	1 529	1 597	1 082	1 317	1 703
dlouhodobé závazky	...	13 012	15 748	15 521	15 957	11 454	11 338	9 289	7 465	6 860	6 446	7 519	6 399	6 165	5 634	5 631
krátkodobé závazky	...	8 688	7 910	7 908	8 423	7 219	7 890	7 662	6 697	6 649	6 956	8 690	7 715	7 525	7 164	6 941
bankovní úvěry	6 508	2 620	2 684	3 985	5 276	5 854	7 637	7 014	5 353	5 261	6 301	6 408	6 321	6 687	7 117	7 443
ostatní pasiva (ostatní kapitál)	...	218	396	359	207	189	322	219	301	310	284	225	86	93	94	195
kapitál celkem	...	45 478	40 728	42 979	51 951	51 685	59 178	55 008	53 155	53 987	52 136	55 030	55 307	56 660	58 225	60 093

Právnícké osoby celkem	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
vlastní kapitál	...	23715	19 815	21 708	23 413	23 163	28 254	26 415	28 817	30 488	28 646	28 407	30 797	32 457	34 202	37 468
základní jmění	...	17 361	12 651	14 391	16 638	17 403	21 087	20 593	20 919	21 325	21 644	21 835	21 368	21 754
cizí kapitál, z toho:	19 680	27 809	29 377	29 772	32 609	30 021	32 152	28 613	25 025	24 285	24 962	25 352	24 235	24 863	24 872	25 160
Rezervy	...	293	206	265	312	333	443	424	675	1 100	1 256	807	918	1 257
dlouhodobé závazky	...	15 328	17 856	17 990	18 793	16 425	16 950	14 435	12 567	11 511	11 174	10 901	10 081	9 910	9 788	9 906
krátkodobé závazky	...	8 715	8 387	7 250	7 488	6 821	7 518	7 215	6 350	6 342	6 543	7 714	7 278	7 078	6 820	6 676
bankovní úvěry	5 490	3 473	2 928	4 267	6 016	6 442	7 241	6 539	5 433	5 332	5 989	5 930	5 958	6 619	7 196	7 459
ostatní pasiva (ostatní kapitál)	...	238	199	236	219	217	279	222	273	314	275	148	71	80	87	237
kapitál celkem	...	51 762	49 391	51 716	56 241	53 401	60 685	55 250	54 115	55 087	53 883	53 907	55 103	57 400	59 161	62 865

Zdroj: Zprávy o stavu českého zemědělství 1994 - 2003, Výběrová šetření FADN (www.fadn.cz), vlastní výpočty

Příloha 9: Přehled alokací, uzavřených závazků a proplacených projektů v rámci SAPARD k 30. 11. 2005 dle opatření

	schválená alokace 2000-2003		uzavřené závazky k 30.11.2005			proplacené projekty k 30.11.2005		
	veřejné prostředky	z toho podíl EU	počet projektů	veřejné prostředky	z toho podíl EU	počet projektů	veřejné prostředky**	z toho podíl EU**
Priorita I - Zvyšování konkurenceschopnosti zemědělství								
1.1. Investice do zemědělského majetku	764 280 447	582 645 517	359	791 741 789	603 321 198	349	764 280 447	582 645 517
1.2. Zlepšování zpracovávání a marketingu zemědělských produktů a produktů rybolovu	77 273 040	580 315 526	288	870 806 349	656 105 404	272	770 273 040	580 315 526
1.3. Zlepšování struktur pro kontrolu kvality, pro kvalitu potravin a ochranu spotřebitele	268 947 095	201 710 291	191	320 630 802	240 473 081	178	268 947 095	201 710 291
1.4. Meliorace a pozemkové úpravy	658 297 166	493 722 788	305	736 252 329	552 189 174	301	658 297 166	493 722 788
Priorita II - Trvale udržitelný rozvoj venkovských oblastí								
2.1. Renovace a rozvoj vesnic a rozvoj venkovské infrastruktury	973 392 144*	738 856 485	197	103 708 1643*	787 175 817	192	973 392 144*	738 856 485
2.2. Rozvoj a diverzif. hosp. činností zajišťující rozmanitost aktivit a altern. zdroje příjmů	416 922 567	318 230 512	129	464 714 729	354 127 597	123	416 922 567	318 230 512
2.3. Metody zeměděl. produkce určené k ochraně životního prostředí a uchování krajiny	12 585 689	9 439 245	36	21 761 205	16 320 865	36	12 585 689	9 439 245
Priorita III - Odborná pomoc								
3.1. Zlepšování profesního vzdělávání	19 539 975	14 654 975	33	22 275 646	16 706 734	33	19 539 975	14 654 975
3.2. Technická pomoc	10 572 741	8 458 191	16	11 566 154	9 252 921	11	10 572 741	8 458 191
Celkem	3 894 810 864	2 948 033 530	1 554	4 276 830 646	3 235 672 791	1 495	3 894 810 864	2 948 033 530

* jedná se o alokace a proplacené prostředky včetně regionálních zdrojů

** proplacené finanční částky představují skutečně proplacené prostředky snížené o vratky finančních prostředků, které jsou vždy po navrácení použity k financování dalších dosud neproplacených projektů.

Zdroj: Závěrečná zpráva o programu SAPARD v České Republice

Příloha 10: Hodnotové vyjádření trendu výrobních cen zemědělského odvětví, které reprezentuje celkovou finální produkci (index 2000)

(2000=100)

Stát \ Rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU – 27	98,9	95	100	106,4	103,9	107,9	108,6	106,5	112,2	122,6	129,3
EU – 25	100	95,8	100	105,4	102	105,6	105,3	103,5	108,8	118,2	124,3
EU – 15	100,8	96,6	100	105,4	102,3	106,2	105,2	103,4	108,5	117,1	123,7
Belgie	98,8	90,6	100	104,5	94,7	97,7	99,7	100,8	110,3	112,6	109,1
Bulharsko	98,5	88,8	100	116	102,5	104,8	116,4	100,3	104	125,4	136,7
Česká republika	103,7	91,5	100	110,9	100,1	96,4	102,9	96,2	97,3	113,6	123,6
Dánsko	93,8	89,7	100	107,4	96,9	92,5	94,9	93,4	98,8	101	113,6
Německo	100,2	94,1	100	107,1	100	101,3	99,7	98,8	107,5	118,2	121,6
Estonsko	:	:	100	:	:	:	127,4	130,8	133,6	145,4	163,5
Irsko	98	94	100	104,3	100	99,6	101,8	102,3	107,4	118	122,3
Řecko	96,1	96,3	100	106,1	113,6	123,6	121,2	125	133,2	142,6	147,2
Španělsko	98,9	95,6	100	103	100,3	105,8	106,8	110,2	109,2	115,8	119,2
Francie	101,7	98,3	100	103,5	99,9	103,6	101,8	97,4	102,3	113,9	121,2
Itálie	102,4	97,7	100	105,8	107,2	113,9	111,6	105,7	109	113,3	120,4
Kypr	:	:	100	:	:	:	121	121,9	128,7	134,7	157
Lotyšsko	107,1	97,2	100	108,6	106,7	104,7	124,1	140,3	147,1	175,3	186,2
Litva	113,4	105,3	100	114,7	114,2	101,9	102,9	116,4	137,3	164,6	165,7
Lucembursko	102,2	99,2	100	101,8	99,5	100,5	103,8	103,1	104,9	113,9	121,5
Maďarsko	79,5	81,6	100	106	104,3	110,5	104,5	105,2	116,3	142,1	137,9
Malta	:	:	100	109,4	110,3	103,9	98,8	97,8	97,2	103,4	108
Nizozemí	98,6	92,9	100	106,1	103,7	104,9	99,6	101	112,4	118	116,2
Rakousko	99,8	93,7	100	106,7	101,7	102,1	101,5	102,6	107,8	116,2	121(p)
Polsko	90,7	85,9	100	101,6	94,8	96,6	105,7	103,7	111,5	127,7	124,2
Portugalsko	100,1	95,4	100	111	104,5	112,2	111,4	108,9	113,3	118,3	121,6
Rumunsko	58,3	67,7	100	140,3	175,7	191,1	230,8	215,8	236,2	282	313,4
Slovinsko	94,5	94,1	100	109	109,9	113,5	112,2	113,7	118,9	128,6	145,1
Slovensko	95	93,2	100	108	106,8	101,5	103,8	101,3	101,1	106,6	111
Finsko	101,3	96,6	100	105,2	103,7	99	102	98,9	103,2	109,3	120,9
Švédsko	102,7	101,2	100	105,1	102,2	100,7	99,1	97,6	101,5	115,1	114,7
Spojené království	107	103,6	100	108,3	103,3	109,9	113,2	109,7	114,2	129,3	155,8

: = data nejsou k dispozici, p = předběžné údaje

Zdroj: Eurostat (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tag00046>), poslední aktualizace 26. 11. 2010

Příloha 11: Vývoj příjmů ze zemědělské činnosti (Indikátor A)

(2005 = 100)

Geo\rok	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU – 27	:	:	94,8	104,1	99,6	101,6	110,2	100	104,1 (e)	114,9	110 (p)	98,8 (p)
EU – 25	:	97,9	100,9	105,5	100,3	101,9	107	100	103,8 (e)	113,4	105,9 (p)	96 (p)
EU – 15	104,4	102,8	105,6	109,8	103,4	105,5	106,7	100	103,4	112,2	105,6	94,1 (p)
Eurozóna	:	104,2	107,1	110,9	103,8	105,2	107,6	100	103,3	112,2	102,7	90,9 (p)
Belgie	113	105,4	118,6	108,8	96	104,3	109,2	100	123,6	134,3	109,4	110,7
Bulharsko	:	:	101,1	113	91,9	86,4	84,5	100	96	98,5	156,5 (p)	138,9 (p)
Česká republika	65,1	55,2	66,5	85,1	68,7	59,2	93,2	100	102,7	118,7	125,2	99,7
Dánsko	84,1	81,3	104,9	126,5	89,7	87,8	98,8	100	104,3	106,9	66,8	54,3 (e)
Německo	70,5	69,6	90,1	111	81,8	75,5	112	100	108,7	134,7	127,9	101,5
Estonsko	50,8	29,1	40,5	53,2	51,6	57,6	94,8	100	101,1	143,5	113,7 (p)	96
Irsko	78,6	73,3	95,8	90,7	79,1	75,7	80,2	100	84,2	94,4	86,8	66,4
Řecko	120,9	119,1	118,5	118,7	114,5	104,3	99,4	100	98,3	99,2	88,1	89
Španělsko	106,4	99,8	104,3	112,4	108,9	123,1	113,2	100	95,6	107,4	97,4	94,3
Francie	117,8	112,9	111,4	112,4	108,8	106,8	105,3	100	111,4	121,2	106,3	85,5
Itálie	118,1	124,4	117,9	115,4	113,5	113,8	114,6	100	96,4	93,8	94,4	85,9
Kypr	:	125,4	95,1	105,9	107,3	98,7	96,6	100	90,4	91,3	86,7	91,1
Lotyšsko	54,2	39,2	41,2	53,4	52,5	57,6	95,9	100	131,8	137,7	116,2	102,2
Litva	78,9	64,3	60,8	56,4	52,3	58,7	92,5	100	89	133,4	123,5	104
Lucembursko	119,4	109,8	103,9	105,1	117,5	108	108,8	100	94,6	116,7	85,6	70,5
Maďarsko	99,1	76,7	74,1	78,5	62,3	65,1	98,9	100	106,9	114,5	155,2	109,1
Malta	108,2	103,9	92,8	107,2	105,7	99,4	96,8	100	97,5	94,5	90,3	101
Nizozemí	133,1	123,3	124,5	116,2	100	108,6	101,1	100	122,5	121,4	99	86,7 (e)
Rakousko	83,9	85,3	90,8	107,2	98,1	97,6	102,4	100	110,5	123,3	119,8	93,6 (p)
Polsko	69,3	60,1	61	70,1	63,4	58,5	110,3	100	110,4 (e)	134,9	109	127,3
Portugalsko	90,8	112,2	95,2	102,1	97,4	98,4	108,8	100	104,3	100	103,9	100,1
Rumunsko	104,6	80,9	66,9	114,2	106,7	121,2	175,1	100	99,2	76,8	115,7	89,6 (p)
Slovinsko	64,4	63,3	71,6	62,1	81,9	64,5	99,5	100	97,4	109,5	99,1	86,8
Slovensko	80,9	85,6	82,5	93,8	88,7	82,8	107,3	100	122,1	128,9	143,4	104,5
Finsko	70,5	81,6	93,2	94,3	97	93,1	90,4	100	97,3	109,8	92,8	97,5
Švédsko	89	77,5	85,1	90,7	95,6	92,8	83,9	100	113,8	135,6	124,2	93,6 (p)
Spojené království	85,5	82,8	80	85	94,6	108,4	101,1	100	104,7	112	146	137,8 (p)

: = data nejsou k dispozici, p = předběžné údaje, e = odhad

Pozn.: Indikátor A = Index reálného důchodu z faktorů v zemědělství na 1 AWU. Tento indikátor odpovídá reálné (deflované) čisté přidané hodnotě v nákladech výrobních faktorů zemědělství na celkovou 1 AWU. Jako deflátor je použit implicitní cenový index HDP v tržních cenách.

Příloha 12: Celková produkce skleníkových plynů (1000 tun ekvivalentů CO₂)1000 tun ekvivalentů CO₂

Geo\ Rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU – 27	5567026	5467607	5278227	5188618	5158975	5214688	5321270	5217139	5169055	5060167	5062303	5116970	5071816	5148740	5148450	5116735	5099814	5038775	4939738
EU – 25	4244651	4259627	4167796	4099564	4096223	4136737	4220177	4153818	4171400	4106413	4114482	4158862	4130878	4178162	4174104	4144796	4108170	4046189	3970473
EU - 15*	4244653	4259626	4167795	4099564	4096224	4136740	4220176	4153817	4171400	4106412	4114483	4158860	4130877	4178162	4174104	4144795	4108170	4046189	3970471
EU - 12*	1322373	1207981	1110432	1089054	1062751	1077948	1101094	1063322	997655	953755	947820	958110	940939	970578	974346	971940	991644	992586	969267
Belgie	143394	145719	143166	142204	147780	149561	153693	145089	150722	144310	144643	144369	142756	145396	145287	141464	136230	130210	133253
Bulharsko	117363	95894	86540	87251	84795	88800	86877	83794	74725	69510	69284	69628	66565	71877	71147	70720	72022	75911	73468
Česká republika	195184	181724	165135	158979	148862	153519	160251	153304	145265	141006	147507	149647	145349	144516	145989	145357	146937	147463	141412
Dánsko	68923	79536	73422	75788	79262	76340	89805	79987	75825	72910	68295	69672	68914	74037	68005	63827	71654	66843	63845
Německo	1231753	1185680	1134553	1123913	1104989	1101334	1122112	1084380	1060039	1027399	1024672	1040698	1020493	1013821	999939	977585	983437	957335	958061
Estonsko	40843	37743	28028	21725	22686	20873	21567	21175	19584	18153	18188	18508	17845	19819	20134	19412	18911	22055	20254
Irsko	54811	55608	55593	55986	57413	58479	60465	61885	64738	66155	67757	69601	67739	67512	67301	68821	68306	67648	67439
Řecko	103287	102903	104217	103315	106030	107867	110915	115828	121163	120998	124854	126183	125861	129556	129843	132828	128693	131876	126888
Španělsko	285123	291552	298780	287339	303125	314967	307752	328280	338741	367322	380797	380500	397390	404601	420447	435112	427281	438677	405740
Francie	563240	587285	578965	553162	548132	556972	571973	564893	578381	561667	557068	559195	549682	554089	552808	556485	540303	530187	527026
Itálie	517049	518135	515808	509798	502280	529444	522306	528433	539425	545554	549812	555300	556073	570744	574116	572638	562046	552629	541485
Kypr	5271	5567	6448	6823	6882	6664	7052	7245	7913	8718	9109	9077	9097	9115	9297	9594	9708	9855	10220
Lotyšsko	26793	24851	19930	16060	14135	12594	12628	12103	11588	10793	10221	10851	10834	10991	11013	11354	11767	12285	11905
Litva	49723	50933	30301	24288	22688	21914	23241	22761	23666	20884	19388	20525	20923	21182	21985	22973	23729	25463	24327
Lucembursko	13118	13603	13372	13472	12605	10364	10428	9797	8966	9376	9902	10207	11278	11717	13206	13276	13194	12790	12494
Maďarsko	97365	89429	80410	80687	80289	78650	80752	78814	78511	78843	77080	79110	77059	80077	79094	79846	78162	75714	73139
Malta	2047	2225	2338	2341	2460	2431	2488	2487	2497	2584	2598	2709	2731	2912	2878	2902	2935	3006	2952
Nizozemí	212003	216620	216004	221124	221225	224544	232656	225668	227161	215165	214568	215974	215567	216847	218207	212357	208680	206913	206911
Rakousko	78171	82223	75521	75506	76394	79822	82906	82489	81877	80271	80296	84533	86270	91931	90926	92916	89688	86957	86641
Polsko	453313	444757	431567	438581	434448	440281	448833	443518	413547	401575	390207	386838	373631	385709	386660	389963	403008	399877	395558
Portugalsko	59292	61272	65489	63908	65737	69977	67559	71004	75793	83324	81301	82769	87318	82281	84660	86622	82129	79872	78381
Rumunsko	242097	191263	180949	178690	173533	180471	186530	168018	150049	132715	136231	140943	147099	153740	155490	149525	154178	152644	145916
Slovinsko	18478	17372	17253	17452	17603	18457	19087	19456	19230	18577	18821	19682	19955	19634	19900	20217	20445	20571	21285
Slovensko	73896	66223	61533	56177	54370	53294	51788	50647	51080	50397	49186	50592	49851	51006	50759	50077	49842	47742	48831
Finsko	70357	68166	66746	68850	74241	70781	76576	75178	71686	71038	69105	74362	76477	84245	80214	68427	79652	78070	70139
Švédsko	72438	72808	72503	72381	74955	74275	77879	73215	73745	70366	68861	69480	70347	70880	70441	67711	67268	66163	63963
Spojené království	771691	778516	753657	732817	722054	712011	733152	707693	703138	670557	672551	676020	654711	660505	658704	654728	649609	640020	628206

* vlastní výpočty

Příloha 13: Produkce skleníkových plynů v sektoru zemědělství (1000 tun ekvivalentů CO₂)

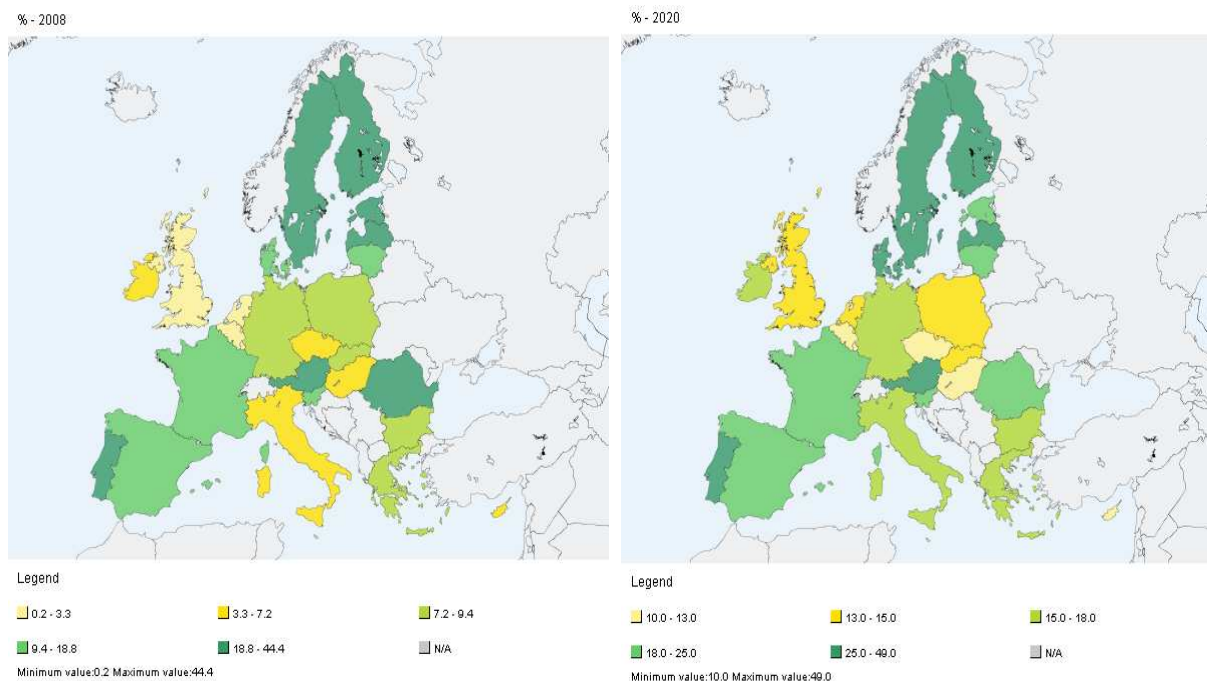
1000 tun ekvivalentů CO₂

Geo/Rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	podíl na celkové tvorbě	2008 (index 1990=100)
EU-27	591566	558985	534062	515584	512671	512693	515212	515405	513235	509268	500700	492061	487057	480765	481179	475186	471695	472293	471802	100%	79,75
EU-15	430533	421248	414879	407324	408013	410427	415156	415053	414686	413902	409634	400616	395090	389973	388771	383341	378287	378567	377803	80,08%	87,75
EU-12	161033	137735	119184	108259	104658	102265	100056	100352	98547	95366	91067	91446	91967	90794	92410	91845	93408	93728	94000	19,92%	58,37
BE	11585	11455	11386	11483	11502	11707	11484	11429	11489	11530	10777	10670	10441	9975	9918	9736	9681	9719	9670	2,05%	83,47
BG	13299	10690	8666	7336	6850	6122	5898	5854	5503	5912	5661	4857	5164	5096	5395	5094	4984	4996	4955	1,05%	37,26
CZ	15937	14161	12344	10811	9976	9897	9487	9315	8889	8897	8659	8883	8625	8020	8362	8066	7937	8117	8324	1,76%	52,23
DK	13109	12969	12646	12505	12194	11975	11749	11454	11426	10949	10698	10523	10261	9998	9904	9901	9742	9759	10025	2,12%	76,47
DE	78046	71498	69159	68839	66713	68405	68929	68115	68045	68899	68697	68234	66172	65050	65958	65359	64056	63763	66203	14,03%	84,83
EE	3053	2919	2510	1859	1679	1478	1365	1410	1411	1237	1298	1272	1182	1263	1290	1273	1292	1350	1447	0,31%	47,40
IE	19223	19343	19406	19592	19728	19913	20240	20352	21049	20708	19630	19140	18965	19034	18845	18662	18431	17744	17575	3,73%	91,43
GR	11349	11167	10945	10173	10012	10329	10426	10288	10294	10173	9989	9931	9863	9736	9765	9442	9298	9576	8918	1,89%	78,58
ES	37743	37692	36887	35312	37402	36565	40666	39720	41587	42575	43999	43257	42176	44463	42864	40569	41298	42347	38956	8,26%	103,21
FR	107618	104790	104770	100379	100944	101669	102444	103503	103195	102427	103411	101124	101031	97762	97620	97048	95497	95742	98067	20,79%	91,13
IT	40576	41371	40862	41163	40641	40349	40097	41150	40418	40795	39940	38957	38259	38116	37883	37204	36621	37222	35865	7,60%	88,39
CY	647	652	711	743	733	761	789	776	781	777	773	840	899	869	824	767	749	761	838	0,18%	129,52
LV	5973	5599	4385	2914	2511	2118	2068	2056	1932	1727	1744	1889	1862	1913	1891	2011	2041	2132	2085	0,44%	34,91
LT	10588	9689	6642	5562	4856	4700	5068	5090	4872	4650	4417	4627	4847	5009	4999	4988	5490	5225	5012	1,06%	47,34
LU	745	754	748	735	718	737	746	734	729	738	724	697	690	650	681	660	652	656	669	0,14%	89,80
HU	14501	11718	10095	9034	8950	8685	8813	8620	9178	9356	9075	9310	9449	9220	9322	8804	8846	8906	8783	1,86%	60,57
MT	84	81	85	84	84	86	84	86	87	84	94	91	90	84	88	87	84	88	80	0,02%	95,24
NL	22474	22974	23635	23482	22766	23504	22941	22620	21984	21621	20394	19918	18912	18442	18460	18483	18396	18255	18516	3,92%	82,39
AT	8558	8747	8285	8051	8555	8719	8244	8221	8223	8099	7904	7856	7752	7543	7439	7399	7433	7497	7631	1,62%	89,17
PL	50776	43044	39237	37760	37765	38009	37006	37758	38680	37141	35428	35080	34936	34272	34158	34581	36061	37127	37113	7,87%	73,09
PT	8038	8132	7973	7812	8028	8028	8357	8248	8242	8410	8676	8540	8586	7959	8214	7985	7851	7945	7836	1,66%	97,49
RO	36999	31138	27234	25722	24979	23974	23263	23362	21458	20085	18294	18958	19187	19551	20849	20935	20715	19701	20287	4,30%	54,83
SI	2140	2007	2184	2044	2058	2046	1998	2001	2049	2032	2137	2109	2179	2085	1992	2006	2034	2092	1978	0,42%	92,43
SK	7036	6037	5091	4390	4217	4389	4217	4024	3707	3468	3487	3530	3547	3412	3240	3233	3175	3233	3098	0,66%	44,03
FI	6616	6228	5823	5913	5941	6017	6007	5991	5848	5737	5809	5770	5814	5810	5741	5743	5733	5722	5834	1,24%	88,18
SE	9515	9304	9316	9551	9653	9455	9410	9486	9314	9016	8923	8899	8834	8750	8800	8667	8666	8549	8470	1,80%	89,02
UK	55337	54824	53038	52336	53215	53053	53414	53740	52841	52225	50063	47099	47334	46682	46681	46482	44933	44069	43567	9,23%	78,73

Zdroj:

Příloha 14: Podíl obnovitelných zdrojů energie na celkové spotřebě energie

Geo\rok	2006	2007	2008	2020
EU – 27	8,9	9,7	10,3	20
Belgie	2,7	3	3,3	13
Bulharsko	9,3	9,1	9,4	16
Česká republika	6,4	7,3	7,2	13
Dánsko	16,8	18,1	18,8	30
Německo	7	9,1	9,1	18
Estonsko	16,1	17,1	19,1	25
Irsko	3	3,4	3,8	16
Řecko	7,2	8,1	8	18
Španělsko	9,1	9,6	10,7	20
Francie	9,6	10,2	11	23
Itálie	5,3	5,2	6,8	17
Kypr	2,5	3,1	4,1	13
Lotyšsko	31,3	29,7	29,9	40
Litva	14,7	14,2	15,3	23
Lucembursko	0,9	2	2,1	11
Maďarsko	5,1	6	6,6	13
Malta	0,1	0,2	0,2	10
Nizozemí	2,5	3	3,2	14
Rakousko	24,8	26,6	28,5	34
Polsko	7,4	7,4	7,9	15
Portugalsko	20,5	22,2	23,2	31
Rumunsko	17,5	18,7	20,4	24
Slovinsko	15,5	15,6	15,1	25
Slovensko	6,2	7,4	8,4	14
Finsko	29,2	28,9	30,5	38
Švédsko	42,7	44,2	44,4	49
Spojené království	1,5	1,7	2,2	15

Zdroj: Eurostat (http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=t2020_31)

Příloha 15: Energetická náročnost vybraných ekonomik

Geo \ Rok	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2008 (index 1995=100)
EU-27	-	:	:	:	:	208,45	211,97	204,43	200,4	193,1	187,34	187,8	185,1	187,18	184,78	181,28	175,73	169,09	167,11	80,17
BE	246,51	253,19	253,9	250,91	261,2	250,76	260,28	256,09	255,81	251,11	243,68	237,38	226,8	237,11	229,3	224,07	215,48	198,65	199,82	79,69
BG	-	2145,81	2135,02	2306,38	2192,47	1633,38	1792,32	1664,74	1586,84	1400,53	1362,4	1361,1	1276,4	1250,3	1139,3	1129,3	1091	1011,7	944,16	57,80
CZ	1173,4	1208,21	1218,94	1150,03	1086,11	727,36	720,84	724,73	703,65	649,37	659,13	658,88	654,5	685,77	660,22	601,15	587,62	552,37	525,3	72,22
DK	133,2	145,74	136,71	141,25	138,72	134,52	146,73	132,87	126,98	119,77	112,47	115,36	112,65	117,92	111,86	106,48	110,13	105,65	103,13	76,67
DE	-	198,64	190,36	190,9	184,42	182,32	186,33	181,06	177	170,55	165,99	169,18	165,51	167,18	166,12	163,37	159,19	151,96	151,12	82,89
EE	-	:	:	1262,96	1337,39	1237,23	1239,91	1092,57	955,99	891,27	812,71	773,42	696,26	708,87	687,52	616,96	548,36	571,15	570,51	46,11
IE	253,31	245,16	229,35	233,09	230,16	164,02	162,64	152,03	149,84	143,5	137	135,22	129,65	121,95	122,97	110,55	107,68	103,86	106,52	64,94
GR	264,39	258,44	264,2	263,52	269,3	208,11	213,79	208	211,41	203,51	204,57	202,21	200,83	192,43	186,75	186,09	178,96	171,44	169,95	81,66
ES	191,62	197,22	197,03	191,86	199,19	199,74	191,97	194,45	196,66	197,35	196,16	193,61	194,97	195,62	198,07	195,36	187,13	183,91	176,44	88,33
FR	191,51	199,78	196,38	199,79	188,16	191,57	200,73	190,81	190,02	183,6	179,1	181,36	179,71	180,75	179,36	176,46	170,66	165,02	166,74	87,04
IT	150,79	152,14	150,42	151,03	146,46	150,02	148,58	147,87	150,06	150,21	146,62	144,65	144,38	151,22	150,53	151,41	147,29	143,79	142,59	95,05
CY	280,73	291,16	299,55	308,21	335,78	236,05	248,97	237,76	242,63	236,83	237,06	230,64	227,68	243	215,47	208,9	212,05	210,7	213,39	90,40
LV	654,75	708,52	853,58	833,36	737,79	706,68	674,15	603,56	562,77	498,07	441	445,74	411,45	409,36	387,02	356,7	327,28	306,5	308,74	43,69
LT	1905,7	2118,16	1732,68	1713,04	1700,76	870,71	892,99	788,47	769,89	658,54	571,22	615,79	611,91	577,19	547,4	478,3	433,95	428,1	417,54	47,95
LU	312,61	305,74	301,61	293,14	275,91	204,54	205,4	191,11	175,37	169,94	165,32	167,83	169,94	176,49	185,63	179,64	170,12	157,8	154,61	75,59
HU	-	821,38	766,89	776,61	746,26	611,49	615,3	577,6	545,03	521,06	487,54	477,06	464,69	465,02	435,32	443,92	423,95	407,54	401,35	65,63
MT	-	245,73(p)	240,47(p)	277,38(p)	255,37(p)	266,96(p)	247,67(p)	285,6(p)	243,15(p)	241,29(p)	191,27	218,64	194,55	214,42	217,38	212,07	194,76	197,78	194,88	73,00
NL	222,14	226,97	222,97	222,66	216,2	218,07	218,34	206,64	199,42	188,45	184,82	186,64	186,91	191,48	191,56	184,83	174,62	178,92	171,58	78,68
AT	156,2	161,1	151,94	152,28	148,76	151,06	157,44	153,94	150,54	146,26	140,32	147,61	146,8	152,96	151,71	153,99	147,64	140,82	138,06	91,39
PL	-	1074,98	1619,25	1615,21	1064,83	700,32	682,58	629,97	564,59	526,46	488,67	483,51	469,48	463,75	442,13	432,06	427,01	398,8	383,54	54,77
PT	230,55	225,31	237,97	238,79	244,68	198,14	190,58	194,03	197,33	203,64	197,45	194,81	201,38	198,63	201,25	204,5	188,89	189,15	181,53	91,62
RO	-	1269,12(p)	1234,02(p)	1198,03(p)	1087,14(p)	1095,79(p)	1078,84(p)	1082,59(p)	1039,09(p)	929,92	913,36	858,93	852,87	846,95	768,3	730,94	703,38	657,32	614,57	56,08
SI	317,4	341,11	352,16	356,74	351,57	352,54	357,46	345,49	330,18	312,92	299,15	305,38	297,98	293	289,6	283,5	269,62	252,36	257,54	73,05
SK	-	:	1162,8	1065,19	994,5	951,35	895,81	854,5	804,75	800,35	796,44	844,89	810,48	769,88	729,08	680,69	620,12	538,22	519,68	54,63
FI	269,49	288,35	287,43	299,44	307,25	278,25	287,23	286,41	276,91	262,23	246,34	245,93	256,46	266,01	257,39	231,39	241,32	228,12	217,79	78,27
SE	216,43	226,23	216,5	222,73	228,49	222,85	224,55	213,22	206,34	195,36	177,44	186,29	185,72	177,82	177,45	168,67	157,68	152,05	152,08	68,24
UK	169,4	175,24	175,14	173,31	166,98	161,43	165,88	156,59	154,72	148,62	144,54	141,76	135,33	134,16	130,96	128,4	122,94	115,2	113,66	70,41
IS	295,04	289,31	297,31	313,71	304,02	312,59	317,84	308,96	310,04	341	343,37	342,6	345,55	336,52	322,63	311,11	357,71	-	:	114,43
HR	-	:	:	:	:	359,44	347,69	349,87	353,3	355,22	338,71	332,03	326,36	332,97	319,98	309,58	296,49	293,42	278,97	77,61
MK	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
TR	258,92	260,93	253,15	248,02	257,17	262,4	266,65	261,22	258,17	262,31	267,73	261,91	259,99	259,87	245,39	235,64	244,48	250,47	245,32	93,49
US	250,05	252,69	249,33	246,68	241,44	238,62	235,15	227,52	219,91	215,54	212,78	206,43	205,41	200,78	197,87	193,06	186,26	185,54	180,6	75,69
JP	98,68	96,58	98,04	98,5	103,22	104,06	103,71	103,23	103,58	105,54	103,9	102,04	101,86	99,59	100,05	97,81	95,62	92,53	90,1	86,58

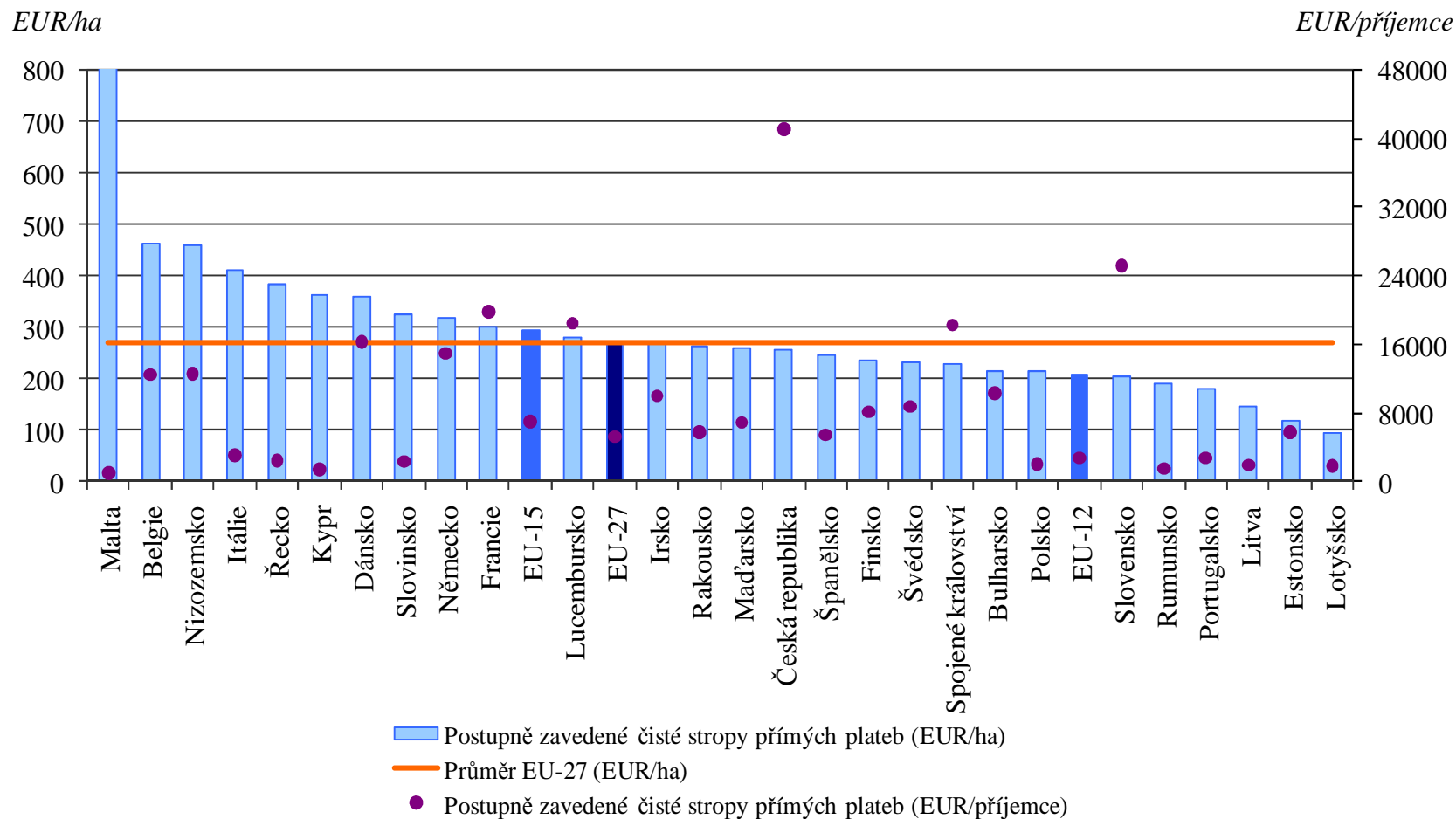
Zdroj: Eurostat (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=t20>)

Příloha 16: Výdaje na SZP v letech 1980 – 2009 (ve stálých cenách r. 2007)

druh výdaje /rok	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	
vývozní subvence	17,1	14,1	12,4	12,6	14	13,4	14	17,1	17,3	16,1	12,1	15	13,5	14	11	10,2	7,29	7,39	5,95	6,82	6,78	3,97	3,9	4,11	3,64	3,21	2,57	1,45	0,9	0,62	
další tržní podpora	16,9	16,1	18	23,1	24,8	26	27,9	24,7	28,7	24,3	27,2	32	22,7	18,8	10,2	7,02	8,4	8,88	7,96	6,64	6,18	7,32	7,36	6,97	5,45	5,61	5,74	3,98	4,39	4,17	
přímé platby vázané na produkci													8,43	14,3	23,1	26,8	31,9	32,2	31,6	31,6	30,6	32,7	32,6	32,7	32,1	34	18,6	6,68	5,99	6,07	
přímé platby oddělené od produkce																											1,53	16,4	30,4	30,6	31,5
rozvoj venkova		1,96	1,6	2,13	1,44	1,79	1,84	1,71	2,06	2,43	3,09	3,59	4,11	5,22	5,19	5,86	7,41	7,79	7,67	9,96	6,68	9,17	8,39	8,62	10,4	10,6	11,7	10,9	10,2	8,4	
v % HDP EU	0,53	0,50	0,50	0,60	0,63	0,64	0,62	0,61	0,65	0,56	0,54	0,62	0,60	0,66	0,61	0,57	0,61	0,60	0,55	0,55	0,48	0,50	0,49	0,50	0,45	0,48	0,46	0,43	0,43	0,45	

Zdroj: Evropská komise – Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova (Unit L. 1) a generální ředitelství pro hospodářské a finanční věci (databáze AMECO)

Příloha 17: Průměrné přímé platby na potencionálně způsobilou plochu a příjemce - stropy přímých plateb v plné výši (rok 2016)

Zdroj: Evropská komise – generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova

Příloha 18: Flat rate a její dopad na úroveň přímých plateb v jednotlivých ČS

Země	UAA	vnitrostátní stropy v r. 2013 resp. 2016	současná platba (EUR/ha)	flat rate (EUR/ha)	změna výše přímých plateb (EUR/ha)
Lotyšsko	1 773 840	146 479 000	83	266	183
Estonsko	906 830	101 165 000	112	266	154
Rumunsko	13 753 050	1 780 406 000	129	266	137
Litva	2 648 950	380 109 000	143	266	123
Portugalsko	3 472 940	606 274 000	175	266	91
Polsko	15 477 190	3 044 518 000	197	266	69
Slovensko	1 936 620	388 176 000	200	266	66
Španělsko	24 892 520	5 149 839 000	207	266	59
Rakousko	3 189 110	751 664 000	236	266	30
Spojené království	16 130 490	3 987 922 000	247	266	19
Švédsko	3 118 000	770 906 000	247	266	19
Finsko	2 292 290	570 548 000	249	266	17
Česká republika	3 518 070	909 313 000	258	266	8
Bulharsko	3 050 740	814 295 000	267	266	-1
Lucembursko	130 880	37 084 000	283	266	-17
Slovinsko	488 770	144 241 000	295	266	-29
Francie	27 476 930	8 523 610 000	310	266	-44
Maďarsko	4 228 580	1 318 975 000	312	266	-46
Irsko	4 139 240	1 340 869 000	324	266	-58
Itálie	12 744 200	4 373 722 000	343	266	-77
Německo	16 931 900	5 852 912 000	346	266	-80
Kypr	146 000	53 499 000	366	266	-100
Dánsko	2 662 590	1 049 002 000	394	266	-128
Belgie	1 374 430	614 855 000	447	266	-181
Nizozemí	1 914 330	897 751 000	469	266	-203
Malta	10 330	5 102 000	494	266	-228
Řecko	4 076 230	2 216 826 000	544	266	-278
průměr EU-27	172 485 050	45 830 062 000	266	0	-18
průměr EU-15	88 593 960	23 850 888 000	269	0	-320
průměr EU-12	83 891 090	21 979 174 000	262	0	-176

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů z Eurostat a z přílohy VIII nařízení Rady (ES) č. 73/2009

Příloha 19: Vývoj rentability pšenice se započtením podpor (R+S) a bez započtení podpor (R-S) ve vybraných ČS v letech 1997-2006

	Ukazatel	měrná jednotka	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2004/2006
EU	příjmy celkem	EUR/ha	1101	1194	1222	1110	1118	1070	1143	1105	952	929	-176
	couplované přímé platby	EUR/ha	291	380	377	307	327	330	327	393	283	82	-311
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha	2	1	2	1	0	0		7	8	9	2
	náklady celkem	EUR/ha	543	578	595	586	607	559	572	536	551	611	75
	R+S	%	102,76	106,57	105,38	89,42	84,18	91,41	99,83	106,16	72,78	52,05	-54,11
	R-S	%	48,80	40,66	41,68	36,86	30,31	32,38	42,66	31,53	19,96	37,15	5,62
CZ	příjmy celkem	EUR/ha								545	454	596	51
	couplované přímé platby	EUR/ha											0
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha											0
	náklady celkem	EUR/ha								365	359	453	88
	R+S	%								49,32	26,46	31,57	-17,75
	R-S	%								49,32	26,46	31,57	-17,75
DK	příjmy celkem	EUR/ha	1173	1227	1189	1166	1273	1093	1213	1088	752	864	-224
	couplované přímé platby	EUR/ha	287	388	368	302	324	319	320	321			
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha											
	náklady celkem	EUR/ha	566	596	623	604	644	655	637	643	627	640	-3
	R+S	%	107,24	105,87	90,85	93,05	97,67	66,87	90,42	69,21	19,94	35,00	-34,21
	R-S	%	56,54	40,77	31,78	43,05	47,36	18,17	40,19	19,28	19,94	35,00	15,72
DE	příjmy celkem	EUR/ha	1337	1225	1289	1248	1318	1111	1248	1183	780	1022	-161
	couplované přímé platby	EUR/ha	324	338	327	330	363	358	363	354			-354
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha											0
	náklady celkem	EUR/ha	610	631	624	636	631	617	626	591	609	719	128
	R+S	%	119,18	94,14	106,57	96,23	108,87	80,06	99,36	100,17	28,08	42,14	-58,03
	R-S	%	66,07	40,57	54,17	44,34	51,35	22,04	41,37	40,27	28,08	42,14	1,87

	Ukazatel	měrná jednotka	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2004/2006
GR	příjmy celkem	EUR/ha	578	552	517	524	691	562	557	702	567	386	-316
	couplované přímé platby	EUR/ha	135	145	134	138	150	154	152	153	155		-153
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha											0
	náklady celkem	EUR/ha	279	286	315	296	313	267	302	371	376	424	53
	R+S	%	107,17	93,01	64,13	77,03	120,77	110,49	84,44	89,22	50,80	-8,96	-98,18
	R-S	%	58,78	42,31	21,59	30,41	72,84	52,81	34,11	47,98	9,57	-8,96	-56,94
ES	příjmy celkem	EUR/ha	598	594	618	607	590	623	588	632	491	513	-119
	couplované přímé platby	EUR/ha	144	138	194	163	182	187	168	166	172	43	-123
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha											0
	náklady celkem	EUR/ha	237	267	235	235	244	266	218	226	251	254	28
	R+S	%	152,32	122,47	162,98	158,30	141,80	134,21	169,72	179,65	95,62	101,97	-77,68
	R-S	%	91,56	70,79	80,43	88,94	67,21	63,91	92,66	106,19	27,09	85,04	-21,16
EE	příjmy celkem	EUR/ha								299	304	279	-20
	couplované přímé platby	EUR/ha											0
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha											0
	náklady celkem	EUR/ha								269	225	238	-31
	R+S	%								11,15	35,11	17,23	6,07
	R-S	%								11,15	35,11	17,23	6,07
FR	příjmy celkem	EUR/ha	1199	1199	1183	1125	1154	1143	1156	1132	1041	947	-185
	couplované přímé platby	EUR/ha	323	322	324	324	353	369	368	365	350	89	-276
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha											0
	náklady celkem	EUR/ha	570	610	622	604	649	579	577	591	597	653	62
	R+S	%	110,35	96,56	90,19	86,26	77,81	97,41	100,35	91,54	74,37	45,02	-46,52
	R-S	%	53,68	43,77	38,10	32,62	23,42	33,68	36,57	29,78	15,75	31,39	1,61

	Ukazatel	měrná jednotka	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2004/2006
HU	příjmy celkem	EUR/ha								526	366	421	-105
	couplované přímé platby	EUR/ha											0
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha											0
	náklady celkem	EUR/ha								341	307	356	15
	R+S	%								54,25	19,22	18,26	-35,99
	R-S	%								54,25	19,22	18,26	-35,99
IT	příjmy celkem	EUR/ha	1072	1359	1314	1210	1086	1107	1117	1142	851	893	-249
	couplované přímé platby	EUR/ha	223	384	523	268	298	325	275	285			-285
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha											0
	náklady celkem	EUR/ha	459	458	386	493	479	431	566	469	487	540	71
	R+S	%	133,55	196,72	240,41	145,44	126,72	156,84	97,35	143,50	74,74	65,37	-78,13
	R-S	%	84,97	112,88	104,92	91,08	64,51	81,44	48,76	82,73	74,74	65,37	-17,36
LT	příjmy celkem	EUR/ha								486	409	358	-128
	couplované přímé platby	EUR/ha											0
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha											0
	náklady celkem	EUR/ha								280	272	278	-2
	R+S	%								73,57	50,37	28,78	-44,79
	R-S	%								73,57	50,37	28,78	-44,79
LV	příjmy celkem	EUR/ha								420	371	418	-2
	couplované přímé platby	EUR/ha											0
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha											0
	náklady celkem	EUR/ha								313	319	363	50
	R+S	%								34,19	16,30	15,15	-19,03
	R-S	%								34,19	16,30	15,15	-19,03

	Ukazatel	měrná jednotka	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2004/2006
AT	příjmy celkem	EUR/ha								951			-951
	couplované přímé platby	EUR/ha								327			-327
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha											0
	náklady celkem	EUR/ha								395			-395
	R+S	%								140,76			-140,76
	R-S	%								57,97			-57,97
PL	příjmy celkem	EUR/ha								584	517	619	35
	couplované přímé platby	EUR/ha											0
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha											0
	náklady celkem	EUR/ha								331	373	401	70
	R+S	%								76,44	38,61	54,36	-22,07
	R-S	%								76,44	38,61	54,36	-22,07
PT	příjmy celkem	EUR/ha	354		417								0
	couplované přímé platby	EUR/ha	102		120								0
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha											0
	náklady celkem	EUR/ha	292		271								0
	R+S	%	21,23		53,87								0,00
	R-S	%	-13,70		9,59								0,00
FI	příjmy celkem	EUR/ha	791	675	497	838	780	757	703	656	609	457	-199
	couplované přímé platby	EUR/ha	185	182	179	260	262	258	246	261	251		-261
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha											0
	náklady celkem	EUR/ha	597	523	580	539	582	578	565	567	612	589	22
	R+S	%	32,50	29,06	-14,31	55,47	34,02	30,97	24,42	15,70	-0,49	-22,41	-38,11
	R-S	%	1,51	-5,74	-45,17	7,24	-11,00	-13,67	-19,12	-30,34	-41,50	-22,41	7,92

	Ukazatel	měrná jednotka	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2004/2006
SE	příjmy celkem	EUR/ha	931	834	917	890	883	895	872	824	654	628	-196
	couplované přímé platby	EUR/ha	278	257	305	260	283	287	290	281			-281
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha											0
	náklady celkem	EUR/ha	538	559	613	597	612	571	522	549	596	642	93
	R+S	%	73,05	49,19	49,59	49,08	44,28	56,74	67,05	50,09	9,73	-2,18	-52,27
	R-S	%	21,38	3,22	-0,16	5,53	-1,96	6,48	11,49	-1,09	9,73	-2,18	-1,09
SK	příjmy celkem	EUR/ha								412	391		-412
	couplované přímé platby	EUR/ha											0
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha											0
	náklady celkem	EUR/ha								385	434		-385
	R+S	%								7,01%	-9,91%		-7,01%
	R-S	%								7,01%	-9,91%		-7,01%
UK	příjmy celkem	EUR/ha	1355	1275	1425	1328	1299	1250	1398	1227	882	1177	-50
	couplované přímé platby	EUR/ha	373	349	370	362	354	361	359	344			-344
	ostatní podpory včetně Top Up	EUR/ha											0
	náklady celkem	EUR/ha	742	696	754	732	739	667	707	760	749	838	78
	R+S	%	82,61	83,19	88,99	81,42	75,78	87,41	97,74	61,45	17,76	40,45	-20,99
	R-S	%	32,35	33,05	39,92	31,97	27,88	33,28	46,96	16,18	17,76	40,45	24,27

Zdroj: údaje z FADN (http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/fadn/reports/sa0202_cereals_2008.pdf), vlastní výpočty

Příloha 20: Podíl nákladových ukazatelů na celkových nákladech u produkce pšenice (průměr EU-15 resp. EU-25)

Ukazatel	Měr.jed.	1997		1998		1999		2000		2001	
Specifické náklady včetně:	€/ha	315	58,01%	333	57,6%	346	58,2%	328	56,0%	342	56,3%
osiva	€/ha	64	11,79%	63	10,9%	66	11,1%	61	10,4%	61	10,0%
hnojiva	€/ha	125	23,02%	126	21,8%	123	20,7%	116	19,8%	134	22,1%
přípravky na ochranu rostlin	€/ha	115	21,18%	133	23,0%	143	24,0%	135	23,0%	135	22,2%
voda	€/ha	1	0,18%	0	0,0%	0	0,0%	1	0,2%	0	0,0%
ostatní specifické náklady	€/ha	11	2,03%	11	1,9%	13	2,2%	16	2,7%	11	1,8%
Nespecifické náklady	€/ha	228	41,99%	244	42,2%	249	41,8%	258	44,0%	265	43,7%
paliva a maziva	€/ha	36	6,63%	36	6,2%	40	6,7%	52	8,9%	54	8,9%
mechanizace a udržování budov	€/ha	69	12,71%	68	11,8%	74	12,4%	78	13,3%	80	13,2%
mzdové náklady (smluvní)	€/ha	42	7,73%	46	8,0%	43	7,2%	47	8,0%	45	7,4%
energie	€/ha	10	1,84%	10	1,7%	9	1,5%	11	1,9%	11	1,8%
ostatní přímé náklady	€/ha	72	13,26%	84	14,5%	82	13,8%	71	12,1%	76	12,5%
Celkové náklady na hektar	€/ha	543	100%	578	100%	595	100%	586	100%	607	100%
Ukazatel	Měr.jed.	2002		2003		2004		2005		2006	
Specifické náklady včetně:	€/ha	314	56,2%	309	54,0%	293	54,7%	303	55,0%	327	53,5%
osiva	€/ha	57	10,2%	57	10,0%	53	9,9%	52	9,4%	55	9,0%
hnojiva	€/ha	121	21,6%	117	20,5%	116	21,6%	123	22,3%	135	22,1%
přípravky na ochranu rostlin	€/ha	124	22,2%	123	21,5%	114	21,3%	117	21,2%	122	20,0%
voda	€/ha	1	0,2%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	0,2%
ostatní specifické náklady	€/ha	11	2,0%	13	2,3%	10	1,9%	11	2,0%	13	2,1%
Nespecifické náklady	€/ha	245	43,8%	263	46,0%	243	45,3%	248	45,0%	284	46,5%
paliva a maziva	€/ha	44	7,9%	44	7,7%	50	9,3%	60	10,9%	69	11,3%
mechanizace a udržování budov	€/ha	71	12,7%	76	13,3%	63	11,8%	61	11,1%	71	11,6%
mzdové náklady (smluvní)	€/ha	47	8,4%	50	8,7%	49	9,1%	46	8,3%	54	8,8%
energie	€/ha	9	1,6%	9	1,6%	9	1,7%	10	1,8%	11	1,8%
ostatní přímé náklady	€/ha	74	13,2%	83	14,5%	71	13,2%	70	12,7%	79	12,9%
Celkové náklady na hektar	€/ha	559	100%	572	100%	536	100%	551	100%	611	100%

Zdroj: údaje z FADN (http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/fadn/reports/sa0202_cereals_2008.pdf), vlastní výpočty

Příloha 21: Vývoj rentability mléka se započtením podpor (R+S) a bez započtení podpor (R-S) ve vybraných ČS v letech 2000-2006

ČS	Rok	Celkové příjmy z mléka (€/t mléka)	EU podpory na mléko	národní podpory	Celkové náklady (€/t mléka)	R+S	R-S
EU-15	2000	322	0	3	371	-13,13	-13,89
	2001	339	0	3	371	-8,64	-9,42
	2002	321	0	3	357	-9,96	-10,72
	2003	314	0	3	348	-9,83	-10,61
	2004	323	11	3	354	-8,75	-12,77
	2005	316	12	2	347	-9,05	-13,20
	2006	304	6	2	355	-14,16	-16,34
BE	2000	309	0	0	288	7,37	7,37
	2001	327	0	0	301	8,49	8,49
	2002	304	0	0	300	1,58	1,58
	2003	303	0	0	295	2,61	2,61
	2004	320	12	0	312	2,40	-1,55
	2005	317	24	0	311	2,10	-5,61
	2006	291	0	0	314	-7,30	-7,30
DK	2000	331	0	0	376	-12,06	-12,06
	2001	349	0	0	411	-15,10	-15,10
	2002	344	0	0	392	-12,13	-12,13
	2003	332	0	0	383	-13,29	-13,29
	2004	334	11	0	380	-12,14	-15,07
	2005	308	0	0	373	-17,28	-17,28
	2006	305	0	0	380	-19,53	-19,53
DE	2000	327	0	0	399	-18,02	-18,02
	2001	340	0	0	398	-14,59	-14,59
	2002	310	0	0	368	-15,78	-15,78
	2003	299	0	0	359	-16,64	-16,64
	2004	307	11	0	350	-12,12	-15,20
	2005	290	0	0	355	-18,12	-18,12
	2006	295	0	0	359	-18,04	-18,04
GR	2000	333	0	0	284	17,27	17,27
	2001	316	0	0	295	7,35	7,35
	2002	332	0	0	288	15,43	15,43
	2003						
	2004						
	2005						
	2006	351	20	0	376	-6,59	-11,86

ČS	Rok	Celkové příjmy z mléka (€/t mléka)	EU podpory na mléko	národní podpory	Celkové náklady (€/t mléka)	R+S	R-S
ES	2000	289	0	0	253	14,43	14,42
	2001	318	0	0	250	27,07	27,03
	2002	307	0	0	258	18,80	18,74
	2003	305	0	0	255	19,88	19,88
	2004	324	11	0	249	30,01	25,72
	2005	329	21	0	230	42,88	33,57
	2006	301	1	0	246	22,21	21,92
FR	2000	318	0	0	363	-12,25	-12,25
	2001	329	0	0	366	-10,09	-10,09
	2002	322	0	0	342	-6,05	-6,05
	2003	317	0	0	352	-9,81	-9,81
	2004	322	12	0	354	-8,97	-12,23
	2005	325	22	0	348	-6,58	-12,96
	2006	291	0	0	363	-19,78	-19,78
IE	2000	291	0	0	301	-3,54	-3,54
	2001	306	0	0	312	-2,00	-2,00
	2002	284	0	0	309	-8,14	-8,14
	2003	270	0	0	291	-7,44	-7,47
	2004	282	11	0	308	-8,55	-12,03
	2005	265	0	0	318	-16,85	-16,86
	2006	258	0	0	331	-22,19	-22,20
IT	2000	378	0	0	406	-6,85	-6,85
	2001	397	0	0	394	0,68	0,68
	2002	397	0	0	389	1,95	1,95
	2003	379	0	0	354	6,90	6,90
	2004	394	11	0	379	3,96	0,96
	2005	386	21	0	361	6,79	1,09
	2006	362	0	0	360	0,69	0,69
LU	2000	314	0	0	372	-15,70	-15,70
	2001	332	0	0	398	-16,56	-16,56
	2002	329	0	0	376	-12,52	-12,52
	2003	321	0	0	327	-1,77	-1,77
	2004	327	11	0	369	-11,29	-14,18
	2005	304	0	0	360	-15,56	-15,56
	2006	297	0	0	345	-13,93	-13,93

ČS	Rok	Celkové příjmy z mléka (€/t mléka)	EU podpory na mléko	národní podpory	Celkové náklady (€/t mléka)	R+S	R-S
NL	2000	323	0	0	339	-4,89	-4,89
	2001	351	0	0	375	-6,38	-6,38
	2002	336	0	0	377	-10,99	-10,99
	2003	323	0	0	363	-10,87	-10,87
	2004	325	12	0	374	-13,10	-16,20
	2005	331	23	0	337	-1,94	-8,79
	2006	334	34	0	349	-4,28	-13,89
AT	2000	304	0	0	467	-34,88	-34,88
	2001	335	0	0	469	-28,64	-28,64
	2002	328	0	0	465	-29,46	-29,46
	2003	293	0	0	448	-34,54	-34,54
	2004	303	10	0	436	-30,50	-32,90
	2005	311	20	0	443	-29,82	-34,45
	2006	325	30	0	445	-26,95	-33,69
PT	2000	275	0	5	277	-0,57	-2,20
	2001	289	0	4	283	2,34	0,99
	2002	297	0	3	275	8,02	6,92
	2003	289	0	4	271	6,51	4,89
	2004	308	10	12	279	10,45	2,50
	2005	299	22	0	265	12,94	4,71
	2006	299	33	0	262	13,77	1,01
FI	2000	428	0	93	565	-24,23	-40,72
	2001	436	0	94	556	-21,48	-38,35
	2002	446	0	93	567	-21,36	-37,69
	2003	452	0	92	588	-23,16	-38,82
	2004	465	11	101	601	-22,55	-41,30
	2005	430	22	81	584	-26,35	-44,00
	2006	415	0	78	629	-34,13	-46,56
SE	2000	348	0	0	474	-26,59	-26,59
	2001	324	0	0	446	-27,37	-27,37
	2002	326	0	0	435	-25,19	-25,19
	2003	340	0	0	441	-22,92	-22,92
	2004	342	11	0	471	-27,41	-29,84
	2005	341	16	0	492	-30,75	-34,03
	2006	315	23	0	451	-30,17	-35,16

ČS	Rok	Celkové příjmy z mléka (€/t mléka)	EU podpory na mléko	národní podpory	Celkové náklady (€/t mléka)	R+S	R-S
UK	2000	280	0	0	346	-18,99	-18,99
	2001	310	0	0	318	-2,43	-2,43
	2002	266	0	0	300	-11,19	-11,19
	2003	260	0	0	278	-6,70	-6,70
	2004	278	10	0	294	-5,55	-9,01
	2005	267	0	0	297	-10,12	-10,12
	2006	263	0	0	305	-13,94	-13,94
EU-10	2004	221	2	3	219	0,82	-1,61
	2005	247	6	3	238	3,62	-0,04
	2006	254	9	7	256	-0,77	-6,89
CZ	2004	251		0	260	-3,76	-3,76
	2005	274		0	322	-14,93	-14,93
	2006	274		0	329	-16,52	-16,52
EE	2004	237		0	224	5,73	5,73
	2005	246		0	244	0,75	0,75
	2006	250		14	249	0,16	-5,57
HU	2004	266		8	304	-12,58	-15,27
	2005	287		14	303	-5,45	-10,11
	2006	276		31	291	-5,18	-15,67
LT	2004	198		8	166	19,25	14,37
	2005	227		11	192	18,47	12,67
	2006	220		12	209	4,94	-0,80
LV	2004	225		28	213	5,53	-7,36
	2005	249		18	234	6,56	-1,29
	2006	270		33	265	1,82	-10,51
MT	2005	371	7	33	370	0,32	-10,43
	2006	384	12	39	373	2,89	-11,01
PL	2004	202		0	188	7,03	7,01
	2005	236		0	212	11,08	11,08
	2006	244		0	225	8,46	8,46
SK	2004	230		0	326	-29,65	-29,65
	2005	251		0	338	-25,60	-25,60
	2006	261		0	510	-48,91	-48,91
SI	2004	269	3	8	349	-23,03	-26,19
	2005	277	7	13	370	-25,27	-30,59
	2006	304	12	23	389	-21,85	-31,03

Zdroj: data z FADN (http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/fadn/reports/sa0207_milk.xls), vlastní výpočty

Příloha 22: Vývoj celkové produkce v jednotlivých členských státech EU (2004-2007)

Vývoj celkové produkce	2004		2005		2006		2007	
	Kč/ha	% k průměru EU-27	Kč/ha	% k průměru EU-27	Kč/ha	% k průměru EU-27	Kč/ha	% k průměru EU-27
EU-25 (EU-27)	57 590	100%	53 493	100%	51 529	100%	54 967	100%
BE	135 180	234,73%	124 983	233,65%	120 176	233,22%	128 386	233,57%
BG							21 425	38,98%
CY	112 628	195,57%	93 770	175,30%	90 348	175,34%	110 447	200,93%
CZ	35 097	60,94%	31 477	58,84%	31 678	61,48%	35 346	64,30%
DK	87 044	151,14%	92 928	173,72%	92 030	178,60%	97 815	177,95%
DE	68 401	118,77%	67 552	126,28%	63 341	122,92%	72 099	131,17%
GR	85 987	149,31%	86 830	162,32%	70 630	137,07%	75 627	137,59%
ES	44 573	77,40%	37 078	69,31%	36 923	71,66%	42 250	76,86%
EE	16 487	28,63%	16 594	31,02%	15 309	29,71%	17 993	32,73%
FR	53 745	93,32%	50 014	93,50%	47 825	92,81%	52 392	95,32%
HU	34 752	60,34%	31 925	59,68%	28 545	55,40%	35 184	64,01%
IE	27 318	47,44%	25 386	47,46%	24 220	47,00%	26 542	48,29%
IT	112 494	195,33%	97 952	183,11%	89 906	174,48%	96 902	176,29%
LT	15 297	26,56%	14 940	27,93%	13 751	26,69%	19 267	35,05%
LU	56 010	97,26%	51 304	95,91%	61 599	119,54%	53 257	96,89%
LV	15 580	27,05%	16 527	30,90%	16 877	32,75%	18 301	33,29%
MT²⁾			493 236	922,06%	466 431	905,19%	504 950	918,64%
NL	286 020	496,64%	273 428	511,15%	313 684	608,76%	332 746	605,35%
AT	57 683	100,16%	52 963	99,01%	54 084	104,96%	60 489	110,05%
PL	42 852	74,41%	39 369	73,60%	37 927	73,60%	43 936	79,93%
PT	31 065	53,94%	25 861	48,35%	24 801	48,13%	24 887	45,28%
RO							28 586	52%
FI	41 574	72,19%	38 189	71,39%	38 074	73,89%	43 665	79,44%
SE	41 041	71,26%	40 060	74,89%	40 510	78,62%	45 616	82,99%
SK	22 005	38,21%	20 257	37,87%	18 703	36,30%	24 300	44,21%
SI	37 504	65,12%	44 215	82,66%	39 381	76,43%	52 489	95,49%
UK	38 030	66,03%	37 373	69,87%	36 593	71,02%	41 051	74,68%
EU-15	77 744	135,00%	73 460	137,33%	74 293	144,18%	79 582	144,78%
EU-10 (EU-12)	36 911	64,09%	80 231	149,98%	75 895	147,29%	76 019	138,30%
V4	33 676	58,48%	30 757	57,50%	29 213	56,69%	34 691	63,11%

²⁾ Údaje nejsou k dispozici

Zdroj: data z FADN (www.fadn.cz), vlastní výpočty

Příloha 23: Vývoj produkce rostlinné výroby celkem v jednotlivých členských státech EU v letech 2004-2007

Produkce rostlinné výroby celkem	2004		2005		2006		2007	
	Kč/ha	% k průměru EU-27	Kč/ha	% k průměru EU-27	Kč/ha		Kč/ha	% k průměru EU-27
EU-25 (EU-27)	29 691	100%	26 977	100%	26 420	100%	29 878	100%
BE	53 061	178,71%	50 596	187,55%	50 316	190,45%	55 274	185,00%
BG							12 993	43,49%
CY	60 657	204,30%	44 398	164,58%	47 802	180,94%	64 038	214,33%
CZ	18 633	62,76%	15 709	58,23%	16 532	62,57%	19 934	66,72%
DK	24 733	83,30%	23 271	86,26%	27 917	105,67%	36 202	121,17%
DE	25 494	85,87%	28 540	105,79%	25 053	94,83%	29 807	99,76%
GR	66 718	224,71%	67 527	250,31%	51 045	193,21%	56 488	189,06%
ES	28 926	97,42%	21 684	80,38%	22 039	83,42%	27 867	93,27%
EE	6 275	21,14%	6 809	25,24%	6 500	24,60%	8 944	29,94%
FR	28 802	97,01%	26 420	97,93%	25 674	97,18%	29 706	99,43%
HU	18 915	63,71%	15 949	59,12%	17 269	65,36%	21 540	72,09%
IE	3 099	10,44%	2 454	9,10%	2 202	8,33%	3 174	10,62%
IT	74 804	251,94%	63 639	235,90%	58 570	221,69%	65 882	220,50%
LT	9 435	31,78%	9 257	34,31%	6 891	26,08%	12 019	40,23%
LU	13 311	44,83%	10 776	39,95%	24 826	93,97%	14 352	48,03%
LV	7 043	23,72%	7 233	26,81%	7 263	27,49%	9 264	31,00%
MT²⁾			229 265	849,85%	195 055	738,30%	219 242	733,79%
NL	140 062	471,74%	134 877	499,97%	165 539	626,58%	170 253	569,83%
AT	17 020	57,32%	14 334	53,14%	14 822	56,10%	19 819	66,33%
PL	21 291	71,71%	18 971	70,32%	19 943	75,49%	24 434	81,78%
PT	17 479	58,87%	13 644	50,58%	13 443	50,88%	13 053	43,69%
RO							16 266	54,44%
FI	14 938	50,31%	13 859	51,37%	14 947	56,57%	19 660	65,80%
SE	14 795	49,83%	14 295	52,99%	14 514	54,94%	20 929	70,05%
SK	9 970	33,58%	8 854	32,82%	9 031	34,18%	13 809	46,22%
SI	10 692	36,01%	13 663	50,65%	12 144	45,97%	25 892	86,66%
UK	16 595	55,89%	16 384	60,73%	16 004	60,58%	18 507	61,94%
EU-15	35 989	121,21%	33 487	124,13%	35 127	132,96%	38 732	129,63%
EU-10 (EU-12)	18 101	60,97%	37 011	137,19%	33 843	128,10%	19 094	63,91%
V4	17 202	57,94%	14 871	55,12%	15 694	59,40%	19 929	66,70%

²⁾ Údaje nejsou k dispozici

Zdroj: data z FADN (www.fadn.cz), vlastní výpočty

Příloha 24: Vývoj produkce živočišné výroby celkem v jednotlivých členských státech EU v letech 2004-2007

Produkce živočišné výroby celkem	2004		2005		2006		2007	
	Kč/ha	% k průměru EU-27	Kč/ha	% k průměru EU-27	Kč/ha	% k průměru EU-27	Kč/ha	% k průměru EU-27
EU-25 (EU-27)	25 003	100%	23 566	100%	22 358	100%	22 386	100%
BE	79 614	318,42%	72 161	306,21%	67 817	303,32%	71 625	319,95%
BG							6 739	30,11%
CY	51 940	207,73%	49 026	200%	42 425	189,75%	46 292	206,79%
CZ	14 093	56,37%	14 081	59,75%	13 377	59,83%	13 657	61,01%
DK	56 927	227,68%	63 013	300%	57 666	257,92%	54 130	241,80%
DE	35 781	143,10%	31 970	135,66%	31 538	141,06%	35 992	160,78%
GR	17 895	71,57%	18 159	400%	18 219	81,49%	17 719	79,15%
ES	15 332	61,32%	14 695	62,36%	14 149	63,29%	14 000	62,54%
EE	8 517	34,06%	8 375	500%	7 651	34,22%	7 867	35,14%
FR	22 901	91,59%	21 682	92,01%	20 297	90,78%	20 592	91,99%
HU	11 637	46,54%	11 306	600%	9 208	41,19%	10 895	48,67%
IE	23 493	93,96%	22 180	94,12%	21 153	94,61%	22 776	101,74%
IT	34 150	136,58%	30 954	700%	28 886	129,20%	28 351	126,65%
LT	5 588	22,35%	5 385	22,85%	6 595	29,50%	6 976	31,16%
LU	35 313	141,23%	33 042	800%	30 577	136,76%	33 458	149,46%
LV	7 165	28,65%	8 275	35,11%	8 340	37,30%	7 844	35,04%
MT²⁾			261 338	900%	266 518	1192,04%	282 527	1262,07%
NL	128 619	514,41%	121 129	514,00%	124 226	555,62%	133 879	598,05%
AT	28 687	114,73%	28 045	1000%	27 612	123,50%	28 118	125,61%
PL	21 159	84,63%	19 779	83,93%	17 432	77,97%	19 009	84,91%
PT	12 476	49,90%	11 039	1100%	10 517	47,04%	10 365	46,30%
RO							11 641	52,00%
FI	23 848	95,38%	21 908	92,96%	20 246	90,55%	21 087	94,20%
SE	20 707	82,82%	19 830	1200%	20 148	90,11%	19 266	86,06%
SK	7 678	30,71%	7 052	29,92%	7 430	33,23%	7 505	33,53%
SI	22 096	88,37%	21 649	1300%	21 804	97,52%	22 100	98,72%
UK	19 513	78,04%	18 769	79,65%	18 465	82,59%	20 163	90,07%
EU-15	37 017	148,05%	35 238	149,53%	34 101	152,52%	35 435	158,29%
EU-10 (EU-12)	16 653	66,60%	40 626	172,40%	40 078	179,25%	36 921	164,93%
V4	13 642	54,56%	13 054	55,40%	11 862	53,05%	12 766	57,03%

²⁾ Údaje nejsou k dispozici

Zdroj: data z FADN (www.fadn.cz), vlastní výpočty

Příloha 25: Vývoj jednotlivých druhů zemědělské výroby na celkové produkci

EU-25 (EU-27)	Celková produkce (Kč/ha)	Produkce rostlinné výroby celkem (Kč/ha)	Produkce živočišné výroby celkem (Kč/ha)	Produkce ostatní celkem (Kč/ha)
2004	57 590	29 691	25 003	2 897
	100%	52%	43%	5%
2005	53 493	26 977	23 566	2 950
	100%	50%	44%	6%
2006	51 529	26 420	22 358	2 751
	100%	51%	43%	5%
2007	54 967	29 878	22 386	2 703
	100%	54%	41%	5%

EU-15	Celková produkce (Kč/ha)	Produkce rostlinné výroby celkem (Kč/ha)	Produkce živočišné výroby celkem (Kč/ha)	Produkce ostatní celkem (Kč/ha)
2004	77 744	35 989	37 017	4 738
	100%	46%	48%	6%
2005	73 460	33 487	35 238	4 735
	100%	46%	48%	6%
2006	74 293	35 127	34 101	5 065
	100%	47%	46%	7%
2007	79 582	38 732	35 435	5 415
	100%	49%	45%	7%

EU-10	Celková produkce (Kč/ha)	Produkce rostlinné výroby celkem (Kč/ha)	Produkce živočišné výroby celkem (Kč/ha)	Produkce ostatní celkem (Kč/ha)
2004	36 911	18 101	16 653	2 158
	100%	49%	45%	6%
2005	80 231	37 011	40 626	2 594
	100%	46%	51%	3%
2006	75 895	33 843	40 078	1 974
	100%	45%	53%	3%
2007	76 019	37 365	36 921	1 733
	100%	49%	49%	2%

ČR	Celková produkce (Kč/ha)	Produkce rostlinné výroby celkem (Kč/ha)	Produkce živočišné výroby celkem (Kč/ha)	Produkce ostatní celkem (Kč/ha)
2004	35 097	18 633	14 093	2 371
	100,00%	53,09%	40,15%	6,76%
2005	31 477	15 709	14 081	1 687
	100,00%	49,91%	44,73%	5,36%
2006	31 678	16 532	13 377	1 769
	100,00%	52,19%	42,23%	5,58%
2007	35 346	19 934	13 657	1 755
	100,00%	56,40%	38,64%	4,97%

V-4	Celková produkce (Kč/ha)	Produkce rostlinné výroby celkem (Kč/ha)	Produkce živočišné výroby celkem (Kč/ha)	Produkce ostatní celkem (Kč/ha)
2004	33 676	17 202	13 642	2 832
	100%	51%	41%	8%
2005	30 757	14 871	13 054	2 832
	100%	48%	42%	9%
2006	29 213	15 694	11 862	1 658
	100%	54%	41%	6%
2007	34 691	19 929	12 766	1 996
	100%	57%	37%	6%

Zdroj: data z FADN (www.fadn.cz), vlastní výpočty

Příloha 26: Vývoj aktiv celkem v jednotlivých členských státech EU v letech 2004-2007

aktiva celkem	2004		2005		2006		2007	
	Kč/ha	% k průměru EU-27	Kč/ha	% k průměru EU-27	Kč/ha	% k průměru EU-27	Kč/ha	% k průměru EU-27
EU-25 (EU-27)	253 939	100%	251 449	100%	251 374	100%	250 453	100%
BE	326 907	128,73%	314 480	125,07%	312 367	124,26%	329 496	131,56%
BG							39 159	15,64%
CY	543 471	214,0%	668 576	265,9%	716 457	285,0%	684 304	273,2%
CZ	83 366	32,8%	83 002	33,0%	89 969	35,8%	88 564	35,4%
DK	497 413	195,9%	540 428	214,9%	612 980	243,9%	613 786	245,1%
DE	294 802	116,1%	263 273	104,7%	253 514	100,9%	251 772	100,5%
GR	355 673	140,1%	335 503	133,4%	312 291	124,2%	309 880	123,7%
ES	215 433	84,8%	216 205	86,0%	249 762	99,4%	279 033	111,4%
EE	38 119	15,0%	36 879	14,7%	39 547	15,7%	44 338	17,7%
FR	135 597	53,4%	127 331	50,6%	123 266	49,0%	125 230	50,0%
HU	80 530	31,7%	75 505	30,0%	68 502	27,3%	75 684	30,2%
IE	426 698	168,0%	526 204	209,3%	599 066	238,3%	617 516	246,6%
IT	596 576	234,9%	590 621	234,9%	550 741	219,1%	574 439	229,4%
LT	40 722	16,0%	44 372	17,6%	49 861	19,8%	54 174	21,6%
LU	382 598	150,7%	361 857	143,9%	335 036	133,3%	339 529	135,6%
LV	31 545	12,4%	36 481	14,5%	39 431	15,7%	40 630	16,2%
MT²⁾			2 409 930	958,4%	2 561 231	1018,9%	2 447 145	977,1%
NL	1 501 820	591,4%	1 476 944	587,4%	1 435 480	571,1%	1 449 905	578,9%
AT	357 405	140,7%	335 090	133,3%	334 334	133,0%	351 591	140,4%
PL	139 735	55,0%	127 664	50,8%	125 304	49,8%	139 517	55,7%
PT	117 236	46,2%	99 740	39,7%	91 380	36,4%	94 376	37,7%
RO							77 629	31,0%
FI	190 655	75,1%	186 439	74,1%	181 358	72,1%	193 617	77,3%
SE	164 230	64,7%	184 460	73,4%	191 000	76,0%	182 331	72,8%
SK	84 215	33,2%	79 458	31,6%	56 174	22,3%	59 804	23,9%
SI	511 155	201,3%	475 317	189,0%	464 747	184,9%	472 258	188,6%
UK	198 811	78,3%	206 376	82,1%	204 575	81,4%	239 282	95,5%
EU-15	384 124	151,27%	384 330	152,8%	385 810	153,5%	396 786	158,4%
EU-10 (EU-12)	172 540	67,95%	403 718	160,6%	421 122	167,5%	351 934	140,5%
V4	96 961	38,18%	91 408	36,4%	84 987	33,8%	90 892	36,3%

²⁾ Údaje nejsou k dispozici

Zdroj: data z FADN (www.fadn.cz), vlastní výpočty

Příloha 27: Vývoj rentability mléka se započtením podpor (R+S) a bez započtení podpor (R-S) ve vybraných ČS v letech 2000-2006

ČS	% o. p. na z. p.	% o. p. na z. p. k průměru EU-27	parita kupní síly (EU=100)	zatížení (DJ/ha)	zatížení (DJ/ha) k průměru EU-27
Belgie	61,5	104%	111,1	2,75	353%
Bulharsko	60,0	102%	50,2	0,4	51%
ČR	72,8	123%	72,8	0,58	74%
Dánsko	92,0	156%	141,2	1,72	221%
Německo	70,5	119%	103,7	1,06	136%
Estonsko	74,2	126%	78,0	0,35	45%
Irsko	24,8	42%	127,6	1,42	182%
Řecko	52,0	88%	94,0	0,64	82%
Španělsko	52,0	88%	95,4	0,57	73%
Francie	66,6	113%	110,7	0,82	105%
Italie	50,9	86%	105,6	0,77	99%
Kypr	73,0	124%	90,5	1,68	215%
Lotyšsko	64,0	108%	72,6	0,28	36%
Litva	69,7	118%	64,6	0,39	50%
Lucembursko	47,1	80%	119,1	1,22	156%
Maďarsko	77,5	131%	68,1	0,56	72%
Malta	77,1	130%	78,8	4,8	615%
Nizozemí	54,8	93%	104,0	3,35	429%
Rakousko	43,1	73%	105,1	0,77	99%
Polsko	74,1	125%	69,1	0,72	92%
Portugalsko	31,5	53%	87,0	0,58	74%
Rumunsko	63,1	107%	60,9	0,43	55%
Slovinsko	36,6	62%	82,3	1,13	145%
Slovensko	68,9	117%	70,1	0,38	49%
Finsko	98,5	167%	124,3	0,5	64%
Švédsko	85,3	144%	114,5	0,57	73%
Velká Británie	32,8	55%	100,0	0,86	110%
EU-27	59,1	100%	100,0	0,78	100%
EU-15	59,7	101%	109,6	1,2	150%
EU-12	55,9	95%	71,5	0,9	114%
V-4	73,3	124%	70,0	0,6	72%

²⁾ Údaje nejsou k dispozici

Zdroj: data ÚZEI, vlastní výpočty

Příloha 28: Vývoj rentability zemědělství celkem bez započtení podpor (R-S) a se započtením podpor (R+S) a jednotlivých členských státech v letech 2000-2006

	2004					2005				
	Celková produkce (Kč/ha)	Provozní dotace a podpory celkem (Kč/ha)	Celkové náklady (Kč/ha)	R-S	R+S	Celková produkce (Kč/ha)	Provozní dotace a podpory celkem	Celkové náklady (Kč/ha)	R-S	R+S
EU 25 (EU 27)	57 590	9 749	49 865	15,49%	35,04%	53 493	9 417	47 036	13,73%	33,75%
BE	135 180	12 380	110 735	22,07%	33,25%	124 983	12 506	100 299	24,61%	37,08%
BG										
CY	112 628	16 633	112 815	-0,17%	14,58%	93 770	16 895	90 259	3,89%	22,61%
CZ	35 097	4 784	36 088	-2,75%	10,51%	31 477	5 721	34 719	-9,34%	7,14%
DK	87 044	12 170	94 864	-8,24%	4,59%	92 928	11 408	96 444	-3,65%	8,18%
DE	68 401	12 433	67 411	1,47%	19,91%	67 552	11 094	66 771	1,17%	17,79%
GR	85 987	20 467	52 909	62,52%	101,20%	86 830	19 889	51 262	69,38%	108,18%
ES	44 573	6 550	25 689	73,51%	99,00%	37 078	6 217	23 565	57,34%	83,73%
EE	16 487	3 132	15 876	3,85%	23,58%	16 594	3 349	16 091	3,13%	23,94%
FR	53 745	11 213	52 625	2,13%	23,44%	50 014	10 653	49 487	1,06%	22,59%
HU	34 752	5 744	36 381	-4,48%	11,31%	31 925	6 231	33 815	-5,59%	12,84%
IE	27 318	12 212	26 298	3,88%	50,31%	25 386	12 520	24 761	2,53%	53,09%
IT	112 494	11 151	73 720	52,60%	67,72%	97 952	10 770	65 728	49,03%	65,41%
LT	15 297	3 593	11 902	28,52%	58,71%	14 940	3 896	12 269	21,77%	53,52%
LU	56 010	16 345	57 994	-3,42%	24,76%	51 304	15 116	54 202	-5,35%	22,54%
LV	15 580	3 863	15 269	2,03%	27,34%	16 527	4 001	16 212	1,95%	26,63%
MT²⁾						493 236	81 521	407 979	20,90%	40,88%
NL	286 020	9 815	259 257	10,32%	14,11%	273 428	12 848	243 591	12,25%	17,52%
AT	57 683	18 934	52 238	10,42%	46,67%	52 963	18 323	48 509	9,18%	46,95%
PL	42 852	4 160	33 552	27,72%	40,12%	39 369	4 029	31 551	24,78%	37,55%
PT	31 065	6 939	27 594	12,58%	37,73%	25 861	6 552	23 438	10,34%	38,29%
RO										
FI	41 574	28 049	55 940	-25,68%	24,46%	38 189	26 824	53 049	-	22,55%
SE	41 041	10 079	48 876	-16,03%	4,59%	40 060	9 942	46 435	-	7,68%
SK	22 005	3 151	25 122	-12,41%	0,14%	20 257	4 956	25 195	-	0,07%
SI	37 504	13 944	39 852	-5,89%	29,10%	44 215	15 053	41 262	7,16%	43,64%
UK	38 030	8 988	40 823	-6,84%	15,18%	37 373	8 836	39 179	-4,61%	17,94%
EU-15	77 744	13 182	69 798	11,38%	30,27%	73 460	12 900	65 781	11,67%	31,28%
EU-10	36 911	6 556	36 318	1,64%	19,69%	80 231	14 565	70 935	13,10%	33,64%
V4	33 676	4 460	32 786	2,72%	16,32%	30 757	5 234	31 320	-1,80%	14,91%

Zdroj: data z FADN (www.fadn.cz), vlastní výpočty

	2006					2007				
	Celková produkce (Kč/ha)	Provozní dotace a podpory celkem (Kč/ha)	Celkové náklady (Kč/ha)	R-S	R+S	Celková produkce (Kč/ha)	Provozní dotace a podpory celkem	Celkové náklady (Kč/ha)	R-S	R+S
EU 25 (EU 27)	51 529	9 761	45 221	13,95%	35,53%	54 967	8 955	45 845	19,90%	51 529
BE	120 176	13 705	95 853	25,37%	39,67%	128 386	14 956	104 429	22,94%	120 176
BG						21 425	2 375	18 433	16,23%	
CY	90 348	13 330	84 023	7,53%	23,39%	110 447	20 883	98 622	11,99%	90 348
CZ	31 678	7 328	35 929	-11,83%	8,56%	35 346	7 573	38 188	-7,44%	31 678
DK	92 030	11 656	95 474	-3,61%	8,60%	97 815	11 151	106 773	-8,39%	92 030
DE	63 341	11 762	62 528	1,30%	20,11%	72 099	11 262	67 438	6,91%	63 341
GR	70 630	24 017	47 294	49,34%	100,12%	75 627	23 625	48 145	57,08%	70 630
ES	36 923	6 131	22 697	62,68%	89,69%	42 250	5 331	24 059	75,61%	36 923
EE	15 309	3 897	16 068	-4,73%	19,52%	17 993	4 268	17 095	5,25%	15 309
FR	47 825	10 547	46 746	2,31%	24,87%	52 392	9 867	47 677	9,89%	47 825
HU	28 545	6 115	30 020	-4,91%	15,46%	35 184	6 784	36 112	-2,57%	28 545
IE	24 220	12 585	24 421	-0,82%	50,71%	26 542	12 224	25 417	4,43%	24 220
IT	89 906	10 611	59 893	50,11%	67,83%	96 902	9 393	60 945	59,00%	89 906
LT	13 751	4 629	12 792	7,50%	43,69%	19 267	4 600	14 329	34,46%	13 751
LU	61 599	14 750	64 840	-5,00%	17,75%	53 257	14 413	53 985	-1,35%	61 599
LV	16 877	5 860	17 388	-2,94%	30,76%	18 301	5 146	18 125	0,97%	16 877
MT²⁾	466 431	88 280	367 849	26,80%	50,80%	504 950	106 610	403 173	25,24%	466 431
NL	313 684	14 689	279 309	12,31%	17,57%	332 746	14 374	304 656	9,22%	313 684
AT	54 084	17 755	48 511	11,49%	48,09%	60 489	16 337	49 769	21,54%	54 084
PL	37 927	6 100	30 342	25,00%	45,10%	43 936	6 132	33 438	31,39%	37 927
PT	24 801	6 159	20 864	18,87%	48,39%	24 887	5 657	20 654	20,49%	24 801
RO						28 586	4 712	24 238	17,94%	
FI	38 074	23 491	51 654	-26,29%	19,19%	43 665	25 012	53 899	18,99%	38 074
SE	40 510	10 349	47 687	-15,05%	6,65%	45 616	10 211	47 442	-3,85%	40 510
SK	18 703	5 375	29 058	-35,64%	-17,14%	24 300	6 700	30 414	20,10%	18 703
SI	39 381	12 106	40 253	-2,17%	27,91%	52 489	15 480	51 964	1,01%	39 381
UK	36 593	8 585	38 077	-3,90%	18,65%	41 051	8 371	39 677	3,46%	36 593
EU-15	74 293	13 119	67 057	10,79%	30,36%	79 582	12 812	70 331	13,15%	74 293
EU-10	75 895	15 302	66 372	14,35%	37,40%	76 019	15 939	65 344	16,34%	75 895
V4	29 213	6 230	31 337	-6,78%	13,10%	34 691	6 797	34 538	0,44%	29 213

Zdroj: data z FADN (www.fadn.cz), vlastní výpočty

12. Seznam zkratk

BSE	Bovinní Spongiformní Encaphalopathie Bovine Spongiform Encephalopathy
COREPER	Výbor stálých zástupců členských zemí Comité des représentants permanents (Permanent Representatives Committee)
ČR	Česká republika
ČS	Členské státy
DPH / VAT	Daň z přidané hodnoty Value Added Tax
E. C. A	Economic Cooperation Administration Úřad pro hospodářskou spolupráci
EAFRD /EZFRV	European Agricultural Fund for Rural Development Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EAGF / EZGF	European Agricultural Guarantee Fund Evropský zemědělský garanční fond
EAGGF / EZOZF	European Agricultural Guidance and Guarantee Fund Evropský zemědělský orientační a záruční fond
EBRD	Evropská banka pro obnovu a rozvoj European Bank for Reconstruction and Development
ECB	Evropská centrální banka European Central Bank
ECU	Evropská měnová jednotka European Currency Unit
EDF / ERF	European Development Fund Evropský rozvojový fond
EHP / EEA	Evropský hospodářský prostor European Economic Area
EHS / EEC	Evropské hospodářské společenství European Economic Community
EMI	Evropský měnový institut European Monetary Institut
EMS	Evropský měnový systém European Monetary System
EOS / EDC	Evropské obranné společenství European Defence Community
EP	Evropský parlament European Parliament
ERDF	European Regional Development Fund Evropský fond pro regionální rozvoj
ERM	Exchange Rate Mechanism Mechanismus směnných kursů
ERP	European Recovery Programme

	Plán hospodářské obnovy Evropy
ES / EC	Evropská společenství European Community
ESUO / ECSC	Evropské společenství uhlí a oceli European Coal and Steel Community
ESVO / EFTA	Evropské sdružení volného obchodu European Free Trade Association
EU	Evropská Unie European Union
EU-15	15 členských států Evropské Unie
EU-21	21 členských států Evropské Unie (15 + předpokládaných 6 států v rámci 1. vlny východního rozšíření)
EU-25	25 členských států Evropské Unie
EU-27	27 členských států Evropské Unie
EUA	Evropská účetní jednotka (předchůdce ECU) European Unit of Account
EUR	Euro - společná měna Evropské měnové unie
EURATOM / ESAE	Evropské společenství pro atomovou energii European Atomic Energy Community
FADN	Zemědělská účetní datová síť Farm Accountancy Data Network
GAEC	Good Agricultural and Environmental Conditions Dobré zemědělské a environmentální podmínky
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade Všeobecná dohoda o clech a obchodu
GMO	Geneticky modifikované organismy Genetically Modified Organisms
HMU / EMU	Hospodářská a měnová unie Economic and Monetary Union
HDP / GDP	Hrubý domácí produkt Gross Domestic Product
HND / GNI	Hrubý národní důchod Gross National Income
HNP / GNP	Hrubý národní produkt Gross National Product
ISPA	Nástroj strukturální předvstupní politiky Instrument for Structural policies for Pre-accession
JEA / SEA	Jednotný evropský akt Single European Act
LFA	Méně příznivé oblasti a oblasti s ekologickými omezeními Less Favoured Areas
MECU	Milióny ECU
MEUR	Milióny EUR
NATO	North Atlantic Treaty Organization Severoatlantická aliance

NRP / NDP	Národní rozvojový plán National Development Plan
OBSE	Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě Organization for Security and Cooperation in Europe
OECD	Organizaci pro hospodářský a společenský rozvoj Organization for Economic Cooperation and Development
OEEC	Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci Organization for European Economic Cooperation
PHARE	Pomoc Polsku a Maďarsku při restrukturalizaci hospodářství Poland and Hungary Aid for Restructuring Economy
SAPARD	Speciální předvstupní program pro zemědělství a rozvoj venkova Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development
SOT / CMO	Společné organizace trhu Common Market Organization
SRN	Německá spolková republika
SZP / CAP	Společná zemědělská politika EU Common agricultural policy
Top Up	Národní doplňkové platby k přímým podporám
UAA	Využitá zemědělská půda
VÚZE	Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky
WTO	Světová obchodní organizace World Trade Organization

Seznam zkratk států

Belgie	BE	Island	IS	Malta	MT	Řecko	EL/GR
Bulharsko	BG	Itálie	IT	Německo	DE	Slovensko	SK
Česká republika	CZ	Kypr	CY	Nizozemsko	NL	Slovinsko	SI
Dánsko	DK	<i>Lichtenštejnsko</i>	<i>LI</i>	<i>Norsko</i>	<i>NO</i>	Spojené království	UK
Estonsko	EE	Litva	LT	Polsko	PL	Španělsko	ES
Finsko	FI	Lotyšsko	LV	Portugalsko	PT	Švédsko	SE
Francie	FR	Lucembursko	LU	Rakousko	AT	<i>Švýcarsko</i>	<i>CH</i>
Irsko	IE	Maďarsko	HU	Rumunsko	RO	<i>Turecko</i>	<i>TR</i>

13. Použitá literatura

- [1] Agenda 2000. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1999. ISBN 80-85864-70-3.
- [2] Bulletin ÚZEI č. 7/2008, Světové trendy cen mléka a cen krmiv a pozice českých producentů mléka v evropském srovnání podle IFCN
- [3] Cihelková, E.: Vnější ekonomické vztahy Evropské unie. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2003. ISBN 80-7179-804-5.
- [4] Coffey, P.: Main Economic Policy Areas of the EEC – Toward 1992: The Challenge to the Community's Economic Policies when the 'Real' Common Market is created by the End of 1992. 3. Revised Edition. Dordrecht: Kluwer Academic Publisher, 1990. ISBN 0-7923-0810-7.
- [5] Conseil général de l'alimentation, de l'agriculture et des espaces ruraux: Rapport: Prospective „PAC 2020“. CGAAER. Duben 2010. [online] http://agriculture.gouv.fr/IMG/pdf/Rapport-cgaaer1889_prospective_pac2020.pdf
- [6] Croome, J.: Reshaping the World Trading System: a history of the Uruguay Round. Geneva : World Trade Organization, 1995. ISBN 92-870-1149-4.
- [7] Česká agentura na podporu obchodu/CzechTrade: Společná zemědělská politika Evropské unie. [online] http://www.businessinfo.cz/cz/clanky/politiky-eu/spolecna-zemedelska-politika-evropske/1000521/4234/#agenda_2000#agenda_2000
- [8] Delegation Evropské komise v České republice: Amsterodamská smlouva. Praha: Ústav mezinárodních vztahů: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-701-1 (Karolinum: brož.); ISBN 80-85864-48-7 (Ústav mezinárodních vztahů: brož.)
- [9] Elman, J.: Velký slovník zkratk Evropské unie. Praha: East West: East Publishing, 2000. ISBN 80-7219-007-5.
- [10] Estonian vision for CAP 2013+. Presentace generálního tajemníka estonského ministerstva zemědělství na konferenci Outlook for Agriculture 2010 konané dne 16. 3. 2010 v Londýně. [online] http://www.agri.ee/public/juurkataloog/Koned_presentatsioonid/Ants_Noot.pdf
- [11] European Agricultural Policy 2020: The Dutch outlook“, Brožura holandského Ministerstva zemědělství pro hospodářské záležitosti, zemědělství a inovace. [online] http://www.minlnv.nl/portal/page?_pageid=116,1640321&_dad=portal&_schema=PORTAL&p_file_id=36027
- [12] Eurostat: Agricultural Statistics – Main Results 2006-2007. Eurostat 2008. ISBN 978-92-79-08729-5. [online] http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-ED-08-001/EN/KS-ED-08-001-EN.PDF
- [13] Evropská komise: Adjustment of the financial framework for enlargement - Financial perspective 2000-2006 (OJ L 147, 14.6.2003, p. 31). [online] http://ec.europa.eu/budget/documents/multiannual_framework_en.htm
- [14] Evropská komise: Agenda 2000. [online] http://www.evropska-unie.cz/download/cz/oficialni_dokumenty/Agenda_2000/Agenda2000.pdf

- [15] Evropská komise: Amsterodamská smlouva. [online] http://www.evropska-unie.cz/download/cz/oficialni_dokumenty/Smlouvy_EU/Amsterodamska_smlouva.pdf
- [16] Evropská komise: Communication from the Commission to the Council and the European Parliament - Adaptation of the ceiling of own resources and of the ceiling for appropriations for commitments following the entry into force of Decision 2000/597/EC, Euratom. /* COM/2001/0801 final *. (Brussels, 28.12.2001, Celex numer: 52001DC0801). [online] http://eur-lex.europa.eu/Result.do?code=52001DC0801+&Submit=Search&RechType=RECH_celex&_submit=Search
- [17] Evropská komise: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the National Parliaments „The EU Budget Review“. SEC 2010 (7000) final. [online] http://ec.europa.eu/budget/reform/library/communication/com_2010_700_en.pdf
- [18] Evropská komise: Communication from the Commission: Reforming the budget, Changing Europe. A public consultation paper in view of the 2008/2009 budget review. SEK(2007) 1188 v konečném znění. [online] http://ec.europa.eu/budget/reform/library/issue_paper/consultation_paper_en.pdf
- [19] Evropská komise: EU Farm Economics Overview Report 2005. Evropská komise - GŘ pro zemědělství a venkov. [online] http://ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/hc0101_economics.pdf
- [20] Evropská komise: Financial Programming and Budget [online] http://ec.europa.eu/budget/documents/multiannual_framework_en.htm
- [21] Evropská komise: Financial Programming and Budget: EU Budget in detail. [online] http://ec.europa.eu/budget/budget_detail/index_en.htm
- [22] Evropská komise: Interinstitucionální dohoda ze dne 6. května 1999 mezi Evropským parlamentem, Radou a Komisí o rozpočtové kázni a o zdokonalení rozpočtového procesu (1999/C 172/01). [online] (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/consleg/1999/Y/01999Y0618-20030519-cs.pdf>)
- [23] Evropská komise: Interinstitutional agreement of 29 October 1993 on budgetary discipline and improvement of the budgetary procedure (OJ C 331, 7.12.1993, p.1-10) [online] http://eur-lex.europa.eu/Result.do?aaaa=1993&mm=12&jj=07&type=c&nnn=331&pppp=&RechType=RECH_reference_pub&Submit=Search
- [24] Evropská komise: Interinstitutional agreement of 6 May 1999 between the European Parliament, the Council and the Commission on budgetary discipline and improvement of the budgetary procedure (OJ C 172, 18.6.1999, p. 1–22) [online] http://eur-lex.europa.eu/pri/en/oj/dat/1999/c_172/c_17219990618en00010022.pdf, http://ec.europa.eu/budget/documents/multiannual_framework_en.htm
- [25] Interinstitucionální dohoda mezi Evropským parlamentem, Radou a Komisí o rozpočtové kázni a řádném finančním řízení ze dne 17. května 2006 (2006/C 139/01)
- [26] Evropská komise: Interinstitucionální dohoda ze dne 14. června 2006 mezi Evropským parlamentem, Radou a Komisí o rozpočtové kázni a řádném finančním

- řízení. 2006/C 139/01. [online] http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/cs/oj/2006/c_139/c_13920060614cs00010017.pdf
- [27] Evropská komise: Jednotný evropský akt. [online] http://www.evropska-unie.cz/download/cz/oficialni_dokumenty/Smlouvy_EU/JEA.pdf
- [28] Evropská komise: Konsolidovaná verze Smlouvy o Evropské unii [online] http://www.evropska-unie.cz/download/cz/oficialni_dokumenty/Smlouvy_EU/Konsolidovana_verze_Smlouvy_o_EU.pdf
- [29] Evropská komise: Konzultační zpráva. Reformovat rozpočet, změnit Evropu. Krátké shrnutí příspěvků. Pracovní dokument vypracovaný generálním sekretariátem a generálním ředitelstvím pro rozpočet. SEK (2008) 2739. [online] http://ec.europa.eu/budget/reform/library/issue_paper/summary_consultation_doc_final_cs.pdf
- [30] Evropská komise: Messinská deklarace [online] http://www.evropska-unie.cz/download/cz/oficialni_dokumenty/Deklarace/Messinska_deklarace_1955_CZ.pdf
- [31] Evropská komise: Report from the Commission - Financing the European Union - Commission report on the operation of the own resources system /* COM/2004/0505 final */. [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52004DC0505:EN:HTML>
- [32] Evropská komise: Report on implementation of the Interinstitutional Agreement of 29 October 1993. [online] http://ec.europa.eu/budget/documents/multiannual_framework_en.htm
- [33] Evropská komise: Schumanova deklarace. [online] http://www.evropska-unie.cz/download/cz/oficialni_dokumenty/Deklarace/SchumanDec.pdf
- [34] Evropská komise: Rural development in the European Union – Statistical and economic information – report 2008. Evropská komise - GŘ pro zemědělství a venkov. [online] http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/rurdev2008/RD_Report_2008.pdf
- [35] Evropská komise: Sdělení Komise Radě a Evropskému parlamentu: „Budování naší společné budoucnosti: Politické výzvy a rozpočtové prostředky rozšířené Unie v letech 2007-2013“. KOM(2004) 101 v konečném znění [online] http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/navrh-evropske-komise-cesky_pdf.pdf
- [36] Evropská komise: Sdělení Komise „Evropa 2020 - Strategie pro inteligentní a udržitelný růst podporující začlenění“. KOM(2010) 2020 v konečném znění. [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:CS:DOC>
- [37] Evropská komise: Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů „Budoucnost SZP do roku 2020: Řešení problémů v oblasti potravin a přírodních zdrojů a územní problematiky“. KOM(2010) 672 v konečném znění. [online] <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0672:FIN:cs:PDF>
- [38] Evropská komise: Schumanova deklarace. [online] http://www.evropska-unie.cz/download/cz/oficialni_dokumenty/Deklarace/SchumanDec.pdf

- [39] Evropská komise: Smlouva o založení Evropského společenství pro atomovou energii. [online] http://www.evropska-unie.cz/download/cz/oficialni_dokumenty/Smlouvy_EU/EURATOM.pdf
- [40] Evropská komise: Smlouva o založení Evropského společenství uhlí a oceli. [online] http://www.evropska-unie.cz/download/cz/oficialni_dokumenty/Smlouvy_EU/ESUO.pdf
- [41] Evropská komise: Smlouva z Nice. [online] http://www.evropska-unie.cz/download/cz/oficialni_dokumenty/Smlouvy_EU/Smlouva_z_Nice.pdf
- [42] Evropská komise: Smlouva o Evropské unii - Maastrichtská smlouva (1992). [online] http://www.evropska-unie.cz/download/cz/oficialni_dokumenty/Smlouvy_EU/Smlouva_EU.pdf
- [43] Evropská komise: Smlouva o založení Evropského společenství. [online] http://www.evropska-unie.cz/download/cz/oficialni_dokumenty/Smlouvy_EU/Smlouva_ES.pdf
- [44] Evropská unie od A do Z: příručka evropské integrace. Praha : Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-413-6.
- [44] Foltýn I., Zedníčková I.: Rentabilita zemědělských komodit. Praha: ÚZEI 2010. ISBN 978-80-86671-80-2.
- [46] Fontaine, P.: Nová idea pro Evropu: Schumanova deklarace. Praha: Informační centrum Evropské unie při Delegaci Evropské komise v České republice, 2001. ISBN 80-238-7069-6.
- [47] Future of CAP after 2013. Polish Position – prezentace Polska z konference Outlook for Agriculture 2010 konané v Londýně v březnu 2010 [online] http://www.agri.ee/public/juurkatalog/Koned_presentatsioonid/Julian_Krzyzanowski.pdf
- [48] Humpál J., Medonos T., Doucha T., Foltýn I. Zedníčková I. - Regionální model jednotné platby čl. 55 nařízení Rady (ES) č. 73/2009, revize režimu zvláštní podpory dle čl. 68 nařízení Rady (ES) č. 73/2009, priority ve vztahu k budoucí podobě SZP po roce 2013. Tematický úkol ÚZEI na rok 2010 č. 22 (4234). ÚZEI 2010.
- [49] Jung, Z., Průša, M.: Výsledky uruguayského kola a jejich význam pro Českou republiku. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1994. ISBN 80-85864-08-8.
- [50] Keřkovský, M., Keřkovská, A.: Evropská unie – historie, instituce, ekonomika a politiky. Praha: Computer Press, 1999. ISBN 80-7226-196-7.
- [51] König P., Lacina L. a kol.: Rozpočet a politiky Evropské unie. Praha: C.H.Beck, 2004. ISBN 80-7179-846-0.
- [52] Lacroix, Eugène Leguán. Společná zemědělská politika. Luxemburg. Generální ředitelství pro zemědělství Evropské komise, Evropská společenství, 2005. ISBN 92-894-9228-7.
- [53] Larsen, F.: The Amsterdam treaty: national preference formation, interstate bargaining and outcome. Odense: Odense University Press, 2002. ISBN 87-7838-619-5.
- [54] Lukáš, Z., Neumann, P.: Společná zemědělská politika EU – Regionální a strukturální politika EU. Praha: VŠE, 2000. ISBN 80-245-0064-7.

- [55] Ministerstvo financí ČR: Finanční alokace na strukturální fondy a fond soudržnosti. [online] http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/eu_financni_alokace.html
- [56] Ministerstvo financí ČR: Finanční perspektiva. [online] http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/eu_financni_perspektiva.html
- [57] Ministerstvo financí ČR: Rozpočet EU. [online] http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/hs.xsl/rozpocet_eu.html
- [58] Ministerstvo financí ČR: Východiska k revizi rozpočtu SZP. Květen 2010. [online] http://mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Vychodiska_shrnuti_Rozpoet-EU_kveten-2010_pdf.pdf
- [59] Ministerstvo pro místní rozvoj ČR: Historie EU [online] <http://www.euroskop.cz/40558/clanek/strucna-historie-eu/>
- [60] Ministerstvo zemědělství: Návrh strategického dokumentu k přístupovým jednáním s EU v kapitole 07 zemědělství
- [61] Ministerstvo zemědělství: Situační a výhledová zpráva – mléko. Prosinec 2007, Ministerstvo zemědělství. ISBN 978-80-7084-611-7
- [62] Nařízení vlády č. 127/1988 Sb. O finančním hospodaření státních podniků zemědělsko-potravinářského komplexu, jednotných zemědělských družstev a společných podniků. Sbírka zákonů Československé socialistické republiky, ročník 1988.
- [63] Nařízení vlády č. 341/1997 kterým se stanovují podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství, k podpoře aktivit podílejících se na udržování krajiny a programy pomoci k podpoře méně příznivých oblastí. Sbírka zákonů České republiky, ročník 1997.
- [64] Neumann, P.: Společná zemědělská politika EU: vznik, vývoj a reformy, mezinárodní komparace. VŠE, Praha 2004. ISBN 80-245-0814-1.
- [65] OECD: Agricultural Policies in OECD Countries 2002. OECD 2002. ISBN 92-64-19764-8 – No. 52457 2002
- [66] OECD: Environmental Performance of Agriculture in OECD countries since 1990. OECD 2008. ISBN 978-92-64-04092-2.
- [67] Position paper on CAP reform. Ministerstvo zemědělství republiky Litevské republiky. [online] http://jsis.washington.edu/euc//file/2010%20MEU/Lithuania_Agriculture_Position_Paper.pdf
- [68] Pozice Lotyšska k „Health Check“ of the CAP reform“. [online] <http://cap2020.ieep.eu/member-states/latvia>
- [69] Rada ES: 70/243/ECSC, EEC, Euratom: Council Decision of 21 April 1970 on the replacement of financial contributions from Member States by the Communities' own resources. [online] http://eur-lex.europa.eu/Result.do?code=31970D0243&Submit=Search&RechType=RECH_cellex
- [70] Rada ES: Nařízení Rady (ES, Euratom) č. 1605/2002 ze dne 25. června 2002, kterým se stanoví finanční nařízení o souhrnném rozpočtu Evropských společenství (L 248, 16. 9. 2002, s. 1 - 48) [online] <http://eur->

lex.europa.eu/Result.do?code=32002R1605+&Submit=Hledat&RechType=RECH_cel
ex&_submit=Hledat

- [71] Rada ES: Šestá směrnice Rady ze dne 17. května 1977 o harmonizaci právních předpisů členských států týkajících se daní z obratu – Společný systém daně z přidané hodnoty: jednotný základ daně (77/388/EEC, OJ L 145, 13.6.1977, p. 1–40) [online] <http://eur-flex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31977L0388:CS:HTML>
- [72] Římské smlouvy. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1993. ISBN 80-901301-6-X.
- [73] Slovenia's considerations on the CAP after 2013. Ministry of Agriculture, Forestry and Food of Republic of Slovenia. Srpen 2010. [online] http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/Aktualno/Slovenia_s_consideration_on_CAP_after_2013.pdf
- [74] Smlouva o Evropské Unii. Smlouva o založení Evropského společenství. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85865-02-5.
- [75] Světová banka, Evropa a Střední Asie – Rozvoj venkova a životní prostředí (Csaki C., Debatisse M., Honisch O.): Stav zemědělství v České republice: Od „Sametové“ transformace k otázkám vstupu do EU. Praha. Agrospoj 1999.
- [76] The CAP after 2013. Views of the Finnish Ministry of Agriculture and Forestry. [online] <http://www.mmm.fi/attachments/mmm/5GSYaKAwA/CAP-esite.pdf>
- [77] The future of the EU Common Agricultural Policy beyond 2013. Polské ministerstvo zemědělství a rozvoje venkova z května 2009 založená na oficiální pozici schválené polskou vládou. Warsaw, květen 2009. [online] <http://www.minrol.gov.pl/eng/content/view/full/4009>
- [78] The Position of the Federal Government of Germany: Further Development of the Common Agricultural Policy (CAP) after 2013. Federal Ministry of Food, Agriculture and Consumer Protection. 31. březen, 2010.
- [79] TIC - Velvyslanectví České republiky Athény – konzultace s ředitelem odboru zemědělské politiky a dokumentace na řeckém Ministerstvu pro zemědělský rozvoj a potraviny p. Pavlosem Pezarosem. TIC 26579/2010-1420, čj. 983/2010-ATHENS
- [80] TIC - Velvyslanectví České republiky Berlín – konzultace s ředitelem odboru E04 MZV DE Ch. Hallierem. TIC 26371/2010-14210, čj. 2322/2010-Berlín.
- [81] TIC - Velvyslanectví České republiky Bratislava na základě informace odboru přímých plateb a akreditace PPA Ministerstva zemědělství, životního prostředí a regionálního rozvoje SR. TIC 26000/2010-14210, čj. 604/2010-BRAT.
- [82] TIC – Velvyslanectví České republiky Budapešť na základě informace Eleonóry Franyó z odboru vnějších vztahů a EU Ministerstva rozvoje venkova Maďarské republiky. TIC 26524/2010-14210, čj. 980/2010-BUD.
- [83] TIC Velvyslanectví České republiky Bukurešť na základě informací vrchní ředitelky sekce EU rumunského Ministerstva zemědělství paní Roxany Zarma. TIC 26354/2010-14210, 347/2010-BUCHA.
- [84] TIC - Velvyslanectví České republiky, Hague. TIC 24949/2010-14210, čj. 496/2010-HAGUE.

- [85] TIC Velvyslanectví České republiky Lisabon na základě informací z Kabinetu plánování a politiky Ministerstva zemědělství, rozvoje venkova a rybolovu (MADRP). TIC 26346/2010-14210, 969/2010-LISBON.
- [86] TIC - Velvyslanectví České republiky, Řím na základě informace od ředitele mezinárodních vztahů Ministerstva zemědělských, lesnických a potravinářských politik Itálie (p. Feliceho Assenzy). TIC 28661/2010-14210, čj. 604/2010-ROME.
- [87] TIC - Velvyslanectví České republiky Stockholm na základě informace zástupkyně ředitele odboru EU Ministerstva zemědělství Evy Sjögren. TIC 25890/2010-14210, čj. 852/2010-STHLM.
- [88] TIC - Velvyslanectví České republiky Tallinn. Čj. 702/2010-Tallinn.
- [89] Towards a New Common Agricultural Policy. Comments from the Danish Government to the Commission's Public Debate. Ministry of Food, Agriculture and Fisheries 2010. Copenhagen. ISBN 978-87-7083-871-9.
- [90] The Results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations: The Legal Text. Geneva: GATT, 1994. ISBN 92-870-1121-4.
- [91] Usnesení vlády České republiky ze dne 5. května 2004 č. 421 k Reflexi České republiky ke Sdělení Evropské komise k finanční perspektivě Evropské unie na léta 2007 - 2013
- [92] Usnesení vlády České republiky ze dne ze dne 23. června 1993 č. 337 o návrhu na založení Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu
- [93] Zákon č. 172/1988 Sb., o zemědělské dani. Sbírka zákonů Československé socialistické republiky, ročník 1988.
- [94] Zákon č. 42/1992 Sb., o úpravě majetkových vztahů a vypořádání majetkových nároků v družstvech. Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky, ročník 1992.
- [95] Zákon č. 286/1992 Sb., o daních z příjmů. Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky, ročník 1992.
- [96] Zákon č. 252/1997, o zemědělství. Sbírka zákonů České republiky, ročník 1997.
- [97] Zákon České národní rady č. 472/1992 Sb., o Státním fondu tržní regulace v zemědělství Sbírka zákonů České a Slovenské federativní republiky, ročník 1992.
- [98] Zákon č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů (Zákon o Státním zemědělském intervenčním fondu). Sbírka zákonů České republiky, ročník 2000.
- [99] Zastoupení evropské Komise v České republice: Historický vývoj evropské integrace [online] <http://www.evropska-unie.cz/cz/article.asp?id=789>.
- [100] Závěrečná zpráva o programu SAPARD v České Republice [online] http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazeni%2Fsapard%2F1153463800000%2F1153464009687.pdf
- [101] Zlý, B. : Evropská unie a integrační procesy od A až do Z: výkladový slovník. Ostrava: Montanex, 2001. ISBN: 80-7225-045-0.
- [102] Žufan, P.: Společná zemědělská politika Evropské unie. Ostrava: Ostravská univerzita, 2004. ISBN 80-7042-983-6.

ostatní zdroje [online] :

<http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>

http://ec.europa.eu/index_en.htm

www.fadn.cz

http://www.vsbox.cz/fadn/10_HTM/751_analyzy_EU.htm

http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/fadn/reports/sa0202_cereals_2008.pdf

http://ec.europa.eu/agriculture/analysis/fadn/reports/sa0207_milk.xls